

*Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu
12 Mart 2022 / İstanbul*

Kongre Kitabı

Editörler

*Doç. Dr. Ayşe ERKMEN
Dr. Mustafa Latif EMEK*

ISBN: 978-625-8377-05-7

İKSAD Yayınevi

*Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu
12 Mart 2022 / İstanbul*

KONGRE KİTABI

Editörler

**Doç. Dr. Ayşe ERKMEN
Dr. Mustafa Latif EMEK**

İKSAD Yayınevi ®

Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.

İKSAD Yayınevi - 2022©

Yayın Tarihi: 26.03.2022

ISBN: 978-625-8377-05-7

KONGRE ID

KONGRE ADI

Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu

TARİH ve YER

12 Mart 2022, İstanbul

ORGANİZATÖR

İktisadi Kalkınma Ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Necati DEMİR, Gazi Üniversitesi

ONUR KURULU

Prof. Dr. Celil ABUZAR, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL, İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet OKUR, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mahire HÜSEYNOVA, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TALAS, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan GAFARLI, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Prof. Muntazir MEHDİ, Pakistan Modern Diller Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Salih MERCAN, Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Levent BİLGİ, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL, Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Murathan KEHA, Atatürk Üniversitesi
Dr. Aygün MEHERREMOVA, Bakü Devlet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Betül ORUÇ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Ayşe ERKMEN, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL, Harran Üniversitesi
Elvan CAFAROV, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Öğr. Gör. Hasan AKÇAY, Harran Üniversitesi

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Atilla YARGICI, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Asiye ŞENAT, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Rıfat ATAY, Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer SABUNCU, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Erol ERKAN, Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Emin USTA, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Levent BİLGİ, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. M. Emin USTA, Harran Üniversitesi
Dr. Abbas KARAAĞAÇLI, Giresun Üniversitesi
Dr. Abuzer KALYON, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Ayşe ERKMEN, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Betül ORUÇ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Gülşen MEHERREMOVA, Azerbaycan Diller Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Murathan KEHA, Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL, Harran Üniversitesi
Dr. Terane NAĞIYEVA, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Öğr. Gör. Hasan AKÇAY, Harran Üniversitesi

Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı Ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu

KONGRE PROGRAMI

12 Mart 2022
İstanbul

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ❖ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ❖ Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ❖ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ❖ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir

-Açılış Konuşmaları-

12.03.2022

09:00 – 09:30

Dr. Mustafa Latif EMEK
İKSAD Başkanı

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Harran Üniversitesi

Dr. Öğrt. Üyesi Abuzer KALYON
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
*“GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN
HAREKETLE MEHMED AKİF’İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME”*

ZOOM ID: 816 4250 9181	Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09 ³⁰ – 12 ⁰⁰	SALON-1
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet ÖNAL		
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	<i>İnönü Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY VE ANADOLU MAYASI
Dr. Öğr. Üyesi Osman ORAL	<i>Bozok Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İMAN VE SABRİN PSİKOSOSYAL İŞLEVİ
Prof. Dr. Ali ARSLAN	<i>Sakarya Üniversitesi</i>	İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ALGILAMALARI VE GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER
Sinan DOĞAN	<i>MEB</i>	AKİF'TE İRFÂN-MEKÂN İLİŞKİLERİNDE ERGİNLEŞTİRME YÖNTEMİ
Doç. Dr. Xatira Guliyeva	<i>ANAS. Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü</i>	İKİ TÜRK AYDINLATICISI – MEHMET AKİF ERSOY VE NECİP FAZİL KISAKUREK MİRASINDA VATAN -VATANDAŞLIK MEVZUSU SİYASET FELSEFESİ BAĞLAMINDA
Dr. Dilek KIRNIK	<i>MEB</i>	İSTİKLAL MARŞININ DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ

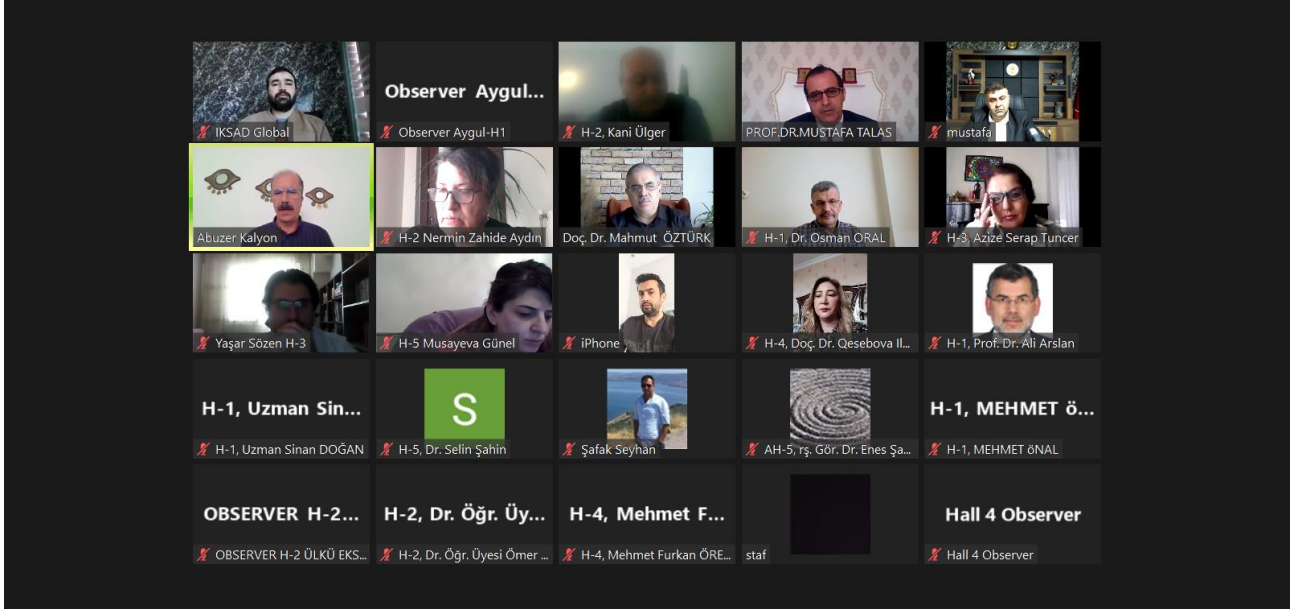
ZOOM ID: 816 4250 9181	Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09 ³⁰ – 12 ⁰⁰	SALON-2
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Kani ÜLGER		
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk KIRMIT	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE MEHMET AKİF ERSOY
Dr. Ramazan ÖZKUL	MEB	İSTİKLAL MARŞI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELEMESİ
Arş. Gör. Göktuğ ŞENTÜRK	Aksaray Üniversitesi	İSTİKLALİN SÖZCÜSÜ MEHMET AKİF ERSOY VE VETERİNER HEKİMLİK
Doç .Dr. Nermin Zahide AYDIN	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	MEHMED AKİF ERSOY VE TÜRK BASINI
Doç. Dr. Kani ÜLGER	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	"İSTİKLÂL MARŞI" VE "MEHMET ÂKİF ERSOY" KONULU RESİMLERİN İNCELENMESİ VE BU İNCELEMeye DAYALI OLARAK ÖZGÜN BİR RESİMleme DENEMESİ
Doç. Dr. Filiz KALYON Dr. Öğr. Üyesi Abuzer KALYON	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN HAREKETLE MEHMED AKİF'İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

ZOOM ID: 816 4250 9181	Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰	SALON-3
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Azize Serap TUNÇER		
Dr. Mustafa Sarper ALAP	<i>MEB</i>	PAKİSTAN'DA URDUCA KİTAPLARDA MEHMET AKİF ERSOY VE İSTİKLAL MARŞI
Doç. Dr. Şener Şükrü YİĞİTLER	<i>Bitlis Eren Üniversitesi</i>	BİR "DİRİLİŞ" ŞAİRİ: MEHMET AKİF ERSOY
Doç. Dr. Esat AYYILDIZ	<i>Kafkas Üniversitesi</i>	MEHMED AKİF ERSOY'UN 'HASBİHÂL' ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ
Yaşar SÖZEN	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>	İSTİKLAL MARŞI'NDA YER ALAN KÖK DEĞERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
Prof. Dr. Azize Serap TUNÇER	<i>Çankırı Karatekin Üniversitesi</i>	HEM AYKIRI HEM ÖZGÜN BİR KARAKTER OLARAK MEHMET AKİF
Prof. Dr. Cem TUNA	<i>Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY'UN 'SAFAHAT' ADLI ESERİNDE ŞİDDET SORUNU
Lale BEDİROVA (ŞABANOVA)	<i>Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü</i>	AHMET CEVAT VE MEHMET AKİF ERSOY'DA HİMN VE İSTİKLAL MARŞI

ZOOM ID: 816 4250 9181		Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰		SALON-4
Oturum Başkanı: Assoc. Prof. Dr. İlhama Gasabova			
Assoc. Prof. Dr. İlhama Gasabova	<i>ANAS Institute of Folklore</i>	MEHMED AKİF ERSOY IN AZERBAIJANI EDUCATION	
Öğr. Gör. Dr. Onur Alp Yılmaz	<i>Işık University</i>	MEHMED AKİF ERSOY VE ZİYA GÖKALP'İN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME	
Öğr. Gör. Nurgül ERGÜL GÜVENDİ	<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>	BİR SEMBOL OLARAK SANAT VE SANATKAR İLİŞKİSİ: İSTİKLAL MARŞI MEHMED AKİF ERSOY ÖRNEĞİ	
Dr. Mehmet Furkan Ören	<i>T. C. Milli Eğitim Bakanlığı</i>	GÜNDELİK HAYAT, TEKNİK VE MEHMED AKİF ERSOY	
Öğr. Gör. Ahmet Neca GÖKGÜL	<i>Bursa Uludağ Üniversitesi</i>	KURUMSAL REKLAMLARDA İSTİKLÂL MARŞI KULLANIMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ: "İSTİKLÂL'İN SESİ" REKLAM FİLMİ ÖRNEĞİ	
Dr. Necip İhsan ARIKAN	<i>Göztepe Anadolu Lisesi</i>	ULUSAL MARŞLAR ve İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME	
Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU	<i>Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi</i>	MEHMED AKİF ERSOY'UN 'NE ESER NE DE SEMER' VE AHMET ŞEVKİ'NİN 'ESER' ADLI ŞİİRLERİNDE İNSAN VE ESERİ	

ZOOM ID: 816 4250 9181		Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰		SALON-5
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Süreyya Yiğit			
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	<i>University of Zululand</i>	LIFE AND WORKS OF THE POET MEHMET AKIF ERSOY IN RELATION TO THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	
Prof. Dr. Süreyya Yiğit	<i>New Vision University</i>	INDEPENDENCE MARCH BEYOND ANATOLIA: TURKISTAN AWAKENS	
Dr. Sinan GÜL	<i>Milli Savunma Üniversitesi</i>	THE SIGNIFICANCE OF TURKISH NATIONAL ANTHEM IN THE NEW REPUBLIC'S IDENTITY	
Dr. Arş. Gör. Enes ŞAHİN	<i>Kütahya Dumlupınar Üniversitesi</i>	"KUVVET NAMINA NELERİ VARSA HEPSİNİ ELDE ETMEK": MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİNDE TEKNİKÇİ ZİHNİYETİ MEHMET AKİF ÜZERİNDEN OKUMANIN İMKÂNI	
Dr. Arş. Gör. Selin ŞAHİN	<i>Kütahya Dumlupınar Üniversitesi</i>	TARİH OLARAK ŞİİR: TÜRK MODERNLEŞME TARİHİNİ MEHMET AKİF'İN SAFAHAT'INDAN OKUMAK	
Arş. Gör. Zeynep YILDIRIM	<i>Kütahya Dumlupınar Üniversitesi</i>	MİLLÎ MARŞIN (İSTİKLAL MARŞI'NIN) VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Dr. Öğr. Gör. Şaban ÖZTÜRK	<i>Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</i>	SİYASETTE AHLAK VE MEHMET AKİF	
Musayeva Günel	<i>Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Şəki Regional Elmi Mərkəzin</i>	TWO GREAT POETS OF INDEPENDENCE OF THE TURKIC WORLD - MEHMET AKIF ERSOY AND IDEAS OF NATIONAL STATEHOOD IN THE WORKS OF BAKHTIYAR VAHABZADE	

FOTOĞRAF GALERİSİ

OBSERVER H-2...

H-2, Dr. Öğr. Üy...

AKIF'IN ZAMANINDA VETERİNER HEKİMLİK

- Tanzimat'ın ilanı ile başlatılan yeniliklerle ilk askeri Veteriner Okulu 1842'de açılmış ve bu okulda yalnızca askeri eğitim-öğretim yapılmaktaydı. Pasteur'ün 1885'de kuduz aşısını bulduğunu dünyaya duyurması, bilim ve siyaset dünyasında büyük etki yapmıştı. Bu gelişme, o güne kadar olmayan yeni bir bilim dalı olan bakteriyolojinin doğmasına yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu bu gelişmelerin sonucu harekete geçerek aşı üretimini öğrenmek için Paris'te bulunan Pasteur Enstitüsüne uzmanlarını göndermişti. Pasteur Enstitüsüne giden uzmanlar, kuduz aşısının üretimini öğrenip yurda döndükten sonra, Fransa ve Brezilya'nın ardından üçüncü bakteriyoloji kurumunu 1893 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda kurmuşlardı.

Observer-3

H-3, Azize Serap Tunçer

Observer-3

H-3, Dr. Mustafa Sarper Alap

H-3, Cem Tuna

Yaşar Sözen H-3

Hall-3, Şener Şükrü Yiğitler

H-3, Lale Bedirova(Şaban)

H3-S1-Doç, Dr. Esat AYILDIZ

Microsoft PowerPoint (Özün Etkinliği-Hem) - Görünüm

HEM AYKIRI HEM
ÖZGÜN BİR
KARAKTER OLARAK
MEHMET AKİF

PROF. DR. AZİZE
SERAP TUNCER

Not eklemek için tıklatın

Observer-3

Observer-3

H-3, Dr. Mustafa Sarper Alap

Hall-3, Şener Şukru Yiğitli...

Yaşar Sozen H-3

Observer-3

H-3, Azize Serap Tuncer

Observer-3

H-3, Dr. Mustafa Sarper Alap

Hall-3, Şener Şukru Yiğitli

H-3, Lale Bedirova(Şaban)

H3-S1-Doç. Dr. Esat AYILDIZ

Yaşar Sozen H-3

Redmi

Zoom Toplantı - Hall-4] Salon-4

Hall 4 Observer

H-4, Öğr. Gör. A...

Hall 4 Observer

H-4, Doç. Dr. Qesebova ...

Necip İhsan

H-4, Öğr. Gör. Ahmet...

Nurgül Ergül

Orjinal Ses: Kapalı

Kaydediliyor...

Mehmet Akif Ersoy'un 'Ne Eser Ne de Semer'
ve Ahmet Şevki'nin 'Eser' Adlı Şiirlerinde
İnsan ve Eseri

Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU

Katılımcılar (8)

- Q Katılımcı bul
- H4 H.. (Ortak oturum sahibi, ben)
 - H-4, İhsan Doğru
 - HD H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham
 - HM H-4, Mehmet Furkan ÖREN
 - HÖ H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gök...
 - Necip İhsan
 - OA Onur Alp Yılmaz
 - Nurgül Ergül

mustafa

Hall 4 Observer

PROF.DR.MUSTAFA TALAS

H-2, Kani Ülger

IKSAD Global

Abuzer Kalyon

H-2 Nermin Zahide Aydın

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

Hall- 5, Prof Dr...

Hall- 5, Prof Dr Morakeng ...

H-3, Azize Serap Tunçer

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

H-1, Dr. Osman ORAL

Hall-3, Şener Şü...

H-3, Şener Şükür Yiğitler

H-5, Sureyya Yiğit

H-5, Sureyya Yiğit

H5 Sinan Gul

H-1, Uzman Sin...

H-1, Uzman Sinan DOĞAN

H-5, Dr. Selin Şahin

H-5, Dr. Selin Şahin

Şafak Seyhan

AH-5, Dr. Enes Şahin

H-1, MEHMET ö...

H-1, MEHMET ÖNAL

OBSERVER H-2...

OBSERVER H-2 ÜLKÜ EKŞİN

Hall 4 Observer

H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham

Hall 4 Observer

H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gökgül

H-4, Mehmet Furkan ÖREN

Onur Alp Yılmaz

H-4, Necip İhsan

H-4, İhsan Doğru

- Q Katılımcı bul
- H4 Hall... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
 - IKSAD Global (Orturum Sahibi) / /
 - HO H-5 Obs... (Ortak oturum sahibi) / /
 - OA Observer... (Ortak oturum sahibi) / /
 - OH OBSERVE... (Ortak oturum sahibi) / /
 - O Observer... (Ortak oturum sahibi) / /
 - Abuzer Kalyon / /
 - AH-5, Dr. Enes Şahin / /
 - B bilge / /
 - DD Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK / /
 - H-1, Dilek KIRNIK / /
 - O H-1, Dr. Osman ORAL / /
 - HM H-1, MEHMET ÖNAL / /
 - H-1 Prof. Dr. Ali Arslan / /
 - H4 H... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
 - HD H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham / /
 - HM H-4, Mehmet Furkan ÖREN / /
 - H-4, İhsan Doğru / /
 - H-4, Necip İhsan / /
 - HO H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gökgül / /
 - OA Onur Alp Yılmaz / /

COLLECTIVE MEMORY AND THE SIGNIFICANCE OF NATIONAL ANTHEMS

H-5, Sureyya Yiğit

H-5 Observer

H-5 Observer

Hall- 5, Prof Dr Morakeng Lebaka

H-5, Prof Dr Morakeng ...

HO Sinan Gul

H-5, Dr. Selin Şahin

Salon-5 Şaban ÖZTÜRK

Salon-5 Şaban ÖZTÜRK

- HO H... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
- HS H5 Sinan Gul / /
- AH-5, Dr. Enes Şahin / /
- HM H-5 Musayeva Günel / /
- HS H-5, Sureyya Yiğit / /
- S H-5, Dr. Selin Şahin / /
- HS Hall- 5, Prof Dr Morakeng Lebaka / /
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK / /
- ZY Zeynep YILDIRIM / /

Zoom meeting grid showing participants in various rooms. The grid is organized into several sections:

- Top Row:** H-5 Observer, H-2 Kani Ülger, İKSAD Global, Mustafa.
- Second Row:** Abuzer Kalyon, H-2 Nermin Zahide Aydın, Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Hall-5: Prof. Dr. Morakeng Lebaka, H-3 Azize Serap Tuncer.
- Third Row:** Yaşar Sozen H-3, H-2 Dr. Öğr. Üyesi Omer Faruk Kir..., H-1 Prof. Dr. Ali Arslan, H-2 Ramazan ÖZKUL, H-4 Doç. Dr. Qışebova İlham.
- Fourth Row:** H-3 Dr. Mustafa Sarper Alap, H-3-S1-Doç. Dr. Esat AYILDIZ, Galaxy A31, H-1, Dr. Osman ORAL, H-3, Cem Tuna.
- Fifth Row:** H-5 Musayeva G..., Hall-3, Şener Şü..., H-5, Sureyya Yigit, H5 Sinan Gul, H-1, Uzman Sina...

Katılımcılar (43)

Q Katılımcı bul

- HO H-5 ... (Ortak oturum sahibi, ben)
- İKSAD Global (Orturum Sahibi)
- H4 Hall 4 O... (Ortak oturum sahibi)
- OA Observer... (Ortak oturum sahibi)
- OH OBSERVE... (Ortak oturum sahibi)
- O Observer... (Ortak oturum sahibi)
- Abuzer Kalyon
- AH-5, Dr. Enes Şahin
- B bilge
- DD Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
- H-1, Dilek KIRNIK
- O H-1, Dr. Osman ORAL
- HM H-1, MEHMET GÖNAL
- H-1, Prof. Dr. Ali Arslan
- HU H-1, Uzman Sinan DOĞAN
- HN H-2 Nermin Zahide Aydın
- HR H-2 Ramazan ÖZKUL

Zoom meeting grid showing participants in various rooms. The grid is organized into several sections:

- Top Row:** H-5 Sureyya Yigit, H-5 Observer, Hall-5, Prof. Dr. Morakeng Lebaka.
- Second Row:** AH-5, Dr. Enes Şahin, H5 Sinan Gul, H-5, Dr. Selin Şahin.
- Third Row:** H-5 Musayeva G..., Zeynep YILDIRIM.

Katılımcılar (43)

Q Katılımcı bul

- HO H... (Ortak oturum sahibi, ben)
- HS H-5, Sureyya Yigit
- HS Hall-5, Prof. Dr. Morakeng Lebaka
- AH-5, Dr. Enes Şahin
- HM H-5 Musayeva Günel
- HS H5 Sinan Gul
- S H-5, Dr. Selin Şahin
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK
- ZY Zeynep YILDIRIM

OSMAN ZEKİ ÜNGÖR (1880-1958)

- TURKISH COMPOSER
- VIOLIN VIRTUOSO AND LYRICIST
- CONDUCTOR OF THE PRESENIAL SYMPHONY ORHECSTRA OF TURKEY

Zoom meeting grid showing participants in various rooms. The grid is organized into several sections:

- Top Row:** H-5, Sureyya Yigit, H-5 Observer.
- Second Row:** H5 Sinan Gul, AH-5, Dr. Enes Şahin, Hall-5, Prof. Dr. Morakeng Lebaka, H5 Sinan Gul.
- Third Row:** Salon-5 Şaban ÖZTÜRK.
- Fourth Row:** AH-5, Dr. Enes Şahin.

Katılımcılar (43)

Q Katılımcı bul

- HO H... (Ortak oturum sahibi, ben)
- HS H5 Sinan Gul
- AH-5, Dr. Enes Şahin
- HM H-5 Musayeva Günel
- HS H-5, Sureyya Yigit
- S H-5, Dr. Selin Şahin
- HS Hall-5, Prof. Dr. Morakeng Lebaka
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK
- ZY Zeynep YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	i
BİLİM KURULU	ii
KONGRE PROGRAMI	iii
FOTOĞRAF GALERİSİ	iv
İÇİNDEKİLER	v
Yazar & Konu	No
Mehmet ÖNAL	1
MEHMET AKİF ERSOY VE ANADOLU MAYASI	
Osman ORAL	5
MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İMAN VE SABRIN PSİKOSOSYAL İŞLEVİ	
Sinan DOĞAN	12
AKİF'TE İRFÂN-MEKÂN İLİŞKİLERİNDE ERGİNLEŞTİRME YÖNTEMİ	
Ramazan ÖZKUL	14
İSTİKLAL MARŞI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELEMESİ	
Göktuğ ŞENTÜRK	15
İSTİKLALİN SÖZCÜSÜ MEHMET AKİF ERSOY VE VETERİNER HEKİMLİK	
Nermin Zahide AYDIN	16
MEHMET AKİF ERSOY VE TÜRK BASINI	
Kani ÜLGER	29
"İSTİKLAL MARŞI" VE "MEHMET AKİF ERSOY" KONULU RESİMLERİN İNCELENMESİ VE BU İNCELEMeye DAYALI OLARAK ÖZGÜN BİR RESİMLEME DENEMESİ	
Filiz KALYON & Abuzer KALYON	31
GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN HAREKETLE MEHMET AKİF'İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME	
Mustafa Sarper ALAP	33
PAKİSTAN'DA URDUCA KİTAPLARDA MEHMET AKİF ERSOY VE İSTİKLAL MARŞI	
Şener Şükrü YİĞİTLER	34
BİR "DİRİLİŞ" ŞAİRİ: MEHMET AKİF ERSOY	
Esat AYYILDIZ	40
MEHMET AKİF ERSOY'UN 'HASBİHÂL' ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ	
Yaşar SÖZEN	49
İSTİKLAL MARŞI'NDA YER ALAN KÖK DEĞERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ	
Azize Serap TUNÇER	62
HEM AYKIRI HEM ÖZGÜN BİR KARAKTER OLARAK MEHMET AKİF	
Cem TUNA	63
MEHMET AKİF ERSOY'UN 'SAFAHAT' ADLI ESERİNDE ŞİDDET SORUNU	
Onur Alp Yılmaz	72
MEHMET AKİF ERSOY VE ZİYA GÖKALP'İN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME	
Nurgül ERGÜL GÜVENDİ	80
BİR SEMBOL OLARAK SANAT VE SANATKAR İLİŞKİSİ: İSTİKLAL MARŞI MEHMET AKİF ERSOY ÖRNEĞİ	
Mehmet Furkan Ören	81
GÜNDELİK HAYAT, TEKNİK VE MEHMET AKİF ERSOY	

Ahmet Neca GÖKGÜL	
KURUMSAL REKLAMLARDA İSTİKLÂL MARŞI KULLANIMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ: “İSTİKLÂL’İN SESİ” REKLAM FİLMİ ÖRNEĞİ	89
Necip İhsan ARIKAN	
ULUSAL MARŞLAR ve İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME	91
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	
LIFE AND WORKS OF THE POET MEHMET AKIF ERSOY IN RELATION TO THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	92
Süreyya YİĞİT	
INDEPENDENCE MARCH BEYOND ANATOLIA: TURKISTAN AWAKENS	93
Enes ŞAHİN	
“KUVVET NAMINA NELERİ VARSA HEPSİNİ ELDE ETMEK”: MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİ’NDE TEKNİKÇİ ZİHNİYETİ MEHMET AKİF ÜZERİNDEN OKUMANIN İMKÂNI	101
Selin ŞAHİN	
TARİH OLARAK ŞİİR: TÜRK MODERNLEŞME TARİHİNİ MEHMET AKİF’İN SAFAHA T’INDAN OKUMAK	103
Zeynep YILDIRIM	
MİLLİ MARŞIN (İSTİKLAL MARŞI’NIN) VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	104
Şaban ÖZTÜRK	
SİYASETTE AHLAK VE MEHMED AKİF	110
Musayeva Günel	
TÜRK DÜNYASININ İKİ BÖYÜK İSTİKLAL ŞAİRİ – MƏHMƏD AKİF ƏRSOY VƏ BƏXTİYAR VAHABZADƏ YARADICILIĞINDA MİLLİ DÖVLƏTÇİLİK İDEYALARI	111
Dilek KIRNIK	
İSTİKLAL MARŞININ DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ	117
İlhama Gasabova	
MEHMED AKIF ERSOY IN AZERBAIJANI EDUCATION	124
Sinan GÜL	
YENİ TÜRK CUMHURİYETİ’NİN KİMLİĞİNDE TÜRK İSTİKLAL MARŞININ ÖNEMİ	128
İhsan DOĞRU	
MEHMET AKİF ERSOY’UN ‘NE ESER NE DE SEMER’ VE AHMET ŞEVKİ’NİN ‘ESER’ ADLI ŞİİRLERİNDE İNSAN VE ESERİ	133
Ali ARSLAN	
İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ALGILAMALARI VE GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER	142
Lale BEDİROVA	
AHMET CEVAT VE MEHMET AKİF ERSOY’DA HİMN VE İSTİKLAL MARŞI	151

MEHMET AKİF ERSOY VE ANADOLU MAYASI
MEHMET AKIF ERSOY AND ANATOLIAN YEAST

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü; Orcid No: 0000-0003-0191-8780

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy hakkında yazılan biyografiler arasında belki de hacimce en küçük olanı Sezai Karakoç'un *Mehmet Akif Ersoy* adlı biyografisidir. Karakoç bu kitabında Akifin hayatının geçtiği İstanbul/Fatih'in sosyal dokusu ve Osmanlı'nın son dönemlerine ilişkin siyasi değerlendirmelerini arka plan yaparak çok etkili bir Mehmet Akif portresi çizerek sunar. İleride yazılacak herhangi bir biyografi çalışması için de örnek teşkil edecek özellikte olan bu portrede Mehmet Akif'in düşünce dünyası bütün yönleriyle ele alınıp değerlendirilmiş ve onun özellikle Anadolu insan tipini çok iyi tanıdığı vurgusu yapılmıştır. Bu çalışmadan hareketle, Çağdaş Türk filozofu Yalçın Koç'un "Anadolu mayası" adını verdiği kavram üzerinden Mehmet Akif'in dünya görüşü ve hayat tarzı değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çünkü "Küçük Asya" olarak bilinen Anadolu yarımadası ve onun etkilediği gönül coğrafyasını en iyi bilenlerden biri Mehmet Akif'tir. Bunun en güzel delili, onun I. Dünya Savaşı sonunda Anadolu yarımadası işgale başlanınca gönüllü olarak İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek köy köy, kasaba kasaba gezerek kurtuluş mücadelesine destek olması ve Kurtuluş Savaşı sonunda da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin milli marşını yazmış olmasıdır. İşte bu bildiri de bahse konu olan Anadolu insanı ile Mehmet Akif'in kurduğu gönül bağı temellendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif, Anadolu Mayası, Sezai Karakoç, Yahya Kemal.

ABSTRACT

Among the biographies written about Mehmet Akif Ersoy, perhaps the smallest in volume is the biography of Sezai Karakoç, named *Mehmet Akif Ersoy*. In this book, Karakoç presents the social texture of Istanbul/Fatih, where Akif's life took place, and his political evaluations of the last periods of the Ottoman Empire, by drawing a very effective portrait of Mehmet Akif. In this portrait, which will set an example for any future biography work, Mehmet Akif's world of thought has been discussed and evaluated with all its aspects, and it has been emphasized that he especially knows the Anatolian human type very well. Based on this study, Mehmet Akif's worldview and lifestyle will be evaluated through the concept that the Contemporary Turkish philosopher Yalçın Koç called "Anatolian yeast". Because Mehmet Akif is one of those who know best the Anatolian peninsula, known as "Little Asia", and the geography of the heart that it influenced. The best proof of this is that when the Anatolian peninsula began to be occupied at the end of the First World War, he voluntarily crossed from Istanbul to Anatolia and traveled from village to village, town to town to support the liberation struggle and at the end of the War of Independence he wrote the national anthem of the newly established Republic of Turkey. In this paper, the bond of love between the Anatolian people and Mehmet Akif will be based.

Keywords: Mehmet Akif, Anatolian Yeast, Sezai Karakoç, Yahya Kemal.

GİRİŞ

Mehmet Akif'in görüş ve düşüncelerine geçmeden önce Anadolu kavramı üzerinde biraz durmak gerekir; neresidir Anadolu ve hangi özelliklere sahiptir? Genel olarak, mutedil diyebileceğimiz bir iklime ancak çetin bir hayat mücadelesi gerektiren bir coğrafyaya sahip olan Anadolu farklı kültür ve medeniyetlerin varoluş mücadelesine ve savaşlarına sahne olması, kıtalar arası geçiş güzergâhı ve ticaret yollarının kavşağında bulunması hasebiyle belki de dünyanın en jeopolitik kara parçasıdır. Burası onu yurt edinen halklara çok çeşitli fırsatlar sunduğu kadar dayanılmaz zorluklar da çıkarmış bir coğrafyadır. Çünkü Anadolu yarımadası Asya ve Avrupa'da kurulan güçlü devletlerin çatışma ve nüfuz mekânı olmuştur. Böylece hangi ırk, din ve kültürden olursa olsun Anadolu'ya yerleşen insanlar, bu coğrafi özellikler ve onun bir uzantısı olan zorlu sosyal iklimden dolayı kısa sürede olgunlaşmış pişerek, daima gerçekçi, uyumlu, iletişime açık, sabırlı ve samimi bir karakter kazanmışlardır. Ancak, çoğu araştırmacı, bilerek ya da bilmeyerek, onu Asya ve Avrupa'da kurulan diğer

medeniyet ya da devletler için sadece bir köprü gibi görmüşler ve onun bu geçiş güzergâhında oluşturmuş olduğu kendine mahsus özellikleri hep göz ardı etmişlerdir. Ona yüklenen “köprü” benzetmesi de görünüşte olumlu ancak gerçekte olumsuz olan bir yaklaşımdır, çünkü o, köprü olmak ve doğu ile batıyı birbirine bağlamak dışında tarihte başka bir rolü yokmuş gibi lanse edilmiştir. Hâlbuki Anadolu, bunların tam aksine, bağımsız bir coğrafya ve medeniyet merkezi olarak daima medeniyet üreten, düşünür ve filozof yetiştiren bir potansiyele sahip olmuştur. (Önal, 2022: 12-14)

Mahmut Erol Kılıç (2016) Anadolu’yu Osmanlı irfan coğrafyası açısından Misak-ı Milli sınırlarını da aşan, Halep, Şam, Kuzey Irak, Tebriz, Nahcivan, Saraybosna ve Kırımı içine alan çok daha geniş bir coğrafya olarak tanımlamıştır. (2016:122) Yalçın Koç ise Anadolu mayasını Türk kimliğinin özü ve esası kabul ettiği için Anadolu adlandırmasını Anadolu yarımadasını da içine alan geniş bir coğrafya olarak tanımlar. Koç’a göre kültürün esası dışsal koşullar manzumesi iken mayanın esası ve özü içsel birliktir. Bu yüzden Anadolu Türk kimliğinin özü olan Türkistan’dan gelen kelimedir. Bu mayayı temsil eden kutsal kelamı Anadolu coğrafyasında Türk milletinin gönlüne Türkçe olarak çalan ise Türkistan/Yesi’den bir Yüce İnsan Ahmet Yesevi’dir. Onun getirdiği kelam Kadim ve Hatem olan kelimedir. (2008:365-66) İşte Mehmet Akif’in Anadolu’su Yalçın Koç’un işaret ettiği öze sahip olan insanların coğrafyasıdır. Mehmet Akif bu coğrafyanın her bir karışından haberdar olan ve onun sosyokültürel arka planını ve gönül boyutunu bütün yönleriyle kavramış olan bir şair, düşünür ve dava adamıdır.

1. Mehmet Akif Ersoy ve Anadolu İnsanı:

Osmanlı’nın son döneminde ortaya çıkan 3 fikir akımından biri olan İslamcılık fikriyatının dini dayanaklarını öne çıkaran Mehmet Akif’in Anadolu mayasını en iyi bilen kişi olarak, I. Dünya savaşında yaşanan Çanakkale Muharebeleri sonunda Çanakkale Marşı’nı ve Kurtuluş Savaşı sonunda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin İstiklal Marşı’nı yazması tesadüf olarak görülemez. Mehmet Akif Ersoy özellikle yetiştiği Fatih semtinde, baytar olarak dolaştığı Osmanlı coğrafyasında ve Milli Mücadele yıllarında Anadolu’ya geçip halkı bilinçlendirmeye yönelik gönüllü hizmetleri sırasında Anadolu insanını çok yakından tanımıştı. Onun halkını ne kadar içten ve gönülden tanıdığının belgesi Safahat adlı eserindeki şiirlerden de anlaşılabilir. Anadolu insanının ruh hallerini, güçlü ve zayıf yönlerini bir ressam titizliğiyle şiir formunda gerçekçi bir şekilde tetkik eden Mehmet Akif halkın ruh köklerine zarar veren hususlara da hassasiyetle dikkat çektiğini görüyoruz. Anadolu, Ahmet Yesevi’nin tahta kılıçlı erenleri tarafından halkın mayasına çalınan samimi dindarlık onları millet yapan ve onları Allah, insan ve tabiat ile mutlak anlamda bir barış ve bütünlük içinde bir araya getiren “cümle varlığın birliği ve kardeşliği” felsefesinin yaşandığı coğrafyadır.

Mehmet Akif milletine yaptığı hizmetlere ve özellikle yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin istiklal marşının yazarı olmasına rağmen, rejim tarafından takibata uğramış ve sanki şüpheli bir şahıs gibi muamele görmesi dolayısıyla bunu hazmedememiş ve gönüllü sürgüne karar vererek Mısır’a gitmiştir. İstiklal Mücadelesine bütün gücüyle destek veren hatta milletin kurtuluş destanını yazan Mehmet Akif gibi birinin takibata uğraması bir nevi idama mahkûm edilmesi anlamına geliyordu. O olup bitenler karşısında üzülmüş ve küsüp Mısır’a çekilmişti. Bu tavriyla o, her ne sebeple olursa olsun, ülkesine, devletine ve milletine karşı olumsuz bir hareketin içinde yer almadığını ve almayacağını göstermiştir. Ölüme yaklaştığını sezince yeniden ülkesine dönmesi her tavriyla milletine ve özellikle o zamanki gençlere çok şey söylemiş, çok ince bir mesaj vermiştir. Ölüncen cenazesine devlet sahip çıkmamış olsa da binlerce üniversite talebesinin doğal bir refleksle toplanarak onun cenazesini elleri üstünde taşımaları onun hem konuşarak hem de susarak anlatmak istediği mesajın Anadolu insanlarının en saf temsilcisi olan bu gençler tarafından anlaşıldığını göstermesi bakımından ilginçtir. Akif’in Anadolu insanını çok iyi tanıdığı ve onların gelecekte İslam medeniyetini temsil edeceklerine dair umudunu yazmış olduğu şiirleriyle ortaya koymuştur. Akif’in düşünceleri ve şiirlerinin gün geçtikçe içimizde daha canlı bir mantık gibi gelişmekte olduğunu belirten Sezai Karakoç’a göre onun kendini kültür, edebiyat ve düşünce gücüyle milletine adanmış bir doğu kahramanı olduğunu söyleyecektir (1980: 56,57). Her ne kadar zaman zaman Müslüman Anadolu insanını acımasızca eleştirmekten çekinmese de hep umut ve güvenle bitirmiştir şiirlerini.

2. Mehmet Akif’in Şiirinde Gerçeklik, Şimdiki Zaman ve Umud:

Kendisi de çağdaş şiirimizin köşe taşlarından biri olan, 2021 yılında kaybettiğimiz Sezai Karakoç, Mehmet Akif’in *Safahat* adlı eserini ele alarak, onun şiirini kendi içinde tutarlı bir örgüye sahip, dünya görüşü ve estetik boyutuyla Anadolu insanının hikâyesini anlatan bir sanat yapıtı olarak sunmaktadır. Ona göre, özellikle Akif’in

şimdiki zaman kategorisine dayanan, gerçekle bağı hiç kopmamış olan ve aynı zamanda, ölümsüz bir destan havasıyla geleceğe umut aşılayan bir şiir tarzına sahip olduğunu vurgular. Akif'in şimdiki zamana ve realist anlayışa bu kadar önem vermesinin hikmeti, onun hedeflediği gelecek zamanı şiirle daha sıhhatli bir zemine oturtma çabasıdır. Akif'in, "Hasta", "Küfeci Çocuğun Durumu", "Doğu Seferlerinde Gözlenen Manzaralar", "Kahvehaneler" ve "Kadınların ve Durumu" gibi yaşadığı dönemde şimdiki zaman tabloları çizmesi, şimdiki zamanı gelecek zamanın bir temel kaidesi olarak kullanması onun realist felsefesinin bir yansımasıdır.

Akif'in şiirini tam olarak kavranabilmesi için Yahya Kemal'in şiirleri ile karşılaştırılması gerektiğini savunan Sezai Karakoç, bu karşılaştırmayı, aynı duyarlılıkları paylaşan iki şairin zaman algıları üzerinden işler. İmparatorluğun batışında, aynı medeniyet ve ülkünün şairleri olarak yan yana duran bu iki şairin, şiirlerinin özü ve biçimi bakımından ise doğu ve batı kadar birbirinden ayrıldıklarını söyler. Bunlardan Yahya Kemal estetiği, Mehmet Akif ülküyü hedefe almıştır. Bu yüzden birincisi estetikten çıkarak ülkeye, ikincisi ülküden kalkarak estetiğe varıyor. Biri estetik için daha elverişli olan geçmiş zamanı yâd ederken diğeri geleceğin kalkış noktası hükmünde olan şimdinin resmini çekiyor. Sezai Karakoç'un kendi ifadesiyle söylersek, "Muhteşem bir gün batışı karşısında huzursuz olan bu iki şairden biri, geçmekte ve bitmekte olan günün doğuş vakitlerini hatırlayarak teselli aramakta, öbürüyse mümkün olduğu kadar güneşin batışını geciktirmek için ışık işçilerini vazife başına davet etmekte, hiç olmasın gelecek günün doğuşuna hazırlamakta çevreyi." (Mehmet Akif Ersoy, 1974)

Yahya Kemal, eski mükemmel vakitlere kayıyor ve o vakitlerin mermerden anıtlarını yapıyor. Mehmet Akif ise akliselim içinden bakarak, siperler kazıyor. Biri medeniyeti arka hatlarda, diğeri ön hatlarda koruyor. Biri yaşayan ölmesin diye çalışırken, diğeri ölenin hiç olmazsa sanatta yaşamasına gayret ediyor. Kısaca, biri geçmişin, biri günün destanını yazıyor. İşte bu temel özelliklerinden ötürü Sezai Karakoç, birinin günlük dili ve halk konuşmasını kullanırken, diğerin sade de olsa divan geleneğini sürdürdüğünü söylüyor. Bu açıdan birinin kelime ve mısra tasarrufunu, diğerin bütüncü hikâye edici yönü şiirine taşıdığını söylüyor.

Sezai Karakoç'a göre Yahya Kemal, şiiri geleceklere için yazıyor fakat bir hedefi aksiyon olarak görmüyor. Akif ise genç nesillere, içinde bulunulan durumun resmini çizerken bir yön ve yol gösteriyor ve bir ödeve çağırıyor. Akif'in şiiri, savaşta askerleri heyecanlandırmak için konuşan bir komutanın sözlerini andırırken, Yahya Kemal'in şiiri savaştan sonra şehit olanlar için dikilen anıt gibi duruyor. Yahya Kemal, medeniyete ve ondan arta kalana bakarken, Akif, Türk-İslam Medeniyetinin ortaya koyduklarını övmekle yetinmeyerek, bunların unutulmaması ve ebedileşmesi için telaş ve gayretle çalışan bir fikir işçisi gibidir. Kısacası birinin şiiri, medeniyetin heykelleşen anatomisine, diğerininki ise canlı fizyolojisine bakıyor. Yahya Kemal imparatorluğun ürünü olan medeniyet eserine, Akif o eserin doğmasında en temel unsur olan ve yeniden öyle bir eser ortaya koymak istendiğinde kendisine müracaat edilecek İslam idealini öne çıkarıyor; çünkü o, bununla medeniyetin yeniden ayağa kalkacağını inanıyor. Bu yüzden olsa gerek, Milli Marşımızı Yahya Kemal'in şiiri değil Akif'inki oluşturuyor. Bu iki şairimiz sayesinde, Osmanlı Devleti geçmişiyle ve batış anındaki görünüşüyle şiire giriyor ve sanat içi bir gerçeklik kazanıyor. İki şair böylece birbirini tamamlıyor. Biri realizmi öbürü divan tarzıyla eski ve yeniyi, klasiği ve çağdaşı, antik olanı ve modernini birbirine bağlayarak, İslam Türk medeniyetini bize sunuyor. (Mehmet Akif Ersoy, 1974)

SONUÇ

Anadolu'da kurulan bütün medeniyetleri yoklayarak onların sadece aracılık eden ve Doğu ile Batıyı birbirine bağlayan bir köprü gibi gören anlayış iyi niyetli bir yaklaşım olarak görülemez. Bunu kabul etmek Anadolu'nun medeniyet inşa etme gücüne sahip bir coğrafya olduğu ve özellikle 1000 yıllık Türk-İslam medeniyetinin yok sayılması demektir. Bu durumda Anadolu sadece bir ayakaltı ya da yolgeçen hanı gibi görülecek, kendine mahsus özellikler yok sayılacaktır. Bu yüzden, Anadolu Türk İslam medeniyetini ve ruhunu farklı medeniyetlerin özlerinin bileşkesi, kültürel mozaïği ve bir türevi ya da dünya görüşlerinin sentezi olarak görmek de yanlıştır. Anadolu'da bir kültürel devamlılık ve etkileşim vardır ama bu farklı özlerin sentezi şeklinde gerçekleşmemiştir. İşte bu durumu en geniş boyutta gören kişilerin başında Mehmet Akif Ersoy gelir. Onun bütün şiirleri- özellikle Çanakkale Şehitleri için yazdığı destansı mısralar ile İstiklal Marşı, Anadolu insanının aklını, gönlünü ve duygularını ne kadar yakından görüp bildiğinin delilidir. Mehmet Akif'in hala çağımıza söyleyecek sözleri olduğunu düşünen kimselerden iseniz yukarıda tanıtmaya çalıştığımız Sezai Karakoç'un Diriliş Yayınları arasında çıkan Mehmet Akif adlı bu küçük fakat bir o kadar da kıymetli eserini özenle okumanızı son söz olarak söylemek istiyorum. Gelin Akif i fikir dünyamızda tekrar diriltelim, konuşturalım ve örnek alalım.

KAYNAKÇA

1. Önal, Mehmet, “Biri Ülkünün Diğeri Estetiğın Şairi”, *Aydın Kültür Sanat Dergisi*, Mart, 2004, Sayı 1, sayfa 40.
2. Karakoç, Sezai, *Mehmet Akif*, Diriliş Yayınları, 1974.
3. Kemal, Yahya, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul, 1995.
4. Ersoy, Mehmet Akif, *Safahat*, İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 1980.
5. Koç, Yalçın, *Anadolu Mayası*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008.
6. Önal, Mehmet, *Bir Türk Bilgelik Geleneği Var Mıdır?* 1. Uluslararası Türk Halklarının Felsefi Mirası Sempozyumu, Bayburt üniversitesi Yayınları, Bayburt, 2019, (251-264)
7. Karakoç, Sezai, *Sütun*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1980.
8. Önal, Mehmet, Bilgeler Yurdu Anadolu'nun Ruh Kökleri ve Mayası, *II. Uluslararası Türk Halklarının Felsefi Mirası Sempozyumu* (24-26 Ekim 2019, Kırşehir, Türkiye)
9. Önal, Mehmet, Jeopolitik ve Jeofilozofik Açından Anadolu, *Geçmişten Geleceğe Küçük Asya Anadolu içinde* (ed. Mustafa Aça ve Mehmet Ali Yolcu), Paradigma Akademi, Çanakkale, 2022 (1-16 arası).
10. Kılıç, Mahmud Erol, *Anadolu'nun Ruhu*, Sufi Kitap, İstanbul, 2016.

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İMAN VE SABRIN PSİKOSOSYAL İŞLEVİ**THE PSYCHOSOCIAL FUNCTION OF FAITH AND PATIENCE IN THE POEMS OF MEHMET AKİF ERSOY****Dr. Öğr. Üyesi Osman ORAL**Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Kelâm ve İslâm Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı. <https://orcid.org/0000-0002-6403-5144>.**ÖZET**

Bu tebliğin amacı istiklâl marşı şâiri Mehmet Âkif Ersoy'un şiirlerinde iman ve sabrın psikososyal işlevi hakkında görüşlerini incelemektir. Mehmet Âkif, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yetişmiş önemli şâir ve düşünürlerden biridir. O, Kur'an'a uymayan iman ve sabır anlayışlarına karşı çıkar. İnançların yanlış ve aşırı bir şekilde algılanmasının dini taassup ve gerilemenin başlıca nedenleri arasında sayar. Birbirlerine muhtaç sosyal varlık olarak yaratılan insanlar fert ve toplum hayatında çeşitli zorluk ve sıkıntılarla karşılaşabilirler. Hayatta sebeplere sarılmak, azim, sebat ve sabırla çalışmak, geleceğe ümitle bakmak, başarıyı ise Allah'tan beklemek tavrının Kur'an'ın ruhuna uygun olduğunu öngörür. İman olgusunun değerli bir cevher olduğunu, içinde iman olmayan paslı kalbin hiçbir faydası olmayıp ancak bir yük olduğunu söyler. İman ve sabır gücüne sahip olanların psikolojik motivasyonla hayatta her zorluğun üstesinden kolaylıkla gelebileceğini dile getirir. İmanlı ve sabırlı kişiler hayatı psikolojik ve sosyolojik açıdan mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayabilir. Geleceğe ümitle bakabilir, özgüvenle güzellikleri ve başarıları geleceğe taşıyabilirler. Psikolojik hallerin biyolojik ve sosyolojik karşılıklı etkileşimi yadsınamaz. İman, ümit, azim ve sabır; hayatı başarı, mutluluk ve güzelliklere dönüştüren psikolojik anahtarlardır. İman ve sabır konusu çağdaş anlayış ve yöntemlerle Kur'an'a uygun bir şekilde anlaşılmalıdır. İlim, akıl ve ahlâk temelinde yetişen toplumlar çağdaş medeniyet yarışında yerini almalıdır.

Anahtar Kelimeler: İman, Sabır, Sebat, Tevekkül, Mehmet Âkif Ersoy.**ABSTRACT**

The purpose of this communiqué is to examine the opinions of Istiklal anthem poet Mehmet Akif Ersoy about the psychosocial function of faith and patience in his poems. Mehmet Akif is one of the important poets and thinkers who grew up in the last period of the Ottoman Empire and the first years of the Republic. He opposes the concepts of faith and patience, which do not comply with the Qur'an. He considers the incorrect and excessive perception of beliefs to be among the main causes of religious decadence and decline. People who are created as social beings in need of each other may face various difficulties and troubles in the life of individuals and society. It predicts that the attitude of clinging to the causes in life, working with perseverance, perseverance and patience, looking forward to the future with hope, and waiting for success from Allah is in accordance with the spirit of the Qur'an. He says that the phenomenon of faith is a valuable ore, and a rusty heart without faith in it is of no use and is only a burden. He expresses that those who have the strength of faith and patience can easily overcome any difficulties in life with psychological motivation. Faithful and patient people can live life in a happy and peaceful way from a psychological and sociological point of view. They can look forward to the future with hope, carry beauty and achievements into the future with self-confidence. The biological and sociological interaction of psychological states is undeniable. Faith, hope, perseverance and patience are the psychological keys that turn life into success, happiness and beauty. The subject of faith and patience should be understood in accordance with the Qur'an with modern understanding and methods. Societies that grow on the basis of knowledge, reason and morality should take their place in the race for modern civilization.

Keywords: Faith, Patience, Perseverance, Trust, Mehmet Akif Ersoy.**1. GİRİŞ**

Sağlıklı, mutlu ve huzurlu bir hayat için iman ve sabır; nefreti sevgiye, şehveti iffete, öfkeyi cesarete, şiddeti hilme, kibri tevazuya, kötülüğü iyiliğe yani yerilen davranışları iyi ve güzel ahlâkî erdemlere dönüştüren kalbi

içsel güçtür (Râzî, 2008: 86 vd; Kirman, 2004: 12, 54, 83 vd). Psikolojik hallerin biyolojik ve sosyolojik karşılıklı etkileşimi yadsınamaz. Sabırla imanın taçlandığı, sabırlı gönüle iman girdiği, genişlik ve rahatlığın anahtarının azim ve sabır olduğu belirtilir. Sabrın diğer ahlâkî erdemlerin üzerinde geliştiği temel değer kabul edilir (Kindî, 1998: 59, 63; Krech - Crutchfield, 1980: 225 vd). İnkârcıların söz ve eylemlerine sabrettikleri için peygamberler Allah'ın has kulları olmuşlardır (Mevlânâ 2005: 137, 181, 283, 316, 370, 700, 824, 912, 947). Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında yetişmiş şâir ve mütefekkir Mehmet Âkif şiirlerinde "İman" ve "Sabır" gibi unsurların insan ve toplum hayatındaki psikolojik ve sosyolojik etkileşimi ve işlevini anlatır. Mehmet Âkif, 1873 yılında İstanbul'da doğmuş, 1936'da yine İstanbul'da vefat etmiştir. Aslen Arnavut kökenli olan babası İstanbul Fatih Medresesi'nde müderrislik yapar. Annesi Buhara kökenli Tokatlı bir âileye mensuptur. İlk eğitim öğretim hayatına babası ile başlayan Mehmet Âkif, 1893 yılında Baytar Mektebi'nden mezun olur. 20 yıl veterinerlik yapar. Veterinerlik ve İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde bir süre hocalık yapar. Balkan savaşları sonunda halkın yeise düşmemesi, birlik beraberlikten ayrılmaması için Fatih, Beyazıt ve Süleymaniye Camilerinde vaazu nasihatlerde bulunur. İstiklâl Savaşı'nı yapan ilk dönem mecliste (1920-1923) Burdur milletvekili olarak yer alır. 1925 -1936 yılları arasında Mısır'da Türkçe öğretmenliği yapar (Ergin, 1977: 1/276-7; Banarlı, 1971: 2/989). TBMM'ndeki bütçe müzakereleri sırasında alınan bir karar üzerine (21 Şubat 1925) Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe tefsiri için Elmalılı Muhammed Hamdi (ö. 1942)'ye, Türkçe tercümesi için de Mehmed Âkif'e teklifte bulunur (İbnü'l-Emin, 1988: 278 vd; Şengüler, İstanbul, 2000: 10/228-9 vd; Okay - Düzdağ, 2003: 28/434). 27 Aralık 1936 yılında İstanbul'da vefat eden Mehmet Âkif, Edirnekapı Mezarlığına defnedilir. Geride yedi kitaptan oluşan Safahat külliyyatını bırakır (Tarlan, 1971: 21-2; Kaytancı, 2007: 43; Okay, 2008: 35/442). Bu çalışmanın amacı inanç ve ahlâk problemlerinin çözümünü şiirlerinde yer vermesi yönüyle İstiklâl Marşı şâiri Mehmet Âkif Ersoy'un iman ve sabrın psikolojik ve sosyolojik işlevi konusunda görüşlerini incelemektir. Nitel bir araştırma tarzındaki bu çalışmada doküman analizi metodu kullanılmak suretiyle konu incelenmektedir.

2. İMAN

İnançların davranışlara etkisini önemseyen Mehmet Âkif, "İmandır o cevher ki ilahi ne büyüktür, imansız olan paslı yürek sinede yüktür" (Ersay, 2009: 33) diyerek imanın değerli biri cevher olduğunu, gönülde iman yoksa kalbin bedene yük olacağını belirtir. "Neden azmin süreksiz, yok mudur Allah'a iman? Çalış, dünyada insan ol, elindeyken henüz dünya. Ye'se hiç düşmeyecek zerrece imanı olan. Sade siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. Başta iman-ı hakikî geliyor" (Ersay, 2009: 286, 297, 404) sözleriyle inanarak yapılamayacak iş, başarılacak dert olamayacağını öngörür. Beşeriyetten insanlığa yükselişin iman, azim ve sabır ekseninde olacağına işaret eder. Kur'an dünya ve âhirette huzur ve mutluluğun reçetesinin öncelikle "iman" olduğunu açıklar (Bakara 2/62, 82; Nisâ 4/57; Yûnus 10/64; Rum 30/15). İman ve sabır; ilahî buyruklara itaatte nefsi sabırla tutmak, can, mal ve evlat gibi kaybettiği şeylerden ötürü şikayeti ve sızlanmayı sabırla önlemek, günah işlemekten kendini azim ve sabırla tutmak, iman ve tevhid üzere eylemlerde sebat göstermektir (Mâtürîdî, 2005b: 3/286, 7/105). Kur'an'da "Kadere iman" ifadesi geçmez. Allah'ın ilim, irâde, hikmet ve kudret sıfatlarının bir gereği olarak ilahî yaratılış anlatılır. Sebepleri yerine getirmek ilmin gereği, inançları kabul edenlerin de bir özelliğidir. Azim ve sabır kişiyi her zaman başarıya ulaştırır. Tembelliği ve başarısızlığını Allah'a atarak sorumluluğu ilahî kadere/yaratılışa yüklemenin İslâm'da yeri olmadığı tezini dile getiren Mehmet Âkif, tutarsız inanç ve sabır anlayışlarına da karşı çıkar.

Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!

"Kader" senin dediğin yolda dine bühtandır.

"Kadermiş!" Öyle mi? Hâşâ, bu söz değil doğru:

Belanı istedin, Allah da verdi, doğrusu bu!

Talep nasılsa, tabii netice öyle çıkar,

Meşiyetin sana zulmetmek ihtimali mi var?

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun,

Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya,

Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya (Ersoy, 2009: 252-4).

Bireyin iyi ve davranışları yapmasından dolayı bu eylemleri yapmasına etki eden gönlündeki iman olduğu söyleyen Mehmet Âkif, kalpteki iman denizinin dalgalandıkça dışarıya temiz hislerle inciler gibi güzel ve iyi ahlâk eylemleri taşıyacağını söyler:

Dalgalandıkça içinden taşan iman denizi,

Dökülen hisleri gör, incilerin en temizini (Ersoy, 2009: 416).

Mehmet Âkif, gönlünde sağlam inancı olanın sabırsızlık gösterip ümitsizliğe düşmeyeceğini söyler (Ersoy, 2009: 286, 297, 411; Oral, 2016: 1 vd). Nesilleri yetiştiren büyük vazifeye talip öğretmenlerin niteliklerinin “İman”, “Edeb”, “Liyakat” ve “Vicdanlı” olmalarını önerir;

“Muallimim” diyen olmak gerektir imanlı

Edebli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı

Bu dördü olmadan olmaz. Vazife çünkü büyük (Ersoy, 2009: 267).

Kalp âleminde akıl, duyu ve duyguların onaylama süreçleri sonucu oluşan iman olgusu insanın psikolojik ve sosyolojik her türlü eylemini etkileyen bir güç ve motivasyona sahiptir. O, her bir olay ve değişimle yenilenen, artan, pekişen sabırla devam edegelen bir süreç olduğundan son nefesine kadar birey sabırla iman ve tevhid eylemlerini yapmak durumundadır. Her bir olay ve konumda imanı korumak, zulüm, tembellik, cehâlet vb. gibi zararlı eylemlerden uzak durmak büyük bir azim ve sabrı gerektirir. İmanın kişiyi güzel davranışlara sevk etmesi gerekirken sadece dille “inandım” demek gerçek imanın bir göstergesi olarak yeterli görülmez. Zorluklar ve başa gelen olumsuz hâllere güzel bir sabır, sebeplere sarılmak suretiyle çözüm yolu aramak, başarı için azim ve sebat göstermek, Allah’ın râzı olacağı psikososyal iyi ve güzel eylemler yapabilmek iman göstergesi sayılır (Mâtürîdî, 2005: 1/35; Sabûnî, 1995: 180 vd; Abdülcebbâr, 2013: 1/206, 232, 2/677 vd, 684). İmanlı kişi dünyasını ve âhiretini cennetlere çevirecek irade ve güce sahip olduğundan Mehmet Âkif, imanın psikolojik ve sosyolojik eylemlerin karşılıklı etkileşimlerine dikkat çeker. Bu iman motivasyon gücü ile büyük bir azim, sebat ve sabırla başarıya ve güzelliklere ulaşılabilir. Birey ve toplumlar huzur içinde yaşayabilirler.

3. SABIR

Mehmet Âkif, güçlü iman sahiplerinin yolunun azim ve sabır olduğunu belirtir. “*Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak, Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak. Asıl felâkete sabreleyenler insandır*” (Ersoy, 2009: 66, 207) diyerek her olay ve durumda sabrın insanî bir özellik olduğunu, huzurlu ve mutlu yaşamak isteyenler için önemini vurgular. Sabır, iman gibi psikolojik ve sosyolojik iyilik ve güzelliklere devamda gösterilen sebat, günah işlememekte nefsinin tutmak, olumsuzluklara karşı dayanıklılık ve sebat göstermektir (İsfehânî, 2012: 576-7; İbn Manzûr, 1992: 4/437 vd; Cürçânî, 1997: 137; Yazır, 1981: 9/434). Pozitif psikoloji yaklaşımına göre güçlü bir kişilikte bulunması gereken, iç ve dışı iyi oluşturma olumlu etki yapan, şuurlu, bilinçli bireyin özelliklerinden biridir (Carrel, 1988: 111). Mehmet Âkif’e göre azim ve sabır konusunda rehber nebilerin izinden gidilmelidir. Çünkü onlar nimetlere karşı şükürün nasıl yapıldığını gösterdikleri gibi başa gelen olumsuzluklara karşı azim ve sabırda örneklerdir (Âl-i İmrân 3/200; En’âm 6/34). Hayatın yok olmasına sebep olmamak, psikolojik ve sosyolojik rahatsızlık ve olumsuzluklara düşmemek için azim ve sabrın iyi anlaşılması ve halka öğretilmesi gerekir;

Verip kararı da azm eyledin mi... Durmayarak,

Cenâb-ı Hakk’a tevekkül edip yol almaya bak.

Demek ki: Azme sarılmak gerek mebâdide;

*Yanında bir de tevekkül o azmi teyîde.
 Hülâsa, azm ile me'mûr olursa Peygamber;
 Senin hesabına artık, düşün de bul, ne düşer!
 Şeriatin ikidir en muazzam erkânı;
 Kimin ki öyle müzebzeb değildir imanı;
 Ayırmaz onları, bir addedip tevessül eder,
 Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder:
 Ne din kalır, ne de dünya bu anlaşılmazsa,
 Hem anlayın bunu artık, hem anlatın nâsa (Ersoy, 2009: 257).*

Mehmet Âkif'e göre birey her halükârda ümitsizliğe düşmeden toplumda hayat bulmalı, azim ve sabırla cehaletten ilme, karanlıklardan aydınlığa ışık olmalı, yaratıcı ruhuyla olumsuzlukları olumluya döndürmelidir. İnsanların azim ve sabırla ancak yaşayabileceği ümitsizlik eylemlerine tesir edip kişiyi işlevsiz hale getireceği gerçeğini dile getirir;

*Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan,
 Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.
 Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin, halk!
 Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
 Herkes gibi dünyada henüz hakk-ı hayatın,
 Varken, hani herkes gibi azminde sebatın?
 Ye's öyle bataktır ki: Düşersen boğulursun.
 Ümide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
 Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar.
 Meyus olanın ruhunu, vicdanını bağlar (Ersoy, 2009: 208).*

Azim, sebat ve sabır gibi özellikleri sosyal hayatta toplumun diğer fertlerine tavsiye etmek diğer insanlara psikolojik ve sosyolojik destek vermek her yurttaşın dini, vicdanî, insanî görevidir. Başkalarının mutlu ve huzurlu olduğunu görmek, kimsesizlere ve ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak insanın vicdanını rahatlatır, mutlu ve huzurlu olmasını da sağlar. Mehmet Âkif dinin fert ve topluma her daim azim ve sabırlı olmayı öğütleyen hayat dini olduğunu dile getirir;

*Ah o din nerde, o azmin, o sebatın dini;
 O yerin gökten inen dini, hayatın dini (Ersoy, 2009: 395).*

Sosyal hayatta cehalet, hata, yanlışlık ve kötülüklerin yayıldığını gördükleri halde onların önünü almak için gayrette bulunmayan duyarsız ve bilinçsiz fertlerden oluşan bir millet kurtuluşa eremez. Kötülükleri önlemeyen gâfil fertlerden oluşan bir millet için zillet, sefâlet, meskenet, cehâlet ve fakirlik kaçınılmazdır (Abduh – Ersoy, 1325b: 388). Mehmet Âkif, kulun yapması gerekenleri Allah'a yüklemenin büyük bir saygısızlık ve edepsizlik olduğunu da söyler:

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,

Yorulma, öyle ya, Mevlâ senin işcin iken.
 Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
 Birer birer oku tekmîl edince defterini;
 Bütün o işleri Rabbim görür: Vazîfesidir...
 Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir!
 Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
 Hudâ vekîl-i umûrun değil mi? Keyfine bak!
 Onun hazîne-i inâmı kendi veznendir!
 Havâle et ne kadar masrafın olursa... Verir!
 Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin:
 Yetiş de kendisi gelsin, ya Hızır'ı göndersin!
 Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak;
 Şifâ hazînesi derhal oluk oluk akacak.
 Demek ki: Her şeyin Allah... Yanaşman, ırgadın O;
 Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O;
 Vekîl-i harcın O; kâhyân, müdir-i veznen O;
 Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O;
 Denizde cenk olacakmış... Gemin O, kaptanın O;
 Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O;
 Tabîb-i âile, eczacı... Hepsi hâsılı O.
 Ya sen nesin? Mütevekkîl! Yutulmaz artık bu!
 Biraz da saygı gerektir... Ne saygısızlık bu?
 Hüdâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hüdâ;
 Utanmadan da tevekkül diyor bu cürete... Ha! (Ersoy, 2009: 252-3).

Tembellik, cehâlet ve ataletsizliğin anahtarının iman temelinde sabırla güzel işler yapmak ve başarılarla ulaşmak olduğunu dile getiren Mehmet Âkif, ölümün yaratılış kanunları çerçevesinde hayatın bir gerçeği olduğunu, tedbir yönünden her çabayı gösterdikten sonra buna psikolojik açıdan sabırla karşılanmasını önerir. Ölüm karşısında büyük bir üzüntü ile kendisinin ve çevresinin psikolojisini dolayısıyla maddî ve manevî sıhhatini bozan kişiye “*Senin bu yaptığın Allah'a karşı isyandır; Asıl felâkete sabreyleyenler insandır*” der. Asr Sûresi'nde özetle verilen kurtuluşa erdiren hikmetli psikososyal davranışları şöyle sıralar;

Hâlikın nâmütenâhi adı var en başı Hakk!
 Ne büyük şey kul için Hakk'ı tutup kaldırmak,
 Hani ashab-ı kirâm ayrılalım derlerken,
 Mutlaka sûre-i ve'l-Asr'ı okurmuş bu neden?
 Çünkü meknûn o büyük sûrede esrârı felâh,
 Başta iman-ı hakîkî geliyor sonra salâh,
 Sonra Hak, sonra sebat, işte kuzum insanlık,
 Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık (Ersoy, 2009: 404).

Hayatın dertlerini elbirliğiyle paylaşmak, sabrı tavsiyeleşmek acıların ilacı olur. Karşılaşılan farklı olumsuzluklar karşısında ruhen çöküntüyü engelleyen bir hal olan sabır; yerilen ahlâkî nitelikleri güzelliklere yani kötülüğü iyiliğe dönüştüren psikolojik bir güçtür (Gasson, 1998: 14-5; Çağrı, 2008: 35/337 vd; Eliaçık, 2014: 105). Mehmet Âkif, rezillik ve kötülüklerin asıl sebepleri araştırılsa ya sabrın zaafından yahut yokluğundandır. Faziletler de sayılsa ana kaynağı araştırılsa yine sabra varılır. Azim ve sabır, faziletleri faaliyete geçirir, kötülükleri def eder ve iyilikleri canlandırır, demektir (Abduh – Ersoy, 1325a: 355-7). Mehmet Âkif Ersoy’un düşünce dünyasında «iman» ve «sabır» gibi psikolojik ve sosyolojik unsurların insan hayatı ve davranışlarında büyük bir etkisi ve işlevinin olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ

İstiklâl Marşı şâiri ve İslâm mütefekkeri Mehmet Âkif Ersoy, özgür irâde ve aklın doğru ve iyi bir şekilde kullanılmasını önemser. İman ve sabır gibi psikolojik olguların bireyi sosyal hayatta iyi ve güzel eylemlere, çalışma ve başarıya motive ettiğini öngörür. Psikolojik hallerin biyolojik ve sosyolojik karşılıklı etkileşimi yadsınamaz. İmanî hal ve eylemlerini sabırla sürdüren, dünya ve âhiretini iyilik, güzellik ve cennetlere çevirecek niyet, irade ve güce sahip olur. Akıl, duyu ve duygularla gönülde oluşan iman, iyi ve güzel davranışların yapılmasına yol açan bir şuur üretir. Güzel ahlâk olarak dışa yansır. Kur’an’ın ruhuna uygun iman eden, ilahî buyrukları ve hikmetleri doğru anlayan ve onlara bağlanan insan huzurlu ve mutlu olur. Olayları metanet ve olgunlukla karşılar, akıl, ilimle sebeplere yapışır, çıkış yolu arar, çalışır, çabalar, cehâleti ilme, karanlığı aydınlığa döndürebilir. İnanç, azim ve sabırla dertlere derman bulur, metânet gösterir, olayların stress ve tazyikinden kurtulabilir. Dünya ve âhirette huzuru yakalar. Başına gelen nimet, iyilik ve güzel hallere şükreder, kötülüğe, olumsuz hallere sabreder, dünyadaki her hali nimetlere, güzelliklere, mutluluklara dönüştürebilir. Mehmed Âkif şiirlerinde yanlış, hurafe inançların taassub, cehâlet ve muasır medeniyet seviyesinden geri kalmasının sebebi olarak görür. Çalışmayı bırakıp tembellik seçimini İslâm’ın tasvip etmediğini belirtir. Gerçek iman denizi dalgalandıkça dışarıya temiz hislerle inciler gibi güzel ve iyi ahlâk eylemlerini taşırır. Medeniyetler seviyesine yükselmenin yolunun iman ve sabrın Kur’an’a uygun anlaşılması ile insanlara düzgünce anlatılmasının önemine işaret eder. Kur’an’dan ilham alıp dinin asrın idrâkine doğru bir şekilde anlatılmasını ister. İman ve sabrın güzel, iyi ve başarılı eylemlerin yapılmasına yönelik gelecek nesillere aktarılmasını önerir. İman, azim, sebat ve sabırlı kişiler psikolojik ve sosyolojik hayatı huzurlu mutlu yaşayabilir, geleceğe ümit ve özgüvenle bakabilir, güzellik ve başarıları geleceğe taşıyabilirler. İman, ümit, azim ve sabır; hayatı başarı, mutluluk ve güzelliklere dönüştüren psikolojik anahtarlardır. İlim, akıl ve ahlâk temelinde yetişen Müslüman Türk toplumları çağdaş medeniyet yarışında inanç ve sabırla yerini almalıdırlar.

KAYNAKLAR

1. Abduh, M - Ersoy, M. A. (1325a). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. Sırat-ı Müstakim. (3)75, 355-357.
2. Abduh, M. – Ersoy, M. A. (1325b). Asr Sûre-i Celîlesinin Tefsiri. Sırat-ı Müstakim. (3)77, 388-390.
3. Abdülcebbar, K. (2013). Şerhu’l-Usulî’l-Hamse. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
4. Banarlı, N. S. (1971). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
5. Carrel, A. (1988). Hayat Hakkında Düşünceler. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
6. Cürcânî, S. Ş. (1997). Ta’rifât. Trc. A. Erkan. Bahar Yayınları, İstanbul.
7. Çağrı, M. (2008). Sabır. DİA. 35/337-339. TDV. Yayınları, İstanbul.
8. Gasson, N. H. (1988). Hayat Yolunda Zorluklarla Mücadele. Trc. R. Ş. Apuhan. Timaş Yayınları, İstanbul.
9. Eliaçık, R. İ. (2014). Yaşayan Kur’an. İnşa Yayınları, İstanbul.
10. Ergin, O. (1977). Türk Maarif Tarihi. Eser Matbası, İstanbul.
11. Ersoy, M. A. (2008). Safahat. Hece Yayınları, İstanbul.
12. Isfehânî, R. (2012). Müfredât. Trc. A. Güneş – M. Yolcu. Çıra Yayınları, İstanbul.
13. İbn Manzûr, E. F. C. (1992). Lisânu’l-Arab. Darü’s-sadr, Beyrut.

14. İbnü'l-Emin M. K. İ. (1988). Son Asır Türk Şâirleri. yy. Ankara.
15. Kaytancı, A. (2007). Mehmet Âkif İstiklâl Marşımız ve Milli Ruh. İnegöl Belediyesi, Niğde.
16. Kindî, Y. İ. (1998). Hîle li-def'i'l-ahzân. Trc. M. Çağrıçı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
17. Kirman, M. A. (2004). Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü. Rağbet Yayınları, İstanbul.
18. Krech, D. - S. Crutchfield, R. (1980). Sosyal Psikoloji Teori ve Problemler. Çev. E. Güngör. Ötüken Yayınları, İstanbul.
19. Mâtürîdî, E. N. (2005). Te'vilâtü'l-Kur'ân. Mizan Yayınları, İstanbul.
20. Mevlânâ, C. (2005). Mesnevî-i Ma'nevî. Çev. D. Örs – H. Kırlangıç. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
21. Okay, M. O. - Düздаğ, M. E. (2003). Mehmed Âkif Ersoy. DİA. 28/434-6. TDV. Yayınları, İstanbul.
22. Okay, M. O. (2008). Safahat. DİA. 35/442-4. TDV. Yayınları, İstanbul.
23. Oral, O. (2016). Mehmet Âkif Ersoy'un Şiirlerinde Kader ve Tevekkül İnancı. Uluslararası Rusya Araştırmaları Dergisi (9)1, 1-15.
24. Oral, O. (2018). Mâtürîdî ve M. Âkif'e Göre Asr Sûresinde Hüsrânî Önleyen İman Tezâhürü Psikososyal Hikmetler. Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (5)16, 159-188.
25. Râzî, E. Z. (2008). Tıbbu'r-Ruhâni. Çev. H. Karaman. Ruh Sağlığı. İz Yayınları, İstanbul.
26. Sâbûnî, N. (1995). el-Bidaye fi Usuli'd-Din. Çev. B. Topaloğlu. DİB Yayınları, Ankara.
27. Şengüler, İ. H. (2000). Mehmet Âkif Külliyyatı. Hikmet Neşriyat. İstanbul.
28. Tarlan, A. N. (1971). Mehmet Âkif ve Safahat. Nida Yayınları, İstanbul.
29. Yazır, E. M. H. (1981). Hak Dini Kur'an Dili. Azim Dağıtım, İstanbul.

AKİF’TE İRFÂN-MEKÂN İLİŞKİLERİNDE ERGİNLEŞTİRME YÖNTEMİ

ADOLESCENCE METHOD IN IRFAN-SPATIAL RELATIONSHIPS IN AKIF

Uzman Sinan DOĞAN

Orcid:000000028242-0820

Özet

Mehmet Âkif Ersoy, sosyolojik, psikolojik, tarihsel çözümlenmelerle, geçmişi, felsefeyi ve kültür mirasını duyumsayarak yaşadığı ve konumlandığı ideal toplum düzenini gerçekleştirme tahayyülüne sahipti. Âkif’in iman-kültürel mücadelesini, içerisinde yaşadıkları dönemin sosyo-kültürel, sosyo-politik şartları şekillendirmiştir. Kaygı ve ıstıraba dönüşmeyen hiçbir fikir, “benliğini aşan dış dünyada, anlamlı ve amaçlı eylemi” inşa edemez. Kaygı ve ıstırabın, ebedî olana yönelen insanın hakikate ulaşma yolculuğudur. Bu yolculuk her aşamada, yeni bir müteal ilişkiyi keşfederek hayata dönmek ve insanı ve toplumu anlamlandırma ve aydınlatmaktır. Dini anlama ve yaşama hadisesi, statik bir olgu olmayıp, kendi içinde derinleşen dinamik bir yapıdır. Safâhat’ta manevi derinliğe sahip içe dönük insan oluşturma çabası yer almaktadır. Âkif, üzerinde yaşadığı coğrafyayı, kendi irfanı üzerinden tanımlamış ve anlamlandırmıştır. Tarihî ve coğrafi sahalar, konuyla tutarlı olacak biçimde cemiyette işlenip ve biçimlenmesiyle, inanç ve cemiyet alanında sinerjiler oluşturmuştur. Âkif’te mesuliyet ideal arayışı, cemiyetin zihnine didaktik bir karakter kazandırılması şeklinde tezahür etmiştir. Akif hayatı ve dünyayı varoluşcu anlamının yönünü statik değil gelişen bilgiyle yoğrulması, çağa uygun bir dinamizm ve sinerji şeklinde cemiyet oluşturma çabasıdır. Felsefi-hikemî duygu, düşünce ve endişeler içeren metotla, toplumsal sorunlara teorik ve pratik çözümler getirilmesidir. “Dünyaya doğmak” ile “dünya içerisine doğmak” arasında temelli farklar vardır. Dünyaya doğmak, hayatı duyarak, özümseyerek ve kendi varlık şartlarının ışığında yaşama amacı güden insandır. Yunus Emre, “her dem yeniden doğar” ve tazelenme şansını yakalamış olur. Bu şans elde etmenin esası, bireyin varoluşuyla ilgi endişe duyması, hayatının anlamını sorgulamasıdır. “İnsanın anlam arayışı” insan olmanın ayırt edici bir özelliğidir. Nitekim insan, ontolojik/varlıkbilimsel güvenliğini hayatının merkezine yerleştirdiği “anlam” çevresinde oluşturmaktadır. Bundan dolayı “ahlaki” ve “toplumsal” sorumlulukları, Safâhat’ta çarpıcı ifadelerle yansıtılmıştır. İnsanlığı daha iyi bir geleceğe hazırlayacak insan tipleri, Safâhat’ın temel problemi olarak görülmektedir. Âkif’e göre cemiyeti kalkındırmak, cemiyette nitelik dikey hareketliğin gerçekleşmesine ve “halk tabakasının idrakini yükseltilmesine bağlıdır. Bu itibarıyla Safâhat, toplumun kendi inanç ve hayat felsefesini yenileme gücüdür. Âkif; marifet, ilim, ahlâk ve erdemlere dayanan bir “çalışma medeniyetini” hedeflemektedir. Akif’te irfan-mekân ilişkilerini, sosyolojik yöntemler kullanılarak temellendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler, Akif, irfân, mekân, cemiyet, enginleştirme yöntemi

Summary

Mehmet Âkif Ersoy had the imagination to realize the ideal social order in which he lived and positioned by feeling the past, philosophy and cultural heritage with sociological, psychological and historical solutions. Ifkif's faith-cultural struggle was shaped by the socio-cultural and socio-political conditions of the period in which they lived. No idea that does not turn into grief and suffering can build a "meaningful and purposeful action in the external world that transcends self." It is the journey of man to the truth, which is directed to the eternal, through grief and suffering. This journey is to return to life at every stage, discovering a new relationship with the reader, and to fight against the evils that plague man and society. The phenomenon of religious understanding and survival is not a static phenomenon, but a dynamic structure that deepens within itself. Safâhat is an effort to create a person with spiritual depth. Kif defined and explained the geography he lived on and his own knowledge. Historical and geographical areas have formed synergies over the beliefs and horizons of the society by being processed and shaped in a way that will be consistent with the subject. In Kif, the ideal definition of responsibility manifests itself in the form of instilling a didactic character in the minds of society. Akif is an attempt to create a society in the form of age-appropriate dynamism and synergy, kneading the direction of the existential understanding of life and the world with non-static knowledge. Philosophical-wise method is to bring theoretical and practical solutions to social problems with a method that includes feelings, thoughts and worries. There are fundamental differences between "being born into the world" and "being born into the world." To be born into the world, to feel life, to be selfish, and in the light of one's own

conditions of existence, is a person who seeks to live. In Yunus Emre's words, "every time he is born again" and he gets a chance to be renewed. The main thing to get this chance is to be concerned about the existence of the individual, to question the meaning of life. "The search for the meaning of man's basic thinking" is a distinguishing feature of being human. Nitekim man builds his ontological / existential cognitive security in the circle of "meaning" that he places at the center of his life. Therefore, "moral" and "social" responsibilities are reflected in Safâhat with striking expressions. The types of human beings who will prepare humanity for a better future are seen as the fundamental problem of Safahat. According to Kikif, the upliftment of society depends on the realization of qualitative vertical action in society and the raising of the perception of the "stratum of the people." With this confidence, Safâhat is the power to renew the society's own beliefs and philosophy of life. Âkif; It aims at a "working culture" based on knowledge, science, morals and virtues. Akif aims to establish cognitive-spatial relations using sociological methods.

Key words: lore, place, initiation method, society

İSTİKLAL MARŞI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELEMESİ

A REVIEW OF THE STUDIES RELATED TO THE NATIONAL (İSTİKLAL) ANTHEM

Dr. Ramazan ÖZKUL

ORCID NO: 0000-0001-9757-6062

ÖZET

İstiklal marşı, Türk milletini ortak düşünce ve değerler düzleminde buluşturan, yurt ve bayrak sevgisini; özgürlük, bağımsızlık ve çağdaşlık tutkusunu en güzel biçimde yansıtan, birlik ve beraberliğimizin simgesidir (Aydın, 2006). Milli marşlar ait oldukları devletlerin karakterlerini yansıtmaya özelliği ile önemli bir yere sahiptir (Bilgin, 2007). İlk mısrasından son mısrasına kadar Türk milletini cesaretlendiren ve ümitlendiren bu marş yazıldığı zamanın duygusunu günümüze kadar taşımıştır (Kocakaplan, 1983). İstiklal Marşımız üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle marşın tarihi, anlamı, edebi ve sanatsal yönü, müzik eğitiminde kullanılması, kanun ve yönetmeliklerde yer alması ve Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı ve İstiklal Marşı ile ilgili düşünceler vb. konuları ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı İstiklal Marşı ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda ön plana çıkan bazı durumların incelenmesidir. Bu kapsamda alanyazında yapılan tez, makale ve bildiriler incelenmiş ve bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Yazılı belgelerin incelendiği ve sistematik olarak analiz edildiği nitel yaklaşımlardan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları olarak İstiklal Marşının Türk milleti için birleştirici unsur olduğu, içerik ve edebi kurallar yönünden eşsiz bir şiir olduğu, değerlerimizi tam olarak yansıttığı, ümit ve cesaret olarak duygularımıza hitap ettiği şeklinde bazı temalar belirlenmiştir. Alanyazında özellikle eğitim kurumlarında İstiklal Marşının gerek manası gerekse okunması ile ilgili tez ve makalelerin sayısının artırılması, nicel ve nitel çalışmalarla desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Türk Milleti, Doküman Analizi

ABSTRACT

The national (İstiklal) anthem is the love of the country and the flag, which unites the Turkish nation on the plane of common thought and values; it is the symbol of our unity and solidarity, reflecting the passion for freedom, independence and modernity in the best way (Aydın, 2006). National anthems have an important place as they reflect the characters of the states they belong to (Bilgin, 2007). Encouraging and giving hope to the Turkish nation from the first line to the last line, this anthem has carried the feeling of the time it was written until today (Kocakaplan, 1983). When the studies with the national (İstiklal) anthem are examined, especially the history, meaning, literary and artistic aspect of the anthem, its use in music education, its inclusion in laws and regulations, and thoughts about Mehmet Akif Ersoy and the national (İstiklal) anthem and the national (İstiklal) anthem, etc. issues come to the fore. The aim of this research is to examine some of the situations that come to the fore in the studies on the national anthem. In this context, theses, articles and papers in the literature were examined and some inferences were made. Document analysis method, one of the qualitative approaches in which written documents are examined and analyzed systematically, was used. Research findings have determined some themes such as the national anthem is a unifying element for the Turkish nation, it is a unique poem in terms of content and literary rules, it fully reflects our values, and it appeals to our emotions as hope and courage. In the literature, it is recommended to increase the number of theses and articles on the meaning and reading of the national (İstiklal) anthem, especially in educational institutions, and to support it with quantitative and qualitative studies.

Keywords: National (İstiklal) Anthem, Turkish Nation, Document Analysis

İSTİKLALİN SÖZCÜSÜ MEHMET AKİF ERSOY VE VETERİNER HEKİMLİK
SPEAKER OF INDEPENDENCE MEHMET AKIF ERSOY AND VETERINARY MEDICINE

Arş. Gör. Göktuğ ŞENTÜRK

Aksaray Üniversitesi Veteriner Fakültesi, ORCID: 0000-0002-2093-1510

Özet

Merhum Mehmet Akif İstiklal ve İstikbalimizin büyük sözcüsü, âlim, arif, hafız, yazar, şair, vatanperver ve aynı zamanda Osmanlı döneminde yetişen ilk Veteriner Hekimlerden. Akif, sahip olduğu milli, dini, kalbi duygularını Fatih Ders-i amlarından olan babasından ve Akif'i zor şartlarda yetiştiren annesinden almıştır. Mehmet Akif Badehu Mülkiye Baytar mektebini birincilikle bitirmiş (1893) ve ilk mezunlarından birisi olmuştur. Akif'in şiire olan ilgisi bu okulda başlamıştır. Baytar mektebinde dönemin veteriner hekimlik bilgilerinin yanında öğrencilerin milli ve manevi değerlerle yetişmesine özen gösterilmiştir. Bu okulda yetişen diğer öğrenciler gibi Akif'te etkilenmiş hem mesleki açıda hemde milli duygularla yetişmiştir. Mezun olduktan hemen sonra Anadolu, Rumeli; Arabistan gibi çok geniş bir coğrafyada çeşitli zamanlarda görevlendirilmiştir. Edirne, Adana ve Şam havalisinin çeşitli bölgelerinde bulaşıcı hayvan hastalıkları üzerine çalışmalar yaparak Osmanlı ordusunun ihtiyaç duyduğu ürünlerin temininde vazifeler üstlenmiştir. Osmanlı coğrafyasının pek çok yerinde yapmış olduğu bu veteriner hekimlik görevleri sayesinde çalıştığı yerlerin ahalisinide yakından tanıma fırsatını buldu. Devletin ve milletin yaşadığı zor şartlar Akif'te çok derin izler bıraktı. Edebiyata ve şiire olan düşkünlüğü kendisine veteriner hekimlik görevlerinin yanında edebiyat alanında görevler verildi. Balkan savaşlarında halkı bilgilendirmek ve milli duyguları coşturmak için arkadaşlarıyla birlikte yazılar kaleme aldılar. Milli Mücadele yıllarında gönlünden koparak yazdığı İstiklal Marşımızla ecdadımızın küllerinden adeta yeniden doğmasını, milletin yüreğini kurtuluş, istiklal ve istikbal umuduyla doldurmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstiklal, Mehmet Akif, Veteriner Hekimlik

Abstract

The late Mehmet Akif is the great spokesperson of our Independence and our Future, a scholar, a scholar, a hafız, a writer, a poet, a patriot, and also one of the first veterinarians to be trained in the Ottoman period. Akif got his national, religious and heart feelings from his father, who was one of the Fatih Ders-i ammen, and from his mother, who raised Akif under difficult conditions. Mehmet Akif Badehu graduated from the Mulkiye Veterinary School (1893) and became one of its first graduates. Akif's interest in poetry started in this school. In the Veterinary School, care was taken to raise the students with national and moral values as well as the veterinary knowledge of the period. Like other students who grew up in this school, Akif was influenced by him, both professionally and with national feelings. Immediately after graduation, Anadolu, Rumeli; He was appointed at various times in a very wide geography such as Arabia. By working on infectious animal diseases in various regions of Edirne, Adana and Damascus, he undertook duties in the supply of products needed by the Ottoman army. Thanks to these veterinary duties he performed in many parts of the Ottoman geography, he had the opportunity to get to know the people of the places he worked closely. The difficult conditions experienced by the state and the nation left deep traces on Akif. Due to his fondness for literature and poetry, he was given duties in the field of literature as well as his veterinary duties. They wrote articles with their friends in order to raise awareness of the people and to stir up national feelings during the Balkan wars. With our National Anthem, which he wrote out of his heart during the years of the National Struggle, the rebirth of our ancestors from the ashes, filled the hearts of the nation with the hope of salvation, independence and future..

Keywords: Istiklal, Mehmet Akif, Veterinary Medicine

MEHMED AKİF ERSOY VE TÜRK BASINI
MEHMED AKİF ERSOY AND THE TURKISH PRESS

Doç. Dr. Nermin Zahide AYDIN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü

Orcid:0000-0001-7772-6764

ÖZET

Milletleri bir arada tutan bazı ortak değerler vardır. Bu değerler sayesinde devletler uzun zaman yıkılmadan ayakta kalabilirler. Bu değerlerden başka, milletlerin tarih sahnesinde yer almalarında, güçlü devletler meydana getirmelerinde bazı şahsiyetler de önemli katkılar sağlar. Milletlere önderlik eden bu şahsiyetler sayesinde devletler uzun süre yaşayabilirler. Mehmed Akif Ersoy da taşıdığı özellikler nedeni ile Türk milletini bir arada tutan önemli şahsiyetlerden biri olmuştur. Gerek Birinci Dünya Savaşı'nda gösterdiği çabalar, gerekse devletin daha iyi konuma gelmesi için yaptığı çalışmalar da bunun delilidir.

Geçmişini bilmeyen toplumlar uzun süre yaşayamazlar. Fakat sadece geçmişi bilmek de yeterli değildir. Geçmişten ders almak, yapılan hataları bir daha tekrarlamamak da gereklidir. Fakat bir toplumun daha sağlıklı ve sağlam olması için en önemli konulardan biri de o toplum için çalışan bireylerin unutulmamasıdır. Toplum için her türlü fedakârlık yapan bireylerin unutulmaması, gelecek nesillerin daha bilinçli olmasına da yardım edecektir. Bu nedenle Mehmed Akif Ersoy örneğinde olduğu gibi vatani ve milleti için çalışanların, hayatlarını kaybettikten sonra dahi hatırlanmaları gerekmektedir. Fakat bu hatırlanmalar sadece ölüm yıldönümlerinde değil, her fırsatta yapılmalıdır. Basın, en etkili iletişim araçlarından biridir. Mehmed Akif Ersoy'un gelecek nesiller tarafından tanınmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Mehmed Akif Ersoy'un yaşadığı dönemlere bakıldığında, basının ne kadar etkili bir iletişim aracı olduğu rahatlıkla gözlemlenebilir. Yaptığımız bu çalışmada Mehmed Akif Ersoy'un, özellikle ölümünden sonra basında onun hakkında yazılan çalışmalar incelendi. Gazetelerde yer alan haberlerin içeriği, bu haberlerin gelecek nesillerin Mehmed Akif Ersoy'u yeterince tanımalarında ne kadar etkili olup olmadığı sorgulandı.

Anahtar Kelimeler: Rol Modeller, Mehmed Akif Ersoy, Basın, Türk Milleti, Gelecek Nesiller.

ABSTRACT

There are some common values that hold nations together. Thanks to these values, states can survive for a long time without collapse. Apart from these values, some personalities also have important contributions to the participation of nations on the stage of history and the formation of strong states. States can live for a long time thanks to these personalities who lead the nations. Mehmed Akif Ersoy has also become one of the important personalities that holds the Turkish nation together due to his characteristics. Both his efforts in the First World War and his efforts to put the state in a better position are proof of this.

Societies that do not know their past cannot survive for a long time. But just knowing the past is not enough. It is also necessary to learn from the past and not to repeat the mistakes made again. However, one of the most important issues for a society to be healthier and stronger is not to forget the individuals working for that society. Remembering the individuals who make all kinds of sacrifices for the society will help future generations to be more conscious. For this reason, as in the example of Mehmed Akif Ersoy, those who worked for their homeland and nation should be remembered even after they lost their lives. However, these commemorations should be made at every opportunity, not only on death anniversaries. The press is one of the most effective communication tools. It plays a very important role in the recognition of Mehmed Akif Ersoy by future generations. When we look at the periods in which Mehmed Akif Ersoy lived, it can be easily observed how effective the press was as a communication tool. In this study, the works written about Mehmed Akif Ersoy in the press, especially after his death, were examined. The content of the news in the newspapers and how effective these news are in getting to know Mehmed Akif Ersoy for future generations were questioned.

Keywords: Role Models, Mehmed Akif Ersoy, Press, Turkish Nation, Future Generations.

1.GİRİŞ

Milletlerin tarihinde iz bırakmış, fikirleriyle buldukları döneme ışık tutmuş ve birçok kişiyi derinden etkilemiş önemli şahsiyetler vardır. Bu önemli şahsiyetlerin vefatlarından sonra unutulmaması, fikirlerinin yaşaması ve gelecek kuşaklara aktarım sağlanması için gazete gibi iletişim araçlara ihtiyaç bulunmaktadır. Mehmed Akif de yaşadığı döneme ışık tutmuş, müspet ilimlere olan ilgisi ve Milli Mücadelede gösterdiği gayretle, Türk Milletinin tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. O'nun çocukluğu, eğitim öğretim hayatı, sanatçılığı, çalışkanlığı, tevazu sahibi oluşu ve diğer özellikleri gençlerin örnek alması gereken özelliklerdendir. Dönem gazeteleri hem gençlerin Mehmet Akif'i tanımalarına katkı sağlamış, hem de Türk gençliğinin Akif'i benimsemesinde, fikirlerinin yaşatılmasında etkili bir güç olmuştur.

2.MEHMED AKİF'İN HAYATI

Mehmed Akif 1873 yılında İstanbul'da (Büyük Bir Kayıp Şair Mehmed Akif Dün Akşam Öldü, Akşam, 28 Kânunuevvel 1936, s.2) Fatih civarında Sarıgül'de doğdu. Babası İpekli Tahir Efendi, annesi Emine Şerife Hanım'dı (Bir Yıldönümü Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, Yeni Asır, 29 İlkânun 1940, s.3). Ne biliyorsam ondan öğrendim diye minnetle hatırladığı babası, aynı zamanda hocası idi (Büyük Şair Ve Sanatkâr Mehmed Akif'in İhtifal Merasimi Münasebetiyle, Yeni Mersin, 28 Birincicanun 1938, s.2,3). Akif'in en eski ve en samimi dostlarından şair Mithat Cemal'e göre, Akif'in babası Hoca Tahir Efendi titiz bir adamdı. Bu nedenle erkenden kalkıp, çocuklarını kendi elleri ile yıkar, kızının saçlarını tarardı. Tahir efendinin terbiye usulünde dayanın yeri yoktu. Çocuklarını bir kere bile dövmemişti. Fakat Akif biraz yaramaz olduğu için az da olsa sert davranırdı. Her sabah okula giderken kapıda oğluna sıkı sıkı dersine çalışmazsa evin kapısından giremeyeceğini tembih ederdi. Bu sözleri dikkate alan Akif, derslerine çok iyi çalışırdı. Fakat eve gelir gelmez de tek ağacı olan bahçeyi karıştırırdı. Akif, komşusu Baise Hanımdan masal dinlemeden asla uyuyamazdı. Hatta bir gece Akif'in uyuması için masal söyleyen Baise Hanım, Akif'ten önce uyuyakalmış, bundan istifade eden Akif de bir cevizi mangalda kızdırıp Baise Hanımın parmağına yapıştırmıştı. Akif'in annesi çocuğunun muhakkak medrese eğitimini almasını istiyordu. Fakat babası, çocuğunun medresede okuyacağı dersleri evde kendisinin verebileceğini söyleyerek, oğlunu mülkiye idadisine kaydettirdi. Kayıt esnasında kendilerinden istenen kayıt harcı için parası yetismeyince Tahir Efendi saatini satmak istedi, fakat harcın daha sonra yatırılacağı söylenince saati satmaktan vazgeçti. İdadide okurken Yenibağ'de Kıyıcı Osman Pehlivan'dan ders almak için güreşmeye başladı. Akif spor yapmayı, güreşmeyi ve Kıyıcı Osman Pehlivan'ı çok severdi. Ölüm döşğinde bile kollarını yukarıya kaldırarak, Kıyıcı Osman Pehlivan'ın Namık Kemal'in amcası olduğunu Mithat Cemal Beye söylemişti. Akif spora meraklıydı ve okuldaki Doru adındaki ata kendisinden başka hiç kimse binemiyordu. Arkadaşlarını toplayıp, yürüyerek Edirne'ye bile gidebilirdi. İyi bir yüzüydü. Denizde başını sudan çıkararak, karadaki arkadaşlarına gülmek, en büyük zevkleri arasında yer alıyordu. Şiir merakı ise Halkalı Mektebi'nde okurken başladı (Yüksek Muallim Mektebinde Mehmed Akif Gecesi, Akşam, 28 Kânunuevvel 1938, s.6,10).

Mehmed Akif, İstanbul Mülkiye İdadisi'nde orta tahsilini bitirdi. Mülkiye Baytar Mektebi'ne girerek sınıfının birincisi olarak mezun oldu. Tahsilini bitirdikten sonra Suriye, Anadolu ve Rumeli'de bulundu. Bu sırada şiirlerini yayınlamaya başladı (Büyük Bir Kayıp Şair Mehmed Akif Dün Akşam Öldü, Akşam, 28 Kânunuevvel 1936, s.2). 1907 yılında Halkalı Ziraat Mektebi'nde kitabet muallimliği yaptı (Bir Yıldönümü Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, Yeni Asır, 29 İlkânun 1940, s.3). Baytarlık mesleğini bir süre yaptıktan sonra 1908'de bu mesleği bıraktı. Kendini edebiyata ve ilme vakfetti. Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. İlk Büyük Millet Meclisi'nde Burdur mebusu idi (Mehmed Akif, Akşam, 27 Kânunuevvel 1938, s.5). Birkaç sene Mısır'da kalarak, Kahire Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı müderrisliği yaptı. Meşrutiyetten sonra Sıratıüstakim ve Sebilürreşat dergilerinde şiirler ve dini, ahlaki, içtimai, felsefi yazılar yazdı. İyi düzeyde Arapça, Acemce ve Fransızca biliyordu (Bir Yıldönümü Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, Yeni Asır, 29 İlkânun 1940, s.3). Mehmed Akif'in en önemli eseri yedi ciltten oluşan Safahat'tı. Mehmed Akif Türkçeyi aruz vezni ile kolay ve anlaşılır bir şekilde yazdı. Milli Mücadele döneminde yazmış olduğu İstiklal Marşı, Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildi. Gerek İstiklal Marşı, gerek Çanakkale için yazdığı manzum parçalar en güzel eserlerindendi (Mehmed Akif, Akşam, 27 Kânunuevvel 1938, s.5).

3.MEHMED AKİF'İN VEFATI

İstiklal Marşı'nın güftesini yazan büyük şair 27 Aralık 1936 yılında, 63 yaşında (Büyük Şair Ve Sanatkâr Mehmed Akif'in İhtifal Merasimi Münasebetiyle, Yeni Mersin, 28 Birincicanun 1938, s.2,3), saat sekize

çeyrek kala Beyoğlu'nda Mısır Apartmanı'ndaki dairesinde vefat etti. Mehmed Akif hastalanmış ve bir süre önce ömrünün son günlerini geçirmek üzere Mısır'dan vatanına gelmişti. Şairin cenazesinin Beyoğlu'ndaki Mısır apartmanından kaldırılarak, öğleyin Beyazıt camiiinde kılınacak namazdan sonra Edirnekapı'da defnedilmesi uygun görüldü (Büyük Bir Kayıp Şair Mehmed Akif Dün Akşam Öldü, Akşam, 28 Kanunuevvel 1936, s.2). Yapılan hazırlıklardan sonra Mehmed Akif'in cenazesi, cenaze arabasıyla Beyazıt Camine getirilerek, namazı kılındı. Buradan cenazesi otomobille Edirnekapı mezarlığına götürülecekti. Fakat istek üzerine Türk Bayrağına sarılı olan tabutu otomobile konmadı, eller üzerinde taşınarak, Beyazıt'tan Edirnekapı'ya kadar götürüldü. Mezar başında yapılan dini merasimden sonra bir heykeltıraş, Akif'in büstünü yapmak üzere alçı ile yüzünün kalıbını aldı. Bundan sonra cenaze merasiminde bulunan üniversite gençleri hep bir ağızdan mezarın başında şair tarafından güftesi yazılmış olan İstiklal Marşını söylediler. Marş söylendikten sonra gençlerden bazıları Mehmed Akif'in şahsiyetinden, özelliklerinden, memlekete, Türk edebiyatına yaptığı hizmetlerden bahsederek, gençliğin onu hiçbir zaman unutmayacağını söylediler. Öğrencilerden birinin teklifi üzerine şairin mezarının üniversitede okuyan gençler tarafından yapılmasına karar verildi. Mezarının yapılması işi Edebiyat Fakültesi öğrencileri tarafından idare edilecekti. Ayrıca her sene Mehmed Akif günü yapılması da karar altına alındı (Mehmed Akif'in Cenazesi Her Sene Mehmed Akif Günü Yapılacak, Akşam, 29 Kânunuevvel 1936, s.5).

4.MEHMED AKİF'İN VEFATINDAN SONRA YAPILAN ANMA TÖRENLERİ

Mehmed Akif'in vefatından sonra düzenli olarak, her ölüm yıldönümünde anma törenleri düzenlendi. Anma törenleri özellikle üniversite öğrencileri tarafından hazırlanmaktaydı. Örneğin Mehmed Akif'in vefatından bir sene sonra yapılan törende, üniversiteli gençlerden oluşan kalabalık bir topluluk, Akif'in Edirnekapı'daki mezarını ziyaret ederek İstiklal Marşı'nı okudular (Mehmed Akif'in Ölüm Yıldönümü, Haber-Akşam Postası, 28 Birincikanun 1937, s.2). Akif'in hayatı ve eserleri hakkında hazırlanan broşür de (Şair Akif'in Ölüm Yıldönümü Münasebeti İle, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1937, s.2), Mehmed Akif'in hatırasını anmak için gençler tarafından hazırlanmıştı. Tamamı Akif'e ait yazılarla dolu olan bu kitapçığın önsözünde *"İstiklal Marşı'nın alev mısraları ile Türk gönüllerini bir bayrak gibi dalgalandıran büyük Akif, kadirşinas yurttaşların ve gençliğin içinde temiz ve sanatkâr bir vatan çocuğu olarak daima yaşayacak ve saygı ile anılacaktır. Bu yazılar, ölümünün yılında onu sevenlerin mezarına bıraktığı fikirden örülmüş sevgi çiçekleridir"* sözleri yazılıydı (Münevver Gençliğin Bir Kadirşinaslığı, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1937, s.3).

Mehmed Akif'in vefatının ikinci yıldönümünde ise önce Yüksek Öğretmen Okulu'nun Şehzadebaşı'ndaki yeni binasında Akif günü yapıldı (Şair Mehmed Akif'in Ölüm Yılı Dönümü, Yeni Sabah, 28 İlkânun 1938, s.1). Okulun büyük salonunda, Türk bayrağına sarılmış bir kürsünün üzerinde, yine kırmızı bayraklarla donatılmış Akif'in bir büstü konulmuştu. Büst, üniversite öğrencilerinden Kemal Elagöz'ün eseri idi (Yüksek Muallim Mektebinde Mehmed Akif Gecesi, Akşam, 28 Kânunuevvel 1938, s.6,10). Törene İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başladı. İstiklal Marşı'nın okunmasından sonra, Peyami Safa, Mithat Cemal ve Ahmet Hamdi Gürpınar şairin hayatı, eserleri, edebi şahsiyeti hakkında konuşmalar yaptı (Mehmed Akif İçin Bir İhtifal Yapılıyor, 28 İlkânun 1938, Tan, s.5). Bir öğrenci tarafından, Asım isimli eserinden bazı parçalar okundu (Şair Mehmed Akif İhtifali, Kurun, 28 Birincikanun 1938, s.5). Bundan sonra kürsüye gelen Yüksek Muallim Okulu öğrencilerinden Selahattin Erol "Çanakkale", İsmet Yurtman "Azim", Süheyla Tarokan "Kendim İçin", Necmiye Çelikbaş "Asımdan Bir Parça", Halil Ertürk "Birlik", Mehmet Burul "Bülbül" isimli eserleri okudular. Ali Nihat Bey'in, Mehmed Akif'in edebi kimliği hakkında yaptığı konuşmadan sonra toplantıya son verildi (Şair Mehmed Akif İçin Dün Yüksek Öğretmen Okulunda Bir Toplantı Yapıldı, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1938, s.3). Gündüz yapılacak törenler için de üniversite öğrencileri bir programı hazırladı. Ayrıca sabah saatlerinde Mehmed Akif'in Edirnekapı'daki kabrinin temel atma töreni yapılmasına karar verildi (Şair Mehmed Akif İhtifali, Kurun, 28 Birincikanun 1938, s.5). Mezar için Gaziantep'te bulunan özel kırmızı bir renkte taş getirilmesi düşünülmekte (Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Yapılan İhtifal, Akşam, 29 Kânunuevvel 1938, s.6) ve iki ay sonra bitirilmesi öngörülmekteydi. Öğleden sonra Beyazıt Camiiinde İstanbul hafızları tarafından mevlit okunacak, üniversitenin konferans salonunda anma töreni yapılacaktı. Anma töreni İstiklal Marşı ile başlayacak, bir dakikalık saygı duruşundan sonra üniversite profesörlerinden Ali Nihat Bey tarafından bir konferans verilecekti. Bu konferanstan sonra İstiklal Marşı'nın güftesi okunacak ve şairin Çanakkale Şehitleri manzumesi ile eserlerinden parçalar okunacaktı (Şair Mehmed Akif İçin Dün Yüksek Öğretmen Okulunda Bir Toplantı Yapıldı, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1938, s.3).

Akif'in mezarının temel atma merasimi, Edirnekapı şehitliğinde büyük bir kalabalığın katılımıyla yapıldı (İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif Mezarının Temel Atma Merasimi Yapıldı, Haber-Akşam Postası, 28 Birincikanun 1938, s.1,5). Akif için yapılacak anıtın temel atma töreni için sabah saatlerinde üniversiteden

hareket eden 150'den fazla üniversiteli genç, Akif'in mezarı başında toplandı. Anma töreninde aynı zamanda Edebiyat Fakültesi hocalarından Ali Nihat Tarlan ve Mehmed Akif'i seven yakın dostları da bulunmaktaydı. Mezar başında İstiklal Marşı söylendikten sonra, Kur'an-ı Kerim'den bazı bölümler ve Çanakkale şehitleri manzumesinin bestelenmiş olan kısmı Hafız Saadettin tarafından okundu. Askeri Tıbbiyeden Fethi Bey'in yaptığı kısa konuşmadan sonra mezarın temel atma törenine başlandı (Mehmed Akif İhtifali Şair İçin Yapılacak Anıtın Temeli de Dün Atıldı, Kurun, 29 Birincikanun 1938, s.5). Önce Ali Nihat Tarlan, sonra mezarın inşasında yardım eden Nuri Demirağ, öğrencilerden Muhtar Bey ve Fikret Hanım temele bir kürek harç attılar. İstanbul hafızları da Beyazıt Camisinde onun için bir dini anma töreni düzenlediler. Öğle namazını müteakip Beyazıt Camisinde düzenlenen tören oldukça kalabalıktı. Hafızlar, kalabalığın önünde oturarak, Kur'an-ı Kerim okudular (Büyük Şair İçin Dün Yapılan Törenler, Son Posta, 29 Birinci kanun 1938, s.1,11).

Edebiyat Fakültesi öğrencileri tarafından hazırlanan anma törenine ise rektör, dekanlar ve Akif'in dostları katıldı (Mehmed Akif İhtifali Şair İçin Yapılacak Anıtın Temeli de Dün Atıldı, Kurun, 29 Birincikanun 1938, s.5). Anma törenine gelenlerin göğsünde gençler tarafından hazırlanan ve Akif'in resmi bulunan rozetler vardı. Konuşma yapacaklar için hazırlanan kürsünün arkasına şairin büyük bir tablosu konmuştu (İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif'i Dün Andık, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1938, s.9). Önce hep birlikte İstiklal Marşı söylendi ve bir dakika sessiz kalındı. Bundan sonra Edebiyat Fakültesi'nden Ali Nihat Tarlan, Akif'in edebi şahsiyeti konusunda bir konuşma yaptı (Mehmed Akif İhtifali Şair İçin Yapılacak Anıtın Temeli de Dün Atıldı, Kurun, 29 Birincikanun 1938, s.5). Şairin büstünü yapan üniversite öğrencisi Kemal Elagöz'e teşekkür edildi. Bundan sonra Edebiyat Fakültesinden Şükrü Erçin tarafından İstiklal Marşı'nın güftesi, öğrenci Mehmet Kaplan tarafından şairin Çanakkale Şehitleri isimli eseri okundu. Tıp Fakültesi kimya asistanı Doktor İhsan Umaner, Akif hakkında bir konuşma yaptı. Pendik Bakteriyoloji Şefi Ekrem Vardar, Akif'e gösterilen bu kadirşinaslığa karşı duygularını dile getirdi. Devrek gençleri tarafından Akif için gönderilen telgraf Fikret Hanım tarafından okundu (Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Yapılan İhtifal, Akşam, 29 Kânunuevvel 1938, s.6). Konuşmalardan sonra Edebiyat Fakültesi'nden Ramî Bey Mahalle Kahvesi'nde, Zeki Ömer Bey de Bülbül şiirlerini okudu (Mehmed Akif İhtifali Şair İçin Yapılacak Anıtın Temeli de Dün Atıldı, Kurun, 29 Birincikanun 1938, s.5). Hukuk Fakültesi' İrfan Bey ile Avni Bey'in şairin bazı eserlerini okumasından sonra toplantıya son verildi (İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif'i Dün Andık, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1938, s.9).

Mehmed Akif'in ölümünün üçüncü yıldönümünde önce kabir ziyareti yapıldı. Üniversite gençleri ile Ankara'dan Veteriner Fakültesini temsilen gelen bir heyet ve Akif'in bazı arkadaşları (Mehmed Akif İçin Dün Bir İhtifal Yapıldı, İkdâm, 29 Birincikanun 1939, s.2), havanın yağmurlu olmasına rağmen, Edirnekapi'daki mezarını ziyaret ettiler (Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, Son Telgraf, 28 Birincikanun 1939, s.3). Kabrine çelenkler koydular. Eşref Edip Bey, Akif'in fazileti, yüksek ahlak ve seciyesi hakkında bir konuşma yaptı. Daha sonra Ankara'dan gelen heyette yer alan Necati Şeren kabrin başına geldi (Mehmed Akif İhtifali Yapıldı, Haber-Akşam Postası, 29 Birincikanun 1939, s.2). Necati Bey, konuşmasında Ankara'dan sevgilerle, gözyaşları ile bezenmiş çelenk getirdiklerini, gençlerin hissiyatının tercümanı olarak Akif'in huzuruna geldiklerini, gençliğin Akif'ten feyz alması gerektiğinden bahsetti. Gençliğin arkasında bütün bir milletin yer aldığını, Akif'i dünden daha çok sevdiklerini ve her geçen gün sevgilerinin daha da arttığını, çünkü Akif'in fazilet timsali olduğunu, hep vatan için ağlayıp, hep fazilet için haykırdığını, mezarının temellerini atan gençliğin, elbette bu abideyi bitirip yükselteceğini, nesiller gelip geçtikçe gençliğin Akif'i daima hürmetle anacağını sözlerine ekledi (Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Ve Kabrinde İhtifal Yapıldı, Tan, 29 İlkanun 1939, s.2).

İstanbul Üniversitesi'nde eğitim gören gençler, Mehmed Akif'in ölüm yıldönümü nedeni ile bir anma merasimi hazırladı. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Veteriner Fakültesi öğrencilerinden Necati Şeren, Fehmi Baysoy, Şükrü Alkanat, İhsan Emin Önal ve Nevzat Bey'den oluşan bir heyet de yapılacak merasime Ankara'daki arkadaşlarını temsilen katılmak için gelmişlerdi (Şair Akif İçin Üniversitede İhtifal Yapılıyor, Tan, 28 İlkânun 1939, s.2). Konferans salonunda yapılacak törende Edebiyat Fakültesi'nden Ali Nihat Tarlan ve Hukuk Fakültesi'nden Necmeddin Bey birer konuşma yapacaktı (Bugün Mehmed Akif İhtifali Yapılacak, Yeni Sabah, 28 İlkânun 1939, s.2). Toplantıda üniversite profesörlerinden başka kalabalık bir öğrenci topluluğu ile Akif'i sevenler ve törene katılmak için Ankara'dan gelen öğrenci heyeti hazır bulundu. Merasime salonu dolduran öğrencilerin hep birlikte söyledikleri İstiklal Marşı ile başlandı. Ardından bir dakikalık saygı durumunda bulunuldu. İlk olarak kürsüye gelen Ali Nihat Bey, Akif'in kısaca hayatını anlattıktan sonra onun Şarkı ve Garbı iyi tanıyan tam bir münevver olduğunu ve böyle bir adamın fikri ve ruhi vaziyet ve mevkiini ölçmenin kolay olmadığını ifade etti. Ona göre Akif kuvvetli bir vatanperver, metin ahlaklı, çok kuvvetli seciyeli münevver bir dindar, hayatında büyük gayelere yer vermiş, ebedi şerefi fani zevk ve şöhretlere feda etmemiş bir idealistti (Mehmed Akif'in Hatırası Hürmetle Yadedildi, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1938, s.2).

Bundan sonra Hukuk Fakültesinden Necdet Bey ile Felsefe bölümünden Suat Bey, şairin edebi kıymetini ve gençlik üzerindeki etkisinden (Mehmed Akif İhtifali Yapıldı, Haber-Akşam Postası, 29 Birincikanun 1939, s.2), Akif'in özel hayatından ve Akif'e ilham kaynağı olan konulardan bahsettiler (Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Ve Kabrinde İhtifal Yapıldı, Tan, 29 İlkanun 1939, s.2). Öğrencilerden Raci Bey ve Zeki Ömer Bey şiirler okudular. Tıp Fakültesi'nden Orhan Bey'in konuşmasını müteakip toplantıya son verildi (Mehmed Akif İçin Dün Bir İhtifal Yapıldı, Son Posta, 29 Birincikanun 1939, s.4).

1940 yılındaki anma törenlerinden önce, üniversite gençleri, Mehmed Akif'in mezarı için harcanmak üzere aralarında para toplayarak, Maarif Vekâletine gönderdiler. Vekâlet de Mehmed Akif'in mezarı için hazırlıklara başladı (Şair Mehmed Akif'in Ölümünün Dördüncü Yıl Dönümü, Yeni Sabah, 28 Birincikanun 1940, s.1). Bu esnada Maarif Vekâleti, vefat etmiş büyük değerler için her sene değil, beş sene bir anma töreni yapılmasını kararlaştırdığından Mehmed Akif için üniversitede bir toplantı yapılmadı. Yalnız Edebiyat Fakültesi öğrencileri başlarında Edebiyat Fakültesi hocası Ali Nihat Tarlan ile birlikte şairin kabrini ziyaret etmeye karar verdiler (Akif'in Ölümünün Yıldönümü, Son Posta, 28 Birincikanun 1940, s.4). Öğleden sonra Akif'in Edirnekapı'da bulunan kabri ziyaret edilecek (M. Akif'in Ölüm Yıldönümü, Son Telgraf, 28 Birincikanun 1940, s.1), Mehmed Akif'in mezarı başında Ali Nihat Tarlan ve üç öğrenci konuşma yapacaktı (Akif'in Ölümünün Yıldönümü, Son Posta, 28 Birincikanun 1940, s.4). Havanın yağmurlu olmasına rağmen gençler şairin mezarını ziyaret ettiler. Öğleden sonra öğrenciler üniversitede toplanarak, hazırladıkları çelengi büyük bir kalabalık halinde Akif'in kabrine bıraktılar. Üniversite gençlerinden başka birçok lise ve ortaokul öğrencileri, Akif hayranları, tanınmış edebiyatçılar ve bütün edebiyat hocaları da mezarlığa gitmişlerdi (Bugün İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif'in Hatırası Anıldı, En Son Dakika, 28 Birincikanun 1940, s.1). Hazırlanan programa uygun olarak Akif'in Edirnekapı dışarısındaki şehitlikte bulunan kabrinde bir anma töreni yapıldı. Mehmed Akif'in hatırasına hürmeten bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu (Akif'in Yıldönümü, Hakikat, 29 Birincikanun 1940, s.2). Mezarı başında konuşma yapan Ali Nihat Tarlan, Akif'in daima vatan ve istiklal için feryat eden, yüksek fazilet sahibi bir kişi olduğunu söyledi (Merhum Şair Akif İhtifali, Son Telgraf, 29 Birincikanun 1940, s.1,5). Ardından Fatıha okunmasını istedi (İstiklal Marşı Şairinin Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Mezarı Ziyaret Edildi, Vatan, 29 Birincikanun 1940, s.1). Bazı gençler de söz alarak konuşmalar yaptılar, Mehmed Akif'in şiirlerini okudular (Mehmed Akif'in Kabrinde, İkdâm, 29 Birincikanun 1940, s.1).

1941 yılında Maarif Vekâletinin almış olduğu karar nedeni ile Akif için üniversite, lise ve halkevlerinde hiçbir resmi merasim yapılmadı. Fakat üniversite gençleri ve Akif'i sevenler, Edirnekapı'daki kabrine giderek hatırasını anmak istediler (Bugün Mehmed Akif'in Ölüm Yıldönümüdür, Yeni Sabah, 28 İlkânun 1941, s.1). Hemen akabinde de dostlarından ve öğrencilerden oluşan bir topluluk Edirnekapı'daki mezarını ziyaret ettiler (Merhum Mehmed Akif'in Mezarında İhtifali, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1941, s.2).

1942 yılında da üniversite gençleri tarafından gündüz şairin Edirnekapı'daki kabrinde ve gece Eminönü Halkevinde anma töreni yapıldı (Mehmed Akif İçin Dünkü İhtifaller, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1942, s.3). Üniversite gençleri ve Akif'i sevenler, gençlerin yardımı ve Maarif Vekilliği'nin katkılarıyla yaptırılan Edirnekapı'daki kabri başında toplandılar (Şair Mehmed Akif'in Ölüm Yıldönümü İhtilafı, Halkın Sesi, 29 İlkânun 1942, s.4). Hukuk Fakültesi'nden Vedat Burcuoğlu'nun konuşmasıyla merasime başlandı. Askeri Tıbbiye okulundan Edip Bey Çanakale isimli eserini, Hukuk Fakültesinden Nüzhet Bey Hakkın Seslerini, Vedat Burcuoğlu İstiklal Marşı'nın sözlerini okudular. Gençlerin hep birlikte okudukları İstiklal Marşı ile merasime son verildi. Bundan sonra gençler şairin kabrinin yapılmasında gösterdiği ilgiden dolayı Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e teşekkür telgrafi çektiler (Akif'in Mezarında Dün Hatırası Anıldı, Tasviri Efkâr, 29 İlkânun 1942, s.1,3).

Mehmed Akif'in ölüm yıldönümü nedeni gençlerin katkılarıyla Üsküdar Halkevi'nde düzenlenecek olan törende Ömer Rıza Doğrul tarafından bir konuşma yapılacak, İrfan Emin, Kenan Sarier, Raci Ketten, Muhtar Sancar, Nuri Ayriç ve Ferruh Bey tarafından Mehmed Akif'in şiirleri okunacaktı. Ayrıca anma törenine giriş serbest olacaktı (Büyük Vatan Şairi Akif'in Ölüm Yıldönümü, Tasviri Efkâr, 27 İlkanun 1942, s.1,3). Hazırlanan program doğrultusunda Üsküdar Halkevi'nde bir toplantı düzenlendi. İçtima salonunu çok kalabalık ve seçkin bir topluluk doldurmuştu. Mehmed Akif'in damadı Ömer Rıza Doğrul kürsüye gelerek, Akif'in cemiyetçi fikirlerini ve sanatkâr ruhunu anlattı. Ömer Rıza Bey'den sonra Avukat İrfan Emin ve arkadaşları Akif'in şiirlerini okudu (Akif'in Hatırası Dün Taziz Edildi, Tasviri Efkâr, 28 İlkânun 1942, s.1,3).

Diğer taraftan gençler, İstanbul Halk Partisi Reisi Suat Hayri Ürgüplü'ye Eminönü Halkevi salonunda Mehmed Akif'in hatırasını anmak için bir toplantı yapmak istediklerini söylediler. Bunun üzerine Ürgüplü, Eminönü Halkevi salonunu Akif'i anma töreni için tahsis etti ve kendisi de merasimin başından sonuna kadar hazır bulundu. Eminönü Halkevi Salonu, merasimin başlayacağı saatten itibaren üniversite öğrencileri ve

Akif'i sevenler tarafından dolmaya başladı. Yüzlerce gencin söylediği İstiklal Marşı'ndan sonra konuşmalara geçildi (Akif'in Mezarında Dün Hatırası Anıldı, Tasviri Efkâr, 29 İlkanun 1942, s.1,3). Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin arzusu üzerine halkevi idare heyetinden yazar Nusret Safa Coşkun kısa bir konuşma ile toplantıyı açtı (Eminönü Halkevinde Dün Gece Yapılan Mehmed Akif İhtifali, Son Posta, 29 Birincikanun 1942, s.1,3). Bundan sonra kürsüye gelen üniversite edebiyat fakültesi hocalarından Ali Nihat Tarlan, Mehmed Akif'in şahsiyeti ile ilgili bir konuşma yaptı. Hemen ardından Ahmet Aymutlu Çanakkale Şehitlerine, Meserret Alboylaç Bülbül, Mümtaz Sencer Secde, Nüzhet Ulusoy Hakkın Seslerinden, Salih Gürtan Birlik, Raci Ketten Mahalle Kahvesi, Kemal Çilingiroğlu İstiklal Marşı manzumelerini okudular. Toplantıya şairin sahneye konulan büyük bir fotoğrafının önünde söylenen İstiklal Marşı ile son verildi (Akif'in Mezarında Dün Hatırası Anıldı, Tasviri Efkâr, 29 İlkanun 1942, s.1,3).

1943 yılındaki anma töreni için Hukuk Fakültesi Konferans Salonunda, Ankara Üniversitesi öğrencileri tarafından bir anma töreni düzenlendi (Mehmed Akif İhtilafı Bugün Yapılacak, Ulus, 26 Aralık 1943, s. 2). Mevlit okutularak, Akif'in mezarı ziyaret edildi. Üsküdar ve Eminönü Halkevi'nde yine üniversite öğrencileri tarafından bir anma töreni için hazırlıklar yapıldı (Mehmed Akif'e Dair, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1943, s.2).

Eminönü Halkevi'nde düzenlenen anma töreni, gençlerin hep birlikte söylediği İstiklal Marşı ile başladı. Ardından Ali Nihat Tarlan ve Mithat Cemal Kuntay bir konuşma yaptı. Mithat Cemal Kuntay yaptığı konuşmasında Akif'i üniversite sıralarından beri tanıdığını, onun bilmediği tek şeyin menfaat konusu olduğunu, Cihan harbindeki çektiği açlığın bile ona menfaatini korumayı öğretmediğini söyledi. Mithat Cemal'den sonra söz alan Ömer Rıza Doğrul da Akif'in bir ahlak abidesi olduğunu, onun nazarında ahlakın her şey demek olduğunu belirtti. Ömer Rıza'dan sonra Edebiyat Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencileri Akif'in şiirlerinden bazı parçalar okudular (Mehmed Akif İçin Yapılan İhtifal, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1943, s.3).

Mehmed Akif için düzenlenen anma törenleri diğer yıllarda da devam etti. Törenlerin hazırlanmasında yine gençler etkili olmaktadır. 1948 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Konferans Salonunda düzenlenecek olan anma törenine İstanbul bağımsız milletvekillerinden Hamdullah Suphi Tanrıöver, şair Halide Nusret Zorlutuna ve Akif'in arkadaşlarından Şefik Kolaylı davet edildi. Bu toplantı, fakülte ve yüksekokullar öğrenci birliği tarafından düzenlenmişti. Giriş serbestti. Diğer taraftan Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği adına Veteriner Fakültesi Öğrenci Derneği de halkevinde bir anma töreni düzenledi (Mehmed Akif İhtilafı, Ulus, 24 Aralık 1948, s.2). Halkevinde İstiklal Marşı'nın söylenmesiyle başlayan törende, Akif'in yakın arkadaşlarından Profesör Nevzat Tuzdil ile Profesör Fazlı Faik Yegül, şairin şahsiyeti hakkında konuşarak, hatıralarını anlattılar. Bundan sonra şairin Çanakkale ve diğer şiirleri okundu, projeksiyonla hayatının bazı bölümlerine ait fotoğraflar gösterildi, Meyhane şiiri sahneye konularak temsil edildi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde yapılan törende ise bir genç tarafından İstiklal şiiri okundu. Toplantıda hazır bulunan İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver de şairin şahsiyeti ile sanatı hakkında bir konuşma yaptı. İstanbul'da Eminönü Halkevi'nde İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan törende Akif'in hayatı ve eserleri hakkında konuşmalar yapıldı, şiirleri okundu (Mehmed Akif'i Anma Töreni, Ulus, 27 Aralık 1948, s.3).

5.MEHMED AKİF'İN VEFATINDAN SONRA YAPILAN DİĞER FAALİYETLER

Mehmed Akif'in vefatından sonra şairin sadece anma törenleri ile değil farklı etkinliklerle de anılmasına devam edildi. Örneğin vefatının ikinci senesi nedeni ile Asar-ı İlmiye Kütüphanesi sahibi Eşref Edip tarafından 700 küsur sayfalık büyük bir eser yayınlandı. Bu eserde şairin hayatına ve şiirlerine ilham kaynağı olan olaylara yer verildi. İstiklal mücadelesindeki hizmetleri anlatılarak, Mısır'da geçirdiği gurbet hayatı, oradaki arkadaşlarından dinlenerek yazıldı. Yine dostları ile olan samimi münasebetleri, karakteri, bütün şiirleri, makaleleri, nutukları, eserleri, tercümelere kaydedilerek, fazilet ile geçen hayatı anlatıldı. Bundan başka eserde 70 muharririn yazısı vardı. Eserde şairin nasıl yetiştiğine dair bizzat kendisi tarafından verilen açıklamalar da yer almaktaydı (Mehmed Akif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharrirlerin Yazıları, Akşam, 28 Kânunuevvel 1938, s.4; Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri Ve Yetmiş Muharrir Yazıları, Tan, 29 İllkânun 1938, s.4). Bu eserin yanı sıra Akif'in yakın arkadaşlarından Mithat Cemal Bey de, ölümünün üçüncü yılında Mehmed Akif için bir kitap yazdı. Kitabında, şairin hayatından, karakterinden, sanatından bahsetti (Yeni Neşriyat, Son Posta, 30 Birincikanun 1939, s.10). Yurt dışında da farklı şekillerde bile olsa Mehmed Akif hatırlanmaktaydı. Örneğin Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir habere göre 1942 yılında Newyork'ta yaşayan Türkler, Cumhuriyet Bayramı nedeni ile şehrin ziyaret salonların birinde bir müsamere düzenleyerek, bu toplantıya gazetecileri de

davet etmişlerdi. Cumhuriyet Bayramı nedeni ile yapılan tören, sahnede Türk çocuklarının hep birlikte İstiklal Marşı'nı söylemesiyle başladı. İstiklal Marşı'nı okuyan Türk çocuklarının bazıları Türkçeyi az biliyor, anneleri Amerikalı olan bazıları da Türkçe'yi hiç bilmiyor ya da konuşmada sıkıntı çekiyorlardı. Fakat hepsi İstiklal Marşı'nı çok iyi öğrenmişler, hatasız telaffuz etmişlerdi. Törene davetli olan gazeteci, New York'ta Türk çocuklarının söyledikleri İstiklal Marşı'nı dinlerken, İstiklal Marşı'nın şairi Mehmed Akif'i New York'un bir mahallesinde büyük bir hürmetle anmıştı (İstiklal Marşının Büyük Şairi, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1942, s.2).

Mehmed Akif'in, hatırasını canlı tutmak, onu unutmamak adına farklı çalışmalar da yapılmaktaydı. Örneğin Belediye Meclisi üyelerinden Celal Uzel ve arkadaşları belediye meclisine bir önerge vererek, İstiklal Marşı şairi Mehmed Akif Ersoy'un, marşı yazdığı Hamamönü'ndeki evin, belediye tarafından satın alınarak restore edilmesini, üstüne bir kitabe konulmasını, evin bulunduğu sokağa Mehmed Akif Ersoy ismi verilmesini istedi (Mehmed Akif İçin Belediye Meclisine Bir Önerge Verildi, Ulus, 9 Şubat 1949, s.2). Celal Uzel ve yedi arkadaşı tarafından verilen önerge Bayındırlık Komisyonuna havale edildi (Dr. Ragıp Tüzün Mecliste Dün de İzahat Verdi, Ulus, 13 Şubat 1949, s.2). Belediye Meclisi, Dr. Ragıp Tüzün'ün başkanlığında toplandı. Bayındırlık komisyonunun şair Mehmed Akif'in, İstiklal Marşı'nı yazdığı ev hakkında hazırladığı mazbata okundu. Bu konu ile ilgili olarak üyelerin çoğu söz aldı. Bazı üyeler evin kime ait olduğunun araştırılmasını ve bu mesele etrafında Başkanlık tahkikatı tamamlandıktan sonra evin satın alınma işinin kararlaştırılması gerektiğini söyledi. Bazı üyeler söz konusu evin Tacettin Tekkesine ait olduğunu söylerken, bazıları da bu evin bir şahsın malı olduğunu iddia etmekteydi. Başkan Ragıp Tüzün, ev hakkında inceleme yaptıracağını, bu arada evin bulunduğu sokağa Mehmed Akif Ersoy'un isminin verileceğini, inceleme tamamlandıktan sonra evin satın alınma işleminin yaptırılacağını söyledi (İstiklal Marşının Yazıldığı Ev Satın Alınıyor, Ulus, 23 Şubat 1949, s.2). Belediye Meclisi'nde yapılan toplantıda verilen karar üzerine şair Mehmed Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazdığı evin bulunduğu Demirtaş Mahallesi Taşlı Sokağı'na "Şair Mehmed Akif Ersoy Sokağı" ismi verilmesi kararı alındı (Şair Mehmed Akif Sokağı, Ulus, 28 Ekim 1949, s.2). Bu münasebetle de bir tören yapılacaktı (Mehmed Akif Ersoy Sokağı, Ulus, 30 Ekim 1949, s.2). Yapılan törende Ankara Belediye Reisi Ragıp Tüzün, Belediye Meclisi üyeleri ve birçok öğrenci hazır bulundu. Önce Belediye Başkanı Ragıp Tüzün, şehir meclisinin aldığı kararı izah ederek, Mehmed Akif'in İstiklal Marşı'nı Kurtuluş Savaşı'nın en hararetli zamanlarında, milli mücadeleden aldığı ilham ile bu sokakta bulunan mütevazı evinde yazmış olduğunu, bundan dolayı da bu sokağa isminin verilmesinin bir kadirbilirlik olduğunu belirtti. Bundan sonra söz alan yazar Nurettin Artam, Akif'i çok yakından tanıdığını, şairin özelliklerinden, sanatından ve İstiklal Marşı'nı nasıl yazmış olduğundan bahsetti. Bunu takiben şair Halil Soyuer, İstiklal Marşı'nın güftesini okudu. "Mehmed Akif Ersoy Sokağı" yazılı levhayı da şairin en yakın arkadaşlarından Tarım Bakanlığı Müsteşarı Muavini Şefik Kolaylı sokağa astı. Hep birlikte Mehmed Akif'in tarihi evine gidilerek, evin içerisi ziyaret edildi (Mehmed Akif Ersoy Sokağı Taşlı Sokağına Yapılan Bir Törenle Büyük Şairin Adı Verildi, Ulus, 31 Ekim 1949, s.2).

Öte yandan Veteriner Fakültesi öğrenci derneğinin yaptırdığı Mehmed Akif büstünün açılış töreni de 24 Mayıs 1951 tarihinde yapılacaktı (Veteriner Fakültesinde Mehmed Akif Büstü, Ulus, 22 Mayıs 1951). Veteriner Fakültesi Öğrenci Derneği'nin 1950 yılında Prof. Zühtü Mürüdoğlu'na yaptırdığı Mehmed Akif Ersoy'un büstünün açılış töreni davetliler, üniversite profesörleri, generaller ve binlerce üniversiteli gencinin katılımıyla yapıldı. Fakülte bahçesindeki büstün mermer kaidesinde, İstiklal Marşı'nın birinci kıtası ve şairin doğum ve ölüm tarihleri bulunmaktaydı. Askeri bandonun çaldığı İstiklal Marşı'nı müteakip Milli Eğitim Bakanı bir konuşma yaparak, kurdelayı kesti. Daha sonra fakülte dekanı Selahattin Batu Akif'in hayatı, karakteri, eserleri hakkında kısa bir konuşma yaptı (Gençliğin Asil Bir Kadirbilirliği, Ulus, 25 Mayıs 1951, s.1,4).

6.MEHMED AKİF İLE İLGİLİ GAZETELERDE YER ALAN YAZILAR

Mehmed Akif'in vefatından sonra onun hakkında gazetelerde birçok yazılar yazıldı. Bu yazılarda Mehmed Akif'in özelliklerinden, karakterinden bahsedilmekte ve hatırası canlı tutulmaya çalışılmaktaydı. Örneğin Peyami Safa Yeni Asır gazetesinde yazdığı bir yazıda, Namık Kemal ile başlayan Tevfik Fikret ile devam eden vatan şairi mefhumunun Mehmed Akif'in vefatı ile sonlandığını belirtti. Namık Kemal'den ve Tevfik Fikret'ten sonra Mehmed Akif'te yoktu artık. Türk vatani şairsiz kalmıştı. Kader, vatan şairlerinin hepsini sürgünde veya farklı şekilde yakalamıştı. Mehmed Akif'te bu kaderden kurtulamamış, on sene içinde İstiklal Marşı şairi unutulmuştu. Bu durumdan üzüntü ile bahseden Peyami Safa, akıbeti belli olan hastalığında bile Akif'e bir Mısırlıdan başka hiç kimsenin yardım etmediğinden, aksine bazı gazetelerde aleyhinde yazılar çıktığından bahsetti (Bir Yıldönümü Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, Yeni Asır, 29 İkkânun 1940, s.3). Oysa Peyami Safa'ya göre Mehmed Akif, Namık Kemal gibi yalnız vatan için konuşan, sayıları çok az, iki vatan

şairinden biriydi. Her ikisi de eserlerinde memleketten başka hiçbir konuya yer vermeyen, vatanına büyük bir aşla bağlanan ve vatan için büyük ıstırap duyan şairlerdi. Peyami Safa, Mehmed Akif ve Namık Kemal'in eserlerinde kadının, ecelin, sınıfın, şuurun, varlığın bir sanatkara çektirdiği kompleks acıların yer olmadığını belirtti. Vatanın dünden bugüne kalan en yüksek sesi Namık Kemal ise, onunla beraber bugünden yarına kalacak en yüksek ses de Mehmed Akif'ti. Akif bir Şark çocuğu olması nedeniyle, Şarkın durumuna herkesten fazla üzülmüş, Safahat isimli eserinde, dini ve ahlaka ait endişeleri yer almıştı. Fakat Peyami Safa'ya göre Mehmed Akif, bir dinci değildi. Namık Kemal'in siyasi ahlakını ve hürriyet idealini, Mehmed Akif'in içtimai ahlakı ve fazilet aşkı tamamlıyordu. Bunun yanı sıra Mehmed Akif vatanperver ve namuslu adamdı. Bu iki duyguyu birbirinden koparılmaz tek bir ahlak farikası haline sokmak, Akif'in kendisinde de memleketinde de aradığı en büyük kıymetti. Peyami Safa, Akif'in eserlerinde bu ideale sadık kaldığını, tek bir kalem hatası bile yapmadığını belirtti. Bununla birlikte Akif hak ettiği konumda değildi fakat Türk gençliği, onun hatırasına karşı büyük bir vefa örneği gösteriyordu. Arkasında kendisini her fırsatta anan vatanperver bir gençlik bırakmıştı (Mehmed Akif İhtifali İçin, Cumhuriyet, 28 Birincikanun 1938, s.3).

Mehmed Akif bazen de yazarların anılarında yaşamaktaydı. Örneğin Salahaddin Güngör Cumhuriyet gazetesinde yazdığı köşe yazısında, okul anılarından bahsederken Mehmed Akif'e de yer vermişti. Güngör, İdadi Mektebi'nde okurken edebiyat hocalarının derse her girişinde, cebinde taşıdığı sarı defterden kendilerine Nabi'den, Baki'den, Fuzuli'den, Şeyh Galip'ten şiir, kaside ve gazel gibi parçalar okuduğunu, fakat bir gün Seyfi Baba'yı okumak istediğinden bahsetmekteydi. Sınıfta edebiyat dersini seven öğrenciler, hocalarının bu seçimi üzerine şaşırılmışlar, konuşma diliyle hikâye gibi şiir yazılmasını yadırgamışlar, hatta bu nedenle "Seyfi Baba" isimli eserdeki samimi hüznü birden kavrayamamışlardı. Fakat zamanla Safahat'ı sarı defterden takip ettikçe bu tarza alışmışlar, Mehmed Akif'in şairliğine karşı olumsuz eleştiri yapanları, O'nun başarılı eserlerinden mısralar okuyarak susturmaya gayret etmişler, Mehmed Akif'in önemli bir şair olduğunu her fırsatta herkese telkine çalışmışlardı. Geçen seneler, Mehmed Akif'in şöhretini daha da arttırmış, hatta İstiklâl Marşı'nın da yazarı olmuştu. Mehmed Akif'te mukaddes vatanseverlik ruhunun ilk tezahürü de, Balkan Harbi ile başlamıştı. Güngör'e göre Mehmed Akif'te sevgi namına ne varsa vatana ait olup, hiçbir ferdi neşe onu gülümsetmek için bile yeterli olmamıştı (Ölümünün Yıldönümü Münasebeti İle, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1938, s.3). Burhan Cahid'in de Mehmed Akif ile ilgili bir anısı vardı ve bu anısında Alemdağ'da Mehmed Akif'i son defa ziyaret ettiğinden bahsetmekteydi. Mısır'dan hasta olarak gelen şair birkaç hafta hastanede kaldıktan sonra gençliğinden beri sevdiği Alemdağ'na gitmek istemiş, kendisi ile yakından ilgilenen bir Mısırlı prens, şairi Alemdağ'ın تنها koruluğundaki köşküne misafir etmişti. Akif, artık ölüm döşeginde olduğunu sezmişti. Burhan Cahid, ziyaretine gittiğinde Akif'i köşkte bulamamıştı. Çünkü kendisi, yatağını koruda bulunan büyük bir çamın altına taşıtmıştı. Mecalsiz olduğu için ancak başını sağa sola çeviremeden ve gözleri kapalıyken konuşabiliyordu. Edebiyat üzerine bir kaç kelime konuşabilmişlerdi. Damadı Ömer Rıza'yı sormuştu. Neşesi, heyecanı tükenmişti. Bir aralık yanlarında bulunan bir zat, bir kaç evvelki ziyaretinde istediği resimleri getirdiğini söylemişti. Bunun üzerine şairin gözleri açılmış, kıvıldamayan başı hareket etmiş ve resimleri görmek istemişti. Güreş tutmuş vaziyette birkaç pehlivan resmini Akif doya doya seyretmişti (Akif'e Ait Bir Hatıra, Son Posta, 29 Birinci kanun 1938, s.3).

Hakkı Süha Gezgin ise Kurun gazetesinde yazdığı yazıda sağlam ve derin bir inancı olmayanların, başkalarının etkisinde kaldıklarını, fakat kendi inan ayrılığını sezerek yalnız kalan ve hak bildikleri yola tek başlarına gidenlerin kuvvetli kişiler olduğunu belirterek, Akif'te bu yalnızlığı gördüğünü ifade etmişti. Akif, şiire farklı bir ses getirmişti. Aruz kullanma şekli O'nu herkesten farklı kılıyordu. O'nu ümmetçi veya İslamcı şeklinde eleştirenler vardı fakat Akif, büyük şair olduğu kadar aynı zamanda büyük insandı. Hakkı Süha Gezgin, Akif'in hayatında kusur sayılacak hiçbir tarafın olmadığını belirterek, sağlık yurdunda yattığı günlerde Onunla konuştuğunu ve Akif'in yapılan yenilikleri takdir ettiğini de ifade etti. Akif'in her yazısında vatan toprağını ilgilendiren sıkıntılardan bir parça vardı (Şair Akif İhtifali, Kurun, 29 Birincikanun 1938, s.3).

Ölümünün ikinci yıldönümü için yapılan merasimlerde Akif'in en eski ve en samimi dostlarından şair Mithat Cemal ise, Akif'in özel hayatından bahsederken O'nun her şeyden önce inanan bir adam olduğunu belirtmişti. O'nda ne politikacı ihtirası, ne kumar, ne kadın, ne içki zevki vardı. Akif dünya hazlarına kanmamış, kendi içinde mahsur kalmıştı. İnsanlar ona göre bedbaht olmak için düşünüyorlardı. Saadete yalnız kendisinde değil başkasında da inanmıyordu. Dürüsttü ve verdiği bir sözü mutlaka yerine getirirdi (Yüksek Muallim Mektebinde Mehmed Akif Gecesi, Akşam, 28 Kânunuevvel 1938, s.6,10). Ölümünün ikinci yıldönümünde mezarının başında yapılan törenlerde konuşan bir diğer kişi ise genç askeri tıbbiyeli Fethi Tevet'ti. O, Akif'i her ölüye yapıldığı gibi toprağa gömmediklerini, O'nu Allah katına, Çanakkale şehitlerinin arasına bayrağa sararak uğurladıklarını söyledi. Akif'e bu kadar saygı ve ilgi göstermelerinin nedeninin büyük bir şair, büyük bir vatanperver ve eşsiz bir karakter adamı olmasından ileri geldiğini ifade etti. Öyle ki Akif yüksek ahlakı ve yüksek seciyesi ile şeklini hiçbir zaman değiştirmemişti. İnanan, inandığından dönmeyen ve öyle ölen Akif,

eşsiz bir karakter adamıydı. Fethi Tevet'ten sonra Pendik Bakteriyoloji Enstitü Şefi Doktor Ekrem Bey de yaptığı konuşmasında, gençliğin sağ oldukça, Akif'in de yaşayacağını belirtti. Daha sonra konuşma yapan Ali Nihat Bey, Akif'in Garbın müspet ilmine vakıf bir Şarklı olduğunu; Arap, İran ve Fransız dillerine vakıf bulunduğunu, Ankara'da oturduğu zamanlarda mebusluk yaparken, şiirleriyle halkı tenvir ve irşada çalıştığını dile getirdi. Kültür itibarıyla çok zengin olan Akif, bünye itibarıyla da çok kuvvetli idi. En büyük zevki okumaktı. Düşüncelerine muhalif bir fikir ortaya atıldığı zaman mücadeleye başlardı. Bunun haricinde pek az konuşurdu. Zarif fikralar dinlemesini ve anlatmasını çok severdi. Akif Türkçeye aruzu mal etmiş bir sanatkârdı. Ali Nihat Bey'e göre hiçbir Türk şairi onun mertebesine yükselememişti. Hiçbir Türk şairi milli felaketlere onun kadar içli ağlamamıştı. Safahat bunun en mühim örneğiydi. Akif'e şair değil mürtecidir diyenlerle birlikte (Büyük Şair İçin Dün Yapılan Törenler, Son Posta, 29 Birinci kanun 1938, s.1,11), O'nu tenkit edenleri de dört zümreye ayırdı. Bu zümreler için de cevaplar verdi (İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif'i Dün Andık, Cumhuriyet, 29 Birincikanun 1938, s.9). Yaptığı konuşmasında İstiklal Marşı'nı yazdığı zaman hükümetin kendisine verdiği mükâfatı derhal Hilali Ahmer'e yatırdığını, oysa kendisinin ihtiyaç içinde olduğunu, yamalı bir gömlekle gezdiğini, bunun nedeninin ise sanatını her şeyden yüksek tutarak, onu istismar etmeye tenezzül etmediğinden kaynaklandığını ifade etti (M. Akif'in Ölümünün İkinci Yıl Dönümü, Yeni Sabah, 29 Kânunuevvel 1938, s.7). Daha sonra veteriner Ekrem Hardar Bey, Akif'in Arap dilini iyi bildiği için Arapça çok okuduğunu, birçok şiirinde milliyeti Müslümanlıkla ifade ettiğini, fakat onun Müslümanlığının hiçbir zaman milliyet aşkını yenemediğini ifade etti. Akif imanlı bir Türk ve candan bir vatanseverdi. Mısır'dan vatana dönüşü de yurduna olan sevgisinden ileri gelmişti (M. Akif'in Ölümünün İkinci Yıl Dönümü, Yeni Sabah, 29 Kânunuevvel 1938, s.7).

Ömer Rıza Doğrul ise vefat etmiş olmasına rağmen Akif'in gün geçtikçe daha çok sevildiğini, kıymetinin daha çok anlaşıldığını, seciyesinin daha çok takdir edildiğini, hayatında kazandığı hürmet ve muhabbetin milli bir itikat gibi bütün vatani kapladığını anlatmaktaydı. Çünkü Türk'ün en samimi duygularını hiç kimse onun kadar güzel anlatamamış ve bu ruhun isteklerini, dileklerini, özleyişlerini, ümitlerini, bu ruhun heyecanlarını ve isyanlarını bu kadar tok bir sesle terennüm etmemişti. Olduğu gibi görünmek, görüldüğü gibi olmak O'nun bütün yaşayışında tam manasıyla gerçekleşmiş bir düsturdu. İçi dışı bir, gecesi gündüzü bir, sözü özü bir, menfaat duygusuna oldukça yabancı bir insandı. Kalbinde yalnız samimi hisler, kafasında mücadele içine girdiği kanaatler yaşar, gelişir ve olgunlaşırdı. Hiçbir endişe onu kanaatlerinden caydırmaz ve saptırmazdı. Fakat kanaatlerine bu şekilde bağlanması, kendi kanaatlerinin tam zıttı olan kanaatlere hürmet etmesine engel olmazdı. Kafasını ve kalbini seciyesi ve vicdanı içinde yaşatan Akif, aynı zamanda bir halk adamı idi. Halk onun can yoldaşı idi. Halk ile kolaylıkla anlaşır, kaynaşırdı. Halk da onu sever, dinler ve ona güvenirdi. Memleketin en münevver kesiminden büyük bir topluluk arkadaşı idi. Ömer Rıza Doğrul, arkadaşlarının da O'na vefakâr dost kaldıklarını, daima arayıp sorduklarını ve eksikliğini daima hissettiklerini ifade etti. Çünkü O da tam manasıyla dost ve arkadaştı. Sözüne güvenilir, seciyesine güvenilir, akliselimine güvenilir, bütün varlığına güvenilirdi. Fakat halkın O'na hürmeti, bambaşka idi. Çünkü halk ile konuşmayı ve halk ile konuştuğu zaman, halkı kendi seviyesine nasıl çekmesi gerektiğini bilirdi. Ömer Rıza Doğrul, Akif'in bütün dostlarını tanımış, halk ile konuşmalarına hayran kalmıştı. Akif için ideal genç, ahlaklı, vicdanlı, müspet ilme kendini veren ve müspet ilim yolunda başarılı olan Türk genci idi. Akif için en büyük bahtiyarlık ise ilim ve fazilet sahibi gençliğin, başarı yolunda kesin adımlarla yürüdüğünü ve amacına ulaştığını ölmeden görmektir (Mehmed Akif'in İkinci Ölüm Yıldönümünde, 28 İlkanun 1938, Tan, s.5). Öte yandan Akif, bir millet vücuda getirmek, bu milleti medenice yaşamaya alıştırmak gayesindeydi. Milletten düşünürleri, milletin ruhi mahiyetini kavrayarak ileriye sevk ederlerse başarı sağlanabilirdi. Yazmış olduğu bazı eserlerinde de hisleri olgunlaşmış, şuuru bütünleşmiş bir milletin nasıl yetişebileceğini anlatır ve öğretmenlerin bu yoldaki vazifesini belirtirdi. Çünkü milletin kafasını ve ruhunu işleyerek, yüreği aynı hisle çarpan ve aynı gayeyi gözetten bir milleti ancak onlar yetiştirebilirlerdi (Akif'in Hatırası Dün Taziz Edildi, Tasviri Efkar, 28 İlkanun 1942, s.1,3). Ömer Rıza'nın ifade ettiğine göre Akif'in fikir cephesi, sanat cephesine de hâkim bir durumdaydı. Akif'in gayesi hür, müstakil, müreffeh, vicdanı mamur, ahlakı sağlam, imanı bütün bir Türk bütünlüğü meydana getirmektir (Üsküdar Halkevinde Mehmed Akif Günü, İkdam, 28 Birincikanun 1942, s.1,3).

Ali Rıza Tuncal'a göre ise Türkçü olan Mehmed Akif'te bir sanatkâr kudreti vardı. Toplumdaki derin acıları duymuş ve duyurmuştu. Edebiyatta kendine has ve edebi ahengiyle temayüz etmiş içli bir şairdi. Eski eserleri bilirdi ve Türk edebiyatının esaslarına vakıftı. Eserlerinde çoğunlukla nazmı tercih eder, eserlerinde yazmış olduğu konuları hep gerçek hayattan alırdı. Sadelikten tabilikten ayrılmazdı. Konuştuğu kimselerin şiveleri neyse aynen tespit eder, lehçede bulduğu işittiği kelimeleri aynen kullanırdı. İlk zamanlarında bile üslubunda saf Türkçe kullanmış ve Türkçenin nazma gayet elverişli olduğunu, kelimeler üzerinde hiçbir tasarruf yapmadan meydana getirdiği eserleriyle ispat etmişti. Mehmed Akif biraz mizaha kaydığı zamanlarda bile incelikten ayrılmamıştı. Sıratı Müstakim ve Sebilürreşat dergilerinde yayınlanmış birçok yazıları vardı. Ali

Rıza Tuncal, şairin en önemli şikâyetlerinden birinin hayatta başarısız olmasından kaynaklandığını belirtmişti. Akif, oğluna verdiği bir fotoğrafının arkasına bununla ilgili bir yazı yazmıştı. Mehmed Akif'in son hatıralarından biri de Hatay'a aitti. Hastalığının tehlikeli bir hale geldiği dönemde hava değişikliği nedeni ile Antakya'ya gitmişti. Antakya'da iken bir gün Asi nehri boyunca gezerken yanında bulunan ve kendisini teselli etmeye çalışan gençler "*Antakya'yı nasıl buldunuz*" diye sorunca O da gözlerini ufuklara dikerek "*Viranelerin yascısı baykuşlara döndüm. Gördüm de hazanında şu cennet gibi yurdu. Gül devrini görseydim onun bülbül olurum. Yarab beni evvel getireydin ne olurdu*" cevabını vermişti (Büyük Şair Ve Sanatkar Mehmed Akif'in İhtifal Merasimi Münasebetiyle, Yeni Mersin, 28 Birincikanun 1938, s.2,3).

Necip Fazıl Kısakürek'e göre Mehmed Akif, zamanın sahte ve samimiyetsiz edebiyat zemini üzerinde, gürge ağacı gibi sert, som, kendi ruhundan ve kendi sesinden ibaret şahsîlik örneğiydi. Aynı zamanda hem ruh aynası derin, hem de bu aynadaki nur cümbüşünün kaynağı idi (Mehmed Akif'in Günü, Son Telgraf, 30 Birincikanun 1939, s.1).

Kemal Elker ise gençlerin Akif'i hürmetle anmasının bazı kesimlerde rahatsızlığa neden olduğunu yazmaktaydı. Hatta Elker, böyle kesimde yer alan bir zata tesadüf ettiğini, bu zatın Akif'i hiç tetkik etmemişken Safahat yapraklarını bir gece içerisinde karıştırarak, ertesi gün Akif aleyhinde pek olumsuz bir yazı yazdığını belirtti. Elker'e göre Akif'te, hem herhangi bir menfaat ve endişe yoktu, hem de imanında da en ufak bir sapma bulunmamaktaydı. Avrupa'ya ve Garp medeniyetini en iyi anlayan nadir aydınlar arasındaydı. Söylendiğine göre Sadullah Paşa'nın "*Zaman zaman terakki, cihan cihan ölüm*" mısraını çok tekrar ederdi. Müspet ilimlerle çok ilgilendiği için Baytar Mektebi'ni birincilikle bitirmişti. Sağlam dimağ, sağlam vücutta bulunur sözünün kanlı canlı örneği idi. Olgun, ahlaklı ve fazilet sahibi bir insandı. İstiklâl Marşı'nı yazdıktan sonra, Maarif Vekilinin ödül olarak verilmesi gereken parayı almasını Akif'ten rica ettiği zaman, ödülü kesinlikle reddetmişti. Fakat sonradan öğrenildiğine göre bu para teklif edildiğinde cebinde önceden bir arkadaşından ödünç olarak aldığı paradan başka parası yoktu (Şair Mehmed Akif, Yeni Sabah, 28 Birincikanun 1940, s.4).

Mehmet Hicret ise Akif'i 63 yıllık hayatı boyunca durmadan, dinlenmeden hep vatan, millet uğruna var kuvveti ile çalışan, bir cemiyet adamı sıfatı ile memleketinin dertlerini kendine dert, vatandaşlarının elem ve ıstıraplarını kendine elem ve ıstırap edinen asil, milliyetperver, faziletli biri olarak tanımladı. Akif'in vefatından sonra kendisini sevenlerin ve sevmeyenlerin hemen yazılar yazdığını ifade eden Mehmet Hicret'e göre Akif, aruz veznini ustaca kullanan kuvvetli bir nazım, büyük bir şairdi. Akif'e kadar hiçbir şair aruz veznine bu kadar hâkim olmamasına rağmen, bazı edebiyatçılar O'nu insafsızca eleştirmeye devam etmişti. Üstelik Akif'in geçmişte bile yine bazı kesim tarafından şair olup olmadığı ile ilgili tartışmalar yaşanmış, dindarlığı kusur olarak görülmüştü. Mehmet Hicret, Akif'e yöneltilen eleştirileri yersiz buluyordu. Mehmed Akif dindardı, fakat dini bütün, göğsü iman dolu, samimi bir din şairiydi ve manzumelerinden birçoğunun ilhamını dinden almıştı. Akif'e softa diyenler, O'nun milli şair olmadığını iddia edenler bile vardı. Fakat Akif İstiklâl Marşı'nı Türk Milleti için yazdığına göre, milli bir şairdi (Ölümünün Dördüncü Yıldönümü Münasebeti İle İstiklâl Marşı Şairi Mehmed Akif Hakkında, İkdam, 28 Birincikanun 1940, s.5). Yakup Kadri Bey'e göre de Akif milli şairdi. Kendisi ile yapılan bir söyleşide ona milli şairi tarif etmesi istenince "*Mehmed Akif ve Nazım Hikmet*" diye cevap vermişti (Milli Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?, Açıksöz, 16 Eylül 1936, s.6). Enver Behnan ile yapılan görüşmede ise Milli Mücadelede İstanbul edebiyatından farklı olarak milli bir edebiyat olup olmadığı soruldu. Behnan da cevaben Mehmed Akif'in de aralarında yer aldığı bazı yazar ve şairlerin, Kurtuluş Savaşı'nın en heyecanlı günlerinde eserler meydana getirdiklerini, cephe askerleri arasında, miting günlerinde meydanlarda ve Millet Meclisi'nde en güzel parçalarını söylediklerini ifade etti (Açıksöz'ün Edebiyat Anketi İstiklâl Harbi Sıralarında Türk Edebiyatı Enver Behnan Fikirlerini Söylüyor, Açıksöz, 22 Temmuz 1936, s.5). Yine Behçet Kemal, kendisi ile yapılan bir söyleşide İstiklâl Harbi ile ilgili olarak şuurunu ve heyecanını seferber ederek yazan Mehmed Akif gibi birçok yazar ve şairin milletin kalbimizde yeri olduğunu ifade etti (Açıksöz'ün Edebiyat Anketi İstiklâl Harbi Sıralarında Türk Edebiyatı Şair Behçet Kemal Çağlar'a Göre, Açıksöz, 10 Ağustos 1936, s.5).

Vecdi Bürün'e göre ise Mehmed Akif davasına inanan bir şairdi. Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunu İslamcılıkta bulmasına rağmen bu fikre körü körüne bağlı değildi. Gerektiği zaman eleştiriler de yapıyordu. Şiirlerini cemiyet davasının savunmasında ve yayılmasında kullanmıştı. Baytar mektebinde okuması ve müspet bilimlerle teması, esas dünya görüşünden hiçbir şey kaybettirmeden müspete ve Garba dönmesinde etkili olmuştu. Muasır medeniyet seviyesine çıkmak için oraya koşmanın şart olduğunu da belirtmişti. Dine ve dünyaya ait görüşlerini sentezlemiş, bu konuda da gerekli eleştirileri yapmaktan geri kalmamıştı. Buna rağmen Mehmed Akif birçok yanlış anlaşılmalara, haksız hücumlara zaman zaman uğramış, fakat devlet ve millet O'nu unutmamıştı (Ölümünün Yıldönümünde Mehmed Akif, Tasviri Efkar, 27 İlkanun 1942, s.2).

Nurettin Artam ise Ulus gazetesinde yazmış olduğu makalesinde Pakistanlı milli şair Doktor İkbâl ile Mehmed Akif Ersoy’u birbirine benzetmektedir. Çünkü Türkiye’ye karşı Trablusgarp ve Balkan Savaşları açıldığı zaman yazdığı manzumeyle isyan eden Doktor İkbâl ile aynı isyanı aynı zamanda aynı vesile ile milli şair Mehmed Akif de duymuştu. İki şair, aradaki mesafeye rağmen, duygu ve düşüncede birbirine yaklaşmışlardı. Üstelik Nurettin Artam’ın yazdığına göre Mehmed Akif, Doktor İkbâl’den takdirle ve hayranlıkla bahseder ve Doktor İkbâl’in Mevlana Celaleddin Rumi tarzındaki güzel mesnevilerinden ötürü kendisine “Asrımızın Celaleddin’i” (Yankılar Şair Doktor İkbâl, Ulus, 21 Nisan 1951, s.2), hatta “Okumuş yazmış Mehmed Akif” bile derdi. İki şair arasındaki yakınlığa, Balkan felaketi neden olmuştu. Balkan Harbi çıkınca Akif bütün dikkatini vatanına yöneltmiş, ilhamını vatan için savaşan Mehmetçiklerden almaya başlamıştı. O dönemde bir dostu; ‘Beyefendi hemşirenizin kızı için yazdığınız mersiye ne güzeldir’ deyince ‘Vatan kan ağlarken hemşirelerin rahat döşeginde ölen çocukları düşünülmez’ diyerek cevap vermişti (Yankılar Akif ve İkbâl, Ulus, 25 Nisan 1951).

7. SONUÇ

Titiz ve çocuklarına düşkün bir baba ile evlatlarını seven bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelen Mehmed Akif, 63 yıllık hayatında önemli başarılarla imza atmış değerli bir şairdir. Dönem gazeteleri incelendiğinde Mehmet Akif’in hayatı ile ilgili önemli bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Biraz yaramaz fakat zeki bir çocukluk dönemi geçiren Mehmed Akif’in hayatını şekillendiren önemli kişilerden biri de babasıdır. Müspet bilimlerle yönelmesinde babası oldukça etkili olmuştur. Her gün oğlunu okula gönderirken dersini çalışmazsa bir daha evin kapısından giremeyeceğini söylemesi, okuması için gümüş saatini bile satmak istemesi, çocuk Akif’in hatıralarından silinmemiş ve hatta pek muhtemeldir ki Baytar Mektebini birincilikle bitirmesinde etkili olmuştur. Ergenliğe geçtiği dönemlerde ise kararlarını kendi almaya başlamıştır. Spora ilgi duyması, ata binmesi, yürüyüş yapması, güreşmesi hep kendi isteklerinin bir sonucudur. Mehmet Akif kendini sadece fiziksel olarak değil düşünsel olarak da geliştirmiştir. Arap, Acem ve Fransızca dillerine vakıf olması, bu dillerde yazılan eserleri okuyarak tahlil etmesinde ve dünya görüşünün şekillenmesinde önemli bir unsur olmuştur. Kendini sürekli geliştiren Mehmed Akif’in Türkçeyi aruz vezni ile anlaşılır bir şekilde yazması ve Milli Mücadeleye şiirleriyle destek olması O’nu diğer şairlerden ayıran en önemli özelliklerden biri olmuştur. Buna rağmen kendisini sevenler olduğu kadar eleştirenler de olmuştur. İstiklâl Marşı’nı yazdığı halde milli şair olmadığını iddia edenler, softa olmakla itham edenler bile bulunmaktadır. Fakat dönem gazeteleri incelendiğinde Akif’e karşı yöneltilen eleştirilere daha ziyade onu sevenlerin ve gençlerin cevap verdiği görülmektedir. Aslında gençlik önce O’nu yadırgamış, zamanla anlamaya çalışmış, sonra da yaşarken sevmeye başlamıştı. Vefatından sonra üniversitede okuyan gençlerin Akif’in ölüm yıldönümlerinde anma törenlerini planlaması, kabri başında ziyaretlerde bulunması, hatta Maarif Vekâletinin ebediyete intikal etmiş önemli şahsiyetlerin ölüm yıldönümleri için yapılacak resmi anma törenlerinin beş yılda bir yapılmasını karar altına alması bile, gençlerin O’nu kabri başında anmasına engel olamamıştır. Yapılan törenlerin, Mehmet Akif’le ilgili yazıların gazetelerde yayınlanması, gençler arasında Mehmet Akif’le ilgili farkındalığın artmasına ve onun açtığı yolda gençlerin ilerlemesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Açıksöz’ün Edebiyat Anketi İstiklâl Harbi Sıralarında Türk Edebiyatı Enver Behnan Fikirlerini Söylüyor, *Açıksöz*, 22 Temmuz 1936, s.5.
2. Akif’e Ait Bir Hatıra, *Son Posta*, 29 Birinci kanun 1938, s.3.
3. Akif’in Hatırası Dün Taziz Edildi, *Tasviri Efkâr*, 28 İlkânun 1942, s1,3.
4. Akif’in Mezarında Dün Hatırası Anıldı, *Tasviri Efkâr*, 29 İlkânun 1942, s.1,3.
5. Akif’in Ölümünün Yıldönümü, *Son Posta*, 28 Birincikanun 1940, s.4.
6. Akif’in Yıldönümü, *Hakikat*, 29 Birincikanun 1940, s.2.
7. Bir Yıldönümü Mehmed Akif’in Öldüğü Gün, *Yeni Asır*, 29 İlkânun 1940, s.3.
8. Bugün İstiklâl Marşı Şairi Mehmed Akif’in Hatırası Anıldı, *En Son Dakika*, 28 Birincikanun 1940, s.1.
9. Bugün Mehmed Akif İhtifali Yapılacak, *Yeni Sabah*, 28 İlkânun 1939, s.2.
10. Bugün Mehmed Akif’in Ölüm Yıldönümüdür, *Yeni Sabah*, 28 İlkânun 1941, s.1.

11. Büyük Bir Kayıp Şair Mehmed Akif Dün Akşam Öldü, *Akşam*, 28 Kânunuevvel 1936, s.2.
12. Büyük Şair İçin Dün Yapılan Törenler, *Son Posta*, 29 Birincikanun 1938, s.1,11.
13. Büyük Şair Ve Sanatkâr Mehmed Akif'in İhtifal Merasimi Münasebetiyle, *Yeni Mersin*, 28 Birincikanun 1938, s.2,3.
14. Büyük Vatan Şairi Akif'in Ölüm Yıldönümü, *Tasviri Efkâr*, 27 İlkânun 1942, s.1,3.
15. Dr. Ragıp Tüzün Mecliste Dün de İzahat Verdi, *Ulus*, 13 Şubat 1949, s.2.
16. Eminönü Halkevinde Dün Gece Yapılan Mehmed Akif İhtifali, *Son Posta*, 29 Birincikanun 1942, s.1,3.
17. Gençliğin Asil Bir Kadirbilirliği, *Ulus*, 25 Mayıs 1951, s.1,4.
18. İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif Mezarının Temel Atma Merasimi Yapıldı, *Haber-Akşam Postası*, 28 Birincikanun 1938, s.1,5.
19. İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif'i Dün Andık, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1938, s.9.
20. İstiklal Marşı Şairinin Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Mezarı Ziyaret Edildi, *Vatan*, 29 Birincikanun 1940, s.1.
21. İstiklal Marşının Büyük Şairi, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1942, s.2.
22. İstiklal Marşının Yazıldığı Ev Satın Alınıyor, *Ulus*, 23 Şubat 1949, s.2.
23. M. Akif'in Ölüm Yıldönümü, *Son Telgraf*, 28 Birincikanun 1940, s.1.
24. M. Akif'in Ölümünün İkinci Yıl Dönümü, *Yeni Sabah*, 29 Kânunuevvel 1938, s.7.
25. Mehmed Akif, *Akşam*, 27 Kânunuevvel 1938, s.5.
26. Mehmed Akif Ersoy Sokağı, *Ulus*, 30 Ekim 1949, s.2.
27. Mehmed Akif Ersoy Sokağı Taşlı Sokağına Yapılan Bir Törenle Büyük Şairin Adı Verildi, *Ulus*, 31 Ekim 1949, s.2.
28. Mehmed Akif, Hayatı, Eserleri Ve Yetmiş Muharrir Yazıları, *Tan*, 29 İlkânun 1938, s.4.
29. Mehmed Akif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharrirlerin Yazıları, *Akşam*, 28 Kânunuevvel 1938, s.4.
30. Mehmed Akif İçin Belediye Meclisine Bir Önerge Verildi, *Ulus*, 9 Şubat 1949, s.2.
31. Mehmed Akif İçin Bir İhtifal Yapılıyor, 28 İlkânun 1938, *Tan*, s.5.
32. Mehmed Akif İçin Dün Bir İhtifal Yapıldı, *İkdam*, 29 Birincikanun 1939, s.2.
33. Mehmed Akif İçin Dün Bir İhtifal Yapıldı, *Son Posta*, 29 Birincikanun 1939, s.4.
34. Mehmed Akif İçin Dünkü İhtifaller, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1942, s.3.
35. Mehmed Akif İçin Yapılan İhtifal, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1943, s.3.
36. Mehmed Akif İhtilafı, *Ulus*, 24 Aralık 1948, s.2.
37. Mehmed Akif İhtifali İçin, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1938, s.3.
38. Mehmed Akif İhtifali Şair İçin Yapılacak Anıtın Temeli de Dün Atıldı, *Kurun*, 29 Birincikanun 1938, s.5.
39. Mehmed Akif İhtifali Yapıldı, *Haber-Akşam Postası*, 29 Birincikanun 1939, s.2.
40. Mehmed Akif'e Dair, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1943, s.2.
41. Mehmed Akif'i Anma Töreni, *Ulus*, 27 Aralık 1948, s.3.
42. Mehmed Akif'in Cenazesi Her Sene Mehmed Akif Günü Yapılacak, *Akşam*, 29 Kanunuevvel 1936, s.5.
43. Mehmed Akif'in Günü, *Son Telgraf*, 30 Birincikanun 1939, s.1.
44. Mehmed Akif'in Hatırası Hürmetle Yadedildi, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1938, s.2.
45. Mehmed Akif'in İkinci Ölüm Yıldönümünde, *Tan*, 28 İlkânun 1938, s.5.
46. Mehmed Akif'in Kabrinde, *İkdam*, 29 Birincikanun 1940, s.1.

47. Mehmed Akif'in Öldüğü Gün, *Son Telgraf*, 28 Birincikanun 1939, s.3.
48. Mehmed Akif'in Ölüm Yıldönümü, *Haber-Akşam Postası*, 28 Birincikanun 1937, s.2.
49. Merhum Mehmed Akif'in Mezarında İhtifali, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1941, s.2.
50. Merhum Şair Akif İhtifali, *Son Telgraf*, 29 Birincikanun 1940, s.1,5.
51. Milli Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?, *Açıksöz*, 16 Eylül 1936, s.6.
52. Münevver Gençliğin Bir Kadirşinaslığı, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1937, s.3.
53. Ölümünün Yıldönümü Münasebeti İle, *Cumhuriyet*, 29 Birincikanun 1938, s.3.
54. Şair Akif İhtifali, *Kurun*, 29 Birincikanun 1938, s.3.
55. Şair Akif'in Ölüm Yıldönümü Münasebeti İle, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1937, s.2.
56. Şair Mehmed Akif, *Yeni Sabah*, 28 Birincikanun 1940, s.4.
57. Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Ve Kabrinde İhtifal Yapıldı, *Tan*, 29 İlkanun 1939, s.2.
58. Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Yapılan İhtifal, *Akşam*, 29 Kânunuevvel 1938, s.6.
59. Şair Mehmed Akif İhtifali, *Kurun*, 28 Birincikanun 1938, s.5.
60. Şair Mehmed Akif İçin Dün Yüksek Öğretmen Okulunda Bir Toplantı Yapıldı, *Cumhuriyet*, 28 Birincikanun 1938, s.3.
61. Şair Mehmed Akif Sokağı, *Ulus*, 28 Ekim 1949, s.2.
62. Şair Mehmed Akif'in Ölüm Yılı Dönümü, *Yeni Sabah*, 28 İlkânun 1938, s.1.
63. Şair Akif İçin Üniversitede İhtifal Yapılıyor, *Tan*, 28 İlkânun 1939, s.2.
64. Şair Mehmed Akif İçin Üniversitede Ve Kabrinde İhtifal Yapıldı, *Tan*, 29 İlkanun 1939, s.2.
65. Şair Mehmed Akif'in Ölüm Yıldönümü İhtilafı, *Halkın Sesi*, 29 İlkânun 1942, s.4.
66. Şair Mehmed Akif'in Ölümünün Dördüncü Yılı Dönümü, *Yeni Sabah*, 28 Birincikanun 1940, s.1.
67. Ölümünün Dördüncü Yıldönümü Münasebeti İle İstiklal Marşı Şairi Mehmed Akif Hakkında, *İkdam*, 28 Birincikanun 1940, s.5.
68. Ölümünün Yıldönümünde Mehmed Akif, *Tasvirî Efkâr*, 27 İlkkanun 1942, s.2.
69. Üsküdar Halkevinde Mehmed Akif Günü, *İkdam*, 28 Birincikanun 1942, s.1,3.
70. Yankılar Akif ve İkbal, *Ulus*, 25 Nisan 1951.
71. Yankılar Şair Doktor İkbal, *Ulus*, 21 Nisan 1951, s.2.
72. Yeni Neşriyat, *Son Posta*, 30 Birincikanun 1939, s.10.
73. Yüksek Muallim Mektebinde Mehmed Akif Gecesi, *Akşam*, 28 Kânunuevvel 1938, s.6,10.

“İSTİKLÂL MARŞI” VE “MEHMET ÂKİF ERSOY” KONULU RESİMLERİN İNCELENMESİ VE BU İNCELEMeye DAYALI OLARAK ÖZGÜN BİR RESİMleme DENEMESİ

THE INVESTIGATION OF THE PAINTINGS ON THE THEME OF “THE NATIONAL ANTHEM” AND “MEHMET ÂKİF ERSOY”, AND AN ORIGINAL ILLUSTRATION APPLICATION BASED ON THIS INVESTIGATION

Doç. Dr. Kani ÜLGER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,

ORCID: 0000-0001-7435-175X

ÖZET

Milli Mücadele sürecinin önemli bileşenlerinden biri İstiklâl Marşı'nın yazılmasıdır. İstiklâl Marşı Kurtuluş Savaşı'nın amacını ve Türk milletinin karakterini yansıtan anlamlı somut bir belge niteliğindedir. İstiklâl Marşı, Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılmış, 12 Mart 1921'de resmen Milli Marşımız olarak kabul edilmiştir. İstiklâl Marşı “Korkma” diye başlar ve “Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklal” sözleri ile sonuçlanır. İstiklâl Marşı aynı zamanda Türk hitabet sanatının en güzel örneklerinden biri olarak, Türk düşüncesini ve değerler dünyasının estetik yüceliği aksettiren sembolik özelliklerle örülü bir sanat eseridir. Bu çalışmanın amacı, sembolik özelliklerle örülü bir sanat eseri olarak, İstiklâl Marşı ve onun şairi Mehmet Âkif Ersoy'u konu edinen resimlerin görsel açıdan incelenmesidir. Dolayısıyla, “İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy konulu resimlerin görsel çıkarımları nelerdir?” sorusu bu araştırmanın yanıtını aradığı soru olacaktır. Diğer bir araştırma sorusu ise: “İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy konulu resimlerin görsel çıkarımlarına göre bir resim deneme çalışması nasıl olabilir?” biçiminde düzenlenmiştir.

Bu araştırma, nitel araştırma yönteminde “Görsel analiz” türünde gerçekleştirilecektir. Görsel analiz; Doküman analizinin bir alt başlığı olarak verilerin, sembollerin, işaretlerin açıklanıp yorumlanması biçiminde açıklanabilir. Buna göre, Google Görseller veri tabanında “İstiklâl Marşı konulu resimler” ile “Mehmet Âkif Ersoy konulu resimler” başlıklarında görseller taranmış, öğrenci ya da çocukların yaptıkları çizimler çalışma örnekleme dâhil edilmeyerek, 14 adet resim çalışmasına ulaşılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan resimlere pedagojik resim değerlendirme kapsamında, "betimleme" ve "teknik çözümleme" basamakları uygulanarak içerik analizi yapılacak, bu kapsamda ulaşılan bulgular açıklanıp, yorumlanacaktır. Bu çalışmada, “İstiklâl Marşı” ve “Mehmet Âkif Ersoy” konulu resimlerde uygulanan sanat elaman ve ilkeler ile kullanılan semboller ve bunların Türk kültüründeki anlamları üzerine özgün sonuçlara ulaşılmaması beklenmektedir. Bu araştırma elde edilen sonuçlara dayalı olarak, özgün bir resimleme çalışması yazar tarafından gerçekleştirilecek, bu yolla, araştırma sonucu somut-görsel bir ifade olarak da ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Betimleme, Teknik çözümleme

ABSTRACT

One of the important components of the National Struggle process is the writing of the National Anthem. The National Anthem is a meaningful concrete document that reflects the purpose of the War of Independence and the character of the Turkish nation. The Turkish National Anthem, written by Mehmet Akif Ersoy, was officially accepted as our National Anthem on March 12, 1921. The National Anthem begins with “Not be afraid” and ends with the words “the independence is the right of my nation that worships God”. The National Anthem is one of the most beautiful examples of Turkish oratory. The National Anthem is also an art work of art knitted with symbolic features that reflect Turkish thought and the aesthetic sublimity of the world of values. The aim of this study is to visually analysis the paintings about the National Anthem as a work of art woven with symbolic features with the paintings of Mehmet Âkif Ersoy. Therefore, “What are the visual implications of the paintings about the National Anthem and Mehmet Âkif Ersoy?” Question will be the question of this research seeks to answer. The other research question is on “How can a painting trial study be based on the visual implications of the paintings on the subject of the Turkish National Anthem and Mehmet Âkif Ersoy?”

This research will implemented the "Visual analysis" model in the qualitative research method. The visual analysis as a sub-title of document analysis can be defined as the explanation and interpretation of data, symbols and signs. The paintings were scanned in the Google Images database under the headings of "Paintings on the National Anthem" and "Paintings on Mehmet Akif Ersoy". In this way, 14 painting works were reached in the Google Images. In this study, drawings made by students or children were not included in the study sample. Content analysis will be made by applying the steps of "description" and "technical analysis" to the paintings that make up the research sample, within the scope of pedagogical art criticism, and the findings will be interpreted. Accordingly, original results will be reached on "The National Anthem" and "Mehmet Âkif Ersoy's paintings" and their meanings in Turkish culture in the frame of the artistic elements and principles and symbols used. Based on the result of this research, an original illustration work will also be applied by the author. By this way, the result of the research will be presented a concrete-visual expression.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, Description, Technical analysis

GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN HAREKETLE MEHMED AKİF'İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ABOUT MEHMED AKIF'S STATUS FROM WRITTEN ABOUT THE PHASE OF VOLUNTEER EXPORT

Doç. Dr. Filiz KALYON

Dr. Öğrt. Üyesi Abuzer KALYON

Ank. AHBV Üniv.

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy, Millî Mücadele'nin zor zamanlarında İstiklâl mücadelesine verdiği destekle tanınmaktadır. Millî Mücadele öncesinde de şairin Çanakkale kahramanalığı için kaleme aldığı şiir O'nun millî ve manevi duyguları zaferi anlatış gücünü gözler önüne sermektedir. Mehmet Akif'i İstiklâl şairi olmaya götüren süreç aynı zamanda memleketin dahilinde istilacı güçlere karşı verilen mücadele sürecinin kendisidir. Millî Mücadele hareketinin muvaffakiyete ulaşması için Mehmed Akif, her türlü tarihi, edebî ve dinî birikimini kullanarak camilerde verdiği vaazlarla halkı mücadeleye destek olmaya davet etmiştir. Millî Mücadele'ye memleket dahilinde yoğun bir şekilde katılım sağlanarak desteklenmesinde Mehmet Akif'in verdiği vaazların tesiri son derece fazladır. İstiklâl Mücadele'sinin en buhranlı zamanlarında cephedeki askerlerin moral gücünün yüksek tutulmasına yönelik düşünceden hareketle bir millî şiir yazılması teklifi Mehmet Akif'e de iletilmiş fakat işin içinde para ödülünün olması vesilesiyle Akif, şiir yazamayacağını ifade etmiştir. Mehmet Akif'in bu şekilde girmediği yarışmaya geniş bir katılım söz konusu olmuştur. Yarışmaya şiir gönderenlerin sayısı yediyüzün üzerindedir. Ne var ki bu katılımcılardan hiç birisinin şiiri Millî Mücadele ruhunu yansıtmak üzere özellikte değildir. Bu durum karşısında yarışmayı kazanması halinde para ödülünü almayacağı garanti edilince Mehmet Akif şiir yazmaya karar verir ve şiiri yarışmayı kazanarak TBMM'de okunarak ayakta alkışlanır. Böylece Mehmet Akif'in kaleminden anlamını bulan İstiklâl Marşı Millî Mücadele'nin ve zafer sonrası da Türkiye Cumhuriyeti'nin millî marşı olur. Cumhuriyetin ilk iki yılındaki yeni anayasanın kabulü ve bazı ideolojik değişiklikler sebebiyle Mehmet Akif Ersoy çok sevdiği memleketten ayrılarak ömrünün onbir senesini geçireceği Mısır'ın başkenti Kahire'ye gider. Bu gidiş aslında bir gönüllü sürgün tercihidir. Mehmet Akif'i Türkiye'yi terketmek mecburiyetinde bırakan siyasi sebeplerin yanında bazı kalemşörlerin yazdıklarının da gözardı edilmemesi gerekmektedir. Bu çalışmada Mehmet Akif'in gönüllü sürgün aşamasında Türkiye'de hakkında yazılanlardan örnekler verilerek şairin bu yazılanlar karşısındaki duruşu hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, sürgün yılları, hakkında yazılanlar

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy is known for his support to the Independence Struggle during the difficult times of the National Struggle. The poem written by the poet for the heroism of Çanakkale before the National Struggle reveals his power to describe the national and spiritual feelings and the victory. The process that led Mehmet Akif to become a poet of independence is also the process of struggle against the invading forces within the country. In order for the National Struggle movement to be successful, Mehmed Akif invited the people to support the struggle with his sermons in mosques, using all his historical, literary and religious knowledge. The influence of Mehmet Akif's sermons in the support of the National Struggle by intense participation within the country is extremely high. In the most depressed times of the War of Independence, the proposal to write a national poem was also conveyed to Mehmet Akif, based on the idea of keeping the morale of the soldiers at the front high, but Akif stated that he could not write poetry because of the money prize involved. There was a wide participation in the competition, in which Mehmet Akif did not enter in this way. The number of those who sent poems to the competition is over seven hundred. However, none of these participants' poems are capable of reflecting the spirit of the National Struggle. In the face of this situation, when it is guaranteed that he will not receive the money prize if he wins the competition, Mehmet Akif decides to write a poem and his poem won the competition and was read in the Parliament and received a standing ovation. Thus, the National Anthem, which found its meaning from the pen of Mehmet Akif, became the national anthem of the National

Struggle and the Republic of Turkey after the victory. Due to the adoption of the new constitution in the first two years of the Republic and some ideological changes, Mehmet Akif Ersoy leaves his beloved country and goes to Cairo, the capital of Egypt, where he will spend eleven years of his life. This departure is actually a choice of voluntary exile. Besides the political reasons that compelled Mehmet Akif to leave Turkey, the writings of some pencils should not be ignored. In this study, evaluations will be made about the poet's stance against these writings by giving examples from what was written about Mehmet Akif in Turkey during the voluntary exile phase.

Key words: Mehmet Akif Ersoy, years of exile, written about him

PAKİSTAN'DA URDUCA KİTAPLARDA MEHMET ÂKİF ERSOY VE İSTİKLÂL MARŞI
MEHMET AKİF ERSOY AND TURKISH NATIONAL ANTHEM IN URDU BOOKS IN PAKISTAN

Dr. Mustafa Sarper ALAP

ORCID NO: 0000-0003-0537-8152

ÖZET

Milli mücadele döneminde Türklerin itilaf devletlerine karşı göstermiş olduğu kahramanlık mücadelesi tüm dünya ülkelerine örnek olmuştur. Birçok Avrupa ve Asya ülkesi Türklerin göstermiş olduğu mücadeleyi hayranlıkla takip etmişlerdir. Birçok dünya ülkesinde Kurtuluş Savaşı ile ilgili kitaplar, makaleler, gazete yazıları yazılmıştır, ancak çoğu ülkede bir ülke dışında Mehmet Âkif Ersoy ile benzer özellikte bir şair olmamıştır. Dünyadaki ülkelerden aynı Mehmet Âkif Ersoy gibi bir şair olarak Pakistan'ın milli vatansever şairi Muhammed İkbâl vardır. Türklerin dost ve kardeş ülkesi Pakistan'da Muhammed İkbâl, Mehmet Âkif Ersoy ile aynı dönemde yaşamışlardır. Bu yönüyle hem Muhammed İkbâl hem de Mehmet Âkif Ersoy arasındaki belirgin özellikler Türk-Pakistan dostluğunun belirgin bir unsurudur. Türklerin ve Pakistanlıların milli mücadele dönemlerinde her iki şair birbirlerine mektuplar göndermişler hatta Mehmet Âkif Ersoy, Safahat isimli meşhur eserini Muhammed İkbâl'e göndermiştir.

Pakistan'da Urduca yazılmış eserlerde Mehmet Âkif ve İstiklal Marşı ile ilgili bilgiler ele alınmıştır. Mehmet Âkif Ersoy ile ilgili olarak onun hayatı ve eserleri hakkında Pakistanlı yazarlar tarafından kitaplar yazılmıştır. Pakistanlı yazarlar tarafından yazılan Urduca kitaplarda Mehmet Âkif Ersoy ile ilgili olarak hayatı, yaşadığı çevre, şairliği ve eserleri ele alınmıştır. Mehmet Âkif Ersoy ile ilgili yazılan kitapların bir kısmı Pakistanlı yazarların Türkiye seferleri sırasında almış olduğu bilgiler olmakla birlikte diğer bir kısmı da Pakistanlı yazarların Türkçe eserleri Urducaya tercüme ederek edinmiş olduğu bilgilerden oluşmaktadır. Ersoy ile ilgili bilgi veren kitapların birisinde İstiklal Marşı, Urduca olarak yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Muhammed İkbâl, Türkiye, Pakistan, Milli, Mücadele

ABSTRACT

The heroic struggle of the Turks against the Allied Powers during the National Struggle period set an example for all the countries of the world. Many European and Asian countries followed the struggle of the Turks with admiration. Books, articles and newspaper articles about the War of Independence have been written in many countries of the world, but in most countries, there has not been a poet with similar characteristics to Mehmet Akif Ersoy, except for one country. There is the national patriotic poet of Pakistan, Muhammad Iqbal, as a poet from the countries of the world, just like Mehmet Akif Ersoy. In Pakistan, the friendly and brotherly country of the Turks, Muhammed Iqbal lived at the same time as Mehmet Akif Ersoy. In this respect, the distinctive features between both Muhammed Iqbal and Mehmet Akif Ersoy are a distinctive element of Turkish-Pakistani friendship. During the national struggle of the Turks and Pakistanis, both poets sent letters to each other, even Mehmet Akif Ersoy sent his famous work called Safahat to Muhammed İkbâl.

In the works written in Urdu in Pakistan, information about Mehmet Akif and the National Anthem is discussed. Books have been written by Pakistani authors about Mehmet Akif Ersoy's life and works. In Urdu books written by Pakistani authors, Mehmet Akif Ersoy's life, environment, poetry and works are discussed. While some of the books written about Mehmet Akif Ersoy are the information that Pakistani writers received during their Turkey expeditions, the other part consists of information obtained by Pakistani writers by translating Turkish works into Urdu. In one of the books that give information about Ersoy, the National Anthem is in Urdu.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Muhammed Iqbal, Türkiye, Pakistan, National, Struggle

BİR “DIRİLİŞ” ŞAİRİ: MEHMET ÂKİF ERSOY
A POET OF “RESURRECTION”: MEHMET ÂKİF ERSOY

Doç. Dr. Şener Şükrü YİĞİTLER

Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

ORCID: 0000-0002-7283-3621

ÖZET

Mehmet Âkif Ersoy, Türk edebiyatında İslami görüşün, medeniyet anlayışının, mücadelenin sözcüsü olmak, hayatını ve eserlerini bu davaya vakfetmek bakımından ender şairlerden biridir. Namık Kemal’in hümanist ve Batılılaşmacı görüşlerini daha inanç merkezli bir cephede yoğunlaştıran Mehmet Âkif’in kendinde sonraki İslamcı yazar ve şairlere miras bıraktığı bir düşünceler ve idealler bütünü vardır. Onun ölümünden sonra Necip Fazıl’ın fikriyatında “Büyük Doğu” ideolojisi olarak gelişen bu kavramlar silsilesi, en uygun haliyle Sezai Karakoç’un “Diriliş” felsefesinde kendini bugüne taşır.

Mehmet Âkif, birçok İslamcı sanatçı gibi, Osmanlı mülküne odaklı; ancak tüm Müslümanların dertlerini, sorunlarını, çöküşünü, direnişini ve diriliş umudunu içeren bir “medeniyet şiiri” yazar. Bu bakımdan o, yalnız ülkemiz sınırlarında değil, tüm İslam coğrafyasında okutulması, öğretilmesi, tanıtılması gereken evrensel bir şairdir. Çünkü onun işaret ettiği sorunlar, tüm Müslüman toplumların sorunlarıdır, önerdiği çareler, bütün İslam coğrafyasını ilgilendirir. Bundan dolayı *Safahat*, bir bakıma, 19. yüzyılda İslam uygarlığının yıkılışı, Osmanlı merkezli olarak yansıtan, çöküş nedenlerini sorgulayan, bu çerçevede Müslümanlara ve İslam dünyasına sert eleştiriler yöneltmekten de çekinmeyen, teşhis ve tedavi bağlamında yerli ve isabetli sosyolojik çözümler içeren bir kitaptır. Onun şiiri, şiirlerinde işaret ettiği tehlikeler, toplumsal sorunlar ve önerdiği çözümler, bugün için de geçerliliğini sürdürmektedir. Mehmet Âkif’in şiiri, bugün de yaşayan bir şiirdir. Çünkü bu şiirlerdeki fikirler bugüne de ışık tutacak niteliktedir.

Bu bildiride, yakın tarihte aramızdan ayrılan şair Sezai Karakoç’un “Diriliş” fikri paralelinde ve ışığında, Mehmet Âkif’in şiirlerinde medeniyet krizi karşısında savunduğu diriliş ruhu ve anlayışı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, medeniyet, diriliş, yıkılış, İslam coğrafyası

ABSTRACT

Mehmet Âkif Ersoy is one of the rare poets in Turkish literature in terms of being the spokesperson of the Islamic view, understanding of civilization and struggle, and dedicating his life and works to this cause. Concentrating Namık Kemal’s humanist and Westernizing views on a more faith-centered front, Mehmet Âkif has a whole set of thoughts and ideals that he left behind to later Islamist writers and poets. This series of concepts, which developed as the “Great East” ideology in Necip Fazıl’s mind after his death, carries itself to the present in the most mature form in Sezai Karakoç’s “Resurrection” philosophy.

Therefore, focused on Ottoman property, Mehmet Âkif, like many other Islamist authors, writes a “poem of civilization” that includes the troubles, collapse, control and resurrection of all Muslims. This is not a single definition, it is to be taught, taught and promoted universally in the entire Islamic geography. The problems in his view are the problems of all Muslim societies, the care he proposes concerns the entire Islamic geography. For this reason, *Safahat* is, in a way, a book that analyzes the question of collapse and the collapse of Islamic civilization and the Ottomans from the 19th century. In his book Ersoy does not ever hesitate to steer his critics against Muslims and Islam harshly. What is appreciated in his poems are his problems and proposals for today. Mehmet Âkif’s poem is still alive today. Because it is a poem that sheds light on the questions of current issues.

In this paper, in parallel and in the light of the idea of “Resurrection” of the poet Sezai Karakoç, who passed away recently, the spirit and understanding of resurrection that Mehmet Âkif defended in the face of the civilization crisis in his poems will be discussed.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, civilization, resurrection, collapse, Islamic geography

1. GİRİŞ

2021 yılında aramızdan ayrılan şair Sezai Karakoç'un düşünce ve inanç dünyasında Âkif'in merkezi bir yeri vardır. Türk İslamcılığının/muhafazakârlığının önemli temsilcilerinden Karakoç, yıllar boyunca üzerine kafa yorarak ve yeni bir sentez oluşturarak ortaya çıkardığı "Diriliş" düşüncesini geriye doğru işleterek Âkif'te bu fikri terkinin kaynaklarını bulmaya çalışır ve onun için "yıkılış devrinde bir diriliş şairi" portresi oluşturur. Şimdi, Karakoç'un İslamcı düşüncesinin ilk temsilcilerinden olan Mehmet Âkif Ersoy'un düşünsel gelişimini, medeniyet yorumunu ve "Diriliş" düşüncesinin onda bulduğu yansımalarını nasıl yorumladığına bakalım.

2. ÇOCUK ÂKİF

"Sultan Aziz'in devrilmesinin arife yıllarında, Balkanlar, Makyavelist batıların elbirliğiyle, karıştırmalarıyla allak bullak olur; köy köy, şehir şehir, Osmanlıların çekilişi, Rumeli'nde bir medeniyetin yıkılışı, saadet dolu evlerin kan gölüne dönüşü, köy öğretmeni kadınların kraliçeliğe ve dağ eşkıyası çetelerin krallık ve devlet adamlığına özenişi, Rus baskısının bizi boğuntudan boğuntuya sürükleyişi, Batı hilesinin İstanbul'da kazan kaynatışı, Devletin bütün yivlerinin çözülürken bir eski zaman şatosunun demir kapısından daha çok hıçkırışı... ve daha neler nelerle sosyal yapının umutsuzluktan sünger gibi delik deşik olduğu o yıllarda, İmparatorluğun gözbebeği İstanbul'un kalp noktasında bir çocuk doğdu: Mehmed Âkif. İlkın Ragif'ken, halkın alışılmamışa olan uymazlığıyla Âkif olan Mehmed Âkif. Baba soyu Rumelili, ana soyu Buharalı, doğuş yeri Fatih. Yani tam bir Doğu İslâmlığının, Batı İslâmlığının ve Merkez İslâmlığının bir sentezi bir çocuk. Çağ güç, çetin bir çağ bir batış çağı. Anne çizgisi, duyarlılığı, sağduyuyu, kendini bir ülküye adayışı, şairliği getirecek; baba çizgisi, ataklığı, savaşkanlığı, yılmaz ve her vuruşmada daha çelikleşen bir savaş adamım, gözü pekliği, korkmazlığı, ürkmezliği, dönmezliği, umutsuzluğa sürekli olarak düşülmemeyi gerektirecektir. Doğuş yeri ise, verimli bir topraktır ki, tabiatta nice saçılıp da kaybolan iyi tohumların bir gramım bile ihmal etmez, değerlendirir ve yemişlendirir. Onu gökten bile kıskanmaz. Tam bir anne gibi büyütür, kucagında yetiştirir ve sonra göğe doğru salıverir. O, daima toprağa bağlı ve toprağın ta derinliklerine işlemiş, yapraklı ve çiçekli, dallı ve budaklı gövdesiyle göğü tutmuş bir ağaç gibi, Kur'an'da güzel sözün benzetildiği o muhteşem ağaç gibidir artık.

Fatih semti, İstanbul'un içinde ikinci bir İstanbul'dur. Yüzde yüz Fatih şehridir. Fatih Camii, İslâm- Türk kültürünün bu ölmez abidesinin çevresinde halka halka Fatih medreseleri ve semti, en saf Müslüman Türk heyecanının ördüğü bir toplumdur. Yüzyıllar boyunca devletin her başarısı burada en gurursuz ve en vakarlı sevinçlerle kutlanmış, bayramlarla donanmış, ana fethin bir seri uzantısı fetih haberleri geldikçe, bu cami, bu medreseler ve bu semtte, temiz yüreklerin dindar sesleri ve duaları, hamdleri göklere yükselmiştir. Ve acı günlerin yaslan en çok burada bu semtte yüzlerde okunurdu. Devletin yürek halkı, yürek köşesi burasıydı. Sultan Aziz'in tahttan indirilip öldürüldüğü yılda Âkif 4 yaşındadır. Yani, evde kulağına esrarlı, muhteşem olduğunu idrak ettiği fakat sınırlarını çizemediği bir kelime, «Padişah» kelimesi çalınmıştır. Günlerce, üç kelimedenden ibaret: "Padişah tahttan indirildi" cümlesini Fatih Camii'nin önünden geçerken kendi kendine tekrarlamıştır. Ne demek padişah, ne demek taht, düşünüp durmuştur. Bilinmeze alabildiğine açık, fakat mücerrede sıkı sıkıya kapalı çocuk, cümleyi ilkin fizikî çerçevede anlar. Çocuk Âkif de, bir insanın bir yerden aşağı indirilişinin sebebini kurcalarken çocuğun meçhulü çözme azabını veya zevkini bol bol tatmıştır. "Padişah damarlarını kesti" veya "Padişahın damarım kestiler" sözü de etrafında çınlayıp dururken, O, masallardaki o sonsuz güçlü padişahın damarlarını kesen korkunç yüzlü, kırmızı gözlü zebanileri, gece karanlığında bir mezarlık kenarında, elde fener aileyle beraber geçerken görür gibi olmuş, kaç gece kâbusla uyanmıştır. Kaç gece o elleri, düşünde, boğazında görmüştür. Masaldaki padişahla büyüklerin bahsettiği padişah arasında ne gibi bir münasebet olduğunu araştırıp kâh bir cevap bulamamış, kâh bulur gibi olmuş, çok defa bulduğu bir izah şeklinden bir müddet sonra kendiliğinden vazgeçmiştir. Erken yıllarda başlardı okul o zamanlar. Omuzuna asılı bir Mushaf, hocasına giden mini mini Âkif, hocalarının heyecanlı konuşmalarına, fısıltılarına, korkulu bakışlarına, ağlamaklı yüzlerine şahit olmuştur. Ama çocuk her vakit talihlidir. Bir kuşun uçuşu, bir arabanın geçişi, bir yazlığa çıkış, bir misafirin gelişi acılara son verir, önüne yeni ufuklar açar. Bu, çocuk denen sırcayı koruyan ilâçtır. Bu sefer kulağına yeni bir padişahın ismini fısıldarlar, bu sefer, yeni padişahın tahta çıkışından konuşurlar. Çok neşelidirler, çok meraklıdır. Ara sıra da endişelerini gizleyemezler. Bir inişe ne kadar yas, bir çıkış için ne kadar düğün. Bunlar, Âkif'in memleketi hakkında çok keskin ve silinmez intibalarıdır. Sonra savaş başlar. Osmanlılar için yenilginin tartılmaz ve ölçülmez bir çapa ulaştığı 93 Harbi. "Rus" ve. "Moskof" kelimesi, O'nda, her çocukta olduğu gibi, en vahşi, en barbar bir imaj olmuş, yaralı asker, kan, sönen ocak, batan saadet, kaybolan, giden ve geri dönmeyen baba, sabreden anne, boşaltılan şehir, göç, göç, göç... gibi acı çizgiler yığını bir dünyanın sancılarını doğurmuştur. Böyle böyle çocuk Âkif büyüyor, yetişiyor, tarihin ve tabiatın güneşinde vücut ve ruh çömleği pişiyor, çelikleşiyor. Fatih

Camii, büyük çınarlar, medrese, Devletin yüreği bir semt. Olup bitenin bütün bütün sorumluluğunu omuzunda duyan bir semt halkı. Duygulu, ince, derin, mümin ana. Bilgili, yürekli, yaman baba. Yavaş yavaş devleti derleyip toplayan bir hükümdar. Savaş, sokak, güvercin, mevlit, kadir geceleri, Ramazan, şiir, mahya... ve bütün bu fonun önünde beliren, gittikçe beliren çocuk...

3. MÜTEFEKKİR ÂKİF

Üst üste gelen felâketler, Balkan Savaşı, Cihan Harbi, Âkif'i bu dönemde, «Sırat-ı Müstakim» de şiir ve yazılarla halkı uyandırmaya didindiği psikoloji içinde, çok velût yapmış ve ebedileştirmiştir. *Safahat* bir nevi, bu yıkıntıların “safha” “safha” anlatılışı, duyuruluşu ve bu yıkıntıların şairde bıraktığı acı izlerin derleniş, toplanışı ve tespit edilmişidir. Bu yüzden, *Safahat*, bir bakıma, Türk tarihinin en acıklı günlerinin yaşanmış bir destanı yas yapraklandır. 1908-1918 yılları dönemine, Âkif bakımından, «Mütefekkir Âkif» dönemi diyebiliriz. Bu dönemde ki, bir yandan, O, İslâm idealini anlatır; İslâm'ın nasıl anlaşılması gerektiğini gösterir; batıcılara cevap verir. Batıcıların şairi olan Fikret'le “Tarih-i Kadîm” meselesinde çatışır. Türkçülere, “Süleymaniye Kürsüsünde” adlı şiiriyle bu dönemde gerçeği gösterir. Tam bir sosyal tenkit dergisi olur şiirleri. Almanya ve Necid seyahatleriyle Batı'yı ve Doğu'yu daha iyi tanır. Kısacası, fikir ve tenkitlerini gerek şiir ve gerek yazı halinde asıl bu dönemde verir.

Fakat, savaş, düşünce çalışmasına yer bırakacak mıdır? Bırakacaktır ama şimşekleşmiş bir halde. Bir yıl gelir: O yaz ülkede bol yılan görülür. Ve korkunç bir gün tutulması olur ve daha nice nice olaylar... ve derken, o sessiz ve masum halk, sivilken de asker gibi itaat ederek, Hükümetin verdiği emirle Seferberliğe hazırlanır. Seferberlik; bu, halk dilinde, harpten daha fazla bir şeyi ifade etmiştir, harbe hazırlığı ifade ettiği halde. Halk, bu savaşın. Devletin ölüm kalım savaşı olduğunu sezmiştir. Bu savaştan nasıl çıkarsa çıksın, uzun süre, belini doğrultamayacağını anlamıştır. Geçmişini değerlendirecek ve geleceğin verimlendirecek bir imtihandır bu, bunu bilmıştır. Ve eski günlerdeki gibi, bütün kahramanlığını, dağarcığındaki bütün yiğitliğini ortaya koymuştur. Her cepheden gelen ses, olağanüstü haberler bültenidir. Sonuç önemsenmeden, bu toprakların büyük günlerde şahit olduğu, aklın zapt edemeyeceği olaylar akar gider. Kafkaslar'da, Çanakkale'de kan, Müslüman Türk kanı yere silinmez şehadet çizgisini çeker. Âkif de, bu günlerde her yurtsever gibi, heyecandan heyecana, umuttan umuda, en beyaz renge, en yeşil duyguya, en kara kötümserlikten en ak iyimserliğe geçer durur. Sessiz, fakat müthiş Türk meydandır. Bunun destanım yine Âkif yazacaktır:

“Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın,

Gömelim gel seni tarihe desem, sığmazsın.”

Belki bir gömülme olayıdır ama dünyanın en yiğitçe ölümünden sonra elbette. Hatta bir dirilişe gebe bir ölümle. Hayatlardan daha diri bir ölümle. Cenaze törenine katılan katiller, törenin uzamasına dayanamayıp belki birer birer ölecekler. Fakat bu ölme bitmeyecek. Ölümün av şahinidir sanki bu Yakalanmayan kurnaz kuşlar belki bu törenle ölüm havasına girecekler ve yavaş yavaş ölüm hunisinin bir daha geri dönemeyecekleri çekiş alanı içine düşecekler. İngiliz İmparatorluğunun başına gelen işte budur. *Safahat*, birden, Âkif'le birlikte fikir ve tartışma safhasını kapamış, şimşek dönemine girmiş, arasına “Çanakkale Destanı” gibi altın yapraklar katmıştır...

Dört yıl su gibi akar. Her cephede savaş... Veba gibi, “vebadan beter” bir salgın gibi her yeri yakar kavurur. Anadolu çocukları, müthiş bir tipiye tutulmuş gibi oradan oraya savrulurlar. Sonra her şey yavaş yavaş diner. İngiliz gemileri İstanbul önünde demirler. Fransız kumandanı ak bir atın üstünde İstanbul caddelerinden geçer, Türklüğün ve İslâmlığın en kara günleri başlar. Savaş boyunca kalemini bir kılıç gibi kullanan şair de, İstanbul'un bu halini, Müslümanlığın bu halini, Türklüğün bu halini, Anadolu'nun ve Anadolulunun bu halini görür de yas tutmaz, geçici de olsa karamsarlığın en koyusuna yuvarlanmaz mı?

“Ağlar *Safahat*'imdaki hüsrân bile sessiz.”

Bir doğum sancısından ölen analar gibi İmparatorluk çökerken, doğan çocuk yaşadı ve ölü ananın memelerinden süt emerek gelişti. İstanbul, papaskarası bulutlarla kapalıyken, Anadolu'da, Doğu ufuklarında büyüyen bir fecir beyazlığı halinde Millî Kurtuluş başladı. Kulaklarım bütün bütün en beklenmedik yerlere bile tutup gaip kolları kollayan şair, bu hareket üzerine, bütün karamsarlıkları atıp, “Ey örtülere bürünmüş olan! Kalk» âyetinin Peygamber'den başlayarak kıyamete kadar gelecek bütün müminlere seslenişini, bu sesin çınlayışını duyarak ve mizacının bütün ateşlilik, iyimserlik ve umutlarını bir silkinişte ayağa kaldırarak Anadolu'ya koşar. Harp öncesi yıllarda, selâtin camilerinde, Fatih ve Süleymaniye kürsülerinde, fikrin ve gerçeğin meşalesini tutuşturan Şair-Vaiz, Kastamonu'da, *Sebilürreşat* idarehanesinden başlayarak, cami cami,

köy köy, çeşme çeşme, yol yol, yürek yürek, Ankara Millet Meclisi'ne kadar bütün Anadolu'yu ruhça geliştiriyordu. İzmir'den girip bütün Ege'yi, Anadolu'nun içlerine kadar, mukaddesatım çiğneye çiğneye, Devletin sembolü Osman ve Orhan Beylerin türbelerine iğrenç ayaklarını değdirecek kadar alçala alçala ilerleyen, İngiliz uşağı Yunanın karşısında, inançtan, Allah'a bağlılıktan ve ötelere inanmaktan başka varlığı olmayan, bu asırdaki, ötelere adamlarından bir Ruh Kalesi, bir İnanç Cephesi kuruyordu Âkif ve arkadaşları. Artık onlar için günlük hayat yoktu. Şahsın geçmişi, şimdiki zamanı ve geleceği önemsizdi. Son Ümmet Kütlesinin bir parçasıydılar ve onunla birlikte vardılar. Ve o yok olarsa onlar da yok olacaktılar.

Sırat-ı Müstakim, düşünce dergisiydi ve fikirde en doğru olanı, “doğru yol”u gösteriyordu; *Sebüürreşat* ise, Allah uğrunda can verenlerin, kanlarını sebil edenlerin dili ve destanıydı.

“Bülbül” ve “İstiklâl Marşı” bu ölüm kalım günlerinin, *Safahat*'a kattığı destan parçalarıdır ve o günün bir daha yaşanmaz macerasının kelâm anıtları... (Koçak, 2021)

Yeni Devlet, kendini kurmaya ve derleyip toplamaya başlarken Âkif, Ankara'da Tacettin Dergâhı'na yerleşmiş, bir yandan İstiklal Savaşı'nın ruhunun devamı için çalışıyor, bir yandan yeni kurulan devletin, İstiklâl Savaşı'ndaki İslâmcı ve ruhçu karakterini koruması için çalışanların arasında yer alıyordu. Dergâh, bütün bu çalışmaların karargâhıydı (Müderrişoğlu, 2016: 201). Sonra yavaş yavaş ortalık duruldu.

Savaş kazanıldı ve Anadolu kurtarıldı. Savaş başlayınca kadar ortalığı sesleriyle dolduran batıcılar olduğu halde, savaş içinde, Ateş hattında hep İslâmcılar konuştu; tek aksiyon onlarındı. Ama savaş bitince yani devletin alacağı biçim ve yeni Türk toplumuna verilecek şekil söz konusu olunca, yine ortaya dökülen ve liderleri çevreleyen batıcılar oldu ve devrimlere karakterini onlar verdi.

Arka arkaya devrimler yapılır ve Türkiye Batılılaştırılırken Âkif'in bu tutuma prensip olarak katılmadığı ve hayal sukutuna uğradığı bir gerçektir. O savaşın ruhanî havası, semavî imkân ve fırsatları çarçabuk kayboluyor ve batıcıların öteden beri işlediği düşünce yapısından mıdır, yetiştirdikleri kadronun köşe başlarını tutmuş olmalarından mıdır, Osmanlıların son yüzyıllarda hep Batı karşısında gösterdikleri yenilginin doğurduğu aşağılık duygusundan mıdır, yoksa daha çok savaş boyu çekilen maddî sıkıntılar ve teknik eksikliklerin bir an önce tamamlanması için duyulan isteğin aşırılığa götürülmesinden midir, yoksa, en çok, var veya yok olmanın ruhta açtığı travmatik tesirle, Batı'nın, ancak kendinin istediği biçime giren bir toplumu yaşatacağı, aksi takdirde, bugün olmazsa bile yarın mutlaka yeryüzünden silineceği korkusundan ve bunun karşı mefhumu kayıtsız şartsız batı sevgisi ve hayranlığından mıdır, yoksa en doğrusu, nefretle hayranlığın iç içe geliştiği, birinin hemen öbürüne çevrilebileceği bir “medeniyet karasevdası” şeklinde zuhur eden ruh karmaşası ve kamaşmasından mıdır nedir, —bu nokta sosyolog ve tarihçilerin tetkikine değer—, bir batı romantizmi alıp yürüdü ve devrimlere silinmez damgasını vurdu. Doğu ve İslâm kültür ve ruhu ihmal edildi ve hatta bütün kuruluşlar onun iptali yönünde işletilir oldu. Bütün bu değişmeler ve kökten farklılaşmalar karşısında Âkif, kendisinin yapacağı bir şey kalmadığını seziyordu. Ruhunu büyük bir hüznü kaplamıştı. Bütün Müslümanların birleşmesi bir yaz rüyası gibi kaçıp gitmişti. Ateş içinden kendi eliyle alıp çekicinin altına sürdüğü kızgın demir başka bir şekil alıyordu. Doğan çocuk anasını tanıyamıyorsa, başını alıp bilinmeyen bir yöne savuşmasından başka bir şeyi kalmamıştı ananın. Her şey yabancılaşmıştı. Yeni, fakat kendine yabancı bir kuşak, bir yapı yükseliyordu.

Âkif'in —ki O, cemiyetin müesseselerinin baştan sona yenilenmesi gerektiğini hayatı boyunca savunmuştu— devrimin mücerret, yeniliğine ve bir bir alınca müesseselerin değişip yeni baştan düzenlenmesine karşı olmaması gerekti, devrimlerde beğenmediği neydi? Devrimlerin nesine karşıydı Âkif? Şüphe yok ki, Âkif, devrimlerin parça parça gerçekleştirdiklerinden çok, esprisine, diyalektiğine karşıydı. Devrimler, Türk halkının geçmişe olan bütün bağlarını koparıyor gibi bir etki yapıyordu, bir intiba bırakıyordu. Bütün bir ömür boyu çağırıldığı birlik türküsüne, İslâm birliği idealine aykırı gibi geliyordu Âkif'e. İslâm dünyasıyla olan bütün bağlar koparıyor; tarih dışı bir toplum haline geliyorduk. O'na göre nerdeyse. Toplumumuzun tâbi tutulduğu kültür değişimi, O'na çok karanlık, çok aykırı, çok absürt görünüyordu. Batı kültürüne girdiğimizi söylüyorduk. Ama benlik yitirilmeden bu mümkün müydü?

4. SÜRGÜN ÂKİF

İşte hayat savaşının son döneminde Âkif'i sarsan sonbahar düşünceleri bunlardı. Bu neden böyle olmuştu? Artık mücadeleyi bırakmış bunu düşünüyordu. İmparatorluğun en krizli günleriyle dolu zamanlarında pek bir köşeye çekilip düşünmeye imkân bulamamış, hep cephe hayatı yaşamıştı düşüncede de. Düşünce akışı, birbirini takip eden zincirleme bir kararlar serisi halindeydi. Ama şimdi sadece düşünüyordu. Meselenin kökü derinlerde olacaktı. Felsefî perspektiflerde. Kafasını o devirlere daldırıyor, uçsuz bir karanlıkla karşılaşıyordu.

Bir cevap, bir ışık göremeyince huzuru kaçıyor, umutsuzluğun, karanlığın içinde bunalıyordu. Söylenecek bir şey yoktu, yazmanın önemi, kalmamıştı. Batıcılar, tam bir hareket ve zafer sarhoşluğu içinde, boyuna yeni teklifler, yeni biçim verişlerle çıkıyorlardı ortaya. Bir sığmak arıyordu Âkif'in ruhu. İşte bu dönemdeki bir hareket tarzının ve ruh tezahürünün izahı ancak bu olabilirdi; Mısır'a gitti ve yıllarca dönmedi. Tek avunuşu tasavvufa sığınmakta, ehramlara, Firavun heykellerine, sfenkslere bakıp hayatın faniliğini idrak ve varlığın esrarını aramakta buluyordu. Mısır, o vakitler, ikinci ümit verici İslâm ülkesi olarak tek hizmet yeri olarak gözükiyordu O'na. Hayatının sonuna kadar hizmetten geri kalmamayı bir yaşama şiarı yapan Şair, orada az çok çalışmalarını yapıyor, kendisine kalan yalnızlık saatlerinde ise, esas konukları geçmiş büyük sarayların bir salonuna geçerek, düşünceleri sesler gibi vücutlu varlıklar haline getirip yankılatarak olup bitenlerin hakikatini düşünüyordu. Hayat arkadaşından, çocuklarından, arkadaşlarından, Fatih semtinden, muhteşem camilerden, Ana Yurttan uzakta, yalnızlığın içine kıvrılarak, bu hayat kışının arifesinde, İslâm ülkelerinin içine düştüğü felâketi, parçalanmayı, batı kopyacılığına sarılmalarını, birbirlerini unutmalarını, halkın düştüğü sefaleti, ezilenleri, fikir ve ruhtan kopmuş aydın ve etkin kadroyu, kimi İslâm memleketinin resmen ve maddeten, kiminin de kültür yoluyla sömürgeleşmesini düşünüyor, bir çıkar yol arıyor; fakat ruhunu ölüm gibi bir gölge kaplıyor. *Safahat*'ın "Gölgeler" bölümünü yazarken, kâh "Secde", "Leylâ" gibi şiirlerle, bir coşmada erimek ve düşünmekten kurtulmak istiyor, kâh hâlâ tek umudunun olduğu Türkiye'yi uyarmak için Kur'an tercümesini yapmaya kalkıyor, fakat ümidi çok defa öyle kırık ki, o tercümenin de yanlış ve kötü niyetlerle kullanılacağı korkusuna kapılıyor, onu yakıyor veya bir hazineyi gömercesine saklatıyor; görünüşte bir ihtişam içinde, aslındaysa, altından toprağı çekilip alınmış koca bir çınar gibi, gün gün soluyor, eriyor ve sönüyor.

5. COŞAN VE SUSAN ÂKİF

Karakoç, Âkif'in şiiri şu şekilde tanımlar: Şehri, inşam, sokağı, kahvesi, bütün sefaletiyle bir toplumun, şark ülkelerinin acı manzaraları ve bunu bir taraftan delip öbür tarafına geçen ve bir projektör aydırdığında gösteren bir gün ışığı, yani İslâm. Yani İslâm, tek bir ferde hitap eden mücerret yanıyla değil, tarihin belli bir döneminde en trajik şartları yaşayan Müslüman bir milletin halini tespit için Âkif'in şiirine giriyor; aynı şekilde, toplum ve hayat, biyolojik ve sosyolojik bir gerçek olarak, genellikle, insanın tabiat ve ötesi karşısındaki durumuyla değil, aynı dönemdeki tarihî ve aktüel şartlarıyla aynı şiire konu oluyor. Âkif'in şiirini —başta birkaç denemesi ve sonraki birkaç şiiri müstesna— belli bir dönemde, belli bir topluluğun tarihî-sosyolojik realitesiyle, o toplumun temel değerlerinin bütünü olan İslâm karşısındaki durumu, işte bu iki ana unsur kurar. İslâm ve realite. İşte bu iki kelime, Âkif'in bütün şiirini özetler.

Karakoç'a göre, Âkif'in şiiri bir nevi gündüktür. Ancak, bir şairin (ben)i etrafında toplanan eşya ve olayların anlatılışı değil, bütün bir toplumun gündüğü... Bunun için şiir yer yer bir kronik manzarası kazanır. Bütün şiirlerini, *Safahat*, yani safhalar adı altında toplaması da bu günlük şuurunu gösteriyor. Savaş olmadığı zamanlar toplumun günlük hayatından tablolar çizilir. Camiler, kahveler, hastalar, alıcılar ve satıcılar, meyhane, içki ve kumarın açtığı yaralar, yetimlerin, dulların, yoksulların içinde bulunduğu acı problemler, idarenin bozukluğu, rüşvet felaketi, faiz faciası., her yönüyle cemiyet, enstantaneler, çizgiler ve tablolar halinde bir çöküşün umumî görünüşünü verirler. Bunlar, yani cemiyetin alelâde vakitleri ve halleri anlatılırken, şiir, daha çok tasvirîdir, objektiftir, bir ilim vesikası çekmek isteyen bir metoda sahiptir ve bir anket sadakati içindedir. Sakin sakin akan bir nehir gibidir şiir. Fakat, şiir, toplumun fevkalâde günlerinde birden değişir; nehir bulanır, hatta yer yer dalgalanır, coşar ve bazan da şelâleler yaparak, kayaların Üstünden büyük tarrakalarla düşer. Bir toplumun hayatı nasıl bir nehre benzerse, belli bir dönemin toplumunu anlatan ve yansıtan Âkif'in şiirini de bir nehre benzetmek mümkündür ve yerinde olur.

1908'de hürriyet adı altında ne kadar kof bir hareket yapıldığını çılgık ve feryatlarla anlatır.

Sonra savaş yılları gelir. Artık toplum günlük yaşayışını bırakmış, destan çıkırma girmiştir. İşte o zaman Âkif'in şiiri de birden destanlaşır ve safha safha Birinci Cihan Savaşı'nın ve İstiklâl Savaşı'nın destanı haline gelir. Çanakkale destanı, Süleyman Nazif'e cevap, Bülbül ve istiklâl Marşı gibi şiirler, artık realizmin asıldığı ve hayallerin bütün genişliğinin kullanıldığı bir destanın parçalarıdır. Çünkü Millet hayatı destanlaşmış, iç harikaların çizildiği bir döneme girmiştir. Millet hayatının sadık tespitçisi şair de en coşkulu bir imaj ve ümit alanındadır. Bu bakımdan, İstiklâl Savaşı'nın destanı yazılmamıştır demek bir bakıma yanlış bir hükümdür. Nasıl İstiklâl Harbi, Cihan Harbi'nin bir devamı ve Millet hayatının bir safhasıysa, bu dönemle ilgili şiirlerini Âkif, şiirlerinin içine bir yüzüğün taşı gibi yerleştirmiştir. Bu şiirlerden yapılacak bir seçme bir Millî Destan manzarası verir. Cihan ve istiklâl savaşları bitip devrimler başlayınca Âkif'in sustuğunu görüyoruz. Bu yıllara Âkif'in boykot yılları diyebiliriz. Âkif gibi bir şairin cemiyette oluşan büyük bir değişiklik karşısında susması, denebilir ki en büyük tepkisi, en güçlü protestosudur. O güne kadar resmî tarihçi gibi şiirleriyle toplum

değişikliklerini değerlendiren şair, birdenbire yazmaya ara veriyor. Bu, yazma ortamını bile bulamadığı anlamına gelir.

Sonra bütün tereddütlerine son vererek Mısır'a geçer. Mısır'da yazdığı şiirler, denize yaklaşmış bir nehrin psikolojisini taşır, ölümün gölgesi vurmuştur bu hayat şiirlerinin üstüne (ki *Safahat*'ın bu bölümü "Gölgeler" adını alır). Hayattan ve zamandan kopuş, metafiziğin kendini duyuruşudur artık bu dönem. Bir ehram, bir Firavun anıtı önünde faniliği elle tutar gibi yoklar. Sonra tasavvuf içinde avunuş gelir. Bu metafizik örneklerinde bile bir nehrin denize karışırken faydalılığını kaybetmeyişi gibi, Âkif de, faniliğe sosyal açıdan bakar; zulmün ebedileşemeyeceğini, sonsuzluğu yalnız dinin kucaklayabileceğini görür ve artık olaylara sırt çevirerek mutlak içinde erir.

5. ÖLEN VE TEKRAR DIRİLEN ÂKİF

Altı yıl Mısır'da kaldıktan sonra, bu dünyada vazifesini tamamladığını bir sezgiyle anlamışçasına yurda dönüyor, yatağa düşüyor ve altı ay geçmeden, 1936 yılında, Aralık ayının 27'sinde, 63 yaşında vefat ediyor ve sessiz halkın takip ettiği ve bağrına bastığı büyük insan, omuzlar üstünde bir fikir, ideal, ahlâk ve din sancağı gibi, Edirnekapı şehitliğine götürülüyor. Unutulmuş gibi oluyor.

Fakat yıllar sonra, İkinci Cihan Savaşı içinde azıtan kızıl düşünceliler, atmak gerekince yine O'na atıyorlar ve Üniversiteli gençten gereken cevabı alıyorlar. Âkif bir kere daha sembolleşiyor ve Âkif sevgisi, kara suratlara bir kere daha şamar gibi iniyor. Sonra yine unutulmuş gibi geliyor bize. Fakat günümüzde sağ düşünce kurulurken yine bir sembol arayınca Âkif'i alıyor, örnek olarak Âkif'i görüyor ve çıkan her makale, hemen hemen Âkif'in bir beytini olsun içine almadan çıkmıyor. Sık sık, Âkif'in şiiriyle başlayıp, şiiriyle devam eden ve şiiriyle biten yazılara rastlıyoruz. Demek ki, Âkif, milletin malı olmuş, millet ruhuna kök salmıştır. Âkif in ruhu dirilmiş ve genç nesle sinmiştir, görüyoruz ve Âkif, toprağa verilirken henüz duvarlara tutuna tutuna gezen çocuklar olan bizler bugün, bu yeni Âkif'ler ordusu içinde O'na sesleniyor ve diyoruz ki: "Boşuna yaşamadın, boşuna savaşmadın ve boşuna ölmedin." (Karakoç, 1987: 8-30; 35-38)

6. SONUÇ

Görüldüğü gibi, Sezai Karakoç'a göre Mehmet Âkif Ersoy kelimenin her iki anlamında da bir "diriliş" şairidir. Yukarıda alıntılanan bölüm bir bütün olarak düşünüldüğünde, Karakoç, Âkif'in bir medeniyetin istiklal mücadelesini destanlaştırdığını inanır. Şiirleri, şiirlerindeki fikirler bir uygarlığın yeniden diriliş manzumesidir. Bütün bunlara karşın, Âkif'e gereken değer verilmiş midir? Hayır sessiz yaşamış ve sessiz ölmüştür Âkif. Bir süre yurdundan uzak kalmıştır, Mısır'da yaşamıştır. 1936'da yurda dönüşü ve ardından 27 Aralık'ta gazetelerde birkaç satırla geçiştirilmiştir. Ama bu millet onu asla unutmamıştır, unutmayacaktır da. Bir resmi için yazdığı şu dizelerle son verelim:

RESMİM İÇİN

"Beni rahmetle anarsın ya, işitsen, bir gün,

Şu sağır kubbede, hâib, sesimin dindiğini?

Bu heyûlaya da bir kerrecik olsun bak ki,

Ebediyyen duyayım kabrime nur indiyini." (Ersoy, 1999: 558)

KAYNAKLAR

1. Ersoy, M. A. (1999) *Safahat*. Tepe Yayınları.
2. Karakoç, S. (1987) Mehmet Âkif. Diriliş Yayınları.
3. Koçak, A. (2021) Büyük Ruhun Romanını Yazan Adam: Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşının Kültürel Kaynakları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*, Özel Sayı, 2021; 139-162.
4. Kurtoğlu, Mehmet (2016). *Taceddin Dergâhı'nda İstiklâl Şairi Mehmet Âkif*. Ankara: Vâkiflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 46, 201-203.

MEHMED ÂKİF ERSOY’UN ‘HASBİHÂL’ ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

MEHMED ÂKİF ERSOY’S VIEWS ON THE TEACHING OF ARABIC IN HIS ARTICLE TITLED ‘HASBİHÂL’

Doç. Dr. Esat AYYILDIZ

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Orcid No: 0000-0001-8067-7780

ÖZET

Mehmed Âkif Ersoy (ö. 1936), Türk şiirinin dünya çapında tanınırlık elde etmeyi başaran en önemli şairlerinden biridir. Ne var ki onun Türk entelektüel hayatına bıraktığı miras, yalnızca şiirlerinden ibaret değildir. O, aynı zamanda kaleme aldığı nesir türündeki eserlerinde, döneminde Türk dünyasının muzdarip olduğu çeşitli sorunlara da çözüm önerileri bulmaya çalışmıştır. “*Sirât-ı Müstakîm*” adlı mecmuada, 1910 senesinde, Osmanlı Türkçesiyle yayımlanan ve Ersoy’un Arap dilinin öğretimine ilişkin çeşitli görüşlerini dile getirdiği “*Hasbihâl*” adlı makalesi, bu durumun bariz bir örneğidir. Mehmed Âkif, söz konusu makalesinin başında, öncelikle dil öğreniminin öneminden ve bunun görmezden gelinmesi mümkün olmayan bir gereklilik olduğundan bahsetmektedir. Şaire göre, bilhassa Arapça Türkçeye pek çok kelime ödünç vermiş olduğu için, Arap dili istikbalde dahi muhakkak öğrenilmesi gereken bir lisan olarak kalacaktır. Ersoy, döneminin okullarındaki tedrisatın durumundan kısaca bahsettikten sonra, Arapça öğretiminde kullanılan yanlış yöntemleri mercek altına almaya başlamaktadır. Örneğin; bu bağlamda okullarda yanlış ders kitaplarının seçilmiş olduğunu belirtmekte ve bu durumu eleştirmektedir. Ayrıca ezberci eğitim sistemini de şiddetli şekilde tenkit etmektedir. Hatta bu hususta, kendi çocukluğunda tecrübe ettiği bazı olumsuz deneyimlerden örnekler sunmaktadır. Bu çalışmada, Mehmed Âkif Ersoy’un “*Hasbihâl*” adlı makalesindeki Arap dilinin öğretimine ilişkin görüşleri, bilimsel bir metotla incelemeye tabi tutulacaktır. Çalışmamızın temel kaynağı, şairin söz konusu makalesidir. Bununla birlikte bazı modern bilimsel araştırmalardan da istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Dilinin Öğretimi, Arapça Öğrenimi, Mehmed Âkif Ersoy, Hasbihâl

ABSTRACT

Mehmed Akif Ersoy (d. 1936) was one of the most important poets of Turkish poetry, who has achieved worldwide fame. However, his legacy to Turkish intellectual life was not limited to his poems. At the same time, in his prose works, he tried to offer solutions to various problems that the Turkish world was suffering from at that time. The article titled “*Hasbihâl*”, which was published in 1910 in the Ottoman Turkish alphabet in the journal called “*Sirât-i Mustaqîm*”, in which Ersoy expressed his various views on the teaching of the Arabic language, was a clear example of this situation. At the beginning of his article, Mehmed Akif mentions the importance of language learning and that it is a necessity that cannot be ignored. According to the poet, especially since Arabic has lent many words to Turkish, the Arabic language will remain a language that must be learned even in the future. After briefly talking about the state of education in the schools of his time, Ersoy begins to focus on the wrong methods used in the teaching of Arabic. For example, in this context, he states that the wrong textbooks are chosen in schools and he criticizes this situation. He also strongly criticizes the rote-learning based education system. In this regard, he even gives examples of some negative experiences he had in his childhood. In this study, the views of Mehmed Akif Ersoy on the teaching of the Arabic language in his article “*Hasbihâl*” will be examined with a scientific method. The main source of our work is the poet’s article in question. However, some modern scientific research will also be used.

Keywords: Arabic Language and Literature, the Teaching of Arabic, the Learning of Arabic, Mehmed Akif Ersoy, Hasbihâl

1. GİRİŞ

Türk edebiyatının dünya çapında en tanınan şairlerinden olan Mehmed Âkif Ersoy (ö. 1936), Türk medeniyetine yalnızca nazmettiği şiirleriyle katkı sağlamamış, aynı zamanda kaleme aldığı nesir türündeki eserlerinde de çağının belli başlı problemlerine çözüm önerileri sunmaya çalışmıştır. Mehmed Âkif'in "*Şırât-ı Müstakîm*" adlı mecmuada, 1910 yılında, Osmanlı Türkçesi ile neşredilen ve onun Arap dilinin öğretilmesine dair muhtelif fikirlerini dile getirdiği "*Hasbihâl*" adlı makalesi, bu hususta zikredilebilecek en uygun örneklerdendir.¹ Söz konusu makale, Osmanlı Türkçesinde neşredilen ilk baskısında, takriben bir buçuk sayfadan müteşekkil olmasına karşın, ihtiva ettiği görüşler açısından geniş bir perspektife sahiptir ve bilhassa Ersoy'un Arapça öğretimi hususundaki bazı fikirlerini aktarması hasebiyle son derece kıymetlidir.

Bu çalışmada, Mehmed Âkif Ersoy'un Arapçanın yabancı dil olarak öğretilmesine dair mezkûr makalesindeki görüşleri, belirlenen çerçeve içerisinde, bilimsel bir metotla incelemeye tabi tutulacaktır. Araştırmamızın temel kaynağı, şairin mevzubahis makalesidir. Ancak bunun yanında bazı modern bilimsel araştırmalardan da yararlanılacaktır. Mehmed Âkif Ersoy hakkında daha önce yapılan araştırmalar tarandığında, bu konuyla ilgili yüzlerce yayının yapıldığı gözlemlenmektedir. Tahmin edileceği üzere bu neşriyatın büyük çoğunluğu, onun daha ziyade Türk edebiyatındaki varlığını mercek altına almaktadır. Mamafih Türkiye'deki Arap dili ve edebiyatı camiası da bugüne kadar Mehmed Âkif'in çeşitli yönleriyle konu edildiği çok kıymetli eserler ortaya koymuştur. Bu bağlamda, "Mehmed Âkif ve Arap Dili ve Edebiyatı" adlı bölümde, Mehmed Âkif'in Arapçayla ve Arap edebiyatıyla ilişkisine ve bu husustaki öncül çalışmalara kısaca değinilecektir. Sonraki bölümde ise çalışmanın ana konusuna, yani Ersoy'un "*Hasbihâl*" adlı makalesindeki görüşlerinin incelenmesine geçiş yapılacaktır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2. 1. Mehmed Âkif ve Arap Dili ve Edebiyatı

Mehmed Âkif Ersoy'un şiir ve düzyazılarını inceleme fırsatı bulan herkes, onun geniş kelime dağarcığını ve sözcük seçimlerindeki muazzam başarısını hemen fark edecektir. Osmanlı Türkçesi söz konusu olduğunda, bu başarı yalnızca tabii bir mevhibenin yahut tesadüfün eseri değil, bilakis Arapça ve Farsça çalışmalarına ayrılmış ciddi bir mesainin ürünüdür. Diğer bir deyişle Mehmed Âkif, daima Arap dili ve edebiyatıyla ilgilenmiş olmalıdır. Üstelik onun bu yakın ilgisi, yalnızca dil öğrenimiyle mahdut olmayıp aynı zamanda edebiyat sahasına da uzanmıştır. Örneğin; Mehmed Âkif'in bilhassa Abbâsî Dönemi'nin meşhur şairlerinden el-Mutenebbî'yi (ö. 354/965) sevdiği, onu Nef'î (ö. 1044/1635) ile kıyasladığı, el-Mutenebbî'nin methettiği kişileri kâmil insan olmaya teşvik ettiğini belirttiği, ancak bu temayülün Osmanlı şairleri tarafından benimsenmemiş oluşunu eleştirdiği kaydedilmektedir.²

Türk-Arap ilişkileri asırlar öncesine dayanmaktadır. Hatta öyle ki yazılı kayıtların ışığında, Türklerle Arapların tanışıklığını Sasanîler dönemine kadar götürmek mümkündür.³ Buna karşın günümüzün Arap dünyasında en fazla tanınırlığa sahip olan şairlerin genellikle cumhuriyet sonrasında şiir söylemiş edebiyatçılar olduğu gözlemlenmektedir. Muhtemelen bu durumun en temel nedeni, Türkçeden Arapçaya yapılan çevirilerin ancak günümüzde belirli bir seviyeye ulaşabilmiş olmasıdır. Hatta ne yazık ki bugün dahi Türkçe Arapçaya çevrilen kaynak diller arasında hâlâ son sıralarda gelmektedir.⁴ Mehmed Âkif ise ismini Arap dünyasında belirli bir tanınırlığa sahip olan birkaç seçkin şairin arasına yazdırmayı başarmış ve daima zirvede kalmaya muvaffak olmuştur. Bu bağlamda Arap dünyasında Mehmed Âkif hakkında çeşitli çalışmaların yapılmış olduğunu da belirtmek gerekir. Bu hususta Arap dünyasında Mehmed Âkif Ersoy üzerine yapılmış eserleri ele alan Yılmaz Daşcıoğlu ve Amira Husseiny'nin kaleme aldığı *Mehmet Âkif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma* adında bir çalışma bulunmaktadır.⁵ Dolayısıyla bu hususta burada daha fazla malumat vermeye ihtiyaç görülmemektedir.

Öte yandan Türk Üniversitelerinde Arap dili ve edebiyatıyla ilgilenen akademik birimlerde görev alan yahut bu alanda ürün veren bilim insanları, Mehmed Âkif Ersoy'un kendi çalışma alanlarına olan yakın ilgisini

¹ Mehmet Âkif Ersoy, "Hasbihâl", *Şırât-ı Müstakîm* 4/96 (Cemazeyilahir 1328/Temmuz 1910), 304-305.

² Derya Adalar Subaşı, "el-Mütenebbî ve Nef'î'nin Fahriyelerinde "Ben" in Tezâhürü", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26 (2021), 544.

³ Şükran Fazlıoğlu, *Arap Romanında Türkler* (İstanbul: Küre Yayınları, 2015), 19.

⁴ Mehmet Hakkı Suçin, *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni* (Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012), 157.

⁵ Yılmaz Daşcıoğlu - Amira Husseiny, "Mehmet Âkif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5/9 (2019), 21-33.

görmezden gelmemiş ve bu doğrultuda pek çok kıymetli eser ortaya konmuştur. Türkiye’de Mehmed Âkif hakkındaki neşriyat sayıca fazla olduğu için, içlerinden yalnızca Arap dili ve edebiyatı alanında faaliyet yürüten araştırmacıların eserlerini yahut bu alanla ilgili çalışmaları saptamak güçleşmektedir. Bu doğrultuda Yükseköğretim Kurulu’nun oluşturduğu arama sitesi büyük bir kolaylık sağlamasına rağmen, mevcut yayınlara ulaşmak için farklı mecraların da taranması icap etmekte ve her zaman gözden kaçırılan bir eserin olduğu endişesi duyumsanmaktadır. Buna karşın gelecekte konuyla ilgilenecek olan araştırmacıların işini kolaylaştırmak adına, tespit edebildiğimiz kaynakların burada zikredilmesi uygun görülmektedir. Bu kapsamda mezkûr alanla ilgili tespit edebildiğimiz özgün akademik makaleler arasında, Suat Mertoğlu’nun *Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif’in Arapça’dan Yaptığı Tercümelere Üzerine Notlar*,⁶ Ahmet Kazım Ürün’ün *Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar*,⁷ Tahsin Deliçay ve es-Safsafy Ahmed el-Katory’nin *Mehmet Akif’in Mısır’daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi*,⁸ Sait Uylaş’ın *Nikâtu’l-İltikâ’ fî Eş’âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevki*,⁹ Tahsin Deliçay’ın *Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm’ın Kaleminden Mehmet Akif*,¹⁰ Recep Dikici’nin *Mehmet Akif Ersoy’dan Arap Latifeleri*,¹¹ Hüseyin Yazıcı’nın *Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy*,¹² Rifat Işık ve Fawzy Eid Bekhit Abdelaal’ın *Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde Ortak Unsurlar*¹³ adlı çalışmaları sayılabilir.

Benzer şekilde Arap dili ve edebiyatı alanında, MehmedAkif Ersoy’un konu edildiği pek çok bildirinin de sunulduğu gözlemlenmektedir. Tespit edebildiğimiz bildiriler arasında, Ahmet Kazım Ürün’ün *Mehmet Akif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri*,¹⁴ Sait Uylaş’ın *Nikâtu’t-Telâki fî Eş’âri Ahmed Şevki ve Mehmed ‘Âkif*,¹⁵ Kemal Tuzcu’nun *Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri*,¹⁶ Emine Ersöz’ün *Mehmet Akif Ersoy’un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri*,¹⁷ İbrahim Ethem Polat’ın *el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy*¹⁸ ve *en-Naşru Yuḥalliduhu’ş-Şu’arâ’: Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen*,¹⁹ Ahmet Kazım Ürün’ün *Âkif’in Şiirlerinde Gurbet Teması*,²⁰ Abdullah Kızılcık’ın *Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy*,²¹ Ahmet Kazım Ürün’ün *Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar*,²² Nevin Karabela’nın *Mehmet Akif Ersoy’un*

⁶ Suat Mertoğlu, “Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif’in Arapça’dan Yaptığı Tercümelere Üzerine Notlar”, *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 7 (1999), 235-249.

⁷ Ahmet Kazım Ürün, “Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/7 (2002), 83-98.

⁸ Tahsin Deliçay - es-Safsafy Ahmed el-Katory, “Mehmet Akif’in Mısır’daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2006), 71-83.

⁹ Sait Uylaş, “Nikâtu’l-İltikâ’ fî Eş’âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevki”, *Mecelletu Kulliyeti’l-Âdâb Câmî’atu’l-İskenderiyye* (2007), 590-609.

¹⁰ Tahsin Deliçay, “Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm’ın Kaleminden Mehmet Akif”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2012), 111-123.

¹¹ Recep Dikici, “Mehmet Akif Ersoy’dan Arap Latifeleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (2016), 131-138.

¹² Hüseyin Yazıcı, “Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy”, *Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019), 41-58.

¹³ Rifat Işık - Fawzy Eid Bekhit Abdelaal, “Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde Ortak Unsurlar”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (2021), 782-800.

¹⁴ Ahmet Kazım Ürün, “Mehmet Akif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri”, *Vefatının 71. Yılında Mehmet Akif Ersoy Bilgi Şöleni: Mehmet Akif Dönemi ve Çevresi* (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği, 2007), 230-237.

¹⁵ Sait Uylaş, “Nikâtu’t-Telâki fî Eş’âri Ahmed Şevki ve Mehmed ‘Âkif”, *Tercemetu’ş-Şi’ri’l-Ḥadîs* (2007).

¹⁶ Kemal Tuzcu, “Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri”, *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi*, ed. Suna Ağıldere – Nurettin Ceviz (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2008), 777-782.

¹⁷ Emine Ersöz, “Mehmet Akif Ersoy’un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri”, *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*, ed. Gökay Yıldız vd. (Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2009), 191-201.

¹⁸ İbrahim Ethem Polat, “el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy”, *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu* (Kahire: 2010).

¹⁹ İbrahim Ethem Polat, “en-Naşru Yuḥalliduhu’ş-Şu’arâ’: Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen”, *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu* (Kahire: 2010).

²⁰ Ahmet Kazım Ürün, “Âkif in Şiirlerinde Gurbet Teması”, *Mehmet Akif 100 Yıl Sonra Berlin’de* (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015), 173-179.

²¹ Abdullah Kızılcık, “Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy”, *Türkiye’de Urdu Dili Eğitiminin 100. Yılı: Türkiye ve Güney Asya Müslümanları (Geçmişten Günümüze Yeni Bir Perspektif)*, ed. Halil Tokar – Ali Moeen (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015).

²² Ahmet Kazım Ürün, “Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar”, *IV. Uluslararası Mevlana Sempozyumu* (Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2018), 135-142.

Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi²³ ve Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler,²⁴ Mehmet Şirin Aladağ'ın Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-²⁵ Yakup Civelek'in Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi,²⁶ Ramazan Şahan'ın Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu²⁷ adlı çalışmaları sayılabilir. Ayrıca son olarak bu bağlamda Musa Yıldız'ın 2015 senesinde ABD'de Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy²⁸ başlığı altında düzenlediği konferansı da hatırlatmak iktiza eder.

2. 2. Mehmed Âkif Ersoy'un “Hasbihâl” Adlı Makalesindeki Arap Dili Öğretimine Dair Görüşleri

Mehmed Âkif Ersoy, 1328/1910 senesinin Cemaziyelahir/Temmuz ayında, “Şırât-ı Müstakim” adlı Osmanlı Türkçesi ile neşredilen mecmuada, takriben bir buçuk sayfadan teşekkül eden “Hasbihâl” adlı bir makale yayımlamıştır.²⁹ Söz konusu makale, hacim itibarıyla sınırlı olmasına karşın, ihtiva ettiği görüşler hasebiyle oldukça geniş bir perspektife sahiptir. Ersoy makalesinin girişinde, okullarda Arapça derslerine harcanan mesaiye işaret etmekte ve bu durumun kaçınılması mümkün olmayan bir zorunluluk olduğunu beyan etmektedir. Mehmed Âkif ilk paragrafta, öğrencilere Arap dilinin öğretilmesinin, her şeyden önce Türkçenin doğru şekilde anlaşılabilmesi için bir gereklilik olduğunu ifade etmektedir. Nitekim ona göre Osmanlı Türkçesi müstakil olarak bir dil olmayıp Arap ve Fars dillerinin yardımlarıyla varlığını sürdürmektedir. Mehmed Âkif bu görüşünden hareketle, dilde sadeleştirmeye gidilmesi gerektiğini savunanların isteklerine muhalefet ederek tasfiye işleminin asla mümkün olamayacağını belirtmektedir. Bu doğrultuda, gelişen teknoloji nedeniyle istikbalde dahi Türkçeye pek çok yeni ıstılahın girmesinin icap edeceğini, dolayısıyla kaçınılmaz olarak yeni sözcükler ödünç alınması gerekeceğini ve bu yüzden de Arapça öğretiminin kaçınılması mümkün olmayan bir gereklilik olarak kalacağını ifade etmektedir. Ersoy konuyla ilgili görüşlerini, kendine has üslubuyla şu şekilde kelimelere dökmektedir:

"مکتبلر مزده لسان درس لرینک نه قدر کنیش بر موقع اشغال ایندیکنی آکلاتمق لزومسزدر. بر کره ترکجه مز باشلی باشنه بر دیل اولمایوب شرقک ایکی اک مهم لسانی اولان عرب، عجم لسانلرینک معاونتیه یشادیغندن، برده کیم نه ایسترسه دیسون، مفرط بر تصفییه یه طرفدار اولانلر نه قدر اوغراشیرسه اوغراشسون، عثمانلیلر ایچون بو ایکی لساندن آلدقاری کلمه لرك بر چوغنی کری ویرمک نه شمیدیکی حالده، نه ده کله جک زمانده قابل اوله ما یه جغندن؛ حتی فنون حاضره بی مملکت مزه کتیردکجه وضعنه مجبوریت کوریلن اصطلاحات ایچون یکین کلمه لر، ترکیبلر استقراضنده مضطر قاله جغمزدن لسان درس لرینه ویریله جک اهمیت چوق کورولمه ملیدر."

"Mekteplerimizde lisan derslerinin ne kadar geniş bir mevki işgal ettiğini anlatmak lüzumsuzdur. Bir kere Türkçemiz başlı başına bir dil olmayıp şarkın iki en mühim lisanı olan Arap, Acem lisanlarının muavenetiyle yaşadığından, bir de kim ne isterse desin, müfrit bir tasfiyeye taraftar olanlar ne kadar uğraşırsa uğraşsın, Osmanlılar için bu iki lisandan aldıkları kelimelerin birçoğunu geri vermek ne şimdiki halde, ne de gelecek zamanda kabil olamayacağından; hatta fünûn-u hâzırayı memleketimize getirdikçe vaz'ına mecburiyet görülen ıstılahât için yeniden kelimeler, terkipler istikrazında muzdar kalacağımızdan lisan derslerine verilecek ehemmiyet çok görülmemelidir."³⁰

Elbette Mehmed Âkif'in bu sözleri söylemesinin üzerinden, günümüzde bir asırdan fazla zaman geçmiş, hatta onun mezkûr makalesini neşretmesinin on sekizinci yılında gerçekleştirilen harf devrimi dahi neredeyse bir

²³ Nevin Karabela, "Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi", *Uluslararası Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Konferansı* (Lahor: Pencap Üniversitesi, 2018).

²⁴ Nevin Karabela, "Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler", *Doğunun İki Büyük Şairi: Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019).

²⁵ Mehmet Şirin Aladağ, "Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu*, ed. Tuğrul Gökmen Şahin (Elazığ: Asos Yayınevi, 2020), 341-350.

²⁶ Yakup Civelek, "Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi", *100. Yılında Evrensel Boyutlarıyla İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Kongresi*, ed. Selma Yel - Özcan Güngör - Yakup Civelek (Ankara: Sonçağ Akademi, 2021), 106-107.

²⁷ Ramazan Şahan, "Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu", *Sırat-ı Müstakim/Sebilürreşad Dergisi ve Mehmet Akif Ersoy*, ed. Ali Kurt (Kocaeli: Gölcük Belediyesi, 2021), 221-242.

²⁸ Musa Yıldız, "Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy", *Turkish American Community Center* (ABD: 2015).

²⁹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁰ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

asra merdiven dayamıştır. Hal böyle olunca, Ersoy'un söz konusu makalesini kaleme aldığı dönemdeki ahvalle günümüzdeki durum arasında gözle görülür bir farklılık husule gelmiştir. Bugün gördüğümüz üzere, halk tabakasının benimsemediği ve yalnızca eğitimli zümrenin eserlerinde kullanım alanı bulan pek çok işlevsel Arapça sözcük, tasfiye çalışmalarının neticesinde günümüzde kullanım alanını tamamen yitirmiş, hatta yeni kuşaklar tarafından hiç öğrenilmemiştir. Teknolojinin gelişmesiyle Türkçeye giren yeni terimler, eskisi gibi Arapçanın rehberliğinde türetilmeyerek ya “klima” sözcüğünde olduğu gibi batı lisanlarından direkt olarak alınmış ya da “bilgisayar” kelimesindeki gibi Türkçe köklerden türetilmiştir. Tüm bunlara rağmen, günümüzde Arapça öğrenen birisinin Türkçenin belli başlı hususiyetlerini hâlâ çok daha iyi kavrayacağı şüphesizdir. Ne var ki bugün Arapça öğrenen bir öğrenci, günümüzde konuştuğumuz modern standart Türkçede, 1900'lü yılların ilk çeyreğinde kullanılan Osmanlı Türkçesine nazaran Arapça kökenli kelimelere çok daha az tesadüf edecektir. Dolayısıyla bugün Arapça öğreniminin temel motivasyonu, daha ziyade dinî-tarihî metinleri anlamak ve Arap ülkeleriyle kurulan ilişkilerde aktif şekilde katılım gösterebilmektir. Takriben bir asır kadar kısa bir zaman zarfında, Arapça öğrenme motivasyonu hususunda gözlemlenen bu büyük değişim, haddizatında oldukça şaşırtıcıdır.

Mehmed Âkif ikinci paragrafta, dil öğretimi hususunda gösterilen yoğun çabanın arzulandığı gibi semelerini verip vermediğini sorgulamaya başlamakta ve bu bağlamda Arapça sarf ve nahiv mevzularının tedrisinden bahis açmaktadır. Üçüncü paragrafta ise direkt olarak Arapçayı ele almaya girişmekte ve dönemindeki Arapça öğretiminin mevcut durumunu gözler önüne sermektedir. Belirttiğine göre, o günlerde okulların bir kısmında *emsile*, *maksud*, *bina*, *avâmil* ve *izhâr* gibi maruf materyaller işlenmekte, bir kısmında ise çağdaş yazarlar tarafından kaleme alınan bazı Türkçe eserlerden yararlanılmaktadır. Bu bilgiyi aktarmasının ardından, anadili Arapça olmayan birisine, sadece Arapça yazılmış kitaplardan dilbilgisi eğitimi verilmesinin yetersizliğine işaret ederek şunları söylemektedir:

"بر ترک چو جوغنه عربجه یازلمش کتابدن قواعداو کرتمک بزم مملکته مخصوص غرابتلردندر که عصرلردن بری الیشمش اولدیغمز ایچون آرتق کوزیمزه ایلیشمیور."

"Bir Türk çocuğuna Arapça yazılmış kitaptan kavâ'id öğretmek bizim memlekete mahsus garabetlerdendir ki asırlardan beri almış olduğumuz için artık gözümüze ilişmiyor."³¹

Mehmed Âkif'in bu görüşlerini dile getirmesinin ardından geçen zaman zarfında, günümüzde dünya genelinde dil eğitiminde kullanılan ders materyallerinin standartlaştırılması hususunda hâlâ kesin bir mesafenin kat edilemediği gözlemlenmektedir. Mehmed Âkif'in söz konusu ifadesinden, Arapça öğretiminin öğrencinin kendi anadili üzerinden olması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde pek çok ülke ve eğitim kuruluşunda genellikle hâlâ kaynak dilde hazırlanmış eserler üzerinden dersler verilmektedir. Buna karşın kişilerin bireysel kullanımı için hazırlanmış bağımsız eserlerde, Mehmed Âkif'in önerisine uygun olarak, yabancı dilin öğrenciye daha ziyade anadili üzerinden öğretilmesinin hedeflendiği gözlemlenmektedir. Mamafih bu durumun pek tabii pek çok istisnasının bulunduğu da hatırlatılmalıdır.

Ersoy müteakiben Arapça öğretimindeki ezberci sistemi hedef almakta ve bu doğrultuda kendi çocukluğundaki bazı olumsuz tecrübelerinden örnekler vermektedir. Misal olarak çocukken kendisine ezberletilen "اعلم أن أبواب...التصريف..." [İ'lem enne ebvâbe't-taşrif...] ibaresini zikretmekte ve bu minvaldeki eğitimin dilin morfolojisinden başka her şeyi kapsayabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Müteakip satırlarda, yine çeşitli anekdotlarla ezberci eğitimin vahametini gözler önüne sermekte ve bu yöntemin öğrencileri ne kadar yıldırıldığını bizzat kendi tecrübelerine dayanarak anlatmaktadır. Netice itibarıyla bu metodolojiyle Arapça dilbilgisinin kesinlikle öğretilmeyeceğini belirtmekte, bir şekilde öğrenmeyi başaran insanların ise büyük ve gereksiz bir zaman kaybı yaşadıklarını dile getirmektedir.³²

Mehmed Âkif daha sonra dil eğitiminde asıl gereklilik arz edenin dilbilgisi kurallarının öğretilmesinin olmadığını, bilakis dili etkin şekilde kullanma edininin sağlanmasının önem taşıdığını belirtmektedir. Bu hususta Osmanlıdaki mevcut eğitim sisteminin Türk çocuklarına anadili Arapça olan birinin bildiği gramerden dahi daha fazlasını öğretmeyi hedeflediğini, ancak netice itibarıyla eğitimini tamamlayan kişilerin Arapça bir gazeteyi dahi okuyup anlayamadıklarını söylemektedir. Ardından Arapça dilbilgisini ezberleyerek öğrenenlerin, aldıkları eğitim sayesinde Osmanlı Türkçesini daha aktif şekilde kullanabildiklerini öne sürdükleri bir durumun faraziyesini gündeme getirmekte ve verilen bunca emeğe karşın Arapçanın yüzde seksenini öğrenmiş birisinin Arapça metinler karşısında afallamasının kabul edilemeyecek bir durum olduğunu

³¹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³² Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

belirtmektedir. Ardından bakkala un, şeker ve yağın olup olmadığı sorulduğu ve ondan helva yapmasının istendiği meşhur diyalogu zikrederek ezberci zihniyeti savunanları iğnelemekte ve onları Arapça metinleri okuyabilir hale gelmeye davet etmektedir.³³ Günümüzde modern eğitim kurumlarında Ersoy'un şikâyet ettiği bu minvaldeki ezberci eğitimin büyük ölçüde ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Arapçanın modern yöntemlerle öğretilmesi sürecinde, artık öğrencinin dili daha aktif şekilde kullanmasına olanak sağlamayı hedefleyen metotlar tercih edilmektedir. Bu bakımdan Mehmed Âkif'in bu husustaki eleştirilerinin toplumda belirli bir karşılık bulduğunu söylemek mümkündür.

Ersoy çağının eğitim sistemine getirdiği eleştirilerin ardından, bu kez problemin ortadan kaldırılması için bazı çözüm önerileri sunmaya başlamaktadır. Örneğin; Türkçe kaleme alınan kitaplardan Arapça dilbilgisinin daha kolay öğrenilebileceğini beyan etmektedir. Ayrıca Arapça öğretiminde düşülen en büyük hatanın, teoriye fazla dalarak uygulamaya gereken önemin verilmemesi olduğunu söylemektedir. Ona göre dilbilgisinin birinci derecede ehemmiyet arz etmeyen istisnai kurallarının öğretilmesi, dikkatli olunması gereken hususların başında gelmektedir. Ersoy'un önerisine göre, eğitim kurumlarında okutulması gereken Arapça sarf ve nahiv kitapları, yüz sayfayı aşmamalı ve yalnızca en temel kuralları öğretmelidir. Bu bağlamda ayrıca eğitimin kolaydan zora doğru olmasının lüzumunu ve uygulamalara yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca öğrenciye sunulacak metnin çocuklara hitap edebilecek bir dile sahip olması gerektiğini ve bu durumda çocukların Arapça öğreniminden azami zevki alabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda netice itibarıyla öğrencinin Arapça öğrenmenin hazzına bir kere varduktan sonra, artık Osmanlı Türkçesinde yapacağı okumalarından da edineceği dağarcık ile kendisini geliştirme imkânı bulabileceğini savunmaktadır.³⁴ Mehmed Âkif'in buradaki söz konusu önerileri, bugün Arapça öğretimine dair kaleme alınan pek çok modern çalışmanın takip ettiği bir metottur. Dolayısıyla Ersoy'un bu fikirlerinin de günümüzün modern eğitim anlayışıyla geniş ölçüde tetabuk ettiğini söylemek mümkündür.

Mehmed Âkif Ersoy, eğitim metodolojisinin yanı sıra, bazı kaynaklar hususunda da önerilerde bulunmaktadır. Örneğin; bir yıl kadar sürmesi öngörülen bir eğitimin ardından belirli bir seviyeye ulaştırılan öğrencinin, *Mecâni'l-Edeb*'i okuyabileceğini beyan etmektedir. Söz konusu eser seviyelere göre tedricen ilerleme kaydettiğinden, öğrencinin kitapla birlikte son cilde doğru ilerlerken kendisini geliştirebileceğini savunmaktadır.³⁵ Mehmed Âkif, makalesinde söz konusu kitabın yazarını zikretmemektedir. Ancak bu kitabın, Luvîs Şeyho'nun (ö. 1927) on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde yayınlamaya başladığı *Mecâni'l-Edeb fi Hadâ'iki'l-'Arab* adlı çok ciltli eseri olduğu anlaşılmaktadır. Şeyho'nun bu eseri, Arap edebiyatının meşhur yazar ve şairlerinin edebî ürünlerinden yapılan seçmeleri ihtiva eden bir antoloji çalışmasıdır. Aslen altı cilt halinde olan eser, ilk iki cildinde kolay ve anlaşılır örneklerle, sonraki iki cildinde orta düzey örneklerle, beşinci ve altıncı ciltlerinde ise ileri düzeyde örneklerle yer vermektedir. Söz konusu kaynağın bir diğer avantajı, harekelemeyi tefsir ve şerh yapmanın muadili olarak gören Şeyho'nun çalışmasında eksiksiz bir harekeleme yapmaya gayret göstermiş olmasıdır.³⁶ Ersoy önerdiği bu kitabı hangi kriterlere binaen seçtiğini bizzat açıklamaktadır. Ona göre mezkûr kitabı emsallerinden ayıran hususlar, kitabın dizgi yanlışlarının büyük ölçüde giderilmiş, harekelenmiş ve iyi kâğıda basılmış olmasıdır. Mehmed Âkif ayrıca eserde yer verilen örneklerinin isabetli şekilde seçilmiş olmasına ve kitabın şerhinin bulunmasına da işaret etmektedir.³⁷ Bu kriterler, onun Arapça ders kaynağı seçerken hangi hususların göz önünde bulundurulması gerektiğini düşündüğünün anlaşılması açısından güzel bir referanstır.

Malum olduğu üzere, Arap edebiyatının eski örnekleri arasında anlaşılması hayli zor olan çok sayıda eser bulunmaktadır. Mehmed Âkif söz konusu zorluğa işaret ederek, dili ağır olan Arapça eserlerin anlaşılması noktasında başarı elde edilememesinin, müsamaha gösterilebilecek bir durum olduğunu, nitekim Arapların dahi bu eserleri ancak şerhlerin yardımıyla okuyabildiğini belirtmektedir. Ona göre orta zorluktaki Arapça kitapların anlaşılabilmesi, ideal bir seviyeye karşılık gelmektedir.³⁸ Mehmed Âkif'in bu husustaki görüşü de günümüzde modern eğitim kurumları tarafından benimsenmişe benzemektedir. Nitekim klasik döneme ait edebî ürünlerin anlaşılması haddizatında ihtisaslaşmayı gerektirdiğinden, belirli bir seviyenin altındaki öğrencilere bu tarzdaki zorlayıcı metinler okutulmamaktadır. Dolayısıyla günümüzde eski Arap edebiyatının zorlayıcı metinlerinin ne ilk ne de orta öğretimde okutulmaması ve yalnızca yükseköğretim kurumlarında

³³ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁴ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁵ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁶ Süleyman Tülüçü, "Şeyho, Luvîs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/86-88.

³⁷ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁸ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

ihtisaslaşması ön görülen öğrencilerin müfredatlarında bu konulara yer verilmesi, Mehmed Âkif'in görüşlerinin çağdaş eğitim camiasında karşılık bulduğunun diğer bir göstergesidir.

Mehmed Âkif makalesini sonlandırırken büyük bir tevazu ile yönteminin müdafaasını yapmakta, materyal hususunda farklı alternatiflerin de bulunabileceğine değinmekte ve teenni ile hareket etmenin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca Arap dilini modası geçmiş olmakla itham ederek okullarda sadece batı dillerinin öğretilmesini savunanlara hitaben şunları söylemektedir:

"أقوزم بزم او متمدن اقوامك اراضيسنده بر قاريش طويراغمز يوق. بزه اوراده
نه اكديررلر، نه ده بيچديررلر. بز آسياده اكه جكز، آسياده بيچه جكز. لاف
آكلايان برى كلسين!"

"A kuzum! Bizim o mütemeddin akvâmın arazisinde bir karış toprağımız yok. Bize orada ne ektirirler ne de biçtirirler. Biz Asya'da ekeceğiz, Asya'da biçeceğiz. Laf anlayın beri gelsin!"³⁹

Anlaşılabileceği üzere, Mehmed Âkif burada güçten düşen Osmanlı İmparatorluğunun geride kalan hinterlandının Orta Doğu olduğuna ve ikili ilişkilerin ancak bu coğrafyayla etkili şekilde kurulabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Mehmed Âkif'in uluslararası ilişkilerin sağlıklı şekilde gerçekleştirilebilmesi için, bölgenin *geçer dili* veya *Lingua Francası* olan Arapçanın en azından orta düzeyde kullanılabilir olması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

3. SONUÇ

Türkiye'nin büyük istiklal şairi Mehmed Âkif Ersoy, 1910 senesinde kaleme aldığı "*Hasbihâl*" adlı makalesinde, Osmanlı eğitim sisteminin Arapça öğretiminde karşı karşıya kaldığı bazı sorunları mercek altına almaktadır. Onun mezkûr makalesi öncelikle edebî ve dilsel açıdan değerlendirilecek olursa, Mehmed Âkif'in her zamanki gibi son derece yüksek bir Türkçe kullandığı ve Arapça öğretimindeki mevcut problemleri oldukça anlaşılır ve veciz bir dille ifade ettiği söylenmelidir. Ersoy makalesinin hacmini kısa tutmasına karşın, ortaya koyduğu tespitlerle çağının problemlerine mahirane şekilde ışık tutmuş, isabetli önerileriyle çağdaşlarına ve gelecek kuşaklara ilham vermiştir.

Mehmed Âkif makalesinin başında, öncelikle Arapça öğreniminin niçin elzem olduğuna değinmekte ve bu bağlamda Osmanlı Türkçesinin layıkıyla anlaşılabilmesi için Arapça öğretiminin vazgeçilemeyecek bir gereklilik olduğunu savunmaktadır. Harf devriminden on sekiz yıl önce kaleme alınan makalede, Mehmed Âkif Türkçede yapılacak tasfiye çalışmalarının netice vermeyeceğini savunmakta, dolayısıyla istikbalde dahi Arapça öğrenimine ihtiyaç duyulacağını düşündüğünü beyan etmektedir. Arapçanın önemini izah ettikten sonra, Arapçanın öğretiminde karşılaşılan bazı güçlüklerle değinmeye başlamaktadır. Makaleden anlaşıldığı kadarıyla, Mehmed Âkif'e göre Arapça öğretiminde karşılaşılan en vahim sorun, alışlageldik ezberci eğitim sistemidir. Ünlü düşünür bu durumun vahametini, kendi çocukluğundan getirdiği çarpıcı örneklerle okuyucunun gözünde somutlaştırmaktadır. Ersoy'a göre bu sistemle Arapça öğretiminin başarıya ulaşması, fazlasıyla gayretli olan bazı çalışkan öğrenciler istisna tutulacak olursa, katiyen mümkün değildir. Bu yüzden yapılması gereken, köhnemiş ezberciliği bırakarak daha modern bir metot benimsemektir. Mehmed Âkif'in kendi çağının problemlerini çizdiği tabloyla günümüzdeki modern eğitim sistemi kıyaslandığında, şairin şikâyetçi olduğu Arapça öğretimindeki ezberci üslubun bugün neredeyse tamamen terk edildiği ve Ersoy'un önerilerine uygun düşecek şekilde daha modern bir metodolojinin geliştirildiği gözlemlenmektedir.

Ersoy döneminin eğitim sistemindeki zafiyetleri eleştirdikten sonra, sorunun ortadan kaldırılması için bazı öneriler sunmaya başlamaktadır. Ona göre Arapça eğitiminde olması gereken, gereksiz dilbilgisi kurallarında boğulmak değil, bilakis hayatın içinden seçilen yöntemlerle dilin etkin şekilde kullanılmasının sağlanmasıdır. Mehmed Âkif, okullarda kullanılan geleneksel kaynakları da eleştirmekte, Arapça öğretiminin Türkçe yazılmış eserlerden daha kolay yapılabileceğini savunmaktadır. Bu şekilde belirli bir düzeye getirilen öğrencinin, bir yıl gibi kısa bir zaman zarfında, Arap çocukları için telif edilmiş olan *Mecânî'l-Edeb* adlı eseri dahi okuyabilecek hale gelebileceğini öne sürmektedir. Luvîs Şeyho tarafından on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, okuyucular için tedrici olarak kolaydan zora doğru gidecek şekilde hazırlanmış olan bu kitabın, Mehmed Âkif'in önerdiği eğitim metoduyla uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

³⁹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

Sonuç itibarıyla, kaleme alınmasının ardından bir asırdan fazla zamanın geçtiği görülen söz konusu makaleye modern bir perspektiften bakacak olursak, Mehmed Âkif'in önerdiği pek çok hususun modern eğitimciler ve eğitim kurumları tarafından benimsendiği saptanmaktadır. Günümüzde ezberci eğitim sisteminin neredeyse tamamen terkedilmiş olması ve öğrencilerin seviyesine inebilen ders kitaplarının kullanılmaya başlanması, Arapça öğretimi açısından büyük bir kazanım olarak değerlendirilmektedir. Netice itibarıyla Mehmed Âkif'in bir fikir adamı kimliğiyle ortaya koyduğu görüş ve önerilerin, günümüzde büyük ölçüde kabul görmüş olduğunu ve onun gelecek kuşaklara ilham vermeye devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

1. Aladağ, Mehmet Şirin. “Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-”. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu*. ed. Tuğrul Gökmen Şahin. 341-350. Elazığ: Asos Yayınevi, 2020.
2. Civelek, Yakup. “Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi”. *100. Yılında Evrensel Boyutlarıyla İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Kongresi*. ed. Selma Yel - Özcan Güngör – Yakup Civelek. 106-107. Ankara: Sonçağ Akademi, 2021.
3. Daşcıoğlu, Yılmaz - Husseiny, Amira. “Mehmet Akif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5/9 (2019), 21-33. <https://doi.org/10.25306/skad.541496>
4. Deliçay, Tahsin - el-Katory, es-Safsafy Ahmed. “Mehmet Akif'in Mısır'daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2006), 71-83.
5. Deliçay, Tahsin. “Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm'ın Kaleminden Mehmet Âkif”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2012), 111-123.
6. Dikici, Recep. “Mehmet Akif Ersoy'dan Arap Latifeleri”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (2016), 131-138. <https://doi.org/10.21563/sutad.187028>
7. Ersoy, Mehmet Âkif. “Hasbihâl”. *Şîrât-ı Müstakîm* 4/96 (Cemazeyilahir 1328/Temmuz 1910), 304-305.
8. Ersöz, Emine. “Mehmet Akif Ersoy'un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri”. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*. ed. Gökay Yıldız vd.. 191-201. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2009.
9. Fazlıoğlu, Şükran. *Arap Romanında Türkler*. İstanbul: Küre Yayınları, 2. Basım, 2015.
10. Işık, Rıfat – Abdelaal, Fawzy Eid Bekhit. “Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Ortak Unsurlar”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (2021), 782-800. <https://dx.doi.org/10.29000/rumelide.897370>
11. Karabela, Nevin. “Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi”. *Uluslararası Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Konferansı*. Lahor: Pencap Üniversitesi, 2018.
12. Karabela, Nevin. “Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler”. *Doğunun İki Büyük Şairi: Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019.
13. Kızılcık, Abdullah. “Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy”. *Türkiye'de Urdu Dili Eğitiminin 100. Yılı: Türkiye ve Güney Asya Müslümanları (Geçmişten Günümüze Yeni Bir Perspektif)*. ed. Halil Toker – Ali Moeen. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015.
14. Mertoğlu, Suat. “Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif'in Arapça'dan Yaptığı Tercümeler Üzerine Notlar”. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 7 (1999), 235-249.
15. Polat, İbrahim Ethem. “el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy”. *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu*. Kahire: 2010.
16. Polat, İbrahim Ethem. “en-Naşru Yuħalliduhu'ş-Şu'arâ': Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen”. *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu*. Kahire: 2010.
17. Subaşı, Derya Adalar. “el-Mütenebbî ve Nef'î'nin Fahriyelerinde “Ben”in Tezâhürü”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26 (2021), 539-568. <https://dx.doi.org/10.15247/dev.2942>
18. Suçin, Mehmet Hakkı. *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012.
19. Şahan, Ramazan. “Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu”. *Sırat-ı Müstakim/Sebilürreşad Dergisi ve Mehmet Akif Ersoy*. ed. Ali Kurt. 221-242. Kocaeli: Gölcük Belediyesi, 2021.

20. Tuzcu, Kemal. “Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri”. *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi*. ed. Suna Ağıldere – Nurettin Ceviz. 777-782. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2008.
21. Tülücü, Süleyman. “Şeyho, Luvîs”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/86-88. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
22. Uylaş, Sait. “Nikâtu’l-İltikâ’ fi Eş‘âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevkî”. *Mecelletu Kulliyeti’l-Âdâb Câmi ‘atu’l-İskenderîye* (2007), 590-609.
23. Uylaş, Sait. “Nikâtu’t-Telâkî fi Eş‘âri Ahmed Şevkî ve Mehmed ‘Âkif”. *Tercemetu’s-Şi’ri’l-Hadîs*. 2007.
24. Ürün, Ahmet Kazım. “Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar”. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/7 (2002), 83-98.
25. Ürün, Ahmet Kazım. “Âkif’in Şiirlerinde Gurbet Teması”. *Mehmet Âkif 100 Yıl Sonra Berlin’de*. 173-179. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015.
26. Ürün, Ahmet Kazım. “Mehmet Âkif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri”. *Vefatının 71. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni: Mehmet Âkif Dönemi ve Çevresi*. 230-237. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği, 2007.
27. Ürün, Ahmet Kazım. “Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar”. *IV. Uluslararası Mevlana Sempozyumu*. 135-142. Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2018.
28. Yazıcı, Hüseyin. “Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy”. *Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019), 41-58. <https://doi.org/10.26650/jos.2019.004>
29. Yıldız, Musa. “Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy”. *Turkish American Community Center*. ABD: 2015.

İSTİKLAL MARŞI'NDA YER ALAN KÖK DEĞERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE ROOT VALUES IN THE NATIONAL ANTHEM IN TERMS OF VALUES EDUCATION AND VALUE TRANSFER CONCEPTS

Uzman, Doktora Öğrencisi Yaşar SÖZEN

Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı,
Denizli/TÜRKİYE. ORCID İD: 0000-0002-6801-6442

ÖZET

Bütün Türk milletinin ortak mutabakat metni olan İstiklal Marşı; büyük mütefekkir, ilim ve sanat adamı, millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde 12 Mart 1921 tarihinde millî marş olarak kabul edilmiştir. İstiklal Marşı bir marş olmasının yanı sıra, bilgilendirici ve hitabet sanatının özelliklerini taşıyan edebî bir eserdir. Edebî bir eser olması münasebetiyle de içinde birçok insani, ahlaki ve toplumsal değeri barındırmaktadır. Çalışmamızda İstiklal Marşı'nda yer alan kök değerler, değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları açısından incelenmiş ve ele alınmıştır. Böylelikle İstiklal Marşı'ndaki değerlerin, değerler eğitimi ve değer aktarımı açısından yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız esasında üç ana başlıktan meydana gelmektedir. İlk bölümde '*Değer, Değerler Eğitimi ve Değer Aktarımı*' kavramları açıklamıştır. İkinci bölümde Mehmet Akif Ersoy ve eserleri üzerine değerler eğitimi açısından yapılan ilmî çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise İstiklal Marşı'nda tespit edilen kök değerler, değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları açısından incelenmiştir. İstiklal Marşı'nda '*Bağımsızlık, Bayrak Sevgisi, Cesaret, Duyarlılık, İnanç, Milliyetçilik, Sorumluluk, Şehitlik, Ümit Varlık, Vatan Sevgisi*' adında toplam on kök değer tespit edilmiştir. Tespit edilen değerler, değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları açısından incelenerek, bu kavramlarla olan ilişkisi ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, İstiklal Marşı'nın değerler eğitimi ve değer aktarımı açısından bütün eğitim ve öğretim kademelerinde önemli bir edebî kaynak olarak kullanılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İstiklal Marşı, Değerler Eğitimi, Değer Aktarımı.

ABSTRACT

The National Anthem, which is the text of the common agreement of the whole Turkish nation; It was written by the great thinker, scientist and artist, our national poet Mehmet Akif Ersoy, and was accepted as the national anthem in the Turkish Grand National Assembly on March 12, 1921. In addition to being an anthem, the National Anthem is a literary work that is informative and has the characteristics of oratory. Since it is a literary work, it contains many human, moral and social values. In our study, the root values in the National Anthem were examined and discussed in terms of the concepts of values education and value transfer. Thus, the place and importance of the values in the National Anthem in terms of values education and value transfer were tried to be determined. Our study consists of three main titles. In the first part, explained the concepts of '*Value, Values Education and Value Transfer*.' In the second part, information is given about the scientific studies on Mehmet Akif Ersoy and his works in terms of values education. In the third part of our study, the root values determined in the National Anthem were examined in terms of values education and value transfer concepts. A total of ten root values have been identified in the National Anthem named '*Independence, Flag Love, Courage, Sensitivity, Faith, Nationalism, Responsibility, Martyrdom, Hope Presence, Love of Homeland*.' The determined values were examined in terms of the concepts of values education and value transfer, and their relationship with these concepts was revealed. As a result, it has been concluded that the National Anthem should be used as an important literary resource in all education and training levels in terms of values education and value transfer.

Keywords: National Anthem, Values Education, Transfer of Value.

1. GİRİŞ

1. 1. Değer, Değerler Eğitimi ve Değer Aktarımı Kavramları

Değer, Değerler Eğitimi ve Değer Aktarımı terimleri, ilim dünyasında son yıllarda popüler olan, güncelliğini koruyan ve devam ettiren kavramlardır. Değer kavramının birçok bileşeni olduğu gibi birçok tanımı ve izahı da mevcuttur. İlim dünyasında, bilimsel ve popüler yayınlarda birçok bilim adamı, akademisyen ve araştırmacı, değer kavramını tanımlamaya, izah etmeye ve bu kavramı meydana getiren diğer bileşenleri ortaya koymaya çalışmışlardır.

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğüne bakıldığında değer teriminin yedi farklı tanımının yapıldığı görülmektedir: *“1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha. 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı. 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.”* (Komisyon, 2011: 606-607). Çalışmanın kuramsal çerçevesi kapsamında değer terimi ele alındığında Türkçe Sözlükte yer alan son tanım, değer kavramı ile ilgili açıklamayı en iyi şekilde ortaya koymaktadır.

Değer kavramı Eğitim Terimleri Sözlüğünde, *“1. Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da duyuşal yönden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik. 2. Bir değişkenin ya da bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı.”* (Oğuzkan, 1981: 45) şeklinde tanımlanır. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğünde ise *“1. Bir şey veya kimsede var olan yüksek ve olumlu nitelikler, kıymet. 2. Yerinde olan, aykırı görünmeyen.”* (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976: 62) şeklinde açıklanır. Ayrıca Alaylıoğlu ve Oğuzkan (1976: 62) tarafından değer teriminin 18. yüzyıldan beri özellikle ekonomi biliminde ve felsefede çok kullanıldığı, kültür felsefesi ve metafizikte de geniş ölçüde yer aldığı ifade edilir.

Görüldüğü gibi değer terimi, sözlüklerde farklı şekillerde tanımlanmaya ve izah edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında birçok bilim adamı, akademisyen ve araştırmacı da değer kavramını ele almış, muhtelif açıklamalarda bulunup, farklı bakış açıları geliştirerek bu terimi birçok tanımla izah etmiştir. Mustafa Aydın (2011: 39) değer kavramını, *“Sosyolojik açıdan genel olarak değer; kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilebilir, kişi veya grup tarafından beğenilen her şey olarak tanımlanabilir.”* şeklinde ifade eder. Ertuğrul Yaman (2014: 17) ise Değerler Eğitimi adlı eserinde, *“Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsani, ahlaki, kültürel, ruhsal, toplumsal ve evrensel boyutlarda oluşabilen bu duyarlılıkların özümsemesi ve benimsemesi süreci, değerler eğitiminin esasını teşkil eder. Sevgi, saygı, cesaret, doğruluk, yardımlaşma, temizlik, nezaket, hoşgörü vb. genel kabul görmüş toplumsal değerlerdir. Sayılan bu değerlerin merkezinde hep insan vardır. İnsan ise, fitrat üzere yaratılmıştır. Değerlerin oluşumu ve kazandırılması Fitrat Kanunu'na uygun olmalıdır.”* şeklinde bir açıklama yapar.

İlk kez Znaniecki tarafından sosyal bilimler literatürüne kazandırılan değer kavramı, Latince *“değerli olmak”* veya *“güçlü olmak”* anlamına gelen *“valere”* kökünden türemiştir. Değerler, toplumun sahip olduğu kültür içinde kalıplaşmış standartlardır. Toplumun bireyleri de bu standartlara göre hareket eder. Ancak bu standart değerlere uyma zorunluluğu kesin sınırlarla çizilmemiştir. Her toplumun kendi değerleri vardır ve bu değerler, toplumu oluşturan fertlerin içinde yaşadığı topluma sağlıklı bir şekilde adapte olmasında büyük paya sahiptir. Dolayısıyla değerlerin tasnifinde araştırmacılar muhtelif fikirler beyan etmişlerdir (Temizyürek ve Karagöl, 2016: 2182).

Değer kavramı bütün sosyal bilimlerin ilgilendiği bir kavram olduğuna göre, söz konusu mefhumun içerisine nelerin girdiği ve bunların nasıl tanımlanacağı konusunda farklı çalışmalar yapılmıştır. Rokeach, yaptığı araştırmalarda değerlerin göreceli ve her insanın bir değere farklı oranlarda sahip olduğu sonucuna varmıştır. Öte yandan Ülken toplum değerlerini; aşkın, içkin ve normatif değerler olmak üzere üç başlıkta tasnif etmiştir. Buna göre eşyayla ilgili bilgi ağırlıklı olan değerler içkin, sosyal ilişkilerde kendini gösteren ve daha çok inanç dünyasıyla ilgili olanlar aşkın, kaynağı kişi olan söz ve eylemlerin değişiminden doğan değerler ise normatif değerler olarak isimlendirilmiştir (Köç vd., 2020: 101).

Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması ve yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma veya kazandırma süreçlerine *“değerler eğitimi”* denir. Bireylerin değerlerle karşılaştıkları ilk ortam çocukluk dönemlerinin geçtiği aile kurumudur. Değerlerin kazandırılması hususunda aile birincil derecede önemlidir. Bireyin kişilik ve karakter gelişimi aile temelli

kurgulandığı için, değerler eğitimine aile boyutuyla yaklaşmak ve burada sağlıklı bir zemin oluşturmak bir zorunluluktur. Değer eğitiminde başarılı olabilmek için öncelikle, uygun değerleri oluşturmak ve bu değerleri davranış haline getirmenin yollarını aramak gerekir. Değerleri özellikle çocuklara ve gençlere benimsetmenin ve özümsetmenin yolu, sözlü uyarılardan daha çok, söz konusu değerleri yaşamakla ve örnek olmakla mümkündür. Ebeveynler, eğitici ve yöneticiler, bu noktada örnek modeller olabilirlerse, değerler eğitimi süreci doğal mecrasında ve daha hızlı ilerler (Yaman, 2014: 18).

Geçmiş dönemlerde karakter ve ahlak eğitimi olarak bilinen değer kazandırma işleminin günümüzdeki yaygın ismi değerler eğitimidir. Değerler eğitimi, en basit şekliyle değerleri öğretebilmek için gösterilen çaba olarak tanımlanabilir. Değerler eğitiminde aileden okula uzanan geniş bir süreç söz konusudur. Kişinin ailede başlayan değer kazanım süreci okulda devam eder. Okulların bilişsel hedeflerinin yanı sıra; vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi birçok duyuşsal hedefleri de vardır. Dolayısıyla okulların üzerine düşen görevlerden birisi, okul programında doğrudan belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğrencilere aktarmak, öğrencileri belirlenen kurallara uygun şekilde disipline etmek, onların ahlaki gelişimine katkı sağlamak ve karakterini olumlu yönde etkilemektir. Bunun yanında Türkiye’de okullarda değerler eğitiminin tarihi çok eskilere dayanmasına rağmen yakın döneme kadar öğretim programlarında değerler eğitimine doğrudan yer verilmediği bilinmektedir (Köç vd., 2020: 101-102).

Değerler eğitimi; karakterli, ahlaklı ve kişilik sahibi bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Değerlerin çocuğa aktarılması süreci olan değerler eğitiminde, başta aile olmak üzere okul, çevre, medya ve sosyal medya gibi unsurlar etkin rol oynar. Dolayısıyla toplumların sahip olduğu değerleri aktarma ve yaşatmada en temel görev eğitim kurumlarına düşer. Bu nedenle ülkemizde son yıllarda değerler eğitimine özel olarak önem verilmeye başlanmıştır (Temizyürek ve Karagöl, 2016: 2182). Sosyal ve model olarak öğrenme ilk olarak ailede başladığı için değerler eğitimi ilk olarak ailede başlar ve daha sonra okullarda devam eder. Her aile aynı değere sahip olmadığından ya da değerleri aynı ölçüde ön plana çıkarmadığından toplumun dinamiklerini oluşturan temel değerler formal düzeyde okullar vasıtasıyla verilmelidir. Okullarda yürütülen değer aktarımı sürecinin daha formal boyutta sürdürülmesi öğretim programları vasıtasıyla olmaktadır (Kandemir ve Torun, 2020: 268).

Öte yandan değer eğitimi veya değerler eğitimi ile ilgili temel sorun, öznel ve bir ölçüde yerellik tarafı bulunan değer yargılarının toplumca ortaklaştırılmasının zorluğudur. Çünkü kişilerin ve toplumların doğru, güzel, faydalı algıları farklılık arz edebilir. Bu durumda, değerler eğitimini sağlıklı bir zemine oturtmak bir hayli zorlaşır (Yaman, 2014: 24-25). Dolayısıyla değerlerin aktarılmasında da farklı yöntemler kullanılır. Bu yaklaşımlardan biri de yaptıkları ve yaşantılarıyla topluma örnek olmuş kahramanların bu süreçte örnek olarak kullanılmasıdır. Bundan dolayı değerler eğitiminde tarihî şahsiyetlerin ve eserlerin kullanılması değerlerin kazandırılmasına katkı sağlar (Köç vd., 2020: 98).

Ayrıca değerler soyut unsurlar olduğundan değer aktarım sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşılabilir. Bu bağlamda değer aktarımında çeşitli yaklaşımlar benimsenir. Bu yaklaşımlar kimi zaman ismi farklılaşsa da belirli başlıklar altında toplanabilir. Telkin, ahlaki sorgulama, değer analizi, değer belirginleştirme ve eylem öğrenme yaklaşımı değer öğretimi yaklaşımlarından olsa da bu yaklaşımlar içinde farklı yöntem, teknik ve materyaller uygulanabilir. Bu materyallerden biri de yazılı, görsel ya da işitsel materyallerdir. Değerlerin, duygulara hitabında görsel ve işitsel materyaller daha etkilidir. Bu bağlamda değerler eğitiminde edebî ürünlerden yararlanmak önem arz eder. Birçok araştırmacı ve bilim adamı yaptığı çalışmalarda edebî ürünlerin duygulara hitap eden yanının olduğu ve değerler eğitiminde bu ürünlere yer vermenin önemli olduğundan bahseder. Bazı araştırmacılar da edebî ürünlerden yararlanmanın millî duyguları özümsetme, kültür, kimlik, sevgi ve saygı gibi birçok unsuru benimsetme adına katkı sağlayabileceğine değinir (Kandemir ve Torun, 2020: 272).

Birçok araştırmacı, edebî metinlerin kullanılarak millî ve evrensel değerlerin kazandırılabilceğini belirtir. Bu boyutu ile İstiklâl Marşı da edebî bir ürün olarak millî ve evrensel değerlerin öğretiminde kullanılabilir. Bu bağlamda değer öğretiminde millî marşlardan da değer aktarım materyali olarak yararlanılabileceği düşünülebilir. Millî marşlar halkın ortak değerlerine ve duygularına hitap ettiği için değer eğitiminde fayda sağlayabileceği söylenebilir. Millî marşımız olan İstiklâl Marşı’nın da değer eğitiminde etkili bir materyal olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında önemli gün ve toplantıların yanı sıra, pazartesi günü ders başı yapmaktan hafta sonu tatile girmeye kadar İstiklâl Marşı’na her türlü toplumsal etkinlikte yer verilir. Bu kadar coşku ve heyecanla tekrar edilen bu marşın içindeki değerleri fark ederek okumanın, öğrencilerde farklı bilinç ve duygular oluşturabileceği düşünülmektedir (Kandemir ve Torun, 2020: 272).

Sonuç olarak değerler, davranışlara rehberlik eden standartlardır ve bu standartlar toplumdan topluma farklılık gösterir. Bununla birlikte değerler, bireyin karakter yapısının tanımlanmasına olanak vererek bireylerin

oluşturduğu toplumun da genel karakter yapısını anlamamızda ölçüt olarak kullanılır. Bu çerçeveden bakıldığında her toplumun kendine özgü değerleri vardır ve bu değerler bütününe millî değerler denir. Türk milletinin de kendine has millî değerleri olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla Türk milleti için İstiklal Marşı millî bir değerdir (Tay ve Nalçacı, 2020: 245).

1. 2. Mehmet Akif Ersoy ve Eserleri Üzerine Değerler Eğitimi Açısından Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde Mehmet Akif, eserleri (özellikle Safahat) ve İstiklal Marşı ile ilgili değerler eğitimi ve değerler aktarımı bağlamında kaleme alınan bildiri, makale ve tez çalışmalarına yer verilmiştir. Yapılan alan yazısı ve literatür taramasında, Mehmet Akif ve eserleriyle ilgili değerler eğitimi kapsamında altı bildiri ve makale metni ile sekiz tane de yüksek lisans tez çalışması tespit edilmiştir. Tespit edilen bu çalışmalar, Mehmet Akif ve eserlerini değerler eğitimi ve aktarımı bağlamında ele alan, değerler eğitimi kavramıyla doğrudan bağlantılı olan ilmî çalışmalardır. Tespit edilen bildiri, makale ve tez çalışmaları, yayım ve hazırlanma yıllarına göre tasnif edilerek verilmiştir. Yapılan literatür taramasının dışında, Mehmet Akif ve eserleriyle ilgili değerler eğitimi kapsamında ele alınmayan lakin bu alanda değerlendirilebilecek farklı bilimsel çalışmalar bulunabilir.

1. 2. 1. Bildiri ve Makaleler

1. 2. 1. 1. Yeniterzi, Emine. (1997). Safahat'ta İnsanî Değerler, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 4, s. 263-277.

Yeniterzi, Safahat'ta İnsanî Değerler adlı makalesinde Akif'in şiirlerinin toplamından oluşan Safahat adlı eserde yer alan insani değerleri inceler. Yeniterzi'ye göre, Safahat'ta "İman, ahlak, terbiye, aile, ümit, azim, çalışkanlık, sorumluluk duygusu, hürriyet, adalet, merhamet, doğru sözlülük, sabır" olmak üzere toplam on üç insani değer yer alır. Yazar tespit ettiği bu değerleri, Safahat'ta verdiği örneklerle açıklar ve inceler.

1. 2. 1. 2. Temizyürek, Fahri; Karagöl, Efecan. (2016). Hedef Kitleli Çocuk Olan Mehmet Akif Ersoy Biyografilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, *Turkish Studies*, C. 11, S. 3, s. 2175-2192.

Temizyürek ve Karagöl, Hedef Kitleli Çocuk Olan Mehmet Akif Ersoy Biyografilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi adlı makalelerinde hedef kitleli ilköğretim ikinci kademe yani ortaokul çocuğu (11-14 yaş) olan üç adet Mehmet Akif Ersoy biyografisi incelerler. Çalışmada biyografik inceleme tarzında kaleme alınan Metin Özdamarlar'ın Millî Şairimiz Mehmet Akif, Recep Şükrü Apuhan'ın Mehmet Akif Ersoy Özgürlük Peşinde ve Nejla Sakarya'nın Mehmet Akif ve Ben adlı eserleri üzerinde değerlendirilme yapılır. Araştırmada, genellikle Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda yer alan değerler esas alınmıştır.

Bu üç biyografik eser üzerinde yapılan inceleme neticesinde "Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, cesaret, çalışkanlık, doğruluk ve dürüstlük, dostluk, duyarlılık, fedakârlık ve paylaşma, iyilik ve yardımseverlik, kültürel mirasa sahip çıkma, liderlik, merhamet, misafirperverlik, okul hayatının önemi, özgür düşünebilme, özgüven, sağlıklı olmaya önem verme ve spor yapma, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanperverlik" adında toplam yirmi dört değer tespit edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ilköğretim ikinci kademe yani ortaokul seviyesinde temel değerlerin öğretimi ve aktarımı bağlamında, Mehmet Akif gibi şahsiyetler başta olmak üzere diğer şair ve yazarların biyografilerinin hazırlanması ve öğretilmesinin faydalı ve başarılı olacağı kanaatine varılmıştır.

1. 2. 1. 3. Kandemir, Kübra; Torun, Elif. (2020). İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, C. 4, S. 2, s. 267-284.

Kandemir ve Torun, çalışmalarında Sosyal Bilgiler dersi bağlamında İstiklal Marşı'nda yer alan "Adalet, bağımsızlık, dayanışma, duyarlılık, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik" olmak üzere toplam dokuz değer tespit eder ve incelerler. Tespit edilen değerler, tarama modeli kullanılarak dörtlük ve mısralar halinde verilir.

1. 2. 1. 4. Köç, Ahmet; Demirkaya, Hilmi; Ünal, Orhan. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif ve Safahat, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, C. 7, S. 13, s. 98-118.

Köç, Demirkaya ve Ünal'ın birlikte kaleme aldıkları makalede, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler bağlamında Mehmet Akif ve eseri Safahat ele alınır ve incelenir. Yapılan inceleme neticesinde bulgu olarak '*Adalet, sorumluluk, bilimsellik, estetik, vatanseverlik, çalışkanlık, yardımlaşma, aile birliği, duyarlılık ve yardımseverlik*' adında toplam dokuz temel değer tespit edilmiştir. Tespit edilen değerler, uygun alıntılara yer verilerek ele alınır.

1. 2. 1. 5. Tay, Bayram; Nalçacı, Ahmet. (2020). İstiklâl Marşı'mızda Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi, C. 18, S. 40, s. 243-275.

Tay ve Nalçacı tarafından kaleme alınan İstiklâl Marşı'mızda Değerler adlı makalede, İstiklal Marşı'mızda yer alan temel değerler tespit edilerek tasnif edilir. Çalışmada İstiklal Marşı metnindeki temel değerler belirlenerek, verilen örneklerle ortaya konulur. Makalede İstiklal Marşı'nda yer alan '*Bağımsızlık, bayrak sevgisi, cesaret, duyarlılık, inanç, milliyetçilik, özgürlük, sorumluluk, şehitlik, vatanseverlik*' adında toplam on değer tespit edilmiştir.

1. 2. 1. 6. Canatan, Kadir. İstiklal Marşı'nın Temsil Ettiği Değerler Üzerine Bir Çözümleme, academia.edu/ 24800083/ İstiklal_Marşının_Değerleri.

Kadir Canatan tarafından kaleme alınan yazıda, İstiklal Marşı'nın temsil ettiği değerler belirlenir ve belirlenen bu değerler bilimsel zeminde çözümlenerek incelenir. Canatan'a göre, her kıtada bir değer olmak üzere İstiklal Marşı'mız sırasıyla '*Cesaret, istiklal, hürriyet, maneviyat, ümitvar olmak, vatan sevgisi, fedakârlık, ezan (şehadet), aşkınlık, bayrak (hilal)*' adlı on temel değeri içerir ve temsil eder. Yazara göre cesaret, maneviyat, şehadet, ezan, fedakârlık, aşkınlık ve hilal gibi değerler geleneksel dinî ve İslami değerler iken; istiklal, hürriyet, yurt ve vatan gibi değerler ise modern değerler olarak telakki edilebilir. İstiklal Marşı'nın ihtiva ettiği iyimserlik, ümitvar olmak ve fedakârlık ise hem dinî-İslami hem de modern değerler olarak anılabilir. Sonuç olarak İstiklal Marşı'nın temsil ettiği değerler, geleneksel ve modern değerlerin bir sentezidir.

1. 2. 2. Tezler

1. 2. 2. 1. Öksüz, Refik. (1999). Safahat'ta Ahlaki Unsurlar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Öksüz, yapmış olduğu tez çalışmasında Mehmet Akif'e ait olan, bütün şiirlerini topladığı, yedi kitaptan oluşan ve İstiklal Marşı'nın yer almadığı Safahat adlı eseri ahlaki değer ve unsurlar bakımından inceler. Yapılan inceleme neticesinde Safahat'taki ahlaki değerler; '*kişisel ahlak (Adalet, ahde vefa, çalışmak, doğruluk, şefkat ve merhamet, edep ve hayâ), aile ahlakı (Evliliğin ve aile kurmanın önemi, kadının değeri) ve sosyal ahlak (Yardımlaşma, marifet ve ilim, hakka riayet etme, vatan sevgisi, birlik ve beraberlik)*' başlıkları altında tasnif edilir. Öksüz çalışmasında, Safahat'ta üç farklı başlık altında toplam on üç değer tespit etmiştir.

1. 2. 2. 2. Aktaş, Fatma Sultan. (2007). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserindeki Ahlak Anlayışı İle İlgili Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul.

Aktaş çalışmasında, Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserindeki ahlak anlayışıyla ilgili fikir ve görüşlerini ele alır. Yapılan inceleme neticesinde Mehmet Akif'in ahlak anlayışı; '*ferdi ahlak (İnsanın mahiyeti ve kıymeti, edep, ilim-ilmin önemi ve aydınlar, çalışmak-azim-gayret ve tevekkül, ümitvar olmak, sabır, doğruluk-sıdk, emanet-emaneti ehline vermek, cesaret, cahillik ve cehaletten uzak durmak, kötü ve zararlı alışkanlıklardan kaçınmak, inatçılık etmek), ailevi ahlak (ailenin önemi, çocuğun ailedeki eğitimi) ve toplumsal ahlak (adalet, vazife bilinci-sorumluluk, birlik ve beraberlik, fikir ve vicdan hürriyeti, selam, komşu hakkı, meselelere bakışta yapıcı olmak, din anlayışı ve din adamlarının tutumları, dostluk ve arkadaşlık, devlet başkanının tutumu, yoksula yardım, büyüklere ve misafire hürmet)*' olmak üzere üç ana başlık altında toplam yirmi üç değer olarak tasnif edilir.

1. 2. 2. 3. Moğul, Selçuk. (2012). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri.

Çalışmada Mehmet Akif'in Safahat adlı eserinde yer alan değerler, Türkçe eğitimi ve öğretimi bağlamında ele alınır ve incelenir. Moğul çalışmasında, *"Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik"* olmak üzere Türkçe eğitimi ve öğretimi kapsamında toplam on yedi değer tespit etmiştir. Ayrıca yazara göre, Safahat'ta en çok ön plana çıkan değerler bilimsellik ve çalışkanlıktır.

1. 2. 2. 4. Biçer, Seçil. (2013). Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'a Ait "Safahat" Adlı Eserin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak.

Biçer, yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında Mehmet Akif'in Safahat adlı eserinde yer alan şiirleri, Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında belirlemiş olduğu Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan değerler çerçevesinde inceler. Yazar, çalışmasında Safahat'taki şiirlerde *"Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik"* olmak üzere toplam yirmi değer tespit etmiştir. Tespit edilen bu değerler, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan değerlerle mukayese edilerek incelenir.

1. 2. 2. 5. Emer, Asım Mikail. (2014). Safahat'ta Değerler Eğitimi Unsurları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

Emer, Safahat'ta Değerler Eğitimi Unsurları adlı çalışmasında Mehmet Akif'in Safahat adlı eserinde yer alan değerleri belirleyerek, Safahat'ı değerler eğitimi ve aktarımı açısından ele alır. Emer çalışmasında, *"Adalet, adamlık, ahlak, azim, birleştiricilik, çalışkanlık, diğergamlık, doğruluk, duyarlık, edep, fedakârlık, hakkaniyet, hikmet, hoşgörü, idealizm, iffet, inanç, kanaatkârlık, merhamet, özgüven, paylaşımcılık, sabır, sadakat, saygı, sebat, sevgi, sorumluluk, şecaat, şükür, tefekkür, tevazu, tevekkül, ümitvarlık, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik"* olmak üzere toplam otuz altı değer unsuru tespit etmiştir. Tespit edilen bu değer unsurları, değerler eğitimi ve aktarımı açısından ele alınır ve incelenir.

1. 2. 2. 6. Küçükçaya, Cihat. (2014). Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Van.

Küçükçaya, çalışmasında Mehmet Akif'in şiirlerinde yer alan değerler ile ilköğretim ikinci kademe Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında geçen değerleri karşılaştırır ve analiz eder. Kısacası Akif'in şiirlerindeki değerleri, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temel değerlerle mukayese ederek inceler. Küçükçaya'nın tespitine göre, Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitapları açısından Akif'in şiirlerinde *"Adalet, ahlak, aile, bağımsızlık, barış, bilim-ilim, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk ve dürüstlük, duyarlılık, eşitlik, fedakârlık, görev-sorumluluk, hak-insan hakları, hoşgörü, kahramanlık, merhamet, millet sevgisi, özgürlük, sağlık, sanat-estetik, saygı, sevgi, temizlik, ümit-umut, vatanseverlik, yardımseverlik"* adında toplam yirmi sekiz değer vardır.

1. 2. 2. 7. Yılmaz, Reşit. (2017). Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretiminde Safahat'ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Yılmaz, yüksek lisans tez çalışmasında Mehmet Akif'in Safahat adlı eserini Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temel değerler bağlamında inceler. Yapılan inceleme neticesinde Safahat adlı eserde Sosyal Bilgiler dersi ile ilintili *"Sorumluluk, bilimsellik, farklılıklara saygı, estetik, kültürel mirasa duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, vatanseverlik, çalışkanlık, dürüstlük, akademik dürüstlük, adil olma-bayrağa ve"*

İstiklal Marşı'na saygı, tarihsel mirasa duyarlılık, yardımseverlik, barış, aile birliğine önem verme, duyarlılık, sağlıklı olmaya önem verme'' olmak üzere toplam on sekiz değer belirlenmiştir.

1. 2. 2. 8. Uçar, Emine Can. (2020). Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerindeki Temel Değerlerin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Uçar, çalışmasında Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinde yer alan temel değerleri din eğitimi bağlamında ele alarak inceler. Şairin eserlerindeki temel değerleri din eğitimi açısından, *''Sabır, sorumluluk, çalışkanlık-gayretli olmak, ilme önem vermek, adalet, dürüstlük-doğruluk, vatansever olmak, birlik ve beraberlik, anadilin korunması''* başlıkları altında dokuz değer olarak tasnif ederek değerlendirir.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2. 1. İstiklal Marşı'nda Yer Alan Kök Değerlerin Değerler Eğitimi ve Değer Aktarımı Kavramları Açısından İncelenmesi

İstiklal Marşı, bütün Türk milletinin ortak mutabakat metnidir. Bizi millet yapan temel bileşenlerimizden biridir. Marşımız, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üzerinde kurulduğu toprakların savaşla tekrar vatan yapılmasının bir belgesidir, devlet ve vatanımızın tapusudur. Zira bu metin, Türk milletinin var olma ve yok olma mücadelesinin en kıvılcığı bir dönemde, Türk'ün tarihe karşı direniş kararlılığının zirvede olduğu bir sırada üretilmiş Türk millî ruhunun ortak heyecanının, ortak iradesinin, ortak hassasiyetinin bir ürünüdür (Çetin, 2011: 7).

İstiklal Marşı, bizi biz yapan değerlerin ifadesi olarak betimlenir. Bunun yanında kendi varoluş menkıbemizin gür sesi, şeref ve izzetin adresini gösteren, onurlu yaşamanın yolunu nakşeden bir anıt olduğu belirtilir. Dolayısıyla İstiklal Marşı, birçok açıdan önemli ve özeldir. İstiklal Marşı'nın ortaya çıkmasındaki tarihsel süreç onun neden bu kadar değerli olduğunun da ipuçlarını verir. İstiklal Marşı, hem yazıldığı dönemin özelliklerini hem de Türk milletinin özelliklerini içeren özel bir metindir. Bundan dolayı İstiklal Marşı çeşitli açılardan akademik çalışmalara kaynaklık etmiştir. İstiklal Marşı, Millî Mücadelenin amacını anlatan ve Türk milletinin karakterini yansıtan anlamlı bir manzume ve somut bir belgedir. Türk milletinin karakteri marşın mısralarına özenle işlenmiştir. Marşa dikkatli bir bakış açısıyla bakıldığında, Türk milleti ile özdeşleşen kavramlar açık bir şekilde görülür (Tay ve Nalçacı, 2020: 244-260).

Bizim gibi çoğu modern uluslar ve devletlerin ulusal marşları, bağımsızlık savaşlarının sonrasında ve yeni devletlerin oluşumları sırasında yazılmıştır. Bu nedenle ulusal marşlar, bir yandan bağımsızlık savaşlarının yarattığı o günkü ruh halini yansıtırlar, diğer yandan da uluslar için yeni idealler ve hedefler çizerler. İstiklal Marşı'mız, Kurtuluş Savaşının sürdürüldüğü bir sırada ve yazarın Kurtuluş Savaşının kazanılacağına değin inancını, asker ve milletiyle yürekliliğine ve özverisine güvenini; ulusal bağımsızlığa, hakka, yurduna ve dinine bağlılığını dile getiren bir eser olarak doğmuştur. Bu açıdan İstiklal Marşı, bir yandan yazarın ruh dünyasını ve fikirlerini ifade ederken, diğer yandan da içinden doğduğu toplumun ruh dünyasını ve değerlerini dışa vurur. İstiklal Marşı'nın hangi değerleri temsil ettiğini anlamak için onu tarihsel ve kültürel yapıdan soyutlamadan, bilakis bu yapı içinde bir yere koyarak değerlendirmemiz gerekir (Canatan, 1).

Dolayısıyla İstiklal Marşı metni üzerinde yapılan inceleme neticesinde *''Bağımsızlık, Bayrak Sevgisi, Cesaret, Duyarlılık, İnanç, Milliyetçilik, Sorumluluk, Şehitlik, Ümit Varlık, Vatan Sevgisi''* olmak üzere toplam on kök değer tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değerler, metinde yapılan alıntılarla anlatılmış ve değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları ile olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca İstiklal Marşı, metin olarak birçok kaynakta farklı imlalarla verilmekte ve yazılmaktadır. Bu bağlamda ortak ve doğru bir imlaya sahip bir metin bulmak zor, hatta hemen hemen imkânsızdır da denilebilir. Dolayısıyla inceleme ve araştırma sürecinde doğru bir imlaya sahip İstiklal Marşı metni bulmak düstur edinilmiştir. Bunun için de bu alanda uzman bir bilim adamı olan Nurullah Çetin'in İstiklâl Marşı'mızı Anlamak kitabında yer alan ve doğru bir imlaya sahip olan İstiklal Marşı metni verilmiş ve üzerinde inceleme yapılmıştır.

2. 1. 1. Bağımsızlık

Devletlerin hayatında millî marşların ayrı bir önemi vardır. Bu marşlar ait olduğu milletlerin karakterlerini yansıtır. Türk millî marşının adı *''İstiklal''*dir. Bu ad milletimizin önde gelen belki de en önemli özelliğini

ifade eder (Bilgin, 2009: 22-23). İstiklal diğer adıyla bağımsızlık değeri, İstiklal Marşı metninde en çok işlenen ve vurgulanan değerlerden biridir. Bunun yanında bu değerle ilişkili olan ve ön plana çıkan bir diğer değer ise hürriyet yani özgürlük konusudur. Bu alanda yapılan birçok ilmî çalışmada bağımsızlık ile hürriyet değeri ayrı başlıklar altında ele alınmış ve incelenmiştir. Lakin çalışmamızda İstiklal Marşı'nda yer alan hürriyet değeri, ayrı bir değer ve başlık altında ele alınmayıp, birbirleriyle ilintili oldukları için bağımsızlık değeri ve teması başlığı altında değerlendirilmiştir.

İstiklal Marşı metninde işlenen ve üzerinde önemle durulan temel değerlerin başında bağımsızlık yani istiklal değeri gelir. Öyle ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmi marşı olan bu şiir, adını da bağımsızlık değerinden alır. Tespitlerimize göre bağımsızlık değeri, İstiklal Marşı'nın geneline hâkim olmakla beraber özel olarak üç yerde geçer. Mehmet Akif, marşın ilk iki dördürlüğünde cesaret, bayrak sevgisi ve milliyetçilik değerlerinden bahsettikten sonra ikinci dördürlüğün sonunda bağımsızlık değerine vurgu yapar. Hakk'a tapan, yani Allah'a inanan, güvenen ve Allah yolundan ayrılmayan Türk milletinin, bağımsız ve hür bir şekilde yaşamasının en doğal hakkı olduğunu ifade eder:

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;

Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl! (Çetin, 2011: 12)

Bağımsızlık değerinin kuvvetle vurgulandığı bölüm, şiirin üçüncü dördürlüğüdür. Şair, Türklerin ezelden beri hürriyetlerine ve bağımsızlıklarına olan düşkünlüğünü şu dizeler eşliğinde dile getirir:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çulgin bana zincir vuracakmış? Şaşarım! (Çetin, 2011: 12).

Birbirleriyle yakından ilişkili olan hürriyet (özgürlük) ve istiklal (bağımsızlık) değerlerinin en yüksek sesle haykırıldığı bölüm ise, marşın son iki dizesidir. Bağımsızlık ve hürriyetin büyük Türk milletinin ve şerefli Türk bayrağının hakkı olduğunu şair, şu mısralarla haykırır:

Hakkıdır hür yaşamış bayrağımız hürriyet;

Hakkıdır; Hakk'a tapan milletimin istiklâl! (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 2. Bayrak Sevgisi

Bayrak sevgisi değeri, İstiklal Marşı'nda en çok işlenen ve dile getirilen konu ve temalardan biridir. Bayrak sevgisi değeri, İstiklal Marşı metninde üç yerde geçer. Özellikle şiirin birinci ve ikinci dördürlüklerine hâkim olan en güçlü değer, hiç kuşkusuz bayrak sevgisidir. Şair, birinci dördürlükte Türk milletine cesaret veren bir dille seslenerek bayrak değerini anlatır. Rengini şehitlerin kanından alan bayrak, Türk milletinin parlayan yıldızdır ve yeryüzünde en son Türk kalıncaya kadar gönlerde dalgalanacaktır.

Ayrıca İstiklal Marşı'nı tahlil eden Çetin'e göre (2011: 33) birinci dördürlükte yer alan şafak kelimesi, şiirdeki simgesel anlamıyla millî Türk varlığı ve devletinin batır gibi oluşunu, ölüm kalım mücadelesi sürecinin en kızıştığı anları temsil eder. Şafak kelimesi, temel anlamıyla Güneşin batı ufkunda batışından hemen sonra oluşan kızılıktır. Yani akşam vaktinde Güneşin batışını ifade eder. Ayrıca şafak kelimesinin bir de "Güneşin doğuşu" anlamı vardır. Dolaylı olarak mısradaki "Güneş gibi doğan, gökyüzünde parıl parıl parlayan bu Türk bayrağı, batmaz." anlamı da saklıdır.

Yine Çetin'e göre, al sancak ifadesi sancak yani bayrak demektir. Bayrak da bir milletin bağımsızlığını, hürriyetini, asaletini temsil eder. Al sancak, kırmızı yani kanlı bayraktır. Dolayısıyla bayrak ile güneş arasında özdeşlik motifi vardır. Türk milletinin bağımsızlığını temsil eden Türk bayrağı, batmakta olan güneşe benzetilir. Güneşin bayrak olarak algılanması, güneşin bayrakla özdeşleştirilmesi motifi, Hun Türklerinin büyük hakani Mete Han'ın hayatından esinlenerek oluşturulan Oğuz Kağan Destanı'nda da geçer. Oğuz Kağan, Oğuz beylerine ziyafet verip kendisini kağan ilan ettikten sonra dünya çapındaki fetih felsefesini vurgulamak üzere âdete bir slogan, bir ilke, bir vecize olarak şöyle der (Çetin, 2011: 33-34):

Takı taluy takı müren (Daha deniz daha müren (nehir)),

Kün tuğ bolgil kök kurıkan (Güneş bayrak gök kurıkan (çadır)). (Çetin, 2001: 34).

Mehmet Akif ise güneş ile bayrak arasındaki bu özdeşlik motifini birinci dördürlükte, Türk milletine seslenerek şu mısralarla dile getirir:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak. (Çetin, 2011: 12).

Marşın ikinci dördlüğünde milliyetçilik ve bağımsızlık değerlerinin yanında bayrak sevgisi değeri de ağırlıklı olarak işlenir. Şair, bu dördlükte bayrağı nazlı bir kıza veya geline benzeterek yüzünü ekşitmemesi, kaşlarını çatmaması gerektiğini, büyük Türk milletine gülümsemesini, eğer böyle devam ederse bayrak için dökülen kanların helal olmayacağını ifade eder:

Çatma, kurban olayım, çehreni ay nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül, ne bu şiddet, bu celâl?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl; (Çetin, 2011: 12).

Bayrak sevgisi değerinin işlendiği son bölüm ise şiirin en son dördlüğüdür. Şair, bu dördlükte de yine şafak sözcüğünü kullanarak bayrağın bir güneş gibi tekrar Türk milletinin ve bütün vatanın üzerine doğduğunu dile getirir:

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;

Olsun artık dökülen kanlarımız hepsi helâl. (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 3. Cesaret

İstiklal Marşı'nda tespit edilen diğer bir değer ise cesarettir. İstiklal Marşı genel olarak ele alındığında insana şevk, heyecan ve coşku veren, cesaret aşıl原因 ve kahramanlık duygularını terennüm eden bir şiir olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanında belirgin olarak cesaret değeri, İstiklal Marşı'nda iki yerde geçer. İstiklal Marşı'nın Türk'e cesaret veren "Korkma" sözü ile başlaması, birçok şair, yazar ve araştırmacı tarafından kabul edilmemiş ve eleştirilmiştir. Lakin İstiklal Marşı'mız, Türk milletinin cesaretini, tahammülünü ve direncini artırmak için "Korkma" ifadesi ile başlar ve bu ifadenin cesaret değeri ile ilgili olduğu anlaşılır (Tay ve Nalçacı, 2020: 262). Çetin ise (2011: 31) bu sözcüğü, peygamber efendimiz Hz. Muhammed ile ilk halife Hz. Ebubekir'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken başlarından geçen olayla özdeşleştirir ve açıklar. Akif ise, cesaret değerini şiirde Türk milletine seslenerek dile getirir:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. (Çetin, 2011:12).

Cesaret değerinin şiirde geçtiği diğer bir bölüm ise üçüncü dördlüğün son iki mısradır. Şair, Türk milletinin cesaret, yiğitlik ve kahramanlık konularındaki sahip olduğu hasletleri şu dizelerle ifade eder:

Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner aşarım;

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım. (Çetin, 2011: 12).

2. 1. 4. Duyarlılık

Duyarlılık ya da diğer bir adıyla duyarlı olma değeri, İstiklal Marşı metninde üç dördlükte yer alır. Şair, bazı hususlarda Türk milletini ve Türk gençliğini daha duyarlı olmaya veya daha duyarlı davranmaya davet eder. Akif, beşinci dördlükte Türk milletini vatanı savunma konusunda daha duyarlı olmaya ve gerekirse göğüslerini siper ederek bu işgal ve saldırıyı durdurmaya çağırır:

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın,

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

Doğacaktır sana va'd ettiği günler Hakk'ın.

Kim bilir belki yarım, belki yarından da yakın. (Çetin, 2011: 12).

Şair, altıncı dördlükte Türk milletinden ve Türk gençliğinden bu vatanı sıradan bir toprak parçası olarak görmemelerini, bu vatan için canını feda etmiş şehitler konusunda daha duyarlı olmalarını ister. Bunun aksini

yaparak özellikle atalarının aziz ve mukaddes ruhlarını incitmemelerini ve bu konuda duyarlı davranmalarını öğütler:

Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefansız vatani.

Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatani. (Çetin, 2011: 12).

Mehmet Akif, Türk milletinin sözcüsü olarak sekizinci dördlükte özellikle kâfirlerin elinin Türk-İslam âlemi için kutsal olan ezana, camilere ve diğer mabetlere değmemesi konusunda duyarlı davranır. Bunun yanında bütün Türk milletini de bu konuda duyarlı ve sorumlu davranmaya davet eder:

Rûhumun senden, ilâhî, şudur ancak emeli,

Değmesin mabedimin göğsüne nâhmahrem eli,

Bu ezanlar ki şehâdetleri dinin temeli

Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli. (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 5. İnanç

İstiklal Marşı metninde yer alan ve kuvvetli bir şekilde dile getirilerek işlenen değerlerden biri de hiç kuşkusuz inanç değeridir. İnanç değeri, metinde üç yerde ele alınır ve daha çok 'iman, mabet, ezan, şehadet, ilah' kavramları ile ilişkilendirilerek anlatılır ve dile getirilir. Yani şiirde inanç değerini oluşturan temel unsurlar iman, mabet, ezan, şehadet ve ilah kavramlarıdır. Akif, dördüncü kıtada batının sahip olduğu son teknolojik askeri silah ve mühimmata karşı Türk milletinin iman ve inanç dolu bir yüreğinin olduğunu şu dizelerle haykırır:

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

Benim iman dolu göğsüm gibi shaddim var. (Çetin, 2011: 12).

Şair, sekizinci dördlükte inanç değerini ilah, mabet, ezan ve şahadet kavramları ile ilişkilendirilerek işler. Ne olursa olsun Türk milletinin kutsal kabul ettiği değerlere (mabet: ibadet yerleri, camiiler, ezan vb.) dokunulmaması gerektiğini ve bunun en büyük arzusu olduğunu dile getirir:

Ruhumun senden, ilâhî, şudur ancak emeli,

Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli,

Bu ezanlar ki şehâdetleri dinin temeli

Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli. (Çetin, 2011: 13).

Şair, dokuzuncu dördlükte 'Ülkemiz düşman işgalinden kurtulunca ben ölmüş isem ve mezar taşım varsa benim yerime şükür secdesini mezar taşım yerine getirir, cesedim soyut bir ruh gibi göğe doğru yükselir.', diyerek inanç değerine kuvvetle vurgu yapar:

O zaman vecd ile bin secde eder - varsa- taşım.

Her cerihamdan, ilâhî, boşanıp kanlı yaşım,

Fışkırır rûh-ı mücerred gibi yerden na'sım;

O zaman yükselerek arşa değer belki başım! (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 6. Milliyetçilik

İstiklal Marşı'nda yer alan kök değerlerden biri de hiç kuşkusuz milliyetçiliktir. Şiirde milliyetçilik değeri, ırk sözcüğü yani Türk ırkı, Türk milleti sözlerinin kullanımı ile ifade edilir. Milliyetçilik değeri, şiirde iki farklı kullanım şekli ile yer alır. Mehmet Akif, kaleme aldığı şiirde milliyetçilik değerini dile getirirken ırk kelimesini kullandığı için ciddi manada eleştiriler olsa da, Akif'in kastettiği ırkçılık değil bilakis vatanın kurtuluş reçetesi

olarak sunulmuş Türk milliyetçiliğidir. Bundan dolayı bu topraklarda yaşayan herkesin, -Türk olan ve kendini Türk hissedenden herkesin- vatanın bekası için verdiği şerefli mücadele en büyük milliyetçilik örneğidir.

Dolayısıyla kahramanlık, Türk milletinin en büyük hasletlerinden biridir. Türk'ü asırlardan beri yaşatan bir duygudur. Türk milletinin hayat felsefesinin temelini teşkil eden ve Orhun Yazıtlarında da geçen milliyet, istiklal ve hürriyet gibi kavramlar İstiklâl Marşı'nın da temel kavramlarıdır. İstiklâl Marşı'nda dile gelmiş olan milli ve mukaddes değerler, Türk millî varlığının ve Türk milliyetçiliğinin temel unsurlarıdır (Bilgin, 2009: 27). Akif, ikinci kıtada Türk bayrağına seslenirken milliyetçilik değerini de ön plana çıkarır:

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül, ne bu şiddet, bu celâl? (Çetin, 2011: 12).

Şair, sonsuza kadar Türk milletine ve Türk bayrağına esaret ve köleliğin olmayacağını şu sözlerle haykırarak milliyetçilik değerine vurgu yapar:

Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl: (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 7. Sorumluluk

İstiklâl Marşı metninde tespit edilen temel değerlerden biri de sorumluluktur. Sorumluluk değeri, metinde iki yerde geçer. Akif, sorumluluk değerini özellikle beşinci ve altıncı dördlüklerde dile getirir. Beşinci dördlükte Türk milletine ve Türk gençliğine '*Arkadaş!*' diye seslenerek, vatani savunma konusunda sorumluluklarının olduklarını açıkça ifade eder. Her Türk, vatanını savunmak ve korumak için sorumludur ve gerekirse vatanın bekası için göğsünü siper ederek canını feda etmelidir:

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın,

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın. (Çetin, 2011: 12).

Millî şairimiz Mehmet Akif, altıncı dördlükte de Türk gençliğine seslenerek üzerinde hürce yaşadıkları bu yerlerin sıradan bir toprak parçasından ibaret olmadığını, kan dökülerek bu toprakların vatan yapıldığını söylerken, gençleri bu konuda sorumlu olmaya ve davranmaya davet eder:

Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı. (Çetin, 2011: 12).

2. 1. 8. Şehitlik

İstiklâl Marşı'nda yer alan diğer bir değer de şehitliktir. Şehitlik kavramı, Türk düşünce sisteminde her zaman önemli bir yere sahip olmuş ve Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri ile beraber sağlam bir zemine oturmuştur. Hatta Kur'an-Kerim'de Bakara Suresinin 154. Ayetinde '*Allah yolunda öldürülenlere (ölüler) demeyin. Hayır, onlar diridirler. Fakat siz sezemezsiniz.*' (Yazır, 2017: 23) ifadesi yer alır. Şehitlik değeri, İstiklâl Marşı'nda iki yerde kendine yer bulmuştur. Mehmet Akif, altıncı dördlükte canlarını ve kanlarını bu cennet vatan için feda edip, toprakta kefensiz bir şekilde yatan şehitleri hatırlatarak, hemen hemen her Türk ailesinde muhakkak bir şehidin olduğunu ve onların aziz ve mukaddes ruhlarını incitmememiz gerektiğini ifade eder:

Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı. (Çetin, 2011: 12).

Şair, yedinci dördlükte bu vatan için o kadar şehit verilmiştir ki, toprağı sıksanız neredeyse şehit kanı fişkıracaktır, der. Bu dördlükte de vatan için canlarını feda etmiş şehitleri hatırlatarak, şehitlik değerini ön plana çıkarır:

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?

Şühedâ fişkıracak, toprağı sıksan, şühedâ! (Çetin, 2011: 13).

2. 1. 9. Ümit Varlık

Ümit Varlık ya da ümit var olma değeri, İstiklal Marşı'nda bir yerde geçerek şair tarafından millete ve gençlere umut aşılama amacıyla sunulur. Bu değer, şiirin beşinci dördlüğünde yer alır. Şair, Türk milletine ve gençliğine vatanlarını savunmaları, vatanın bekası için gerekirse canını vermelerini, ne pahasını olursa olsun bu hayâsızca akını durdurmaları neticesinde elbet bir gün karşılığını alacaklarını ve bugünlerin çok yakın olduğunu söyleyerek her zaman ümit var olmaları gerektiğini ifade eder:

Doğacaktır sana va'd ettiği günler Hakk'ın.

Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın. (Çetin, 2011: 12).

2. 1. 10. Vatan Sevgisi

İstiklal Marşı'nın tamamına hâkim olan değer ve temalardan biri de vatan sevgisidir. Vatan sevgisi değeri, marşta en çok işlenen, üzerinde durulan ve ön plana çıkarılan konulardan biridir. Vatan sevgisi değeri, İstiklal Marşı metni içerisinde net bir şekilde iki yerde geçer. Şair, altıncı dördlükte vatanımızı cennete benzeterek bu cennet vatanımızın dünyalardan bile kıymetli olduğunu ifade eder. Dolayısıyla dünyaları alsak bile bu cennet vatanı vermememiz gerektiğini salık verir:

Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı. (Çetin, 2011: 12).

Akif, yedinci dördlükte de herkesin bu cennet vatan için canını seve seve feda edeceğini dile getirir. Şairin Yaradan'dan tek bir isteği vardır: "Ne olursa olsun bu dünyada vatanından ayrı kalmasın." Şair bu isteğini şu şekilde ifade eder:

Kim bu cennet vatanın uğrunda olmaz ki fedâ?

Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan, şühedâ!

Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hüda,

Etmesin tek vatanımdan beni dünyaya cüdâ. (Çetin, 2011: 13).

3. SONUŞ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak İstiklal Marşı'nda Yer Alan Kök Değerlerin Değerler Eğitimi ve Değer Aktarımı Kavramları Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, İstiklal Marşı metninde yer alan "Bağımsızlık, Bayrak Sevgisi, Cesaret, Duyarlılık, İnanç, Milliyetçilik, Sorumluluk, Şehitlik, Ümit Varlık, Vatan Sevgisi" adında toplam on değer tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değerler, değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları açısından ele alınmış ve incelenmiştir. İstiklal Marşı metninde tespit edilen bu değerler, metin üzerinde tematik inceleme yapılarak ve alıntılara yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Metinden yapılan alıntılarla İstiklal Marşı'nda yer alan değerler, değerler eğitimi ve değer aktarımı kavramları bağlamında incelenmiş ve bu kavramlarla olan ilişkisi ortaya konulmuştur. Yapılan inceleme neticesinde İstiklal Marşı metni, eğitim-öğretim sürecinin her kademesinde değerler eğitimi ve aktarımı konusunda önemli bir edebî kaynak konumundadır. İstiklal Marşı'nı, yazıldığı zamanın koşullarını, kabul edilmiş sürecini ve Mehmet Akif'in hayatı, edebî şahsiyeti ve eserlerini anlatan metinlere, okullarda özellikle Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitapları başta olmak üzere diğer ders kitaplarında zaten yer verilmektedir. Lakin değerler eğitimi ve aktarımı konusunda İstiklal Marşı ve önemli bir şahsiyet olan Mehmet Akif, daha aktif ve verimli bir şekilde kullanılabilir. Çünkü İstiklal Marşı, içinde birçok temel değeri barındıran edebî bir kaynak olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Aktaş, F. S. (2007), "Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserindeki Ahlak Anlayışı İle İlgili Görüşleri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul.
2. Alaylıoğlu, R., Oğuzkan, A. F. (1976), "Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü", İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul.
3. Aydın, M. (2011), "Değerler, İşlevleri ve Ahlak", Eğitime Bakış Dergisi, 7(19): 39-45.

4. Barut, Y. (2008), "Mehmet Akif ve Safahat Adlı Eserinde Eğitim ve Kültür", I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu, 19-21 Kasım 2008, (Bildiriler Kitabı Cilt-2): 817-820, Burdur.
5. Biçer, S. (2013), "Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'a Ait "Safahat" Adlı Eserin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak.
6. Bilgin, A. (2007), "İstiklâl Marşı ve Üzerine Yapılan Çalışmalar," İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 37: 22-34.
7. Canatan, K. "İstiklal Marşı'nın Temsil Ettiği Değerler Üzerine Bir Çözümleme", academia. edu/ 24800083/ İstiklal_Marşının_Değerleri.
8. Çetin, N. (2011), "İstiklâl Marşı'mızı Anlamak", Öncü Kitap, Ankara.
9. Emer, A. M. (2014), "Safahat'ta Değerler Eğitimi Unsurları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
10. Ersoy, M. A. (2018), "Safahat", Yayına Hazırlayan: Çelik, Y., Akçağ Yayınları, Ankara.
11. Fırat, H. (2015), "Safahat ve Aile Eğitimi", Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları, 20(37): 169-188.
12. Kandemir, K., Torun, E. (2020), "İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi", Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4(2): 267-284.
13. Komisyon. (2011), "Türkçe Sözlük", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
14. Köç, A., Demirkaya, H., Ünal, O., (2020), "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif ve Safahat", Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(13): 98-118.
15. Küçükkaya, C. (2014), "Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Van.
16. Moğul, S. (2012), "Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri.
17. Oğur, E. (2008), "Asım'da Eğitim Değerleri", I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu, 19-21 Kasım 2008, (Bildiriler Kitabı Cilt-1): 229-237, Burdur.
18. Oğuzkan, A. F. (1981), "Eğitim Terimleri Sözlüğü", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
19. Öksüz, R. (1999), "Safahat'ta Ahlaki Unsurlar", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
20. Tay, B., Nalçacı, A. (2020), "İstiklâl Marşı'mızda Değerler", Değerler Eğitimi Dergisi, 18(40): 243-275.
21. Temizyürek, F., Karagöl, E. (2016), "Hedef Kitlesi Çocuk Olan Mehmet Akif Ersoy Biyografilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", Turkish Studies, 11(3): 2175-2192.
22. Uçar, E. C. (2020), "Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerindeki Temel Değerlerin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
23. Uğur, H. (2017), "Edebî Ses İstiklâl Marşımız", Yılmaz Matbaacılık, Malatya.
24. Yaman, E. (2014), "Değerler Eğitimi (Eğitimde Yeni Ufuklar)", Akçağ Yayınları, Ankara.
25. Yazır, E. M. H. (2017), "Kur'an-ı Kerim ve Meâli", Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık, İstanbul.
26. Yeniterzi, E. (1997), "Safahat'ta İnsanî Değerler", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 1(4): 263-277.
27. Yılmaz, R. (2017), "Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretiminde Safahat'ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

HEM AYKIRI HEM ÖZGÜN BİR KARAKTER OLARAK MEHMET AKİF MEHMET AKIF AS BOTH A CONTRACTING AND ORIGINAL CHARACTER

Prof. Dr. Azize Serap TUNÇER

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı,

Orcid: 0000-0001-8629-4828

ÖZET

Berman, insanın “özgün” olma sürecinin, ancak kendini keşfetmesiyle ve bu keşif sırasında “sahte, boş ve kendini mağlup eden efendi kimliğini de yok etmesi” ile mümkün olduğunu belirtir. Bu tanım, Türk edebiyatında belki de en çok Mehmet Akif’i anlatır. Birçok kişi bu önermeye itirazın, onun karakterinin, “kendini mağlup eden efendi” kalıbına uymadığı savını ileri sürebilir. Ancak o derin tevazuu bir yana bırakıldığında, Akif’in sadece sözcüklerin efendisi olmadığı, dil, edebiyat, tarih, musiki gibi birçok konuya hakimiyetinden kaynaklı “otorite” sini, yeri geldiğinde usulünce kullandığı da unutulmamalıdır. Onu özel kılan en önemli özelliği ise ilgi duyduğu alanlara olan derin vukufiyeti nedeniyle; onu kolay tanımlamaya, bir safta ya da kategoride görmeye çalışanlarla adeta alay eden örnekleri, yaşamının her rengiyle sunmasıdır. Kuşkusuz özgünlük, bu birikimin yarattığı bir özgürlükten neşet etmektedir. O, Abdulhamid karşıtı, yobazlığı ve medrese yönetimini eleştiren keskin sözcüklerin yazarı; baytar mektebinde okuyan, Boğaziçi’nde yüzme yarışını kazanan; Çatalca’da güreşen; ‘Mütenebbî’y, ‘İbnü’l-Fâriz’ı, Kur’an’ı ezbere bilen; Macar keman virtüözünden Bach’ın ‘Chaconne’ünü isteyen bir farklı bütünlük ve derinliktir. Bu çalışma, şairin bu bir kalıba sığmaz yaşam felsefesini, çeşitli örneklerle ele almaya odaklıdır. Özellikle Kuntay’ın çalışmasında değinilen bu boyutlar, hakkında yazılmış diğer biyografik çalışmalarla desteklenerek “aykırı” bir kimlik olarak Akif’e dair bütünlüklü bir başka Akif çizmeyi, adeta madalyonun diğer tarafına bakmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Özgünlük, Tevazu, Şiir

ABSTRACT

Berman states that the process of being "authentic" is possible only through self-discovery and by "destroying the false, empty and self-defeating master identity" during this discovery. This definition describes Mehmet Akif, perhaps most, in Turkish literature. Many might object to this proposition, arguing that his character does not fit the mold of "self-defeating master." However, when that deep humility is left aside, it should not be forgotten that Akif is not only the master of words, but also uses his "authority" due to his command of many subjects such as language, literature, history and music, when appropriate. The most important feature that makes him special is his deep knowledge of the fields he is interested in; is that he presents examples with every color of his life that almost make fun of those who try to define him easily and see him in a line or category. Undoubtedly, originality arises from a freedom created by this accumulation. He is the author of sharp words against Abdulhamid, criticizing bigotry and madrasah administration; studying in veterinary school, winning the swimming race in the Bosphorus; wrestling in Çatalca; Knowing 'Mutenebbi', 'Ibn al-Fâriz' and the Qur'an by heart; It is a different integrity and depth that demands Bach's 'Chaconne' from the Hungarian violin virtuoso. This study focuses on the poet's inconsistent philosophy of life, with various examples. These dimensions, especially mentioned in Kuntay's work, are supported by other biographical studies written about him, aiming to draw another integrated Akif about Akif as a "contrary" identity, almost looking at the other side of the coin.

Key words: Authenticity, Humility, Poetry

MEHMET AKİF ERSOY'UN 'SAFAHAT' ADLI ESERİNDE ŞİDDET SORUNU

THE PROBLEM OF VIOLENCE IN MEHMET AKIF ERSOY'S "SAFAHAT"

Prof. Dr. Cem TUNA

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

ORCID: 0000-0002-6846-8676

ÖZET

İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerini topladığı ve yedi kitaptan oluşan eserinin adı 'Safahat'tır. Bu çalışmada Safahat adlı eserde günümüzün önemli sorunlarından biri olan şiddet incelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Şiddet ile ilgili görülen dizeler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce şiddet olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır. Buna göre kadına yönelik, çocuğa yönelik, yaşlıya yönelik, engelliye yönelik, kişinin kendine yönelik, mültecilere yönelik, insanlara yönelik, doğaya ve hayvanlara yönelik şiddet konuları kodlama yapılmıştır. Bu kodlamaların kategorisi maruz kalanlara göre şiddet ve uygulanan tipe göre şiddet olarak belirlenmiştir. Kategorilerden oluşturulan üst tema şiddet olarak düzenlenmiştir.

Bulgular ve sonuçlara göre; Mehmet Akif Ersoy 'Safahat'ta şiddete karşıdır. Mehmet Akif *Asım'da* haksızlığı alkışlayamayacağını, zalimi ise sevemeyeceğini belirtir. Bir vatandaşlık örneği olarak mağdurun, haklının yanında yer alacağını ifade eder. *Köse İmam* şiirinde, kocasından şiddet gören kadının isteği üzerine arabulucu olan imam anlatılır. *Tevhid yahud Feryad'ta* savaşların çocukları yetim bıraktığı üzerinde durulur. *Küfe* başlıklı şiirinde eski bir hamal küfesiyle çalışmak zorunda kalan, şiddet mağduru Hasan'ın hikâyesi anlatılır. *Seyfi Baba* şiirinde fakirlik yüzünden çalışmak zorunda kalan bir yaşlının maruz kaldığı şiddet dile getirilir. *Kör Neyzen* adlı şiirde görme engelli, yaşlı, ney çalan bir dilencinin durumu duygusal ve ekonomik şiddet açısından işlenmiştir. Mehmet Akif, *Acem Şahi'nde* İran şahının halkına zulmettiği ve halkını katlederek yaşama hakkına son verdiğini belirtir. Akif, *Hakkın Sesleri'nde* İslam Dünyasının çığnemiş diyarlarının durumunu tasvir eder. Savaşlarda kan, gözyaşı, dul kadınlar, yetim çocuklar, bin bir acı, göç ve vatansız kalma vardır. O ülkelerin insanları bunu yaşamış, en doğal haklardan biri olan vatandaşlık hakkını kaybetmiştir. Akif'in 'Safahat'ta şiddete karşı olarak şiddetsizlik eğitimi yaptığı ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Şiddet, Eğitim

ABSTRACT

Our National Anthem Poet Mehmet Akif Ersoy's poems are collected and the name of his work, which consists of seven books, is "Safahat". In this study, violence, which is one of the important problems of today, was examined in the work called Safahat. The study is based on document analysis, one of the qualitative research methods. Lines related to violence were determined as findings, and content analysis, one of the qualitative data analysis, was applied to the findings. The data collected for this purpose were first conceptualized as violence, then arranged logically according to the emerging concepts and codes explaining the data were determined accordingly. Accordingly, the issues of violence against women, children, elderly, disabled, self-directed, refugees, people, nature and animals were coded. The category of these codings was determined as violence according to the exposed and violence according to the type applied. The top theme created from the categories was organized as violence.

According to the findings and results; Mehmet Akif Ersoy is against violence in Safahat. Mehmet Akif *Asım* states that he cannot applaud injustice and cannot love cruelty. As an example of citizenship, it means that the victim will take the side of the righteous. In the poem of Köse İmam, the imam who becomes a mediator at the request of the woman who is subjected to violence by her husband is told. In *Tawhid Yahud Feryad*, it is emphasized that wars leave children orphaned. In his poem titled *Küfe*, the story of Hasan, a victim of violence, who had to work with an old porter's pan, is told. In *Seyfi Baba's* poem, the violence faced by an elderly person who had to work because of poverty is expressed. In the poem called *Blind Neyzen*, the situation of a visually

impaired, old, ney-playing beggar is handled in terms of emotional and economic violence. Mehmet Akif states that in the Persian Shah, the Iranian shah persecuted his people and killed his people and put an end to their right to live. Akif describes the condition of the trampled realms of the Islamic World in *The Voices of Hakk*. There are blood, tears, widows, orphaned children, a thousand and one pains, immigration and statelessness in wars. The people of those countries have experienced this and lost their right to citizenship, which is one of the most natural rights. It can be stated that Akif taught nonviolence against violence in *Safahat*.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Violence, Education.

1. GİRİŞ

Mehmet Akif, din, ahlak, seciye, ideal, edebiyat ve düşünce yönleriyle insanlığın örnek alabileceği hazinelerden biri olarak kabul edilebilir. Onun eserlerini de aynı nitelikte birer hazine olarak değerlendirmek mümkündür. Mehmet Akif, milletin bütün dert ve acılarını duyarak, yaşayarak şiirleştirmiştir. Şanlı milletin imanlı ordusuna İstiklal Marşı'nı armağan etmiştir. Mehmet Akif, İslam, vatan ve millet şairidir (Şengüler, 2013, 1x).

Mehmet Akif'in şiirlerini topladığı ve yedi kitaptan oluşan eseri *Safahat*'tır. Türk edebiyatında içinde yaşadığı devri bütün ayrıntısıyla gören ve gösteren ender şairlerden olduğu belirtilebilir. O bunları şiir olduğu kadar edebiyatın bütün ifade araçları ile yapar: Tasvirler yapar, portreler çizer, hikâyeler söyler, fıkralar anlatır, konuşmalara başvurur, vaaz verir. Komik, trajik, öğretici, hamasi, lirik, hakimane, her edayı, her tonu kullanır. Bu suretle Akif şiirin sınırlarını hayatın kendisi yapar (Kaplan 2012, 175; Tuna, 2020, 1270).

Şiddet, düşmanlık ve öfke duygularının, kişilere ve nesnelere yönelik fiili, yıkıcı ve fiziksel zor yoluyla dile getirilmesi olarak tanımlanabilir (Koç, 2011, 5). Dünya Sağlık Örgütü şiddeti, kasıtlı bir şekilde tehdit ya da fiili olarak bireyin kendisine, diğer bir kişiye, grup ya da topluluğa yönelik yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, gelişmeyi engelleme ya da yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanımı olarak tanımlamıştır (Koç, 2011, 7). Şiddetin fiziksel boyutu ya da türleri olduğu gibi sözel, duygusal, ekonomik ve cinsel boyutları/ türleri de bulunmaktadır (Koç, 2011, 18). Günümüzde bu şiddet boyutu/ türlerine siber şiddet de katılmıştır. Maruz kalanlara göre şiddet; kadına, çocuğa, gençlere, akrana, yaşlıya, engelliye, sağlık çalışanlarına, mültecilere, kişinin kendine, canlılara, doğaya şiddet olarak sınıflara ayrılabilir (Polat, 2017, 17).

Bu çalışmada *Safahat* adlı eserde günümüzün önemli sorunlarından biri olan şiddet incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1-Safahatta kadına, çocuğa, yaşlılara, engellilere yönelik şiddet nasıl ele alınmıştır?
- 2-Safahatta yöneticilerden gelen şiddet sorunu nasıl ele alınmıştır?
- 3-Safahatta kolektif şiddet olarak savaş ve doğaya şiddet sorunları nasıl ele alınmıştır?
- 4-Safahatta şiddetle mücadele sorunu nasıl ele alınmıştır?

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. 'Safahat'ın içinde yer alan şiirler okunarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Şiddet ile ilgili görülen dizeler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce şiddet olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre kadına yönelik, çocuğa yönelik, yaşlıya yönelik, engelliye yönelik, kişinin kendine yönelik, topluma yönelik, mültecilere yönelik, insanlara yönelik, doğaya yönelik şiddet konuları kodlama yapılmıştır. Bu kodlamaların kategorisi maruz kalanlara göre şiddet ve uygulanan tipe göre şiddet olarak belirlenmiştir. Kategorilerden oluşturulan üst tema şiddet olarak saptanmıştır. Bu aşamada elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde kadına şiddet, çocuğa şiddet, engelliye şiddet, topluma şiddet, savaş şiddeti, doğaya şiddet, şiddete karşı olma, şiddete çözüm konuları incelenmiştir.

2.1. Kadına Şiddet

Meyhane adlı şiirde şu olay tasvir edilir: Meyhane kapısına gelen bir kadın, içerideki kocasına kaynanası, kendisi ve çocukların aç kaldıkları konusunda yakınır. Kendisini yıllarca çalıştırdığını ve kazandığı parayı kumarhanede ve meyhanede harcadığını, kendilerine bakmadığını söyler. Bozuk yaşantısından dolayı evlenme çağına gelen kızını kimsenin istemediğini, ücret ödenmemesinden dolayı da çocuklarının okuldan atıldığını belirtir. Küçük Necip'in babasını istemesi üzerine komşu ile onu aramaya çıktıklarını, nihayet bulabildiklerini söyler. Orada bulunanlardan kocası için nasihat ister. Oradakiler nasihat yerine kadını incitici konuşmalar yapar. Eşini uzun süre dinleyen koca şunları söyler:

Ağzı açıldı nihayet, açılmaz olsa idi!

Taşıp döküldü, içinden şu la'net-i ebedi:

Cehennem ol seni hıncır orospu, git: Boşsun! (Ersoy, 1984, 43)

Kadın bu sözler üzerine düşüp oraya yığılı verir.

Olayda kadınlara yönelik fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet çeşitleri yer almaktadır. Kocalık görevini yerine getirmeyen kişi, ailesinin geçimini üstlenmeyerek onları en temel hakları olan beslenme hakkından yoksun bırakmıştır. Eşini çalıştırarak onun emeğini sömürmüş, ekonomik şiddet uygulamıştır. Kızının evlenme durumuna, olumsuz yaşantısı ile engeli olmuş ve duygusal şiddete neden olmuştur.

Köse İmam şiirinde, kocasından şiddet gören kadın bulunmaktadır ve onun isteği üzerine arabulucu olan imamla aralarında geçenler anlatılır. Adam karısının üstüne evlenmek istemiş, karısı buna karşı çıkmış, bunun üzerine adam karısını hem dövmüş, hem boşamıştır. Yaptığı davranışının İslam Hukukuna uygun olduğunu iddia eden adama, İmam:

“İşte meydanda Kitap. Hem alırız, hem boşarız.

– Dara geldin mi, Şeriat! Sus ulan iz'ansız!

Karı dövmüş, boşamış... “Emr-i İlâhî” ne denir!

Bunların hepsi, emîn ol ki cehâlettendir.” (Ersoy, 1984, 128-129)

cevabını verir. Köse İmam ailenin önemi, boşanmanın olumsuz yönleri, çok eşliliğin şartları, kadın hakları üzerinde durur. Onları barıştırır ve evlerine gönderir (Tuna, 2020, 1277).

Başka bir örnek ise **Asım** şiirinde yer alır (Tuna, 2021A, 362): Köse İmam yaşı altmışı geçmiş emekli bir paşanın evin hizmetçisi genç bir Rum kadını ile evlenmesini uygun görmez. Köse İmamın bu nikâhı kıymaması üzerine adam, para ile başka bir imam bulur, nikâhı kıydırır, malını har vurup harman savundur. Birinci eşi ve çocukları perişan olur. Köse İmama başvurur, imam da adam için ailesine bakmamasından dolayı mallarını kullanmasını yasaklayan bir hacir karar çıkarılması için yazı yazar.

“Kendi infâkına muhtâc olan evlâdlarının,
Cümlesinden geçerek, derdine bir pis karının,
Heder etmekte bütün mâlini... Elbet ya bunak;
Yâhud aldanmaya gâyetle müsâid avanak.” (Ersoy, 1984, 376)

Burada Mehmet Akif'in kadına şiddete karşı olduğu, dezavantajlı konumda olan kadınların hukuken korunması gerektiği sonuçları çıkarılabilir.

2.2. Çocuğa Şiddet

Asım adlı şiirde, o dönemde hocaların çocuklara şiddet ile ilgili yanlış anlayış ortaya konulur. Şiirde hoca çocuklara, eğitim verdiği kişilere dayak atmanın doğal bir hak olduğunu, ‘hocanın vurduğu yerden güller biteceğini’ söyler ve buna inanır. Mehmet Akif ise aynı fikirde değildir, dayanın çözüm olmadığını belirterek şiddete karşı çıkar.

– Sanki dövsem ne yaparsın? Hocayız biz, döveriz...
 Gül biter aşk ile vurduk mu...
 – İnandım, câiz...
 – Pek cılız çıktı bu “câiz”, demek îmânın yok?
 – Dayak “Âmentü”ye girdiyse, benim karnım tok,
 Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında! (Ersoy, 1984, 365).

Küfe başlıklı şiirinde eski bir hamal küfesiyle çalışmak zorunda kalan, ancak okumak isteyen 13 yaşlarında Hasan’ın hikâyesi anlatılır. Hasan’ın babası vefat etmiştir ve ailesini geçindirme sorumluluğu onun üzerine kalmıştır. Hasan okula gidememiştir ve ‘küfe mahkûmu’ olarak o yükü ölünceye kadar sırtında taşıyacaktır (Tuna, 2020, 1278).

“O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma’sûma...
 Yazık, günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!” (Ersoy, 1984, 27)

Olayda Hasan, o dönemin şartlarına göre çalışmak zorunda kalan bir çocuktur. O dönemde o yaştaki çocuklar okula gidebilmektedir. Hasan, öncelikle yatılı bir askeri okula gitmek istemektedir. Annesi ise onun eşinden kalan küfe ile çalışmasını dilemektedir. Hasan zor şartlarda çalışmak zorunda kalmış, günümüz anlamında ekonomik şiddetin kurbanı olmuştur.

Ahret Yolu şiirinde babası ölen, cenazesi tabutla götürülen beş yaşındaki kıza psikolojisine uygun konuşulmasını, babasının ölümünün doğrudan söylenmesinin yanlış olduğunu, ruhunda derin izler bırakacağını, alıştıra alıştıra söylenmesini ister (Tuna, 2021, 361-362).

-Zavallı Remziye! Boynun büküldü evladım...

-Babam ne oldu?

-Baban.... Öldü.

-Etme Ayşe Hanım,

Bu söylenir mi ya? Hicran olur zavallı kıza....

-Ayol, şu öksüzü bir parçacık avutsanıza....

Açın da cumbayı etrafa baksın ağlamasın...(Ersoy, 1984, 137).

Burada çocuğun duygusal şiddete maruz kaldığı görülmekte, buna engel olunamamakla birlikte avutma ve etrafa bakma yolu ile telafi yoluna gidilmektedir.

Tevhid yahud Feryad’ta savaşların çocukları yetim bıraktığı üzerinde durulur.

“Bükmüş oradan boynunu binlerce yetiman,

Me’va arıyor aileler lane-perişan” (Ersoy, 1984, 20)

Mehmet Akif, bu mısralarında binlerce öksüz ve yetimin bulunduğunu ve bunların sığınacak bir liman aradığını ifade eder (Tuna, 2020, 1276).

2.3. Yaşlılara Şiddet

Seyfi Baba şiirinde eski dostu Seyfi Baba’nın hasta olduğu haberi gelir. Onu ziyarete gider, eve varır, Seyfi Baba onu beklemektedir. Kendisini yoklamamasından dolayı sitem eder.

“O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
 Gördü bir sahne-i uryân-ı sefâlet ki nigâh,” (Ersoy, 1984, 70)

Mehmet Akif bir sefalet sahnesi görür ve fakirlik her tarafta görülmektedir. Seyfi Baba dam aktardığını, bunu yaparken üşüttüğünü ve hasta olduğunu ancak çalışmak zorunda olduğunu anlatır (Tuna, 2020, 1281).

“Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası; düşmanın maskarası!” (Ersoy, 1984, 71)

Burada yaşlıların ekonomik şiddete maruz kaldığı gözler önüne serilmektedir. Sosyal güvenlik hakkı, emeklilik hakkı bulunmayan Seyfi Baba, çalışacak yaşta değildir. Onun abdestle, namazla, ibadetle yaşlılığını yaşaması istenir.

“Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;
Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.” (Ersoy, 1984, 71)

Seyfi Babaya bakacak sadece Osman adındaki yakınıdır. Ancak o da iş aramakta, Seyfi Babayı ihmal etmektedir. Seyfi Babanın yanına kimsenin uğramaması duygusal şiddet olarak kabul edilebilir.

Ba’zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma! (Ersoy, 1984, 71)

Mehmet Akif; Seyfi Baba ile ilgilenir, onu tedavi etmeye çalışır. Maddi yönden de yardım etmek ister ancak parasının olmamasına ve yardım edemeyişine üzülür.

2.4. Engellilere Şiddet

Engelli kişi, fiziksel ya da zihinsel yeteneklerindeki bir noksanlık sonucu, normal bireysel, sosyal yaşamın gereklerini kısmen ya da tamamen yerine getiremeyen kişiye denir (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2006, 106).

Kör Neyzen adlı şiirde görme engelli, yaşlı, ney çalan bir dilencinin durumu anlatılır (Tuna, 2021A, 357-358). Bu engelli kişi; sosyal güvenlik hakkından yoksun, ekonomik şiddete uğramış ve ney üfleyerek dilenmektedir.

Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne ,
Atardı beş para, onluk değilse bâri yine. (Ersoy, 1984, 76)

Görme engelli dilenci geçimini bu şekilde güçlkle sağlamaktadır. Onluklar atılırsa o sesler Neyzen’e geçimini kolaylaştıracak bir müjde gibi gelmektedir. Bir gün yine ney üflerken, kutusuna para atıldığını sanır, ümitlenerek sevinir. Oysa delik saçaktan akan yağmurdur. Keşküle para almak için uzandığında elleri ıslanır ve boş kalır.

Uzandı keşküle, heyhât, işte aldandı.
Morarmış elleri boş çıktı, sâde ıslandı! (Ersoy, 1984, 78)

Burada günümüzde engellilere yönelik ekonomik şiddet ve bunun sosyal güvenlik haklarının olması gereği ortaya çıkmaktadır. Engellilerin insan onuruna saygı gösterilmesi, buna uygun yaşam koşullarına sahip kılınmaları, tedavi görme, ekonomik, sosyal güvenlik hakları bulunmaktadır (T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2006, 106). Olayda bunlar gerçekleşmemekte, Kör Neyzen mağduriyet yaşamaktadır. Mehmet Akif bu duruma üzülmekte, maddi anlamda elinden pek bir şey gelmemektedir. Yapabildiği, bu şiir ile dikkatleri engellilerin üzerine çekmek olduğu belirtilebilir.

2.5. Yöneticilerden Gelen Şiddet

Devlet yönetiminde görev yapan yöneticiler isteyerek ya da istemeyerek yönetimi altındakilere örneğin kendi halkına şiddet uygulayabilir. Bunun bir örneği 1907-1909 yılları arasında İran’ı yöneten Muhammed Ali Şah’tır. Zalimliği ile ün salan bu şah, Millet Meclisini topa tutarak meşrutiyeti kaldırmıştır (Akbaş 2013, 161). Mehmet Akif, **Acem Şahi**’nda İran şahının halkına zulmettiği ve halkını katlederek şiddet uyguladığını belirtir. İran Şahını alnı binlerce kanlı mezarın kitabesi olan bir cani olarak tanımlar. Demirden eliyle milletin mezarını kazmış, halkının yaşama hakkını ellerinden almıştır.

“Yâd eylesin mezâlimini tâ ebed senin.

Ey cebhesi kitâbesi bin kanlı medfenin!

Ey bir hayâle tuhfe kılan bin hakîkati,

Ey âhenin eliyle kazıp kabr-i milleti” (Ersoy, 1984, 79)

Şaha zulme son vermesini, önceki yöneticilerin sonlarının geldiği gibi, onun da sonunun geleceğini haykırır (Akbaş 2013, 167; Tuna, 2020, 1272; Şengüler, 2013, 239).

Bu istibdada artık bir nihayet ver ki: İstikbâl

Karanlık derler amma işte pek meydanda: İzmihlâl! (Ersoy, 1984, 84)

İstibdâd adlı şiirde Osmanlı Devleti’nde o dönemde yöneticiler tarafından uygulanan şiddet eleştirilir.

Yıkıldım, gittin amma ey mülevves devr-i istibdâd,

Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz bir mülevves yâd! (Ersoy 1984, 85)

Burada o dönemde halka fiziksel şiddet uygulandığını ancak bununla mücadele edilmediğini açıklar. İstihbarat sonucu yakalanan bir kimseye fiziksel şiddet ve buna engel olmak isteyen eşine sözel şiddete mahallelilerin susmasını eleştirir (Şengüler, 2013, 259). Ancak şiddetin, zulmün baki kalmadığı, sonunun geldiği, halkın özgürlüğe kavuştuğu vurgulanır.

Sus! O susmaz: Nidâ-yı tehdidi,

Dinle bak nerden in’ikâs etti:

Arnavutluk’ta gürleyen toplar

Geliyor işte pâyitahta kadar! (Ersoy, 1984, 91)

Ekonomik yönden şiddete uğrayan kimseler için olumlu yönetici örnekleri de bulunmaktadır. **Kocakarı İle Ömer** şiirinde sosyal devlete ve bunu gerçekleştiren yöneticiye vurgu yapılır (Tuna, 2020, 1280). Olayda İslam Devleti’nin halifesi Hz. Ömer bir arkadaşı ile Medine’deki mahalleleri gece devriyeye çıkar. İhtiyaç sahiplerinin tespiti için evleri tek tek dinler. Şehir dışında bir evde ‘açız, açız’ diye feryat eden çocukların sesini duyar. İçeri girer, yaşlı kadına durumu sorar. Yaşlı kadının çocukları ölmüş, torunları kalmıştır ancak yiyecek bir şeyi yoktur. Çocukları avutmak için çömleğe taş atmış, yemeğin pişeceğini söyleyerek çocukları avutmaktadır. Neden Halifeden yardım istemediği sorusuna, kendi durumunu Halife Ömer’in bilmesi gerektiği cevabını alır. Hz. Ömer hemen yardım getirmeye koşar. İhtiyar kadının kimsesiz kalmasından, yetimlerin yoksunluk gözyaşlarından kendisini sorumlu tutar.

“Bir ihtiyar karı bi-kes kalır, Ömer mes’ul!

Yetîmi, girye-i hüsrân alır, Ömer mes’ul!” (Ersoy, 1984, 98)

Hz. Ömer fakir yaşlı kadına ve torunlarına sırtında yiyecek getirir, ocağı alevlendirir, yemek pişirir ve çocuklara kendi eliyle yedirir. Ertesi gün yaşlı kadına aylık bağlar ve ondan af diler (Ersoy 1984: 100). Ekonomik şiddete yönelik yöneticilerin sorumlulukları ve yapılması gerekenler bu şekilde gözler önüne serilir.

2.6. Kolektif Şiddet Olarak Savaş

Mehmet Akif **Hakkın Sesleri**’nde özellikle İslam Dünyasının çiğnenmiş diyarlarının durumunu tasvir eder. İmar edilmiş evler, vadiler, ırmaklar şen şakrak iyi bir durumda iken, savaş tufanı gelmiş ve o güzelliklerden eser kalmamıştır. Savaşlarda kan, gözyaşı, dul kadınlar, yetim çocuklar, bin bir acı, göç ve vatansız kalma vardır. Savaş, insan hakları ihlallerinin, şiddetin zirvesidir. O ülkelerin insanları bunu yaşamış, şiddetin her türlüşüne şahit olmuş, en doğal insan haklarını kaybetmiştir (Tuna, 2020, 1282).

"Vatansız, hânümansız bir garîbim... Mültecâ yok mu?

Bütün yokluk mu her yer? Bâri bir “Yok!” der sadâ yok mu?” (Ersoy, 1984, 197)

"En kanlı şenâ'atle kovulmuş vatanından,

Milyonla hayâtın yüreğinden gidiyor kan! " (Ersoy, 1984, 214)

2.7. Doğaya Şiddet

Maruz kalanlara göre şiddet çeşitlerinden biri doğaya şiddettir. Mehmet Akif, İstanbul'da gördüğü doğaya-çevreye şiddete ibretle örnekler verir. **İki Arkadaş Fatih Yolunda** şiirinde Fatih'e karşı taraftan vapur ile yola çıkan iki arkadaş ormanda ağaçların ustaca kesildiğini fakat yenilerinin dikilmediğini üzüntü ile dile getirir (Tuna, 2021, 358-359).

Bugünden ormanı göster kılağlı baltasına:

Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!

– Biraz da dikmeyi öğrenseler..

– Adam sen de!

Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de...(Ersoy, 1984, 239)

İki arkadaş birbirleri ile konuşurken, eteklerinde geyiklerin dolaştığı ormanların katledildiğini, bu gün bir tavşanın kalmadığını, yeşil dağların yerini yığın yığın kayaların aldığını belirtirler. Gidişatın iyi olmadığı vurgulanır.

Eteklerinde zığın saklı bildiğin orman,

Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan!

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,

Yığın yığın kayalardır: Serâblar çağlar! (Ersoy, 1984, 240)

Süleymaniye Kürsüsünde adlı şiirde Galata Köprüsü üzerinden geçerken gördüğü olumsuz manzaranın tasvirini yapar. Anlattığı güzel yerlerin gereği gibi korunmadığı, güzelliğinin saklanmadığı ve çirkin evlerin her yeri sardığının üzerinde durur (Yılmaz, 2017, 72). Bu şekildeki doğaya şiddet insana azap vermektedir ancak elden çok fazla bir şey gelmemektedir.

Sâhilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski.

Ağlamış yüzlü, sakil evleri durdukça, sizin,

İçinizden acı şeyler geçecek hep... Lâkin, (Ersoy, 1984, 155)

2.8. Şiddetle Mücadele

Mehmet Akif genel anlamda her türlü şiddete karşıdır. **Asım**'da haksızlığı alkışlayamayacağını, zalimi ise sevemeyeceğini belirterek bunu açıkça dile getirir. Şiddet görenin, mağdurun, haklının yanında yer alacağını, bunun sonucunda şiddet görmek dahi olsa katlanacağını ifade eder. Her ne olursa olsun haktan yana olduğunu, hakkın yerine gelmesine çalışacağını ve şiddet uygulayan zalimle mücadele edeceğini belirtir. Bu mücadele sonucunda haklının, mağdurun, şiddet görenin kazanacağını vurgular (Tuna, 2020, 1276).

“Zulmü alkışlayamam, zâlimi aslâ sevemem;

Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim.

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.

Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırim.

Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...” (Ersoy, 1984, 400)

Mehmet Akif, **Uyan** şiirinde yaşam hakkını ihlal edenlere, bu ihlal yapılmadan meşru müdafaa hakkını tanıır ve önerir (Tuna, 2020, 1276).

“Hakk-ı hayâtın daha çiğnenmeden,

Kan dökerek almalısın merd isen.

Çünkü bugün ortada hak sâhibi,

Bir kişidir: “Hakkımı vermem!” diyen.” (Ersoy, 1984, 304)

Mehmet Akif, yaşamın bir hak olduğu gibi bir sorumluluk, borç olduğunu **San’atkâr** şiirinde vurgular. İnsanın ne kadar dert, sıkıntı, acı çekse de, intihara başvuramayacağını açıklar (Tuna, 2020, 1273).

“‘Yeter boğuştuğum artık...’ derim... Hayır, duramam,

Taş olsa baş vururum, intihara baş vuramam!” (Ersoy, 1984, 516)

3. SONUÇ

Mehmet Akif Ersoy ‘Safahat’ta günümüzün en önemli sorunlarından biri olan şiddet sorunu üzerinde durur. **Meyhane** adlı şiirde kadınlara yönelik fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet çeşitleri dile getirilir. **Köse İmam** şiirinde, kocasından fiziksel ve duygusal şiddet gören kadın bulunmaktadır. Onun isteği üzerine arabulucu olan imam, şiddet uygulayan eşi ikna eder ve tarafları barıştırır. **Asım** şiirinde Köse İmam şiddet gören mağdur kadının yanında yer alır, şiddet görmesine engel olmaya çalışır. Kadına yönelik şiddet, ahlak bozukluğu sonucunda yaşanan toplumsal çöküşün bir ifadesidir (Aydilek, 2017, 68-69; Uslu, 2015, 88-89). Kadına yönelik aile içi şiddete güçlü bir şekilde karşı çıkar (Bacaksız, 2008, 54). **Asım** şiirinde hocaların öğrencilerine uyguladığı fiziksel şiddete karşı olduğunu ve bu şiddetin faydasız olduğunu ortaya koyar. Eğitimde yapılan en büyük hataların başında şiddet uygulayan öğretmenlerin şahsiyeti sönük, silik, bozuk nesiller yetiştirmesidir (Uslu, 2015, 49-50). **Küfe** başlıklı şiirinde eski bir hamal küfesiyle çalışmak zorunda kalan, ancak okumak isteyen 13 yaşlarında Hasan, ekonomik ve duygusal şiddet mağdurudur. **Ahret Yolu** şiirinde babası ölen, cenazesi tabutla götürülen ve duygusal şiddet uygulanan beş yaşındaki kıza psikolojisine uygun konuşulmasını ve davranılmasını ister. Günümüzde Çocuk Hakları Sözleşmesine göre çocuğun her türlü şiddete karşı korunma hakkı bulunmaktadır (Akyüz, 2020, 69; Tuna 2021B, 87 vd.). Mehmet Akif’in bu hakları gözettiği saptaması yapılabilir. **Tevhid yahud Feryad**’ta savaşların çocukları yetim bıraktığı üzerinde durulur. **Seyfi Baba** şiirinde fakirlik yüzünden çalışmak zorunda kalan bir yaşlının maruz kaldığı ekonomik ve duygusal şiddet ortaya konur. **Kör Neyzen** adlı şiirde görme engelli, yaşlı, ney çalan bir dilencinin durumu duygusal ve ekonomik şiddet açısından işlenmiştir. Toplumda şiddete uğrayan kesim olarak öncelikle dezavantajlı konumda bulunan kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerdir (Aydilek, 2017, 66). Bunlara merhamet edilmesi, sevgi gösterilmesi ve hoş görülmesi insanlığı anlama yolu olarak kabul edilir (Gürel, 2016, 193). Günümüzde dezavantajlı kesimlere yönelik anayasal düzenlemeler getirilmiştir (Arslan ve Kayanççek, 2010). Yöneticilerden gelen şiddet üzerinde duran Mehmet Akif, **Acem Şahı**’nda İran şahının halkına şiddet uygulayarak zulmettiği ve halkını katlederek şiddetin zirvesine çıktığını belirtir. **İstibdâd** adlı şiirde Osmanlı Devleti’nde o dönemde yöneticiler tarafından uygulanan fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet eleştirilir. Bu şiddete göz yumanların da bir çeşit şiddete ortak olduklarını vurgular. Oysa şiddetle hiçbir sonuç alınamayacağı ve şiddetin bir çözüm yolu olmadığı açıktır (Biçer, 2013, 128). **Kocakarı İle Ömer** şiirinde olumlu bir örnek olarak ekonomik şiddete uğrayan halkın mağduriyetinin giderilmesi, sosyal devlete ve bunu gerçekleştiren yöneticiye vurgu yapılır. Özellikle adalet değerine sahip yöneticiler insanı ve toplumsal düzeni ayakta tutabilirler (Köç, Demirkaya ve Ünal, 2020, 105). Mehmet Akif, **Hakkın Sesleri**’nde İslam Dünyasının savaş şiddeti sonucu çığnemiş diyarlarının durumunu tasvir eder. Savaşlarda kan, gözyaşı, dul kadınlar, yetim çocuklar, bin bir acı, göç ve vatansız kalma vardır. O ülkelerin insanları bunu yaşamış, en doğal insan haklarından birçoğunu kaybetmiştir. Mehmet Akif, **İki Arkadaş Fatih Yolunda** ve **Süleymaniye Kürsüsünde** adlı şiirlerinde, İstanbul’da gördüğü doğaya, hayvanlara, çevreye şiddete ibretle örnekler verir. Mehmet Akif **Asım**’da haksızlığı alkışlayamayacağını, zalimi ise sevemeyeceğini belirtir. Onda hak arama ve mazlumun yanında olma, haksızlığa karşı durma gibi kişisel ve toplumsal özellikleri üzerinde barındırdığı belirtilebilir (Küçükaya, 2014, 26-27). Mehmet Akif, **Uyan** şiirinde yaşam hakkını ihlal edenlere, bu ihlal yapılmadan meşru müdafaa hakkını tanıır. **San’atkar** şiirinde insanların kendine yönelik şiddet uygulaması örneği olan intiharı kabul etmez. Onun Safahat’ta şiddete karşı olarak şiddetsizlik eğitimi yaptığı ifade edilebilir. Safahat’ın tümünde toplumsal değerlerde meydana gelen değişimler gözler önüne serilmiş, siyasi, sosyal ve kültürel çözümler ortaya konulmuştur. Bireysel eylem ve irade, toplumsal eylem ve iradeyi besleyecektir (Erdem, 2021). Toplumdaki sosyal gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve ülkenin içinde bulunduğu ağır koşullar nedeniyle fakirleşen halk ekonomik yönden şiddete uğramıştır. Bu konuda adalet ve eşitlik hatta pozitif ayrımcılık duygusu ön plana çıkarılmıştır (Aydilek, 2017, 45-46). Mehmet Akif, bireysel ve toplumsal değerler üzerine kurulu bir medeniyetin yeniden inşa edilebilmesi için çözüm önerileri sunar ve eğitime önemli görevler yükler (Can Uçar, 2020, 109).

4. KAYNAKÇA

- Akbaş, A. (2013). *Safahat*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Akyüz, E. (2020). *Çocuk hukuku*, Ankara: PegemA Yayınları.
- Arslan, Ç. ve Kayaççek, M. (2010). *T.C. anayasası*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Bacaksız, H. (2008). Mehmet Akif Ersoy'da aile, toplum ve insan. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aydilek, M. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un düşüncelerinin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Biçer, S. (2013). Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Can Uçar, E. (2020). Mehmet Akif Ersoy'un eserlerindeki temel değerlerin din eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem, H. (2021). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ında toplumsal değişimin sosyolojisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, M. A. (1984). *Safahat*. (Haz. Ömer Rıza Doğrul) İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Gürel, Z. (2016). Âkif'in eserlerinde çocuk, çocukluk ve eserlerinin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi (S. 8) 185-209.
- Kaplan, M. (2012), *Şiir tahlilleri-tanzimat'tan cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koç, B. (2011). *Okullarda şiddet*. İstanbul: yazı yayınları.
- Köç, A., Demirkaya, H. & Ünal, O. (2020). Sosyal bilgiler eğitiminde değerler eğitimi açısından Mehmet Akif ve Safahat. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 7 (13) , 98-118 . DOI: 10.20860/ijoses.714917
- Küçükkaya, C. (2014). Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Polat, O. (2017). Şiddet. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 22 / 1 (Mart 2017): 15-34.
- Uslu, E. M. (2015). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinde eğitim olgusu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Şengüler, İ. H. (2013). *Açıklamalı Mehmet Âkif külliyyatı 1*. İstanbul: Kitap Rengi Yayınları.
- T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2006), *İnsan hakları*, Ankara: Matus Yayınları.
- Tuna, C. (2021B). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuğa tanınan haklar. *Disiplinler Arası Yaklaşımla Çocuk Hakları*. (Editör: Erdem Hareket). (s. 75-98), Ankara: PegemA.
- Tuna, C. (2020). Safahat'tan Günümüz İnsan Hakları Eğitimine Yansımalar. *Turkish Studies - Educational Sciences* , cilt.15, sa.2, ss.1267-1285, 2020.
- Tuna, C. (2021A). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinde yeni insan hakları. *Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu 12 Mart 2021, Şanlıurfa. Kongre Tam Metin Kitabı*. (Haz. G. Alpay ve M.L. Emek), İksad Yayınevi, 356-364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, R. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler eğitiminde Safahat'ın değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

**MEHMET AKİF ERSOY VE ZİYA GÖKALP'İN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE
MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME**

A COMPARATIVE EVALUATION OF MEHMET AKİF ERSOY AND ZİYA GÖKALP'S
UNDERSTANDINGS OF NATIONALISM

Öğr. Gör. Dr. Onur Alp Yılmaz
ORCID NO: 0000-0001-6158-7165

ÖZET

Mehmet Akif Ersoy, Pan-İslamcı dürtülerle başlasa da Anadolu Türklüğünde karar kılan bir İslami milliyetçiliğin, Gökalp'in ise Turancılık hevesiyle başlayarak Anadolu'yla sınırlanan bir Türkçü milliyetçiliğin kurucuları olmuşlardır. Bu iki düşüncenin ortaklaşan yanlarından bir diğeri de tarih anlayışlarının sıçramalı oluşudur. Daha açık bir ifadeyle, ilki tarihi Sahabelerle beraber başlatıp Türklerin İslam serüveniyle bağlarken, ikincisi ise bu başlangıcı Turanî bir altın çağ tasavvuru ile yapar. Gökalp ve Ersoy arasındaki bir diğer benzerlik ise onların Batı medeniyeti ve mevcut kültüre bakışlarıyla ilgilidir. Buna göre, Gökalp'in "medeniyet" ve "hars" arasında gittiği ayrıma Ersoy da "marifet" ve "fazilet şeklinde gider. Gökalp'e göre, Türk milletinin harsını (kültürünü) korurken Batı'nın medeniyetini, yani teknolojisini almalıdır. Nitekim ona göre medeniyet, yalnızca Batı'nın değil, insanlığın ortak mirasıdır. Diğer yandan Namık Kemal de Avrupa'nın tekniğinin kullanılması, fakat "fazilet" in yani medeniyetin korunması gerektiğinin altını çizer. Ersoy'un hurafelerden arındırılmış "gerçek" İslam'ın yaşanması, İslam'ı "fazilet" in olmazsa olmaz parçası hâline getirirken, Gökalp'te bu sınır çok keskin değildir. Nitekim Gökalp, bir ulus yaratmak için olmazsa olmaz olarak gördüğü Batı solidarizmiyle milli kültürün tüm unsurlarını bir araya getirmeye çalışmak yerine, Türk kültürü ve İslam'ın ahlakçı tasavvufun komunalist anlayışıyla Batı'nın korporatizme dayalı solidarizminin benzeşen özellikleri üzerinden bir uyum aradı. İslam, bu uyumun olmazsa olmasa da toplumun ekseriyetinin paylaştığı bir değer olduğu için toplumsal birliği sağlayan bir vasıta olarak görülmüştür. Dolayısıyla Ersoy'dan farklı olarak İslam'ın ne olduğu değil, ne gibi bir görev üstlendiği önemlidir. Sonuç olarak bu çalışma, tüm bu benzerlikler ve farklılıklara odaklanarak Ersoy ve Gökalp'in milliyetçilik anlayışlarının temel bileşenleri ve onların milliyetçilik anlayışlarıyla bağlantılı olarak kültür ve medeniyet yorumları gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Ziya Gökalp, İslamcılık, Türkçülük, Medeniyet.

ABSTRACT

While Ersoy was the founder of an Islamic nationalism that decided on Anatolian Turkishness even though it started with Pan-Islamist impulses, Gökalp became the founder of a Turkist nationalism that started with the enthusiasm of Turanism and was limited to Anatolia. To put it more clearly, while the first starts history with the Companions and connects it with the Islamic adventure of the Turks, the second makes this beginning with a Turanian conception of a golden age. Another similarity between Gökalp and Ersoy is their view of Western civilization and current culture. Accordingly, Gökalp's distinction between "civilization" and "culture", Ersoy also goes as "ingenuity" and "virtue". For Gökalp's idea, while preserving the culture of the Turkish nation, it should take the civilization, namely technology, of the West. As a matter of fact, according to him, civilization is not only the common heritage of the West, but also of humanity. On the other hand, Namık Kemal underlines that the European technique should be used, but that "virtue", that is, civilization, should be preserved. While Ersoy's practice of living a "true" Islam free from superstitions makes Islam an indispensable part of "virtue", this limit is not so sharp in Gökalp. As a matter of fact, instead of trying to bring together all the elements of Western solidarism and national culture, which he saw as sine quo non for creating a nation, Gökalp sought a harmony with the communalist understanding of moralistic mysticism in Turkish culture and Islam, and the corporatism-based solidarism of the West. Since Islam is a value shared by the majority of the society, even if this harmony is not indispensable, it has been seen as a means of providing social unity. Therefore, in Gökalp, unlike Ersoy, it is important not what Islam is, but what kind of task it undertakes. As a result, this study will focus on all these similarities and differences, and the basic components of Ersoy and Gökalp's understanding of nationalism and their interpretations of culture and civilization in connection with their understanding of nationalism will be revealed.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Ziya Gökalp, İslamism, Turkism, Civilization

1- Giriş

Türkiye'nin modernleşme hikayesi kendisiyle eş zamanlı olarak, modernleşmenin sınırları, yöntemi ve temel dinamikleri üzerine bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar İslami bir zeminden sosyalist bir zemine, Türkçü bir anlayıştan Batıcı bir anlayışa, Osmanlıcı bir perspektiften liberal bir perspektife ve hatta yer yer bunların sentezlerine kadar varan geniş bir skalada gerçekleşmiştir. Tüm bu soruların ortak paydası, gelişmiş ve gündün güne gelişerek Osmanlı'yla arasındaki mesafeyi açan Batıyla bu mesafenin nasıl kapanacağı ve Osmanlı'nın yeniden Batıyla nasıl rekabet edebilir hâle geleceği noktasında düğümlenmiştir. Ziya Gökalp ve Mehmet Âkif Ersoy da bu tartışmalara katılan ve özellikle II. Meşrutiyet'in yoğun dergicilik faaliyetleri vasıtasıyla görüşlerini matbu zeminde ortaya koyan dönemin entelektüellerinden olmuşlardır. Ersoy'un dönemin önde gelen İslamcılarından, Gökalp'in ise Türk milliyetçiliğinin fikir babalarından olması sebebiyle bu çalışmada, onların halk, aydın, inkılâp, dil, edebiyat ve kalkınma modeli anlayışları üzerinden milliyetçiliğe bakışları incelenmiştir.

2- Ersoy ve Gökalp'te Halk, Aydın, Milliyetçilik ve İnkılâp

Mehmet Akif Ersoy, Ziya Gökalp gibi inkılâbın gerekliliğine inanmakla beraber, modern anlamda muhafazakarlığın bir yansıması olarak böylesi ani bir değişimden çekinmekte ve inkılâpçılığı ile muhafazakarlığını “ihya” kavramıyla sentezlemektedir. Buna göre, zaten ideal olan Osmanlı-İslam medeniyeti, Batı'nın metodolojisiyle tekrar ihya edilecektir (Yılmaz, 2006: 320-321). Ona göre aydınlar ve halk arasındaki kopukluk öyle bir hâle gelmiştir ki, aydınlar ne söyleseler halk tepki göstermektedir ve hatta halk, aydınların kendi değerlerine olan “saldırısından” bizzat bilimi sorumlu tutmaya başlamıştır. Çünkü Ersoy'a göre aydınlar, camilere gitmeyerek halkla temas kurmamakta; gelişmeye engel olarak gördükleri dini yok etmek gerektiğini düşünmekte ve Batı'yı her şeyiyle taklit etmenin arzusundadır (Yılmaz, 2006: 321-322). O, 16 Eylül 1908 tarihli Hasbihal'inde bu durumu Lehistan'dan gelen bir Müslüman'ın İstanbul'da oğlunu göndermek için okul ararken dini eğitim de veren bir okul bulamaması ve hatta Robert Kolej'de Müslüman çocukların da haftalık ibadete katılmasının zorunlu olduğu bir kilisenin bulunması üzerinden örnekler. Bu örnekte, Lehistanlı Müslüman'ın karşısında bulunduğu yetkili ona insanın olgunlaştıktan sonra dini tercihini yapacağını ifade eder ve Ersoy, bu duruma şöyle tepki verir:

“Bir Müslüman çocuğuna hem Rusya'daki cimnazlar derecesinde ulûm (ilim) ve fûnûn (fen) öğretecek hem de sağlam bir Müslüman terbiyesi verecek bir mektep kimin hatırına gelirse lütfen bize bildirsin!” (Ersoy, 1987: 82)

O, aydınların Batı'nın İslam ahlakıyla bağdaşmayan fuhuş ve içki gibi kültürlerini taşıırken, Batı'nın bilimi, edebiyatı ve sanayileşmesine gözünü kapattığını ve dolayısıyla halkın, ilkinden dolayı ikincisini de Batı'dan geldiği için ikincisini de kategorik olarak reddettiğini söyler. Ersoy, buradan hareketle aydınların dünyevi zevke dönük tüketim alışkanlıklarını Batılılaşma kılıfıyla sunmalarını iğneler:

Fransız'ın nesi var? Fuhşu bir de ilhâdı;

Kapıştı bunları “yirminci asrın evlâdı!”

Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? Birası;

Unuttu ayrıanı, ma'tûha döndü kahrolası!

Heriflerin, hani, dünya kadar bedâyii var:

Ulûmu var, edebiyatı var, sanayii var.

Giden bir avuç olsun getirse memlekete;

Döner muhitimiz, elbet muhit-i marifete.

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi;

Beğenmesek, “medeniyet!” diyor; inandık, iyi!

“Ne var, biraz da maarif getirmiş olsa...” desek;

Emin olun size “hammallık etmedim?” diyecek. (Ersoy, 2021: 630)

Ersoy, aynı zamanda halkın İslam anlayışını da eleştirmektedir. Ona göre Müslüman halk, Kur'an-ı Kerim'i anlamak yerine dini pratikleri taklit eden ve duaları ezberleyen bir hâldedir. Müslümanların tembelliklerini tevekkül kisvesi ve hurafelerle meşrulaştırdıklarını ifade eden Ersoy, bilimden azade bir "dava"nın başarısız olmasının kaçınılmazlığını vurgular. Ona göre ilham, Kur'an'dan alınmalıdır, ancak bu ilham, bilimsel yöntemle de harmanlanmalıdır (Yılmaz, 323-324). Nitekim bu bağlamda, Cuma Namazlarının bir saat kadar sürdüğünü ve namaz haricinde camide geçirilen bu sürenin de israf olduğunu ifade ederek, Müslümanların ibadetlerinin bid'at şeklini aldığını, dolayısıyla Peygamberin dönemindeki pratiklerle ilişkisi olmadığını belirtir. O, Müslümanların ihtiyacının onları ayağa kaldıracak toplumbilim olduğunu ve bunun farkında din görevlilerinin camilerde görev yapması gerektiğini de belirterek Batı'nın "marifeti"yle İslam'ın "fazilet"ini en mikro ölçekten başlayarak sentezler (Ersoy, 1987: 51-52).

İşte bu noktada, onun milliyetçiliği de şekillenmektedir. Onun milliyetçiliği Batılı anlamda normatif modern ve seküler bir milliyetçilik değil, aksine İslami değerleri korumaya odaklanan ve İslam tarihinden beslenen muhafazakâr bir yorumdur. Topçu, bu noktadan hareketle onun inkılâp arzusunun şekil ve madde inkılâbı olmaktan çok, düşüncede, devlette, sanatta ve ahlakta gerçekleşecek olan bir ahlak ve ruh inkılâbı olduğunu belirtir. Çünkü Ersoy, ancak bu alanlarda yapılacak inkılâpların insanlar tarafından benimsenip kurtarıcı olabileceğine inanır (Topçu, 2011: 52). Dolayısıyla onun inkılâp anlayışı da aşamalı ve sürece yayılmıştır. Topçu'ya göre bunun iki nedeni vardır: milletin içine sindirebilmesi ve imandan uzaklaşmaması (Topçu, 2011: 57-58). Ersoy'a göre, "Asım'ın nesli" Batılı bilimsel eğitimi alarak "marifet" kazanmalı, ancak "fazilet"ten de uzaklaşmamalıdır (Yılmaz, 2006: 35). Ersoy, bu yaklaşımını Asım'a şöyle nakleder:

Kıssadan hisse çıkarsak mı, ne dersin Asım?

Anlıyorsun ya... Zararı yok, daha iyi anlaşalım:

İnkılâb istiyorum ben de, fakat Abduh gibi!..

Yoksa ellerinde kör alet efeler tertibi,

Bâbîâli'leri basmak, adam asmakla değil,

Çek bu işten ihvânını, kendin de çekil...

Gezmeysin ortada oğlum, sokulun bir sapaya,

Varsa imkânı, yarın avdet edin Avrupa'ya!.. (Ersoy, 2021: 723)

İlk olarak Gökalp, Ersoy'un "fazilet" ve "marifet" arasında gittiği ayrıma benzer bir biçimde "hars" ve "medeniyet" ayrımına gider. Ona göre tüm insanlık ortak bir medeniyete mensup değildir. Bunun nedeni, medeniyetin bir değil, çeşitli olmasıdır. O, ortak medeniyete sahip olmanın ölçütünü, farklı zaman ve mekanlarda zuhur etmiş de olsalar, ortak müesseselere sahip olmak şeklinde belirlemiştir (Gökalp, 2020: 11). Gökalp'e göre, medeniyet zümreleri dini birer ümmet olarak ortaya çıkar: Müslümanlık, Hristiyanlık ve Budizm gibi. Ona göre, ümmetlere ayrılmış şekilde doğan bu beynelmilliyet (evrenselcilik), zamanla dini anlamından kurtularak ilim ve fen medeniyetine dönüşebilir. O, bu durumu o günün Avrupa medeniyetinin bu aşamaya ulaşma evresinde olduğunu ifade ederek açıklamıştır. Buna örnek olarak ise Avrupa "beynelmilliyeti"nin Japonlar ve Yahudileri kendi medeniyetine mensup saymasıyla örneklendirmiştir. Ancak Avrupa'nın hâlâ Müslüman ülkeleri manda yönetimi altında bulundurmasından kaynaklı olarak hâlâ "haçlı" anlayışını tam manasıyla bir kenara bırakamayıp, "Ehl-i Salîp"¹ gibi davrandığı için de tam manasıyla "beynelmilliyet" olması için kat etmesi gereken mesafeler olduğunu belirtir.² Gökalp, Türk milletinin de ana gayesinin eşit şartlar altında Avrupa medeniyetine girmesi gerektiğini vurgular (Gökalp, 1976a: 62-63).

¹İslam Ansiklopedisi'ne göre: XI. yüzyılın sonlarında Avrupa dünyasının "Kudüs'ü kurtarma" sloganı ile, Türkler'i Anadolu'dan atmak ve bütün Ortadoğu'yu ele geçirmek için başlattığı siyasi amaçlı askerî harekâta katılanlara verilen ad. Bkz. Işın Demirkent, "HAÇLILAR", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/haclilar> (Erişim Tarihi: 08.03.2022).

²Ancak bu dönem Müslüman coğrafyanın manda altında tutulmasının nedeni, Gökalp'in iddia ettiği gibi dini sebeplerden kaynaklı değildir. Bunun nedeni, Batılı güçler arasındaki güç ve zenginlik mücadelesidir. Dolayısıyla doğal kaynak açısından zengin olan Müslüman coğrafya da bu sömürünün hedefi olmuştur. Sömürgecilik tarihinin henüz yeni keşfedilmiş bir kıta olan Amerika'dan başladığı ve Batılı-dindaş devletler arasındaki bu yarışın kendi aralarında iki büyük

O, tüm milletlerin katkı sunduğuna inandığı bu en ileri medeniyet aşamasının evrensel olduğuna inanırken, “hars”ın (kültür), millî olması gerektiğini savunur (Gökalp, 2020: 13). O, “medeniyet” ve “hars” arasındaki ayrımı da açıklar. Buna göre medeniyet, irade ve yöntem kullanılarak ortaya koyulan şeylerin bütünüdür. Dolayısıyla suni ve iradidir. Ancak hars, irade ve yöntemle değil, ilhamla ortaya çıkan şeylerin bütünüdür ve dolayısıyla suni değildir (Gökalp, 1976b: 39). Ona göre harsın parçaları, din, dil, edebiyat, musiki, hayat felsefesi ve ahlakıdır (Gökalp, 1976c: 44-48). Onun halk ve aydın yaklaşımıysa “Türk harsı” ile “Osmanlı medeniyeti” arasında gittiği ayrıma dayanır. Ona göre, medeniyet ve hars arasındaki ayrımı en iyi gösterecek örnek bu ikili arasındaki ayrımdır. Gökalp, her toplumda aydınlar ve halk olmak üzere iki zümre olduğundan söz etmekle beraber, Osmanlı haricinde hiçbir memlekette bu ikili arasında mutlak bir ayrım ve mesafe olmadığını ifade eder. Hatta bunun aksine, bu iki grup arasında karşılıklı alışveriş olduğunu ifade eden Gökalp, “sağlam milletlerde” kaynağını halkın konuşma dilinden, vezinlerinden, masal ve efsanelerinden, adet ve geleneklerinden, ülkü ve ideallerinden alan aydınların bunlardan hareketle bir yazı dili, çağdaş edebiyat, çağdaş musiki, resim, mimari, ahlak, hukuk, siyaset ve felsefe eserleri meydana getirdiklerini ve bu doğrultuda halk kitlelerine ulaşarak, “şuursuz duyguları şuurlu bir hâle” dönüştürdüklerini vurgular (Gökalp, 1976c: 44).

Ancak Osmanlı’da aydınların halkı “hayvanlar derecesine” indirdiğini ifade eden Gökalp, halka hiç kıymet verilmemesinin sonucunda ülkede lisan, vezin, edebiyat, musiki, ahlak, felsefe ve din gibi alanlarda bir antagonizma ortaya çıktığının altını çizer (Gökalp, 1976c: 45). Dolayısıyla ona göre, her alanda olduğu gibi ahlak alanında da bir aydınların temsil ettiği Osmanlı ahlakı, bir de halkın temsil ettiği Türk ahlakı vardır. Buna göre, Osmanlı ahlakı, üstüne karşı “yaltaklanma”, astına karşı ise kibir ve böbürlenme şeklinde tezahür ederdi. Osmanlı aydınlarında kibir ve egonun genel bir nitelik taşıdığını ifade eden Gökalp’e göre, eşitlik samimiyet ve dürüstlüğe dayanan Türk ahlakında ise bunlara hiç rastlanmazdı. Öyle ki Türkler, kahramanlık ve fedakarlıklarını çıkarsız ve karşılıksız yaparlardı. Ancak Osmanlı aydınları, yalnızca yaptıkları kahramanlık ve fedakarlıklarla değil, yapmadıklarıyla dahi yapmış gibi övünürlerdi (Gökalp, 1976c: 47). Dolayısıyla Gökalp, halkın Türk kültürüne sahip olduğu için onları olumlarken, diğer yandan aydınların Osmanlı kültüründen beslendikleri için onları ahlaksızlıkla suçlamıştır. Ancak onun eleştirisi Ersoy gibi “çarpık” ya da “yanlış” Batılılaşmadan dolayı değil, Türk kültürünün bir kenara bırakılmasından kaynaklıdır. O, kendi milliyetçilik anlayışıyla Türk kültürüne bakış arasında da bir bütünlük kurmuş ve şöyle demiştir: “Türkçülük, Türk güzidelerinin (aydınlarının) Osmanlı medeniyetini terk ederek Türk harsını (kültürünü) bulmağa ve yükseltmeğe çalışmaları demektir (Gökalp, 1976c: 50).”

Türk milletini yüceltmek gibi Renancı anlamda bir anlayışa yaklaşan Gökalp’in milliyetçilik fikrine göre, Osmanlı’dan bir Türk ulusu çıkartılmıyordu. Bu da laikleşme esasından çok, İslam’ın milli bir dine dönüştürülmesiyle hem beynelmilel uygarlığın benimsenmesi hem de ortak harsın geliştirilmesiyle mümkündü. Ona göre ulus, en gelişmiş olan toplumsal durumdur. Bu gelişmişlik hâlinin dayanakları ise toplumsal birlik, ahenk ve dayanışmadır. “Toplumsal ahenk”in olmazsa olmazları ortak dil, kültür, kader, gelecek ve duyarlılığı içeren ortak bir harıdır. Burada aydının görevi ise “millete kendini tanıtmak ve milli sorumluluğunu idrak etmesini sağlamaktır. Aydın bu iki sorumluluğu ise onun dayanışma (tesanütçülük) fikrinin yansımasıdır (Ünüvar, 2008: 30). Gökalp’e göre, inkılabın taklitçilikle olması mümkün değildir. O, Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak arasında bir sentez oluşturmuştur. Buna göre, “Çağdaş bir İslam Türklüğü” ortaya çıkarmakla medenileşmek arasında bir uyum doğacaktır. Çünkü muasırlaşmak, şeklen ve yaşayış bakımından Avrupa’ya benzemek değil, entelektüel ve teknolojik ürünleri Avrupa’dan alma sarmalının önüne geçecek bir gelişmişlik düzeyini yakalamaktır (Ünüvar, 2008: 31). O, Ersoy’un aksine İslam’ın değil, Türklüğün özüne yönelmeyi hedeflerken, bu projesine İslam üzerinden meşruiyet sağlayarak toplumsal tepkileri bertaraf etmeye çalışmıştır.

Başka bir ifadeyle Gökalp, azimet-yoğun bir İslam anlayışıyla medeni dünyaya adapte olabilecek bir açılım ve değişimin mümkün olmadığını düşünerek, ruhsatlarla bazı açılımlar yapmanın zorunluluğunu vurgulamıştır. Ona göre “muasır” dünyadaki “Çağdaş İslam Türklüğü” yalnızca azamet ehli değil, aynı zamanda ruhsat ehli de olmalıdır ve bu ruhsatların da modern zamana uydurulması gerekmektedir (Gökalp, 1976c: 45). Dolayısıyla Gökalp’in temel sorusunun “Toplum için olması gereken fıkıh usulü nedir?” çerçevesinde şekillendiği ifade edilebilir. O, dogmayı revize edip, laik bir noktaya getirmeye çalışmıştır. Hukuk sistemini rasyonel ve modern bir noktaya taşımaya çalışan Gökalp, bu noktada toplum gözünde modern hukuku toplum gözünde nasıl meşrulaştıracağı sorusunun cevabını ruhsatlarda bulmuştur. Bu noktada

paylaşım savaşına neden olduğu düşünüldüğünde, bu meselenin dini değil, dünyevi bir mücadelenin sonucu olarak ortaya çıktığı anlaşılabilir.

ulemanın ehl-i azimet olmaktan çok, ehl-i ruhsat olan bir toplum için çaba göstermesini de talep etmiştir (Gökâl, 1976c: 43).³

Gökâl'in İslam'ı modernleşme için araçsal gören anlayışının aksine, yukarıda da görüldüğü gibi, Ersoy'un inkılâpçılığı da milliyetçiliği de İslam'la iç içedir. Osmanlı ile İslam, ayrılmaz bir bütündür. Sorun, ne ideal İslam'da ne de ideal Osmanlı'dadır. Sorun bunlardaki bozulmadır: ahlaksızlaşma, tembellik, hurafeler, yanlış Batılılaşma ve medeniyet-İslam çatışması iddiası. Bu yüzden tüm bunlar, "marifet" ile "fazilet" arasında önce bir ayrıma gidilip, ilki Batı'dan ithal edilip, ikincisi korunurken, sonra da onların sentezinin yapılmasıyla aşılabilir. Gökâl ise kendi modern milliyetçiliğine İslam üzerinden meşruiyet sağlayarak laik ve rasyonel bir hukuk sistemine ulaşmayı hedefler. Onun "medeniyet" ve "hars" ayrımının ikincisi, İslami değil, ulusal bir noktayı işaret eder. Dolayısıyla Gökâl, modernleşme için İslam'ı araçsallaştırırken, Ersoy ise dinin özünün zaten ilmi bir noktaya işaret ettiğini, bu yüzden olması gerekenin ideal olana dönüş, yani "ihya" olduğunu vurguluyordu.

3- Ersoy ve Gökâl'in Milliyetçilik Anlayışları: Dil, Edebiyat ve Kalkınma Modeli

Ersoy'un milliyetçiliği ile muhafazakârlığı arasındaki karmaşık ilişki, onun dil ve edebiyata olan eleştirilerinde de ortaya çıkar. O, bir yandan Osmanlı Türklerinin gücünün zirvesinde olduğu yıllarda dilinin istiklalini korumaktan çok uzak olduğunu, hatta edebi alanda hiçbir varlık gösteremediğini eleştirir. Ancak diğer yandansa gelinen durumda Türkçenin Arapça ve Farsçanın da etkisiyle oluşan bir dil olduğunu ifade eder. Dilde sadeleşme elzemdir, ancak Arapça ve Farsça kelimeler eğer kamusal kullanımdaysa bunları Türkçeleriyle ikame etmeye çalışmak beyhude bir çabadır (Ersoy, 1987: 42). Öyle ki, ona göre mevcut durumda Türkçe, tek başına bir dil değildir. Türkçe, ancak Arap ve Farsçayla beraber yaşayabilir ve bu durumun değişmesi de mümkün değildir (Ersoy, 1987: 55).

Fakat bunun haricinde, dilin kendi bağımsızlığını koruyan yerli şive de korunacaktır. O, Batı'nın edebi üstünlüğünü kabul etmekle beraber, yalnızca sanat şekli olarak faydalanılacağını ve edebiyatın "yerli" olması gerektiğini söyler (Yılmaz, 2006: 326). Başka bir ifadeyle o, her alanda olduğu gibi teknik, yani Batılı boyutu oluşturan "marifet" ile özü, yani "yerli" boyutu oluşturan "fazilet" arasındaki ayrıma edebi sahada da gitmiştir. Ancak o, Türkçenin yabancı kelimelerden arındırılması konusunda aynı hassasiyeti göstermemiştir. Bu da onun ani değişim ve dönüşümlerin toplumda travmatik sonuçlara yol açacağından korkan muhafazakâr yanını yansıtır. Nitekim o, dilin sadeleşmesinin aşamalı ve doğal seyri içinde gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir (Uluçay, 2014: 27).

Gökâl'e göre ise aydınların kullandığı Farsça, Arapça ve Türkçe karışımı Osmanlıcayla, halkın kullandığı gerçek Türkçe arasında mutlak bir ayrım vardır. Ona göre, ilki usul ve iradeye dayalı olarak suni bir nitelik taşıırken, ikincisini bir usul ve irade icat değildir. Dolayısıyla bilinçsiz, usulsüz ve irade olmayan yollarla mevcut durumuna gelen Türkçe, harsın özüdür. Hiçbir milletin iki dili olamayacağı gibi, Türklerin de olmamalıdır. Bu yüzden her şeyden önce bu ikilik ortadan kaldırılmalı ve doğal bir nitelik gösteren Türkçe benimsenmelidir (Gökâl, 1976c: 45). Dilde olduğu gibi edebiyatta da benzer bir ayrım olduğunu ve Osmanlı Edebiyatı'nın "halkın anlamadığı eserler"den vücuda gelirken, Türk Edebiyatı'nın ise Dede Korkut, Yunus Emre, Şah İsmail ve Nasrettin Hoca gibi yazılı ve masallar, fıkralar, bilmeceler, Karagöz, ortaoyunu ve destanlar sözlü olmak üzere iki ana gruptan oluştuğunu ifade eder (1976c: 46). Gökâl, yine benzer bir suni-doğal ayrımına gittikten sonra tercihini ikincisinden yana koyar ve onun Türk harsına ait olduğunu söylediği dil ve edebiyat gibi şeylerin dağınık durumda bulunduğunu söyleyenlere de sert bir üslupla cevap verir. Türk harsının dağınıklığının nedeninin Osmanlı aydınlarının "millet haini" olmasıdır diyen Gökâl, Osmanlı aydınının Türk harsının kıymetini bilerek onu bir düzen içine sokmayı başarsalardı, Türklerin de tüm medeni milletler gibi bir güçlü bir harsa çoktan sahip olacağını vurgulamıştır (Gökâl, 1976c: 49). Dolayısıyla Ersoy'un Arapça ve Farsça kelimeleri de dilin bir parçası olarak gördüğü anlayış Gökâl'te yoktur. Çünkü ona göre bu tür kelimeleri kullananlar halk değil, aydınlardır ve bu ikiliğin halkın kullandığı dil lehine ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Topçu'nun ifadesiyle, Ersoy'un "milliyetçi-muhafazakâr" milliyetçilik yorumu, onun Türkiye muhafazakâr camiasında büyük hayranlık duyulan "Japon mucizesi"ne öykünmesine sebep olmuştur. Ona göre Japonlar, "Frenkleşmeden" bilim ve tekniği kullanarak nasıl güçlendilerse Osmanlı'nın da izlemesi gereken yol budur:

³ Gökâl'in bu yaklaşımı,

Medeniyet girebilmiş yalnız fenniyle...
 O da sahiplerinin lâhik olan izniyle.
 Dikilip sahile binlerce basiret, im'ân;
 Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan!
 Garb'ın eşyası, eğer kıymeti haizse yürür;
 Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür!
 Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız;
 Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız..
 Ya o mahviyyeti insan göremez bir yerde...
 “Togo”nun umduğunuz, tavrı mı vardır? Nerde!
 “Gidelim!” der götürür; sonra gelip ta yanıma;
 Çay boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma.
 Müslümanlık, sanırım parlayacaktır orada;
 Sade Osmanlıların gayreti lâzım arada.
 Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler,
 Ulema vahy-i İlâhi'yi mi bilmem, bekler? (Ersoy, 2021: 507)

O, hatta Japonların “ari İslam”ı yaşadığını ifade eder ve şöyle der:

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!
 O küçük boylu büyük milletin efradı bugün,
 Müslümanlıktaki erkâmı siyânette ferid;
 Müslüman demek için eksigi ancak tevhid.
 Doğruluk, ahde vefa, va'de sadakat, şefkat;
 Acizin hakkını ilâya samimi gayret;
 En ufak şeyle kanaat, çoğa kudret varken;
 Yine ifrat ile vermek, veren eller darken;
 Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak,
 Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak;
 “Öleceksin!” denilen noktada merdane sebat... (Ersoy, 2021: 506)

Japonya'nın kalkınmasına karşı bu öykünmenin ana nedenlerinden birinin de tarihsel düşman olarak görülen ve karşısında askeri zafer elde etmekten çok uzak kalınan, “Şark Meselesi”ni 1815 Viyana Kongresi'nde ortaya atan Rusya'nın 1904-1905 Rus-Japon savaşında mağlup edilmesidir. Dolayısıyla Ersoy'un görüşüne göre, *a la carte* bir medenileşme tercih ederek, ilim ve fenni alırken her türlü “maskaralığı” gümrükte bırakan “Japon mucizesi”, “faziletli” bir kalkınmadır ve Osmanlı için de yegane rol modelidir.⁴

⁴ Ancak gerçekte böyle bir “mucize” olduğunu söylemek güçtür. İlk olarak, Japonya, geç kalkınan ülkeler gibi iç pazarında muazzam uyum olan ve iç pazara dönük bir kalkınma modeline sahip değildi. Tersine Japonya, Wallersteinci anlamda bir çevre ülke olarak kömür, bakır ve ipek gibi ürünler ihraç ederek buradan edindiği sermayeyle merkez ülkelerden teknoloji ürünleri ithal etti (Lockwood, 1954: 365). Dolayısıyla Japonya, kendi makinelerini üretmekte başarısız olurken, bunları Batı'dan ithal etmiştir. Başka bir ifadeyle Japonya, 1930'lara kadar yine Wallersteinci anlamda bir yarı-çevre ülke niteliği

Gökalp'in Türkler için bulduğu kalkınma modelinin ise Millî İktisat ve işbölümüne dayandığı ifade edilebilir. Gökalp, Ersoy'un aksine modelini Doğudan değil, Batıdan esinle ortaya koymuştur. Onun Millî İktisat fikri, ulusal birliğini geç tamamlayan ve sömürgecilik, sanayileşme ve kapitalistleşme yarışına da geç kalan Almanya'nın iktisadi olarak İngiltere ve Fransa gibi devletlerle rekabet edebilir hâle gelmesinin bir *laissez-faire* politikasına değil, bu süreçlere geç kalmışlığın gereği olarak bir geç kalmış merkantalist politikayla mümkün olacağına inanan Friedrich List'ten esinlenmişti. List, uluslararası ekonomik sistemin iddia edildiği gibi tüm dünyaya zenginlik, girişimcilik ve yaratıcılık getireceğine dair anlayışın doğru olmadığını ve "uluslararası" olduğu iddia edilen bu liberal iktisadi modelin ise sadece Londra'daki bankerleri ve onların işbirliği içinde olduğu kişi ve grupları zengin ettiğini belirtmişti (Carr, 2015: 26-30). Dolayısıyla List, serbest ticaretin sanayileşmiş ülkeler için faydalı olduğunu vurgularken, bu olgunluk durumunda olmayan ülkelerin ise hem sanayileşmek hem de gelişmiş ülkelerle rekabet edebilir hâle gelmek için gümrük tarifeleri uygulamalarının olmazsa olmaz olduğunu ifade etmiştir (Carr, 2015: 39). İşte bu etkiyle Gökalp de çağdaş bir devlet ve milletin alametifarikasını çağdaş bir iktisat olduğunu düşünmüştür. Özellikle Balkan Savaşlarının ardından izlenen iktisadi hayatı Türkleştirme politikasıyla beraber bu politikanın amaçları da somutlaşmıştır: Millî bir burjuvazi yaratılması ve bunların taşıdığı millî ahlakla beraber dayanışmacılığı güçlendirecek olan güçlü bir ekonominin ortaya çıkması. Gökalp de tıpkı List gibi uluslararası iktisadın karşısına, "iktisadî vatanperverliği" koymuştu. Bunun da olmazsa olmazlarından biri, kapitülasyonların bertaraf edilmesiydi (Toprak, 1995: 159-169).

Gökalp'in topyekün kalkınmayı hedefleyen bir diğer fikri de pozitivizmden mühlhem işbölümü ve "meslekçilik" idi. Onun Durkheim'den esinle ortaya koyduğu bu perspektife göre, loncalar korporatist örgütlenme vasıtasıyla ulusal örgütlenme düzeyine ulaşacaktır. Bir yandan meslek ahlaki vasıtasıyla toplumsal ahlak problemi bertaraf edilirken, diğer yandan ise meslekler arasındaki işbölümü vasıtasıyla da "toplumsal ahenk" sağlanarak ülkenin kalkınması için her mesleğin birbirine karşılıklı bağımlı olduğu bir kolektif şuur sağlanacaktır (Gökalp, 1976a: 64-65) ve (Toprak, 1985). Dolayısıyla bu yolla hem millî şuur güçlenecek hem de millî iktisatla ve millî sanayiyile gerçekleşen kalkınma sonucunda bu şuur maddi olarak da desteklenecekti.

4- Sonuç

Gökalp, geç uluslaşan Batılı toplumlardan hareketle ortaya koyduğu model vasıtasıyla millî kültür, millî iktisat, millî sanayi ve millî burjuvaziye dayanan bir ulus-devlet kurma amacındayken; Ersoy ise daha ümmetçi bir noktadan hareketle klasik Osmanlı düzenini modern tekniklerle ve "Japon mucizesi" örneğine dayanarak "ihya" etmeyi hedeflemiştir. Bu hedefte "marifet" teknoloji ve bu teknolojiyi kullanabilecek kapasiteyi içerirken, "fazilet" ise Türklüğün ayrılmaz bir parçası olan İslam ahlakını içermekteydi. Gökalp'in "medeniyet" ve "hars" arasında gittiği ayrımın ilk boyutu, Ersoy'un "marifet" anlayışıyla benzerlik gösterse de o, bunları "Batı'nın ürünü olmaktan çok, artık Batılı anlamından soyutlaşan "ilim ve fen" in birer ürünü ve insanlığın ortak mirası olarak görüyordu. Ancak onun "hars" tanımı, Ersoy'un "fazilet" kavramından büsbütün ayrılmış ve İslam'a değil, Türk kültürüne dayanmıştır. Ayrıca Ersoy'un ideale dönme, "ihya" etme perspektifi de onun anlayışında yoktur. Çünkü halk, zaten ideal olanı kullanmakta, yalnızca bunu medeniyetle sentezleyecek aydınını beklemektedir. Dolayısıyla, Gökalp'te Türkleştirmeye beynelmileleşme eşgüdümlü ilerlerken o, bir ulus-devlete dönüşmeyi medeniyetin geldiği en üst aşama olarak gördüğü için, çağdaş

taşıyarak, merkez-kapitalist ülkelerin demode buldukları pamuklu ürünler gibi malları üretmiştir (Wallerstein, 1978). Bunun sonucunda II. Dünya Savaşı'na kadar Japonya ne sanayileşebilen ne de kapitalistleşebilen bir ülkeydi ve sanayi çıktıları toplamı kendisi gibi kalkınma yoluna geç giren bir ülke olan Almanya'nın yalnızca %25'ine eşitti (Lockwood, 1954: 365). Meiji restorasyonu ile başlayıp 1930'a uzanan süreçte Japonya'nın gelişen tek ağır sanayisi askeri sahaydı. Askeri sanayiye yapılacak yatırımlar dolayısıyla hammadde ihtiyacı doğan Japonya, bunun için doğan ihtiyacı ise Tayvan ve Kore'yi sömürgeleştirerek temin etti (Lockwood, 1954: 292). Yani, Ersoy'un İstiklâl Marşı'nda sömürgeci yanını "tek dışı kalmış canavar" olarak tanımladığı ve doğal olarak "ahlaksız" saydığı Batı gibi, Japonya da sömürgeciliğe kalkışmıştı. Dolayısıyla bu bağlamda, Japonya'nın Batı'dan daha ahlaklı, hatta Ersoy'un tüm olumlu sıfatların birleşimi olarak ifade ettiği "ari Müslümalığı" yaşadığını iddia etmek güçtür. Ersoy'un bu öykünmesinin altında yatan sebep, Doğulu bir toplumun Batı dünyasının bir parçası olarak görülen Rusya'ya karşı kazandığı askeri zafer olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Japonya, askeri alan haricinde ciddi bir sanayileşme atılımı gösteremediği için de Ersoy'un sanayileşmenin önemini vurgulayan yanıyla örtüşmez. Ersoy'un bu öykünmesinin altında, askeri sanayileşme vasıtasıyla o günkü Osmanlı topraklarını koruma duygusunun yattığı iddia edilebilir. Ancak Japonya'nın askeri sanayileşmesi, bu alandaki ihtiyaçlarını ve hatta sömürgeci genişlemesini finanse edebilmek amacıyla onun Batı'ya daha fazla borçlanması ve bu borçları ödeyebilmek amacıyla da daha fazla sömürmesi sonucunu doğurdu (Lockwood, 1954: 252). Dolayısıyla böyle bir modeli uygulayabilmenin olmazsa olmazları, sömürmek ve borçlanmak olduğu için, Ersoy'un idealize ettiği Japon kalkınma modeli, yine kendisinin dışa bağımlılık ve Batı sömürgeciliği eleştirileriyle bir paradoks içindedir.

medeniyetin eşit bir aktörü olmanın tek yolunu bu dönüşümde görüyordu. Onun ulus-devletler vasıtasıyla çağdaşlığın zirvesine vardığını düşündüğü toplumlar Batı toplumlarıydı. Ancak Ersoy'un ulus-devletleşme gibi bir ideali yoktu ve o, Osmanlı düzenini yeniden ayağa kaldırarak Batı medeniyetiyle yeniden rekabet edebilir hâle getirmenin yollarını arıyordu. Dolayısıyla, Ersoy için, Gökalp'in aksine, milliyetçilik değil, İslamla Türklüğü simbiyoz içinde gören "millî"lik önplandadır.

5. Kaynakça

- Carr, E. H. (2015). *Milliyetçilik ve Sonrası*. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Ersay, M. Â. (1987). *Mehmet Âkif Ersoy'un Makaleleri (Sırat-ı Müstakim ve Sebülü'r Reşad Mecmualarında Çıkan)*. (A. Abdulkadiroğlu, & N. Abdulkadiroğlu, Dü) Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ersay, M. Â. (2021). *Safahat*. (N. Turinay, Ed.) Ankara: TBMM.
- Gökalp, Z. (1976). Milli Tesânüdü Kuvvetlendirmek. Z. Gökalp içinde, *Makaleler* (Cilt 4, s. 60-66). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). Millî Tesânüdü Kuvvetlendirmek. Z. Gökalp, & F. R. Tuncor (Dü.) içinde, *Makaleler IV* (Cilt 4, s. 60-66). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (2020). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Ünüvar, K. (2008). Ziya Gökalp. T. Bora içinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik* (Cilt 4, s. 28-35). İstanbul: İletişim.
- Locwood, W. (1954). *The Economic Development of Japan*. Princeton: Princeton University Press.
- Topçu, N. (2011). *Mehmet Âkif*. İstanbul: Dergâh.
- Toprak, Z. (1985). Osmanlı Devleti'nde Korporatif Dünya Görüşü: Meslekçilik. *TCTA* (s. 371-372). içinde İstanbul: İletişim.
- Toprak, Z. (1995). *Türkiye'de Ekonomi ve Toplum (1908-1950): Milli İktisat-Milli Burjuvazi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Uluçay, M. (2014). *Mehmet Âkif Ersoy'un Eserleri Üzerinde Dil ve Üslup İncelemesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Wallerstein, I. (1978). Dünya Kapitalist Sisteminin Yükselişi ve Gelecekteki Çöküşü: Karşılaştırmalı Çözümleme İçin Kavramlar. (Y. S. Tezel, Dü.) *Toplumcu Düşün*(3).
- Yılmaz, M. (2006). Mehmet Akif Ersoy. T. Bora, & M. Gültekin içinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhazakârlık* (Cilt 5, s. 318-331). İstanbul: İletişim.

BİR SEMBOL OLARAK SANAT VE SANATKAR İLİŞKİSİ: İSTİKLAL MARŞI MEHMET AKİF ERSOY ÖRNEĞİ

THE RELATIONSHIP OF ART AND ARTISTS AS A SYMBOL: THE EXAMPLE OF MEHMET AKİF ERSOY, THE İSTİKLAL MARŞI

Nurgül ERGÜL GÜVENDİ

Öğretim Görevlisi, Cumhuriyet Üniversitesi, Pazarlama ve Reklamcılık
Bölümü ORCID: 0000-0002-9473-1474

ÖZET

Temsil ettikleri ulusların tüm değerlerini içerisinde bulunduran milli marşlar, gerek ulusların simgeleri olmaları bakımından gerekse kültürel hafıza niteliği taşımaları açısından oldukça önemlidir. Mehmet Akif Ersoy Türk mütefekkir ve milli şair olarak Türk kültüründe Milli değerlerin simgesi "Vatan Şairi" olarak nitelendirilir. Bayraklar, marşlar birer bağımsızlık sembolüdür ve marşlarda yer alan mısralar; bir milletin dini, sosyolojik, kültürel değerlerini içerisinde barındırır. Bir milletin kültürel yapısını anlamak; hem de bu yapıya ilişkin sözlü kültür analizinin yapılması açısından milli marşlar ve şairler önemli sembolik değerlerdir. Sembolizm ise soyut ifadelerin en etkin biçimde iletildiği hem realist hem gerçekliğin sınırlarını aşma isteğini barındıran bir sanat akımıdır. Kavramların, şeylerin, duyguların simgeler yoluyla ifade edildiği bu akım herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmaksızın sanatın kanatları altında kendi iç dinamiklerini barındırır. Eser ve sanatkar arasındaki ilişki, işteş bir edim olarak hem eser üzerinde sanatkarın şahsiyetini görmek; hem de sanatkarın şahsiyetini sanatı aracılığıyla analiz etmek açısından oldukça önemlidir. Buradan hareketle İstiklal Marşı içerisinde bulunan duygu, düşünce, mesaj, çağrışımlarla; şairinin şahsiyeti ve yaşamı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Milli Marşlar bir milletin dününü ve gelecekte beklenenlerini yansıtan duygu ve düşüncelerin birer izdüşümüdür. İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy ile ilgili yapılan çalışmaların bir çoğu eserin temel özelliklerine, taşıdığı milli değere, eserin edebi ve estetik özelliklerine odaklanmıştır. Bu çalışmada ise eserin, sanatkarı ile olan ilişkisine dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Sembolizm, Eser Sanat İlişkisi, İçerik Analizi, Milli Marş, İstiklal Marşı

ABSTRACT

National anthems, which contain all the values of the nations they represent, are very important in terms of being symbols of nations and cultural memory. As a Turkish thinker and national poet, Mehmet Akif Ersoy is described as the "Poet of the Homeland", the symbol of national values in Turkish culture. Flags and marches are symbols of independence and the verses in marches are; it contains the religious, sociological and cultural values of a nation. To understand the cultural structure of a nation; National anthems and poets are important symbolic values in terms of both oral culture analysis of this structure. Symbolism, on the other hand, is an art movement that conveys abstract expressions in the most effective way, both realist and having the desire to transcend the limits of reality. This movement, in which concepts, things and emotions are expressed through symbols, has its own internal dynamics under the wings of art without being subject to any limitations. The relationship between the work and the artist is to see the artist's personality on the work as a collaborative act; It is also very important in terms of analyzing the artist's personality through his art. From this point of view, with the feelings, thoughts, messages and associations in the National Anthem; The relationship between the poet's personality and his life has been analyzed. National Anthems are a projection of feelings and thoughts that reflect a nation's past and future expectations. Most of the studies on the National Anthem and Mehmet Akif Ersoy have focused on the basic features of the work, its national value, and the literary and aesthetic features of the work. In this study, it is aimed to draw attention to the relationship of the work with the artist.

Keywords: Symbolism, Art and Art Relation, Content Analysis, National Anthem, Independence March

GÜNDELİK HAYAT, TEKNİK VE MEHMET AKİF ERSOY

DAILY LIFE, TECHNIQUE AND MEHMET AKİF ERSOY

Dr. Mehmet Furkan Ören

T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, Orcid: 0000-0002-7568-4166

ÖZET

Önemli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı 19. yüzyıl Osmanlı Devleti açısından yıkımların, yenilgilerin, dağılmanın yüzyılıdır. Bu dönemde yaşamış olan aydınlar devletin yıkılışını önlemek için çeşitli reçeteler sunmakta ve bazı girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu bunalım dönemleri içerisinde yetişmiş olan önemli düşünürlerden birisi de Mehmet Akif Ersoy'dur.

Osmanlı Devleti'nin yıkılış süreçlerine denk gelmiş, devletin yıkılmaması için uğraşlar vermiş, bu coğrafyada yaşamış, bu dönemlere tanıklık etmiş, kimi zaman dertlenmiş, bazen öfkelenmiş ve çeşitli arayışlar içine girmiş dönemin entelektüel ve düşünürlerinden birisi olan Akif, eğitim, teknik ve toplum çözümlenmeleri açısından incelikli gözlemlerde bulunmuştur. Osmanlı toplumunun kalkınması, ilerlemesi, gelişmesi ve Batı karşısında yenilgilerin sonlanması için reçeteler sunan Akif, teknikle kültürü ve medeniyeti birbirinden ayırmakta ve Batı tekniğinin alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Tekniği medeniyetten, insani duruştan ve kültürden bağımsız bir şekilde kodlayan, evrensel bir alan olarak gören Akif'in çözümlenmeleri teknik ve gündelik hayat tartışmalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu yazı Batılılaşma sürecini, tekniğin kültür ve medeniyetle ilişkisini Mehmet Akif çerçevesinde değerlendirerek teknikle gündelik hayat arasındaki diyalojik ilişkiyi irdelemektedir. Bu bağlamda yazı Batılılaşma çerçevesinde teknik ve medeniyet ayrımını analiz ederken, Akif'in yaklaşımlarını eleştirel bir analize tabi tutmakta ve tekniğin sosyal inşası yaklaşımının vurgularına da işaret etmektedir. Literatür analizine dayalı olan makale, Akif'in Batı tekniğinin alınmasını tavsiye eden çözümlenmeleri yanında, tekniğin gündelik hayat üzerindeki etkisini de irdelemekte ve bu konudaki tartışmaları analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Modernleşme, Batılılaşma, Gündelik Hayat, Mehmet Akif Ersoy

ABSTRACT

The 19th century, in which important changes and transformations were experienced, is the century of destruction, defeat and disintegration for the Ottoman Empire. Intellectuals who lived in this period offered various prescriptions and made some attempts to prevent the collapse of the state. Mehmet Akif Ersoy is one of the important thinkers who grew up in these depression periods.

Akif, one of the intellectuals and thinkers of the period, who coincided with the collapse of the Ottoman Empire, struggled to prevent the collapse of the state, lived in this geography, witnessed these periods, sometimes grieved, sometimes got angry and went on various searches. Made detailed observations. Akif, who offers prescriptions for the development, progress and development of the Ottoman society and to end the defeats against the West, distinguishes between technique and culture and civilization and emphasizes that Western technique should be adopted. Akif's analysis, which encodes technique independently of civilization, human attitude and culture, and sees it as a universal field, constitutes an important part of technical and daily life discussions.

This article examines the dialogic relationship between technique and daily life by evaluating the process of Westernization, the relationship of technique with culture and civilization within the framework of Mehmet Akif. In this context, while the article analyzes the distinction between technique and civilization within the framework of Westernization, it subjects Akif's approaches to a critical analysis and points out the emphasis of the social construction of technique approach. Based on the literature analysis, the article examines Akif's analysis recommending the adoption of the Western technique, as well as the effect of the technique on daily life and analyzes the debates on this subject.

Keywords: Sociology of Religion, Modernization, Westernization, Daily Life, Mehmet Akif Ersoy

GİRİŞ

19.yüzyılda dünyada ve özellikle Osmanlı toplumunda meydana gelen değişim ve dönüşümler, çok boyutlu tartışmaların ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Bu tartışma alanlarından birisi de teknik ve teknolojidir. Osmanlı Devleti'nin geri kalınışının ana nedeni olarak teknik görüldüğü için tartışmaların merkezi de tekniktir. Çünkü savaşlarda yenilgi alan Osmanlı yönetiminin bu kaybı, teknik donanımla ilişkilendirilmektedir. Nitekim batılılaşma bağlamında meydana gelen yeniliklerin ilk durağının ordu olması bu açıdan fikir vericidir. Osmanlı entelijensiyası, bürokrasisi ve yönetiminin yenilgiyi teknikle ilişkilendirmesi ve teknolojiye ağırlık vermeye çalışması elbette ki gündelik hayat, medeniyet ve kültür tartışmalarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Üstün olarak kodlanan Batı, teknik, teknoloji ve gelişimle ilişkilendirilmekte, diğer toplumların da bu bağlama göre hareket etmesi gerektiği düşünölmektedir.

Bu kapsamda ordunun modernize edilmeye çalışılması, eğitim ve öğretim alanlarındaki ıslahatlar, bürokrasinin yeniden organize edilmeye çalışılması, yeni bir aydın ve entelektüel anlayışın gelişmeye başlaması Osmanlı modernleşmesinin önemli saç ayaklarındandır. Ne var ki bu yeniliklere karşı ihtiyatlı olunması gerektiğini savunanlar, yeniliklerin Osmanlı toplumsal ve sosyal yapısına zarar verebileceğini telakki edenler de bulunmaktaydı. Bu grubun içerisinde yer alan Mehmet Akif Ersoy, tekniğin alınması gerektiğini düşünmekte ancak teknik dışındaki kültürel değerlerin Osmanlı toplumunu etkilemesine karşı ihtiyatlı olunması gerektiğini vurgulamaktaydı. Genel olarak manzum şekilde metinleri kaleme alan Mehmet Akif Ersoy, fikir ve görüşlerini şiir yoluyla dile getirmektedir. Onun Safahat'ın başında dile getirdiği

“Şiir için «gözyaşı» derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin gıryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissedirim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bizârım!”¹

Şeklindeki dizeleri Akif'in nüktedanlığını, meseleleri çözümlerken ki duruşunu ve aynı zamanda hissiyatını yansıtmaktadır. Bu bağlamda Akif'in ifadeleri, belli bir düşüncenin iz düşümü olmanın yanında dertlerin, efkârın ve hüznün işaretidir. Akif, düşünce adamı olmanın yanı sıra bir his ve duyu insanıdır aynı zamanda. Onun tüm fikirlerinde bu duruşunun izlerini görmek mümkündür. Akif, yaşadığı gibi inanmayan, daha ziyade inandığı gibi yaşayan, öne sürdüğü fikirleri pratiğe dökmeye özen gösteren ve beylik laflardan uzak durmaya çalışan bir düşünür olarak, teknik, teknoloji ve medeniyet bağlamlarındaki tartışmalara kısa ve öz ifadelerle katılmaktadır. Bu bağlamda onun şiirlerine yansıyan teknik ve teknolojiyle ilgili ifadeler konjoktürel olmaktan ziyade inandığı değerlerle de ilgilidir. Ancak vurgulanmalıdır ki 19. yüzyılda Osmanlı topraklarında meydana gelen dönüşümler kimi olgularla ilgili derli toplu analizleri yapmayı da zorlaştırmaktadır. Teknik de bunlardan birisidir. Aslında Akif ve o dönemde yaşayan pek çok aydının temel hedefi batmakta olan bir gemiyi kurtarmaktı ve bu amaç için eldeki tüm araçların seferber edilmesi hedeflenmekteydi. Akif'in teknik vurgusu bu tür bir tona sahiptir.

Bu makale Akif'in teknik ve medeniyet ayrımını irdelemekte, teknikle gündelik hayat arasındaki ilişkiyi tahlil etmektedir. Makale ilk olarak Akif'in teknik ve medeniyet ayrımını analiz etmekte sonrasındaysa teknik ve medeniyet arasındaki ayrımın ne kadar mümkün olduğu konusunu tahlil etmektedir. Yazı, Akif'in teknik çözümlemesinin dönemin kırılğan, savruk ve zorlu şartları içerisinde yeterince üzerinde durulmayan bir bağlam içerisinde dile geldiğini vurgulamakta ve tekniğin gündelik hayatı dönüştürdüğü tezini gündeme getirmektedir. Başka bir ifadeyle yazı teknikle medeniyet ayrıştırılmasının zorluğuna işaret etmekte, tekniğin medeniyet ve kültür dönüştürücü gücüne değinmektedir.

2. MEHMET AKİF'İN TEKNİK VE MEDENİYET ANALİZİ

Tarih kayıp ve kazançla neticelenen yüzlerce meydan savaşı örneğiyle doludur. Ancak bu savaşlar kimi açıdan istatikseldir. Modern öncesi dönemlerde savaşlar, temelde kas gücüyle yapıldığından ölen ve öldürülen bireylerin sayısı önemlidir. Roma İmparatorluğu ve ondan önceki medeniyetler arasındaki savaşlar travmatik olsa da kabaca meydan savaşlarıdır. Savaşlar kaybedilir veya kazanılır ancak toplumsal yapılar, bilgi anlayışları, siyasal organizasyonlar, ana formlarını korumaktadırlar. Örneğin Moğol istilaları ve Haçlı Seferleri

¹ Mehmet Akif Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, ed. Ertuğrul Düzdağ (İstanbul: İfav, 2006), 4.

gibi savaşlar İslam coğrafyasını krizle karşı karşıya bırakmış ancak bu süreçlerde İslam toplumu yeniden organize olmayı başarabilmiş ve geleneksel yapılar dramatik bir dönüşüme uğramamıştır.

Oysa 18. ve 19. yüzyıllarda Batı kaynaklı savaşlar, ayrı bir özelliğe sahiptir. İslam toplumunun bayraktarlığını yapan Osmanlı'nın bu savaşları kaybetmesi tipik bir meydan savaşı yenilgisi değildir. Çünkü bu savaşlar bir biçimiyle “eskiyle” yeninin savaşıdır. Garp yenilik, teknoloji, gelişmişlik ve profesyonelliktir, özelde Osmanlı ve genelde Şark ise eski ve teknik geri kalmışlıktır. Garb'ın kazanması yeni bir siyasi anlayışın, iktisadi yapının, eğitim organizasyonunun, bilgi paradigmasının kazanması demektir. Üstünlüğü ele geçiren Garp yeniliğinin mihenk taşıysa teknik ve teknolojidir. Yeni bir organizasyon biçimi olan bürokratik ulus devletleri, kapitalist ekonomik anlayış ve dinsel dışlandığı yeni bir bilgi çerçevesiyle yapılanan Garp cenahındaki teknik modernizasyon ve sanayi bu topluma büyük bir manevra alanı sağlamaktadır.² Dolayısıyla Osmanlı ve genel olarak İslam toplumu seri olarak üretilen ürünlerin piyasaları istila etmesi, savaşlarda galibiyetin el değiştirmesi ve Osmanlı ordularının yenilmesinin yarattığı ana sorunlardan birisi de, Osmanlı'nın topyekûn batılılaşması gerektiğini savunan bir düşünce biçimi ve bunu destekleyen aydınların ortaya çıkmasıdır. Zemin kazanmaya başlayan Batıcı aydınlar öte yandan Batı'nın bilgi konseptine göre oluşan mekteplerin rağbet görmeye başlaması ve etkinliklerinin artması kültürel değerlerin, medeniyet kodlarının ne olacağı hususunu da gündemleştirmektedir. Tartışma bariz bir şekilde günümüzde de iz düşümleri olan yön tartışmasıydı. Osmanlı yönünü nereye dönmeli ve nasıl bir rota izlemeliydi ve kurtuluşun reçetesi neydi?

Yüzyıllardır Batı'ya yön vermiş, İslam toplumuna bayraktarlık yapmış Osmanlı imparatorluğunun dağılıp sürecine tanıklık eden usta şair Mehmet Akif de bu tartışmaların, tanığı, öznesi ve kimi açılardan da nesnesi konumundadır. Dönemin tartışmaları bir biçimiyle teknik ve teknoloji tartışmalarıydı. Çünkü Batı'nın askeri üstünlüğü açık bir şekilde teknolojinin üstünlüğüyle ilgiliydi. Teknoloji ve teknik tartışmaları da genel olarak bilginin yapıcısı, üreticisi ve taşıyıcısı olan eğitim kurumlarını gündeme getirmekte ve dikkatleri medreselerle mekteplere çekmekteydi. Batı tekniğinin kaynağı olan mekteplerin kuruluşunu elzem olarak gören Akif, Batı tekniğinin, teknolojisinin kaçınılmaz olduğunu düşünmekte ve yenilgiden kurtuluşun yolunun bu teknikleri almaktan geçtiğini vurgulamaktaydı.

“Garb'ın emriyle yatıp kalkmaya artık mahkûm;

Çünkü hâkim yaşatan şevket-i fenden mahrum.

Biz, evet, hasmımızın kudret-i irfanından,

Binasibiz de o yüzden bu şerefsiz hüsrân.”³

Akif, için yenilgilerin ve hüsrânın nedeni açıkladı ve bu da medeniyet, kültür veya ahlaki değerlerle ilgili değil, teknikle ilgiliydi. Savaş hem fiziki olarak sürmekte hem de bilgide kendini göstermekteydi. Batı'nın teknik bilgisinin alınması rotanın tamamen Batı'ya kırıldığı anlamına gelmemekte daha ziyade Osmanlı'nın Batı araçlarıyla Batı'ya karşı mücadele etmesini ifade etmekteydi. Aslında Akif'in teknik ve medeniyet ayrımı yapması, tekniği içinden çıktığı medeniyet kodlarından bağımsız olarak görmesi dönemin karmaşık/kaotik özelliğinin yön tayinini zorlaştırması, eski haliyle yürüyemeyeceğine inanılan Osmanlı devletinin nasıl bir yeniye sahip olması gerektiği konusundaki tartışmaların çeşitliliğiyle ilgiliydi. Çünkü Osmanlı'da topyekûn batılılaşmayı savunanlar vardı. Oysa sadece tekniğin alınması Osmanlı Devleti'nin kendi açısından işlevsel olanı alması anlamına gelmekteydi. Diğer bir ifadeyle teknikle bağlantılı olan “yeni”, herkesin gündemindeydi ancak içeriğinin nasıl doldurulacağı, tekniğin nasıl ithal edilmesi gerektiği konusunda belli bir uzlaşma ve bulunmamaktaydı. Bir taraftan Batının tüm kodlarıyla taklit edilmesi söz konusuysa, öte yandan sadece teknik donanımının alınması da yeterliydi.

2.1. Garb'ın Tekniği Mekteplere Düşer Ya Felsefesi

Osmanlı'nın son dönemlerindeki teknik tartışmalarını genel karakteriyle mektep ve medrese şeklinde kategorize etmek mümkündür. Nihayetinde teknik daha çok bilgi ve eğitimle ilişkilendirilmekte, teknik gelişmenin bilgi kurumları olan okulların yeniden organize edilmesiyle mümkün olabileceği düşünülmekteydi. Mektep ve medrese kategorileri bağlamındaki tartışmalar, bir boyutuyla Doğu ve Batı bununla bağlantılı olarak köylü/şehirli, gerici/ilerici, sanayileşmiş/sanayileşmemiş şeklinde de tercüme edilebilir. Eğer teknik alınacaksa her şeyden önce onun eğitiminin yapılması da zorunluydu. Mektep teknik ve teknolojiyi, kalkınmayı,

² Mehmet Furkan Ören, “Mehmet Âkif, Mektep ve Medrese”, *Umran Dergisi* 319 (Mart 2021), 70-75.

³ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 431.

bilimselliği taşımaktadır. Akif'in ifadelerinde de bariz bir şekilde mektep, medrese, Garp, Şark, köylülük, gerilik, ilerilik, sanayi, teknik gibi kavramlar geçmektedir. Bu çözümlenmelerde mektep, sanayi, ileri, fen ve teknik gelişme Garp cenahına; medrese, geri kalmışlık, köylülük ve cehaletse Şark cenahına düşmektedir. Diğer bir ifadeyle Akif'in bu ayrımlarında mektep sanayiye, teknik ilerlemeyi, fenni ve şehri temsil etmektedir. Medreseyse teknik yetersizliği, zamanın gerisinde kalmayı, köylülüğü ve totalde Şark'ı temsil etmektedir.

Akif'in eğitim ve teknik çözümlenmeleri yalın bir ifadeyle anti- materyalisttir. Oysa mekteplerin temsil ettiği bilgi kodları ve teknik yaklaşım genel olarak pozitivist karakterlidir. Akif ahlaktan, medeniyet kodlarından bağımsız bir değerın sağlıklı olmayacağını düşünmekte, tekniği soyut bir nesne olarak ele almakta, mekteplerin teknik boyutuyla ilgilenmektedir. Onun, eğitim analizlerinde irfan, erdem, ahlak, din ve milli olana özel bir ilgi vardır. Bu açıdan Akif, eğitimi marifet (teknik ve fenni donanım) ve fazilet (ahlak, erdem, milli ve kültürel değerlere saygı) şeklinde ikiye ayırmaktadır.

“Hadi tahsilini ikmâle tez elden, hadi sen!

Çünkü milletlerin ikbâli için, evlâdım,

Ma'rifet, bir de fâzilet... İki kudret lâzım.

Ma'rifet, ilkin, ahâliye sâ'adet verecek

Bütün esbâbı taşır; sonra fâzilet gelerek”⁴

Benzer şekilde Akif, Batı medeniyetini teknik ve fazilet bağlamında ikili bir şekilde ele almakta mektebi teknik bilgi konsepti içerisinde değerlendirmektedir. Bu anlamda Akif, Batı'nın tekniğinin alınması; ancak kültürel ve ahlaki değerlerinin dışarıda bırakılması taraftarıdır. O, açıkça teknikle ahlak ve kültürel değerleri ayırtırmakta mektebin teknik donanım için gerekli olduğunu düşünmektedir. Akif için mektep basitçe Batı'nın görkemli sanayisinin sebebidir.

“Bir alay mekteb-i âli denilen yerler var;

Sorunuz bunlara millet ne verir? Milyonlar.

Şu ne? Mülkiyye. Bu? Tıbbiyye. Bu? Bahriyye. O ne?

O mu? Baytar. Bu? Zirâ'at. Şu? Mühendishâne.

Çok güzel, hiçbiri hakkında sözüüm yok; yalnız,

Ne yetiştirdi ki şunlar acaba? Anlatınız.

İşimiz düştü mü tersâneye, yâhud denize,

Mutlaka âdetimizdir, koşarız İngiliz 'e.

Bir yıkık köprü için Belçika'dan kalfa gelir”⁵

Akif, mektepleri kurduk hani tezgâh ve sanayi diye sormakta, mektep olduğu halde İngilizlerden medet umulmasından dert yanmaktadır. Mekteplerin teknik donanım için yeterince işlevsel kılınmadığını vurgulayan Akif, bu okulların teknik ve fen kısmının faydalı olacağını düşünmekte, sadece bu yönüne odaklanılması gerektiğini vurgulamakta ve bu okulların ahlaki yozlaşmaya yol açabilecek yönlerine de dikkat edilmesi gerektiğın belirtmektedir.

“Bir redif zâbiti mektepleri debboy yapalı.

Sıtma, fuşş, içki, kumar türlü fecâyî' salgın...

Sonra söylenmeyecek şekli de var hastalığın.”⁶

“Alınız ilmîni Garb'ın, alınız san'atını;

Veriniz hem de mesâinize son sür'atini.

⁴ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 430.

⁵ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 372.

⁶ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 362.

Çünkü kâbil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok san' atin, ilmin"⁷

.....

“Bu cihetten, hani, hiç yılmasın, oğlum, gözünüz;
Sade Garb'ın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.
O çocuklarla beraber, gece gündüz, didinin;
Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.
Fen diyarında sızan na-mütenahl pınarı,
Hem için, hem getirin yurda o nafi ' suları.
Aynı menba'ları ihya için artık burada,
Kafanız işlesin, oğlum, kanal olsun arada.”⁸

Akif'in bu ayrımı Ziya Gökalp'ın medeniyet ve hars arasındaki ayrımına benzemektedir. Nitekim Gökalp, medeniyeti tüm insanlığın malı olarak görürken; harsı yerel ve kültürel değerler olarak görmektedir. Akif'in Batı konumlandırması da benzer içeriklere sahiptir. Ona göre de sanat insanlığın ortak malıdır ve Garp, fennin diyarıdır. Osmanlı'nın yenilgilerden kurtulması için fennin getirilmesi de elzemdir. Bu bilgi biçiminin genel kurumuyorsa elbette ki mekteptir. Bu açıdan mektep teknik boyutuyla dikkate alınmalı milli ve dini değerlere bağlı kalınmalıdır. Buradaki formül ‘teknik zaten soyut bir şeydir ve dinle milleti imlememektedir, o halde tekniğin alınmasının gündelik hayat, medeniyet kodları ve kültürel yaşama etki etmeyecektir’ şeklindedir.

Akif'in teknik anlayışı eklektik ve bir boyutuyla mekaniktir. Netice de teknik belli bir felsefi arka planın iz düşümü, felsefi ve bütünsel bir perspektifti. Ontolojik olarak Tanrısal olanın dışlanması, epistemik olarak insan aklı merkezli bir bilgi ve bilim anlayışı, öte yandan materyalist bir bakış açısının sonucudur. Öte yandan teknik bir biçimiyle içinden çıktığı sosyal, kültürel ve siyasal şartların kodlarını taşırlar. Akif, tekniği bu kodlarından soyutlayarak basit bir eşya gibi ele almakta, tekniğin içerisinde yer alan insani unsurları dikkate almamaktadır. Örneğin Batı'ya gidip buranın sosyo-kültürel yapısından etkilen öğrencileri eleştiren Akif, otantik kalanları da övmektedir.

“Al okut, Avrupa tahsili desinler, gönder,
Servetinden bölerek nil-mütenahi para ver;
Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin! Hem nasıl karga?
Değil öyle senin bellediğin!
Sade bir fuşumuz eksikti, evet, Ruslardan.”⁹

“Ulema var ki: Huzurunda bugün Garp eğilir.
Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de:
Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere 'de;
Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur,
Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur.
Öyle maymun gibi taklide özenerek bilmez;
Hiss-i milliyeti sağlamdır onun, eksilmez.
“Garb'ın almışsa herif, ilmimi almış yalnız,
Bakıyorsun: Eli san 'atli, fakat tırnaksız!

⁷ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 178.

⁸ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 431-432.

⁹ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 155.

Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok;

Şer’ -i ma'suma olan hürmeti bizlerden çok.”¹⁰

Akif felsefe, yaşam tarzı, insani unsur, ideolojik düşünce, siyasi bakış açısı gibi tüm insani unsurların “paranteze” alınması/soyutlanması gerektiğine vurgulamaktadır. Buradaki temel sorun Batı mekteplerinde fen/teknik öğrenen bir bireyin nasıl dindar kalacağı meselesidir. Akif, Batı ilim sistemini ve onun izdüşümü olan mektepleri teknik bir çerçevenin içerisine sıkıştırmakta “işimize geleni alalım” demeye getirmekte ve bütünsel olan mektep/teknikle onların felsefesini ayrıştırmaya çalışmaktadır. Diğer bir ifadeyle tekniği a politik, felsefesiz ve dünya görüşünden bağımsız bir şekilde kurgulayan Akif, modern Batı’nın bilgi taşıyıcısı kurumları olan mekteplerin su-i generis yapısından kaynaklı materyalist felsefeden öğrencilerin nasıl soyutlanabileceği tartışmalarına girmemektedir. Fen derslerinde evrim teorisi okutuluyor, öğrenciler seküler bilgi paradigmasının genel çerçevesi hakkında fikir sahibi oluyordu. Bu durum öğrencilerin otantik inançlarını muhasebeye tutması, düşünsel arayışlara girmesini kaçınılmaz hale getiriyordu.

Bu realitenin farkında olan Akif’in zaman zaman çekincelerini dile getirmesi anlamlıdır. Akif için mektep sanayi, sanat, teknik gelişim olduğu gibi aynı zamanda ahlaki bir dejenerasyon riskiydi. Bu açıdan öğrencilere mektep içerisinde yer alan diğer insani unsurlara(Batı siyasi, anlayışı, felsefesi ve yaşam tarzı) karşı göz ve kulaklarını kapatmaları, teknik ve fenne odaklanmalarını önermekteydi. Akif’in Garb’ın ilmiyle ahlak, fazilet, dini ve milli değerleri birlikte zikretmesi, meselenin bu boyutuyla ilgilidir. Akif, teknik ve sanayi bakımından Garpçı, erdem, fazilet, milli ve dini değerler bakımından Şarkçıydı. Buradaki zorluk bu ikisinin nasıl sentezleneceğiydi.

2. TEKNİK GÜNDELİK HAYATTAN BAĞIMSIZ MIDIR?

Teknik ve teknolojiyle insan ilişkileri, gündelik hayat ve gerçeklik arasında çetrefilli bir ilişki vardır. Teknikle toplumsal yaklaşım, anlayış ve bağlam arasındaki ilişki kimi açılardan yumurtayla tavuk tartışmasına benzemektedir. Totalde teknik insanların iş ve işlemleri kolaylaştırmak için ürettiği nesnelere bütünüdür. Oysa insan ürünü olan teknik, yapılan ve yapan boyutlarından daha derin sorunlara işaret etmektedir. Teknikle insan arasındaki ilişkinin bu boyutunun genel olarak iki temel tartışma biçimine evirildiği söylenebilir. Birinci yaklaşım tekniğin insan ilişkilerini ve gündelik hayatın genel bağlamını dramatik bir şekilde etkilediğini, değiştirip dönüştürdüğünü düşünen ve insanın edilgenliğine vurgu yapan determinist yaklaşımdır. İkincisi ise toplumun ve sosyo-kültürel yapının etkisini göz ardı etmeyen tekniğin sosyal inşası yaklaşımıdır.¹¹ Determinist yaklaşımın genel olarak Marxçı bir çerçeveye sahip olduğu söylenebilir. Marx’ın önce teknik gelişir, sonra üretim biçimi değişir ve nihayetinde insan ilişkileri dönüşür şeklinde özetlenebilecek yaklaşımının bir yansıması olan bu çerçeveye göre icat edilen her teknik, bir şekilde insan ilişkilerinin dönüşümüyle sonuçlanır. Örneğin basit gibi duran çatal, bıçak ve tabak pekâlâ bireyselliğin bir işaretidir. Elektrik gece hayatı kavramının ortaya çıkmasının önemli bir nedenidir. Top yekûn olarak sanayi, ev merkezli çalışma biçiminden fabrika ve iş yeri merkezli çalışma biçimine dönüşün sebebidir.¹²

Determinist çerçeve tekniğin sadece ortaya çıktığı toplumun değil, diğer toplumları da benzer şekilde etkilediği kabulüyle ilgilidir. Teknik evrensel bir değişim nedenidir ve kültür üstüdür. Burada söz konusu edilebilecek husus tekniğin meydana getirdiği değişimin kapsamı, boyutları ve gelişkinliğidir. Buna göre kültürel ortamdaki bağımsız olarak matbaa Avrupa’da nasıl bir dönüşüm meydana getirdiyse Avrupa dışı toplumları da aynı şekilde etkilemiş/etkilemektedir. Bu açıdan başta matbaa olmak üzere yeni buluşların nasıl bir sosyal dönüşüme yol açacağı konusu tedirginlik yaratmıştır. Bu tedirginlik hem tekniği icat eden hem de transfer eden toplumlarda meydana gelmiştir. Papa 6. Alexander’ın belli bir dönemde Osmanlı’da tartışılmış olan matbaaya karşı tavır alması bu konuda öğreticidir.¹³ Özeldir matbaayla ilgili çekince bilginin çoğalması dolayısıyla belli tekellerin, kurulu düzenlerin, var olan kabullerin sarsılacağı korkusuyla ilgilidir. Kimi düşünürler bu durumu yaratıcı yıkım kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre ortaya çıkan her teknik buluş ve yeni çerçeve var olan konsensüsü yıkarken, aynı zamanda iktisadi yaratıcılık ve yeni çerçeveler de oluşturur.¹⁴

¹⁰ Ersoy, *Safahat’ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 161.

¹¹ bk. Sergio Sismondo, *Blim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı: Temeller*, çev. Ümit Tatılcan - S. Sağyan (Ankara: Epos Yayınları, 2016).

¹² Mehmet Furkan Ören, “Televizyon Üzerine”, *Umran Dergisi* 329 (Ocak 2022), 38-42.

¹³ Ören, “Televizyon Üzerine”, 38-42.

¹⁴ Acemoğlu Daron - Robinson James A, *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri* (İstanbul: Doğan K., 2009), 49-80.

Determinist yaklaşıma karşılık insanların teknik karşısında edilgen olmadığını, sosyal bağlamın, kültürün ve şartların da tekniğe belli oranda etki ettiğini düşünen sosyal inşacı yaklaşım, sosyo-kültürel yapının rolüne de işaret etmektedir. Sosyal inşa yaklaşımı tekniğin kültür ve değere işaret eden yönüne de alan açmaktadır. Diğer bir ifadeyle herhangi bir kültürel yapının içerisinde ortaya çıkan bir tekniğin içinden çıktığı toplumun yaşam biçimiyle ilgili doneler taşıyabildiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşımın Berger ve Luckmann tarafından kaleme alınmış olan “Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi” başlıklı çalışmada ortaya attıkları tezleri anımsatmaktadır.¹⁵ Bu çalışmada Berger ve Luckmann herhangi bir düşüncenin, görüşün ve ideolojinin içinden çıktıkları sosyo-kültürel şartlardan bağımsız olamayacağını vurgulamaktadırlar. Teknolojinin sosyal inşası tezi de bu tür bir söyleme sahiptir. Buradaki temel problem herhangi bir sosyal bağlam içerisinde üretilen bir teknik buluşun farklı bir kültürel bağlama transfer edilmesi halinde ortaya çıkacak durumdur. Sosyal inşası tartışmaları tekniğin geliştiği, teknolojinin ilerlediği, endüstri devimlerinin yapıldığı bir sosyal bağlamda anlamlıdır. Oysa hemen hemen tüm teknik nesnelere transfer eden, ithal eden bir sosyal bağlam için sosyal inşadan çok determinist yaklaşım geçerlidir. Burada altı çizilmesi gereken husus hem sosyal inşa kuramının hem de determinist yaklaşımın tekniğin toplum üzerindeki etkisi konusunda hem fikir olduğudur. Diğer bir ifadeyle teknolojik gelişmeler üzerinde oluşan literatür ve bu bağlamdaki tezler, bu buluşların şu ya da bu şekilde toplumsal dönüşümler meydana getirdiği konusunda hem fikir gibidir. Burada farklı olan husus tekniğin meydana getirdiği değişimin boyutları ve niteliğidir.

Determinist yaklaşım tekniği insandan soyut, bağımsız ve hükmedici bir bağlamda ele alıp, tekniğin dönüştürücü gücünün radikal olduğunu vurgulayıp insanın ve sosyo-kültürel yapının edilgenliğine işaret ederken, sosyal inşa kuramı insanın da teknik karşısında etkin olduğuna vurgu yapmakta değişimin tedrici olduğuna işaret etmekte, medeniyet faktörünü dışlamamaktadır. Diğer bir ifadeyle determinist yaklaşım tekniğin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan üretim biçimlerinin nesnel olarak tüm insanları benzer bir dönüşüme tabi tutacağını varsayarken, sosyal inşa yaklaşımı bu dönüşümün sosyo-kültürel ve medeniyet kodlarına göre farklılaşabileceğine işaret etmektedir.

Netice de birkaç yüzyıldır gündelik hayatta, iş ve işlemlerinde, eğlence ve kültür sektöründe kullanılan çoğu tekniği Batı'dan ithal eden Osmanlı bakiyesi toplumların ve özelden Türk sosyal yapısının değişim ve dönüşümünde tekniğin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunun öncelikli olarak askeri alanda başlattığı teknolojik ve modernizasyon sürecinde tekniği soyutlayıcı, değer yargılarından arındırıcı bir şekilde ele alınan tekniğin değer yargısı oluşturduğu, hakikatler dayattığı, sosyolojiyi biçimlendirdiği ve hatta insanlara format atabildiği konusunda belli bir uzlaşma vardır.

SONUÇ

Akif çalkantılı dönemlerin, savaşların çocuğuydu. Batı bariz bir şekilde kazanıyor, onun döneminde Batı merkezli bilgi ve tekniğin kurumları olan mektepler yaygınlaşıyordu. Osmanlı Devleti'nin kan kaybı karşısında kendine gelmesi, güçlenmesi ve çeşitli yenilikler yapması elzemdi. Bu yeniliklerin yolu da teknolojiye geçiyordu. Teknik ve teknolojiyi geliştirmenin önemli bir ayağı olarak mektepler öne çıkıyordu. Nitekim Akif de mektepleri doğrudan sanayi/fen ve teknikle ilişkilendiriyordu. Akif kendi döneminde mektep ve medrese çekişmesinden rahatsızlığını dile getiriyor, mektebin de medreselerin de çıkmazları olduğunun altını çiziyordu.¹⁶ Teknik ve teknolojiyi geliştirmek için mektepleri ön plana çıkarmak medeniyetin önemli bir parametresi olan geleneksel bilgi kurumlarının dönüşmesini engelleyebilirdi. Nitekim Akif, Batı'nın tekniğin alınmasını ancak gündelik yaşamın kodlarını oluşturan medeniyet ve kültürün dışarıda bırakılmasını tavsiye etmekteydi.

Buradaki çelişki tekniğin gündelik hayat ve yaşamadan bağımsız bir şekilde ele alınması ve toplumdaki soyutlanmasıdır. Günümüze yansıdığı biçimiyle teknik, sadece teknik değil aynı zamanda yaşam biçimi, dönüşüm ve değişimdir. Teknik gündelik hayatın, yaşam biçiminin ve insan ilişkilerinin kodlarını değiştirebilir. Öyle ki bu değişim ve dönüşümler kimi zaman fark edilmeden, yavaşça ve tedrici olarak ortaya çıkabilir. Gündelik hayatta kullanılmakta olan çatal, kaşık, bıçak, masa, sandalye, tabak ve daha pek çok teknik aslında sosyolojik değişim, insan ilişkileri ve medeniyet kodlarıyla ilgili bilgiler vermektedir. Batı tekniğinin alınması gerektiğini düşünen Akif'in de yüksek sesle dillendirmese de bu çekincelere sahip olduğu söylenebilir. Buradaki sıkıntı Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bunalım döneminin teknik ve teknolojiye,

¹⁵ Peter Berger - Thomas Luckmann, *Gerçekliğin Sosyal İnşası (Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi)*, çev. Vefa Saygın Öğütle (İstanbul: Paradigma Y., 2008).

¹⁶ Ersoy, *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*, 401.

dair derinlikli tartışmaların yapılmasına fırsat vermemesidir. Tüm acımasızlığıyla dönemin şartları Batı düşüncesinin, felsefesinin ve teknik üstünlüğünün sağlıklı bir analizinin yapılmasına fırsat vermemektedir.

Netice de Akif, Batı medeniyetiyle tekniğini birbirinden ayırmakta, oysa modernitenin, medenileşmenin büyük oranda bir teknik devrimin sonucu olduğu gerçeğini dillendirmemekteydi. Nihayetinde Batı medeniyeti üzerine çalışan ve modernite sürecine odaklanan metinler, büyük bir teknik devrim olan sanayileşme sürecine özel bir önem atfetmektedir. Bu bağlamda siyaset, edebiyat, kültür, iktisat gibi alanlarda radikal dönüşümlerle sonuçlanan modernleşme sanayi, matbaa, seri üretim, yeni üretim biçimleri ve fabrika gerçeğinden bağımsız bir şekilde anlaşılabilir. Dolayısıyla teknik ve medeniyet ayrımlarının zor olduğu ve tekniğin gündelik hayatı dönüştürdüğü söylenebilir. Tekniği almak aslında gündelik hayatın dönüşümünü de kabul etmektir. Ancak 19. yüzyılın şartları bu çerçevenin tartışılmasını olanaksız kılmakta, teknik donanımın ithal edilmesini elzem haline getirmekteydi. Ersoy'un teknik çözümlenmeleri bu tür bir bağlamın içerisine yerleşmekte teknik Batı'ya karşı kullanılacak bir enstrüman olarak kodlanmaktaydı.

KAYNAKÇA

Berger, Peter - Luckmann, Thomas. *Gerçekliğin Sosyal İnşası (Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi)*, . çev. Vefa Saygın Öğüt. İstanbul: Paradigma Y., 2008.

Daron, Acemoğlu - James A, Robinson. *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*. İstanbul: Doğan K., 2009.

Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat'ı Teşkil Eden Yedi Kitabın Tam Metni İle Safahat Dışında Kalmış Bir Kısım Şiirleri*. ed. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: İfav, 2006.

Ören, Mehmet Furkan. "Mehmet Âkif, Mektep ve Medrese". *Umrans Dergisi* 319 (Mart 2021), 70-75.

Ören, Mehmet Furkan. "Televizyon Üzerine". *Umrans Dergisi* 329 (Ocak 2022), 38-42.

Sismondo, Sergio. *Blim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı: Temeller*. çev. Ümit Tatılcan - S. Sağıyan. Ankara: Epos Yayınları, 2016.

KURUMSAL REKLAMLARDA İSTİKLÂL MARŞI KULLANIMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ: “İSTİKLÂL’İN SESİ” REKLAM FİLMİ ÖRNEĞİ

SEMIOTIC ANALYSIS OF THE USING TURKISH NATIONAL ANTHEM IN CORPORATE ADVERTISEMENTS: THE CASE OF “THE VOICE OF INDEPENDENCE” COMMERCIAL FILM

Ahmet Neca GÖKGÜL

Öğretim Görevlisi, Bursa Uludağ Üniversitesi İnegöl Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Pazarlama Programı, Orcid ID: 0000-0003-4396-8022

ÖZET

Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği Millî Mücadele yıllarında Mehmed Âkif Ersoy tarafından kaleme alınan İstiklâl Marşı, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin millî marşı olma özelliği taşımaktadır. Yüce Türk milletinin ülkesine, bağımsızlığına ve dinine olan bağlılığının aktarıldığı İstiklâl Marşı, yazıldığı günden bugüne dek gururla okunmakta, Türk milletinin birçok alanda millî ve manevi duygularını ifade etmesine yardımcı olmaktadır. Türk milletinin şanlı geçmişiyle bugünü arasında kuvvetli bir bağ kurulmasını sağlayan İstiklâl Marşı, ulusun bağımsızlığını vurgulamasının yanı sıra birlik ve beraberliğinin de altını çizmektedir. Sahip olduğu bütün özelliklerle birlikte Türk milletinin en önemli ortak değeri olan İstiklâl Marşı'na çok çeşitli alanlarda rastlamak mümkündür. Söz konusu alanlardan birisi olarak değerlendirilen reklamlar, millî ve manevi değerleri sıklıkla konu edinen ve özellikle topluma bu değerler üzerinden ulaşmaya çalışan uygulamalardandır. Türkiye'nin önde gelen marka ve şirketlerinin İstiklâl Marşı'na daha ziyade millî bayramlar için hazırlanan reklam filmlerinde yer verdiği görülmektedir. Ancak İstiklâl Marşı'nın 12 Mart 1921'deki kabulünün 100. yıl dönümünde Türkiye'nin güçlü şirket ve markaları içerisinde yalnızca THY'nin (Türk Hava Yolları) bir reklam filmi hazırladığı dikkat çekmektedir. Çeşitli kurum, kuruluş, siyasi aktör ve gruplar tarafından günün anlam ve önemine yönelik birtakım kısa filmler hazırlanarak yayınlanmış olsa da, THY ülkenin önemli markaları arasından bu konuda ayrılmaktadır. Daha önce birçok reklam filminde İstiklâl Marşı'na yer veren THY tarafından İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. Yılına özel olarak hazırlanan reklam filmi “İstiklâl'in Sesi” adındadır. Çalışmada, İstiklâl Marşı'ndan yola çıkan ve çeşitli kültürel kodlar üzerine inşa edilen bu reklam filmi, sahip olduğu özellikler nedeniyle Roland Barthes'ın göstergebilim anlayışı ve çözümleme tekniklerinden faydalanılarak analiz edilmektedir. Reklam filminin çözümlenmesinde göstergebilimsel yöntem esas alınırken; reklam filminin anlatı yapısı, genel betimlemesi, kültürel kodlar ve reklam çekiciliklerinin analizi de yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Kurumsal Reklam, Türk Hava Yolları, Göstergebilim, Kültürel Kod

ABSTRACT

Mehmed Akif Ersoy wrote the Turkish National Anthem, which was also used as the national anthem of the Republic of Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus, during the years of National Struggle when the Turkish War of Independence was still ongoing. The Turkish National Anthem, which conveys the commitment of the great Turkish nation to its land, independence, and religion, has been proudly sung from the day it was composed, assisting the Turkish nation in many fields to express their national and spiritual feelings. The Turkish National Anthem underlines the nation's independence while also emphasizing the nation's togetherness and solidarity, establishing a solid link between the great past of the Turkish nation and its present. The Turkish National Anthem, which is the most essential shared value of the Turkish nation, with all of its qualities, may be found in a wide range of fields. Advertising, which is one of the areas in question, is one of the applications that commonly interact with national and spiritual values and strives to reach the public through these values. It has been discovered that the Turkish National Anthem is frequently included in ads created for national feasts by Turkey's biggest brands and corporations. However, on the 100th anniversary of the adoption of the Turkish National Anthem on March 12, 1921, only THY (Turkish Airlines) developed a commercial among Turkey's prominent enterprises and brands. Although several institutions, organizations, political actors, and groups have created and published short videos about the meaning and significance of the day, THY stands out among the country's most influential brands in this regard. THY had previously utilized the Turkish National Anthem in several ads. The commercial film "The Voice of Independence" was created specifically for the 100th anniversary of the adoption of the Turkish National Anthem. Due to its

characteristics, this commercial film, which is based on the Turkish National Anthem and constructed on numerous cultural codes, is evaluated in the research using Roland Barthes' semiotic comprehension and analysis approaches. While the semiotic method is centered on examining the commercial, the narrative structure, general description, cultural codes, and advertisement attractiveness are also analyzed.

Keywords: Turkish National Anthem, Corporate Advertising, Turkish Airlines, Semiotics, Cultural Code

ULUSAL MARŞLAR ve İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW ON THE NATIONAL ANTHES and THE INDEPENDENT ANTHEM

Dr. Necip İhsan ARIKAN

Göztepe Anadolu Lisesi / Malatya, Orcid: 0000-0003-1389-187X

ÖZET

Çoğu ulusal marş özünde altı ya da daha fazla kıtalı şiirlerdir. Bu kıtaların ilk birkaçı bestelenmek suretiyle resmî ulusal marş şeklini almaktadır. Müziksiz kayıp dizeler ise, ülke tarihine dair ipuçları ile doludur. Söz gelimi Güney Amerika ülkelerinin marşlarında, bu ülkelerin İspanya sömürgesinden kurtulmaktan duydukları memnuniyet ifadelerine rastlanır. Arjantin ulusal marşında İspanyollar için “karşılaştıkları herkesi yok eden” tanımlaması ile “kanlı zorbalar” ya da “alçak işgalciler” gibi ifadeler yer verilir. Öte yandan İsveç ve İngiltere'nin resmî bir milli marşı yoktur. İngiltere'de spor müsabakası ya da resmî törenlerde, bilinen 3 farklı marştan herhangi biri tercih edilir. İspanya, Bosna Hersek, Kosova ve San Marino ulusal marşları ise sadece besteden ibaret olup sözsüzdür. Şili, Avustralya ve Barbados marşlarında ülkenin yöresel ve doğal yapısında yer alan bazı özellikleri yüceltilmiştir. Danimarka gibi bazı ülkeler marşlarında milli kahramanlarını dile getirmiş; ABD, Gana, Honduras, Cibuti, Kosta Rika, Maldivler ise bayrağını selamlamış veya onun renk ve şeklini betimlemiştir. Andorra ve Angola gibi ülkelerin marşlarında bağımsızlığı vurguladığı görülür. Ülke isminin anlamının belirtilmesi; ulus ya da kral için dua edilmesi; Tanrı'nın yüceltilmesi, orduya hitap edilmesi, milli marşlarda sık görülen temalardır. On kıtadan oluşan Türkiye Cumhuriyeti ulusal marşının, uzun metniyle yukarıda belirtilen temaların çoğuna yer verdiği görülmektedir. İstiklal Marşı'nın diğer ulusal marşlara kıyasla geniş bir sözcük dağarcığına sahip olduğu, dil açısından disiplinli bir şiir görüntüsü verdiği söylenebilir. Latince “Hymne” olarak bilinen ve Mısır, Roma, Yunan kültürlerinde rastladığımız marşlar, o dönemde törenlerde söylenen Tanrı ve kahraman kutsayıcı şarkılardı. Günümüz formundaki ulusal marşların ise özellikle milliyetçiliğin ve ulus-devletlerin dünya coğrafyasında yaygın hale geldiği dönem olan 19. yüzyılda resmîleşmeye başladığı görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Ulusal marş, İstiklâl Marşı, Hymne.

ABSTRACT:

Most national anthems are essentially poems with six or more stanzas. By composing the first few of these stanzas, they take the form of the official national anthem. Lost verses without music are full of clues about the history of the country. For example, in the anthems of South American countries, expressions of satisfaction with the liberation of these countries from the Spanish colony are found. The national anthem of Argentina includes the definition of "destroying everyone they meet" and expressions such as "bloody tyrants" or "vile invaders" for Spaniards. On the other hand, Sweden and England do not have an official national anthem. In England, in sports competitions or official ceremonies, any of the 3 different anthems are preferred. The national anthems of Spain, Bosnia and Herzegovina, Kosovo and San Marino are composed only of composition and are without words. In the anthems of Chile, Australia and Barbados, some features of the country's local and natural structure are glorified. Some countries such as Denmark voiced their national heroes in their anthems; The USA, Ghana, Honduras, Djibouti, Costa Rica, and Maldives have saluted their flag or depicted its colour and shape. It is seen to emphasize independence in the anthems of countries such as Andorra and Angola. Indication of the meaning of the country name; praying for the nation or the king; The glorification of God, the appeal to the army are common themes in national anthems. It is seen that the national anthem of the Republic of Turkey, which consists of ten stanzas, includes most of the above-mentioned themes with its long text. It can be said that the Turkish National Anthem has a wide vocabulary compared to other national anthems and gives a disciplined poetry image in terms of language. Marches, known as "Hymne" in Latin and encountered in Egyptian, Roman and Greek cultures, were God and hero blessing songs sung in ceremonies at that time. It is seen that national anthems in today's form started to become official in the 19th century when nationalism and nation-states became widespread in the world geography.

Keywords: National anthem, Independence anthem, Hymne.

LIFE AND WORKS OF THE POET MEHMET AKIF ERSOY IN RELATION TO THE TURKISH NATIONAL ANTHEM

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Arts, Department of Creative Arts; South Africa, ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

The istiklal Marsi [*istic 'ilal mar' fw*] is the national anthem of both Turkey and Northern Cyprus. It was penned by Mehmet Akif Ersoy, and ultimately composed by Osman Zeki Üngör. Known affectionately in Turkey and Northern Cyprus as ‘the National Poet’, Mehmet Akif Ersoy, immortalized his nation’s battle for survival in national anthem. The question addressed in this study is: What influenced him to write about the Turkish National Anthem? Literature review was used as the primary source for collecting data. Secondary sources included the analysis of the audio and video recordings of the national anthem. The results of this study have shown that the legacy of the Turkish author and poet of Turkey’s national anthem Mehmet Akif Ersoy lives on in the country, as Turkey commemorates the 101st anniversary of his death and for the adoption of the national anthem. The investigation has also revealed that devoting all his efforts to the well-being of Turkish people through his poetry and his national speeches, Ersoy donated the monetary reward he received for his independence march to the charity. It was concluded that Ersoy will be remembered by the Turkish nation not only in every recitation of the National Anthem, but also through his heritage of poems and memoirs.

Keywords: istiklal Marsi, National Anthem, Turkey, Northern Cyprus, Mehmet Akif Ersoy, ge and identity.

INDEPENDENCE MARCH BEYOND ANATOLIA: TURKISTAN AWAKENS**ANADOLU ÖTESİ İSTİKLAL MARŞI: TÜRKİSTAN UYANIYOR****Süreyya YİĞİT**

Professor of Politics and International Relations, New Vision University, Tbilisi, Georgia

ORCID No: 0000-0002-8025-5147

Abstract:

Mehmet Akif Ersoy's 'Independence March' poem is a landmark in terms of signifying the struggle for independence and freedom of Turks throughout the Ottoman Empire but primarily located in Anatolia. The path towards independence involved a herculean military effort led by Ataturk to force the multiple occupying powers to retreat from Anatolia. Ataturk and his close military and nationalist circle were very much on their own in their endeavour, relying solely on the sacrifices of the Turkish people in and around Anatolia. In the late 1910s and early 1920s, this was not the only struggle against occupation by the Turkic peoples.

Whereas Anatolia witnessed the physical presence of Greek, British, French and Italian armies on her territory, half a world away in the steppes of Central Asia, the Czarist army gave way to Bolshevik forces which were intent on transforming the religious, social and political structure. The intellectual leaders of the Turkic people were aware of the example Ataturk was demonstrating in Anatolia. While giving moral support for this, they were also intent on gaining autonomy for themselves.

This paper provides an insight into the Kazakh literary figures such as Ahmet Baytursinov, Miryakıp Dulatov and Alihan Bökeyhanov, who, similarly to Mehmet Akif Ersoy, desired both an end to foreign occupation, campaigning for independence and made valuable literary contributions to this march towards independence. This paper highlights the Alash Orda leadership's goal of national awakening and enlightenment, informing the Kazakhs of their national identity through literary works – just as Mehmet Akif Ersoy contributed through his Independence March poem during the Turkish War of Independence.

Keywords: National Independence, Turkic History, Alash Orda, Liberation, National Identity**Özet**

Mehmet Akif Ersoy'un 'İstiklâl Marşı' şiiri, Türklerin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesini Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamında, ancak esas olarak Anadolu'da yer alması bakımından gerçek bir dönüm noktasıdır. Bağımsızlığa giden yol, çok sayıda işgalci gücü Anadolu'dan çekilmeye zorlamak için Atatürk'ün önderlik ettiği çok yönlü bir askerî çabayı içeriyordu. Atatürk ve onun yakın askeri ve milliyetçi çevresi, Anadolu ve çevresindeki Türk halkının fedakârlıklarına güvenerek, çabalarında kendi başlarındaydılar. Sadece 1910'ların sonlarında ve 1920'lerin başlarında, Türk halklarının işgaline karşı verilen tek mücadele bu değildi.

Anadolu kendi topraklarında Yunan, İngiliz, Fransız ve İtalyan ordularının fiziki varlığına tanık olurken, yarım dünya uzaktaki Orta Asya bozkırlarında Çarlık ordusu yerini dini, sosyal ve siyasi yapıyı tamamen değiştirmeye niyetli Bolşevik güçlere bıraktı. Türkistan halkının aydın liderleri Atatürk'ün Anadolu'da gösterdiği örneğin farkındaydılar. Bunun için manevi destek verirken aynı zamanda kendilerine özerklik kazanmaya da niyetliydi.

Bu makale, Mehmet Akif Ersoy'a benzer şekilde, hem bağımsızlık mücadelesine son vermek isteyen hem de bağımsızlık yolundaki bu yürüyüşe değerli edebi katkılarda bulunan Ahmet Baytursinov, Miryakıp Dulatov ve Alihan Bökeyhanov gibi Kazak edebi şahsiyetleri hakkında bir araştırma içermektedir. Bu makale, tıpkı Mehmet Akif Ersoy'un Kurtuluş Savaşına İstiklâl Marşı şiiriyle katkıda bulunduğu gibi, Alaş Orda liderliğinin ulusal uyanış ve aydınlanma hedefini, Kazakları ulusal kimlikleri hakkında edebî eserler aracılığıyla bilgilendirme hedefini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Bağımsızlık, Türk Tarihi, Alaş Orda, Kurtuluş, Milli Kimlik

Introduction

In the mid-Nineteenth century, Tsar Nicholas I referred to the Ottoman Empire as the "Sick man of Europe". By the beginning of the Twentieth century, the Ottoman Empire was facing implosion; with the advent of the First World War, facing military attacks from multiple directions, the situation was dire. More preoccupied with his safety and possessions than his subjects, the Ottoman Sultan had lost any semblance of legitimacy. The Ottoman armed forces fighting on multiple battlefronts were exhausted and losing hope. During such an unenviable historical episode, Mustafa Kemal emerged as a genuinely inspirational national hero, transforming the political-military landscape from defeat, doom and gloom to resistance and victory. Needless to say, the Turkish revolution that he inspired and led also had able supporters both in the military establishment and in the realm of literature. Intellectuals, journalists and novelists very much supported the National War of Independence. Their works highlighted the efforts required for the national endeavour and the prize worth fighting and dying for. The consequences of failure were also made clear. The struggle was for life or death, liberty or enslavement.

Mehmet Akif Ersoy's 'Independence March' poem is a landmark signifying the struggle for independence and freedom of Turks throughout the Ottoman Empire but primarily located in Anatolia. The path towards independence involved a herculean military effort led by Ataturk to force the multiple occupying powers to retreat from Anatolia. In the late 1910s and early 1920s, this was not the only struggle against occupation by the Turkic peoples. Ataturk and his close military and nationalist circle were very much on their own in their endeavour, relying solely on the sacrifices of the Turkish people in and around Anatolia.¹

Whereas Anatolia witnessed the physical presence of Greek, British, French and Italian armies on her territory, half a world away in the steppes of Central Asia, the Czarist army gave way to Bolshevik forces which were intent on transforming the religious, social and political structure. The intellectual leaders of the Turkic people were aware of the example Ataturk was demonstrating in Anatolia.² While giving moral support for this, they were also intent on gaining autonomy for themselves.

Kazakh literary figures such as Ahmet Baytursinov, Miryakıp Dulatov and Alihan Bökeyhanov, similarly to Mehmet Akif Ersoy, desired both an end to foreign occupation, campaigning for independence and made valuable literary contributions to this march towards independence.³ The Alash Orda leadership shared the goal of national awakening and enlightenment, informing the Kazakhs of their national identity through literary works – just as Mehmet Akif Ersoy contributed through his Independence March poem during the Turkish War of Independence.

Mehmet Akif Ersoy's poem entitled "Independence March" essentially exemplified the Turkish nation's challenges. It highlighted the historic struggle for freedom of the Anatolian Turks against a formidable adversary. Written in the 1920s, it also had significance beyond the Anatolian plateau. It was not only the Turks of Anatolia who were subjugated by imperial powers. Another imperial power, the Tsarist Empire, had crumbled and been replaced by Bolshevism, which intended to maintain complete control of Turkestan.⁴ The enlightened national awakening witnessed in Anatolia was being replicated in the steppes of Central Asia.

'Enlightenment' is primarily a Western word; signifying the mindset that develops from the cultural environment of the time, the understanding of the universe and human beings, with the political authority, defined as the idea of developing a different, new attitude due to accepting scientific discoveries and interactions with different cultures. According to this understanding, which necessitates enlightenment and points to a metaphorical dark period, it can be said to return to the source of tradition through the cultural environment to be created under the influence of science, reason, and a new political understanding. Although enlightenment seems to be a stance against tradition in this respect, its claim is not to ultimately confront tradition. The claim of enlightenment in the West is that tradition may be corrupted by moving away from its original state, while corrupting human values are imposed on societies through unquestionable sacred and classical texts. The best method for the development and prevalence of enlightenment is to use the sacred and

¹ Adela, F. P. (2019). The Role of Mustafa Kemal Ataturk in Establishing the Republic of Turkey. *International Journal on Social Science, Economics and Art*, 9(2), 51-59.

² Khairova, Z. (2016). The growth of Turkey-Kazakhstan's strategic cooperation in the modern era: hidden limitations to mutual convergence within and outside the Turkic world (Doctoral dissertation, University of Aberdeen).

³ Esanova, S. (2002). Soviet nationality, identity, and ethnicity in central Asia: Historic narratives and Kazakh ethnic identity. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 22(1), 11-38.

⁴ Sabol, S. (1995). The creation of Soviet Central Asia: the 1924 national delimitation. *Central Asian Survey*, 14(2), 225-241.

create new texts that will be an alternative to classical texts. In short, literature is seen as one of the best tools of enlightenment.

In Turkestan, Kazakh intellectuals came together to unify their peoples, to determine their future together. They formed the Alash Orda to struggle for autonomy and establish their own unique identity.⁵ Enlightenment was one of the most fundamental literary issues in the Alash Orda Period, which was considered the first period of modern Kazakh literature.⁶ Abai Kunanbaiuly's works, which transition from traditional to modern literature, frequently mention the world of thought and life corrupted by laziness and lack of education. Abai worked to save the Kazakh people's way of life and the world of thought from laziness with a life concept marked by the metaphorical name 'Abai's Way' to Mukhtar Avezov's famous novel.⁷ The first volume of Abai's Way, a four-volume novel, was published in 1942, the second volume in 1947, the third volume in 1950 and the fourth volume in 1952, with all volumes published in 1956 as "Abai's Way". In his novel, the author conveyed the feudal structure of the period when Abai lived, the sharp class struggle in the Kazakh lands, the class disintegration, the nomadic lifestyle of the Kazakh people, and the social imbalances relating to the sources of both Eastern and Western civilisation. He aimed to synthesise the principles of these two civilisations on universal values in the enlightenment of the Kazakh people.

Another important figure in the issue of enlightenment in Kazakh literature is Ibrahim Altinsarin, one of the first Kazakh intellectuals to work on remedies combating underdevelopment and corruption, primarily due to the lack of education.⁸ He emphasised the importance of reading and writing for Kazakh children and thought they should learn Russian and Kazakh as a written language based on a folk language. He wrote grammatical books and works based on language teaching and cultural transfer in schools.⁹ Whilst urging resistance to the Tatar language and culture, in favour of Russian and Western influences, he opposed the teaching of Orthodox Christian doctrines to non-Russian Kazakhs.

These two crucial faces of modern Kazakh literature aimed to achieve a way of life that would be shaped according to the universal human values and the needs of the time, which the Kazakh people as they saw it had moved away from with the enlightenment process.¹⁰ Both agreed that the ideal method and tools for enlightenment were specifically written literature. To make the means of enlightenment suitable for this purpose, proper and widespread, they worked to restore the people to their true identity through these tools. Press publication activities can be listed as the main enlightenment methods for increasing the number of qualified literate people in parallel with these activities and disseminating educational systems equipped with modern facilities to increase this number.

The Jadid education system developed by Ismail Gasprinskii directly affected the enlightenment process in Kazakh literature in terms of education.¹¹ This new education system, in which humanities were taught and primary religious education free of superstitions, personal interests, and Russian influence, where writing was understood in a short time and reading, constituted the basis of other means of enlightenment.¹² The new generation that grew up within this training system had the opportunity to know Russian politics, culture and literature, albeit late compared to other Imperial territories in the West. Thanks to this recognition, an original way of thinking, art and lifestyle were developed using their own cultural roots and experiences. The primary purpose of the Kazakh enlightenment was to rebuild the original identity, which was believed to have been

⁵ Kozhakhmetov, G. Z. (2010). The history of " Alash Orda" Autonomy as the attempt of bourgeois government's determination on the territory of Kazakhstan in 1918-1920. *Parlamento y Constitución. Anuario*, (13), 281-292.

⁶ Шиловский, М. В. (2019). Alash-Orda in the Context of National Movements in Asian Russia, 1917—1920. *Istoriya*, 10(1 (75)), 13.

⁷ Begimov, U. K. (2020). THE PLACE OF MATYAKUB KUSHZHANOV IN THE STUDY OF OYBEK'S CREATIVE WORKS. *Theoretical & Applied Science*, (3), 441-444.

⁸ Kreindler, I. (1983). Ibrahim Altynsarin, Nikolai Il'minskii and the Kazakh national awakening. *Central Asian Survey*, 2(3), 99-116.

⁹ Абдрахманова, А. К., & Гапбасова, Г. А. (2021). PEDAGOGICAL VIEWS AND ACTIVITIES OF YBYRAI (IBRAHİM) ALTYN SARIN.

¹⁰ Kendirbaeva, G. (1999). 'We are children of Alash...' The Kazakh intelligentsia at the beginning of the 20th century in search of national identity and prospects of the cultural survival of the Kazakh people. *Central Asian Survey*, 18(1), 5-36.

¹¹ Kaldybekovich, B. K., Hazret, T., & Raikhan, S. (2013). Jadidism as an Educational System and a Political Movement in Turkestan (Central Asia). *International education studies*, 6(1), 85-94.

¹² Ortayli, I. (1991). Reports and Considerations of Ismail Bey Gasprinskii in " Tercüman" on central asia. *Cahiers du Monde russe et soviétique*, 43-46.

lost due to various difficulties experienced in the historical process, which had been corrupted by moving away from the truth. Alash Orda period literature was developed to serve the primary purpose of enlightenment.

National Consciousness and Kazakh Literature

The occupation, exploitation and assimilation of Tsarist Russia against the Kazakh people, together with all the peoples of Turkistan, caused a trauma of consciousness in the Kazakh people. Tsarist Russia established project schools based on Russian and mixed education in order to eliminate the cultural and social dynamics of the Kazakhs, the historical consciousness which they maintained through genealogies, and the literary heritage they created through both oral language and a common written language; endeavouring to establish a rustic, Christian and de-sensitised society. Kazakhs also developed their own educational models, Kazakh Jadidism, was in response to these efforts.¹³ With this original and modern training method, they developed a sensitivity towards their values, which were the target of attacks by the Russian administration.

The name 'Alash', symbolised by Kazakh literature, had a national content that also fit the purpose of the Kazakh enlightenment.¹⁴ The two most substantial meanings evoked by 'Alash', the name for the Kazakh enlightenment and the first circuit of Modern Kazakh literature, were 'freedom' and 'nation'. The 'Alash', which Kazakh society believed as the basis of this system, was the son of a Khan who lived in the distant past. According to the narrative, this son, whose father did not want near him because of his appearance, was a knowledgeable and courageous young man. Alash became a Khan by the joint decision of three groups of brave men, each of whom was a hundred people, who joined him over time. It was believed that this brave community of three hundred people, who started to live as a free society without being connected to anyone, was the ancestor of twentieth-century Kazakh society.

The 'Alash Orda' movement became more of a cultural movement than a political movement in its original form. Representatives of this movement, which emerged as part of the Kazakh enlightenment process in the early twentieth century, believed that the reconstruction of the national identity of the Kazakh people was only possible through the rise of education and cultural levels. For this reason, the names of the Alash Orda movement were mainly known as poets, writers or educators. In this sense, although the Alash Orda movement was seen as a political movement that emerged between 1917 and 1919, it was a long-term national struggle movement that can be traced back to Abai or even from the anti-Russian rebellion movements in the name of the independence of the Kazakh people in terms of its roots in thought and behaviour.¹⁵ Alikhan Bukeikhanov is the most famous political figure of the Alash Orda movement. In contrast, among the most important literary figures who constituted the cultural dimension of this movement were Ahmet Baytursinuli, Mirjaqip Dulatuli and Magzhan Zhumabayev.¹⁶ It is possible to add Cüsipbek Aymavıtlı and Sultanmahmut Toraygirov.

Almost all of these intellectual figures, which provided modern examples of various kinds of written literature in order to ensure the development of the Kazakh people as a nation, were executed by the Bolsheviks on charges of being 'enemies of the people' because they were seen as an obstacle to the assimilation of the Kazakh people.¹⁷ Intellectuals who wrote works concerning Kazakh literature of the Alash Orda period studied four essential areas within the reconstruction of national consciousness. A modern method of education based on these four fundamental language consciousness can be listed as the production of literary works as prose, the establishment and development of a national press publication environment in which the will of the produced works can be directed as well as the world of thoughts and emotions, and finally, the establishment and development of a political organisation in which national consciousness will be embodied.

Alash Orda's literature processed the idea that a modern education system based on language consciousness was necessary for constructing a national consciousness. Kazakh intellectuals addressed this in their works;

¹³ Ivanovna, K. S. (2015). The spread of Jadidist ideas in the Kazakh steppe (Second half of the of the XIX–early XX centuries). *Вестник Ленинградского государственного университета им. АС Пушкина*, 4(4), 76-83.

¹⁴ Amanzholova, D. A. (1997). Kazakh Autonomy and Russia: The History of the Alash Movement (Excerpts). *Anthropology & Archeology of Eurasia*, 36(3), 10-23.

¹⁵ Sabol, S. (2003). Epilogue: Alash Orda. In *Russian Colonization and the Genesis of Kazak National Consciousness* (pp. 133-149). Palgrave Macmillan, London.

¹⁶ Tanatarova, Z. T. (2015). Repressions of 1937-1938 in Kazakhstan and their Consequences. *IJHSSE*, 2, 100-106., Arynov, Z., & Smagulova, A. (2020). 150TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE LEADER OF THE NATION AKHMET BAITURSYNOV. *InterConf*.

¹⁷ Sarsenbayev, B. (2020). Political repressions against Kyrgyz and Kazakh elite in the 1930s and their implications. *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, (26), 11-18.

they were trying to expand a modern education instead of the 'ancient' education system, which was far from giving what was desired in practical life. Ahmet Baytursinulı's 'Teaching Rule' (1912), 'Literary Introduction' (1926), Mirjaqip Dulatuli's novel 'Bağıtsiz Jamal' (1910) and the theatrical work 'Balkiya' (1922) on the most neglected women in Kazakh society were written to explain the necessity of the new education system. Magzhan Zhumabayev's works 'Pedagogika' (1923), which he prepared to nationalise the education system, dealing with the principles of native language teaching at the elementary school level. He also aimed to establish a permanent and widespread education system that served the construction of national consciousness.¹⁸

In order to rebuild national consciousness, Alash Orda literature synthesised past Kazakh culture, which they thought of as ideal examples, with the culture shaped by the needs of modern times and produced works that they told in the literary forms of the time. Although the way of approaching the past was considered a romantic attitude, in producing this work, which showed a realist feature in terms of its general attitudes, it tried to prevent the Kazakh people from being culturally swayed and disappearing behind the needs of the age.¹⁹ Everything from women's issues to education, trade to culture, justice to art, understanding were now covered in the literary works exemplified by Western works.

Writers and poets such as Baytursinulı, Dulatuli, Zhumabayev, Aymavitulı and Toraygirov who grew up as part of the enlightenment process that began with Abay, worked tirelessly to stimulate, awaken and rebuild the Kazakh national consciousness, which they considered to be in inertia and incompetence. During this period, writers and poets closely followed what was happening, especially in Russian literature, while presenting their works. Although the first condition for the Kazakh people was to protect their identity and adhere to their history and culture, this commitment should not prevent them from acting out according to the needs of the time. They were trying to establish a robust national identity that took its content and motivation from the ideal past and its expression from the West. In this sense, in addition to poetry, which was a traditional literary genre, novels, theatrical plays and articles were also very much used.²⁰

Press activities have vital importance for almost every society in building national consciousness. Press activities transform literature from being a means of entertainment for an educated and privileged class to shaping ordinary people's thoughts and behaviours. In other words, it is possible to assert that the interlocutor of literature with the press publication are the people directly - the language of newspapers and magazines published in Kazakh lands until the Alash Orda was in Russian. There was a vital element of press publications in terms of literature during this period. In addition, these newspapers and magazines, funded by the Tsarist government, carried out activities aimed at, if not destroying, certainly limiting national consciousness. After the 1905 Revolution, which also provided a suitable basis for the emergence of Alash Orda literature, the process of formation of a genuinely domestic Kazakh press, which Tsarist Russia did not fund, also began.²¹ Ayaka (1911-1915), Kazakh Newspaper (1913-1918), Alas h(1916-1917), Union Tu (1917), Uran (1917), Three Cuz (1917), Tırşılık (1917) and the primary purpose of media outlets was to raise the level of knowledge, thought and learning of the public with their articles; to prevent cultural attacks against them and to ensure that they were gradually prepared in the physical struggles that may occur in the future.²² The Russian government prevented these publications, which the people and intellectuals supported.

An essential stage in the process of rebuilding the national consciousness of Kazakh literature concerned the establishment of a political organisation. The Kazakhs, who fought a systemic and asymmetrical struggle against the wholesale Russian occupation that began in the seventeenth century, were the constant losers in the long run. Kazakh society, which could not improve itself in terms of lifestyles, educational methods, art understandings, combat tools and techniques, was one of the reasons that prepared the 1905 Revolution. However, it also benefitted from the political polarisation that this revolution created, especially among the Russians. At the end of this period, which was instrumental in raising national identity to a level of

¹⁸ Kendirbaeva, G. (1999). 'We are children of Alash...' The Kazakh intelligentsia at the beginning of the 20th century in search of national identity and prospects of the cultural survival of the Kazakh people. *Central Asian Survey*, 18(1), 5-36.

¹⁹ Yengoyan, A. A. (2007). Russian Colonization of Central Asia and the Genesis of Kazak National Consciousness. *Sibirica*, 6(2), 133-137.

²⁰ Begimbayeva, Z., Kalybaeva, A., Iskakova, L., & Nazarova, G. (2018). The growth of intellectual potential XX century in Kazakhstan. *Bulletin Of National Academy Of Sciences Of The Republic Of Kazakhstan*, 4(374), 68-77.

²¹ Kendirbay, G. (1997). The national liberation movement of the Kazakh intelligentsia at the beginning of the 20th century. *Central Asian Survey*, 16(4), 487-515.

²² Saktaganova, Z., Omarova, B., Ilyassova, K., Nurligenova, Z., Abzhapparova, B., Zhalmurzina, A., & Mazhitova, Z. (2020). The Alash party: Historiography of the movement. *Space and Culture, India*, 7(4), 208-218.

consciousness, the Russian efforts to fight against the monarchy by forming parties and to make the people a partner in decision-making were also of interest to the Kazakhs. Finally, the Alash Orda movement emerged as a movement of education, thought, and art that gained a political identity.²³

The Alash Party became a political party in 1917 under the leadership of the provisional government serving after the ousted Russian Tsar with Kazakh intellectuals such as Alihan Bökayhan, Ahmet Baytursunulı and Mircakıp Duvlatulı, forming the collective leadership trying to forge policies concerning land redistribution, national independence and religion. The first national political movement of the Kazakhs, which continued its activities until 1920, intending to liberate the Kazakh people from the colonists, was forcibly ended by the Soviet administration during this time.²⁴ The National Kazakh government was formed immediately after establishing the Alash Party. The rule of the Kazakh lands attempted to implement policies regarding religious freedom, civil practices, military and economic structures; however, they did not have the opportunity to apply them. The Alash Orda movement, a movement to update traditional Kazakh culture with the needs of modern times, did not claim to offer Kazakhs a wholesale new identity.²⁵ This movement aimed to ensure that its identity roots were best suited to the present time.

Conclusion

In the period after the Russian invasion and throughout the colonisation policies, the Kazakhs, a closed society in themselves, continued living their lives by keeping their traditions alive. They sought various ways to complete their own development by eliminating the assimilation and genocidal movements the Soviet Union subjected to them. For Kazakhs, enlightenment has been the most crucial issue of the last century. Especially starting with Abai and Altinsarin and continuing with the collective Alash Orda leadership and intellectuals, enlightenment gained a new dimension with increased Western and Russian literature knowledge. Alash Orda, which grew during this troubled period, also matured as a movement with increasing members.²⁶

The most important feature of the supporters of the Alash Orda movement in this process concerned their interest in literature and politics, culture, and a variety of social issues. The genres in newspapers, magazines and other fields of poetry and literature they published and the multifaceted enlightening of the public also led to them being seen as dangerous personalities for Russians both during the Tsarist and Soviet period. Although this situation cost many lives over several decades, they did not give up their struggle. The courageous stances led to recognising the intellectuals, and their names became symbols around the movements formed around them. In short, the foundations of independent Kazakhstan that exist today result from the steps taken during this period and the new, national and conscious ideas and movements that exist owe much to the Kazakh intellectuals and their written works.

In the final analysis, one can see that just as Mehmet Akif Ersoy's poem contributed to sustaining the flame of independence lit by Mustafa Kemal Atatürk, the endeavour to free the homeland of the Turks was not limited to Anatolia. Central Asia, the ancient homeland of the Turks, was simultaneously engaged in an active effort to claim self-determination. Whilst they were unable to create a single leader in the same ilk as Atatürk, they did produce literary figures intent on rediscovering and disseminating their national identity and independence. Ultimately the Turks of Central Asia were unsuccessful in their efforts at independence in the 1920s and had to wait until the last decade of the century before achieving their aim. In contrast, under Atatürk's path-breaking leadership, the Turks of Anatolia did succeed in establishing a new Republic. More than a century has passed since the publication of seminal works across the Turkic world, yet still, new generations of Turkic peoples revere the poems and other literary works celebrating their struggles for independence.

²³ Tomohiko, U. (2013). Two Attempts at Building a Qazaq State: The Revolt of 1916 and the Alash Movement. *Dudoignon and Komatsu, Islam in Politics*, 3, 77-98.

²⁴ Amanzholova, D. A. (1997). Kazakh Autonomy and Russia: The History of the Alash Movement (Excerpts). *Anthropology & Archeology of Eurasia*, 36(3), 10-23.

²⁵ Mikhail, S. (2019). Alash-Orda in the Context of National Movements in Asian Russia, 1917—1920. *ISTORIYA*, 10(1 (75)).

²⁶ Oralay, H. (1985). The alash movement in Turkestan. *Central Asian Survey*, 4(2), 41-58.

REFERENCES

- Adela, F. P. (2019). The Role of Mustafa Kemal Atatürk in Establishing the Republic of Turkey. *International Journal on Social Science, Economics and Art*, 9(2), 51-59.
- Amanzholova, D. A. (1997). Kazakh Autonomy and Russia: The History of the Alash Movement (Excerpts). *Anthropology & Archeology of Eurasia*, 36(3), 10-23.
- Arynov, Z., & Smagulova, A. (2020). 150TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE LEADER OF THE NATION AKHMET BAITURSYNOV. *InterConf*.
- Begimbayeva, Z., Kalybaeva, A., Iskakova, L., & Nazarova, G. (2018). The growth of intellectual potential XX century in Kazakhstan. *Bulletin Of National Academy Of Sciences Of The Republic Of Kazakhstan*, 4(374), 68-77.
- Begimov, U. K. (2020). THE PLACE OF MATYAKUB KUSHZHANOV IN THE STUDY OF OYBEK'S CREATIVE WORKS. *Theoretical & Applied Science*, (3), 441-444.
- Esenova, S. (2002). Soviet nationality, identity, and ethnicity in central Asia: Historic narratives and Kazakh ethnic identity. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 22(1), 11-38.
- Ivanovna, K. S. (2015). The spread of Jadidist ideas in the Kazakh steppe (Second half of the of the XIX–early XX centuries). *Вестник Ленинградского государственного университета им. АС Пушкина*, 4(4), 76-83.
- Kaldybekovich, B. K., Hazret, T., & Raikhan, S. (2013). Jadidism as an Educational System and a Political Movement in Turkestan (Central Asia). *International education studies*, 6(1), 85-94.
- Kendirbaeva, G. (1999). 'We are children of Alash...'The Kazakh intelligentsia at the beginning of the 20th century in search of national identity and prospects of the cultural survival of the Kazakh people. *Central Asian Survey*, 18(1), 5-36.
- Kendirbay, G. (1997). The national liberation movement of the Kazakh intelligentsia at the beginning of the 20th century. *Central Asian Survey*, 16(4), 487-515.
- Khairova, Z. (2016). The growth of Turkey-Kazakhstan's strategic cooperation in the modern era: hidden limitations to mutual convergence within and outside the Turkic world (Doctoral dissertation, University of Aberdeen).
- Kozhakhmetov, G. Z. (2010). The history of" Alash Orda" Autonomy as the attempt of bourgeois government's determination on the territory of Kazakhstan in 1918-1920. *Parlamento y Constitución. Anuario*, (13), 281-292.
- Kreindler, I. (1983). Ibrahim Altynsarin, Nikolai Il'minskii and the Kazakh national awakening. *Central Asian Survey*, 2(3), 99-116.
- Mikhail, S. (2019). Alash-Orda in the Context of National Movements in Asian Russia, 1917—1920. *ISTORIYA*, 10(1 (75)).
- Oraltay, H. (1985). The alash movement in Turkestan. *Central Asian Survey*, 4(2), 41-58.
- Ortayli, I. (1991). Reports and Considerations of Ismail Bey Gasprinskii in "Tercüman" on central asia. *Cahiers du Monde russe et soviétique*, 43-46.
- Sabol, S. (1995). The creation of Soviet Central Asia: the 1924 national delimitation. *Central Asian Survey*, 14(2), 225-241.
- Sabol, S. (2003). Epilogue: Alash Orda. In *Russian Colonization and the Genesis of Kazak National Consciousness* (pp. 133-149). Palgrave Macmillan, London.
- Saktaganova, Z., Omarova, B., Iyassova, K., Nurligenova, Z., Abzhapparova, B., Zhalmurzina, A., & Mazhitova, Z. (2020). The Alash party: Historiography of the movement. *Space and Culture, India*, 7(4), 208-218.
- Sarsenbayev, B. (2020). Political repressions against Kyrgyz and Kazakh elite in the 1930s and their implications. *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, (26), 11-18.

- Tanatarova, Z. T. (2015). Repressions of 1937-1938 in Kazakhstan and their Consequences. *IJHSSE*, 2, 100-106.
- Tomohiko, U. (2013). Two Attempts at Building a Qazaq State: The Revolt of 1916 and the Alash Movement. *Dudoignon and Komatsu, Islam in Politics*, 3, 77-98.
- Yengoyan, A. A. (2007). Russian Colonization of Central Asia and the Genesis of Kazak National Consciousness. *Sibirica*, 6(2), 133-137.
- Абдрахманова, А. К., & Гапбасова, Г. А. (2021). PEDAGOGICAL VIEWS AND ACTIVITIES OF YBYRAI (IBRAHIM) ALTYN SARIN.
- Шиловский, М. В. (2019). Alash-Orda in the Context of National Movements in Asian Russia, 1917—1920. *Istoriya*, 10(1 (75)), 13.

“KUVVET NAMINA NELERİ VARSA HEPSİNİ ELDE ETMEK” : MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİ'NDE TEKNİKÇİ ZİHNİYETİ MEHMET AKİF ÜZERİNDEN OKUMANIN İMKÂNI**“TAKING EVERYTHING THEY HAVE AS POWER”: THE OPPORTUNITY OF READING THE TECHNOLOGY FOCUSED MENTALITY IN MODERN TURKISH THOUGHT THROUGH MEHMET AKIF****Dr. Arş. Gör. Enes ŞAHİN**

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-5974-240X.

ÖZET

Türk düşünce tarihinin İslamlaşma sonrasında en büyük değişim ve dönüşümleri tecrübe ettiği devir modernleşme asrı olur. Bu dönemde Türk dünya görüşü ve hayat felsefesi devrin zaruretleri etrafında yeniden değerlendirilir. Asrleşmenin zarureti ile kadim devirlerden tevarüs ettirilen zihniyet realitenin icapları doğrultusunda okunur. Değişim ve dönüşümün bir mecburiyet olduğu fikrinin hakimiyet kurduğu bu dönemde Türkler için edinilmesinin varoluşsal bir mesele olarak telakki edildiği şeylerin başında Batı teknik ve teknolojisi gelir. Yüzyıllar boyunca Avrupa devletleri karşısında muzaffer olmuş Türk ordusunun hezimetleri Batı teknik ve teknolojisinin edinilmemesinde görülür. Türk modernleşmesinin istikameti hususunda fikir üreten her mütefekkir ve düşünce ekolünün etrafında bir araya geldiği husus bu meyanda Batı tekniğinin alınması olur. Modern Türk düşüncesinin kendisinden bağımsız bir şekilde idrak edilemeyeceği Mehmet Akif de teknikçi zihniyet etrafında fikir üreten isimlerden biridir. Akif'in eserlerine intikal edildiğinde yüzeysel bir okuma etrafında onun medeniyet kavramının hasmı olduğuna dair tespitler yapılırsa da Akif'in tenkidi Batı medeniyetinin teknik cephesine değil zihni ve kültürel cephesindedir. Eserlerini ve hayatını Türk devlet ve milletine adayan bir mütefekkir olarak Akif, Türk devlet ve milletinin içinde bulunduğu buhran halinden kurtulmasının yolunu Batı tekniğinin edinilmesinde bulur. Mehmet Akif'in “Madem ki dini savunmak farz-ı ayndır (...) o halde düşmanlarımızın kuvvet adına neleri varsa hepsini elde etmek için çalışmak Müslüman fertlerin hepsine farz-ı ayndır.” ifadeleri Batı tekniğini almayı dini bir emir olarak sunar. Bu doğrultuda çalışmada modern dönem Türk düşüncesinde teknikçi zihniyet Mehmet Akif'in eserleri doğrultusunda tetkik edilecektir. Çalışma ile elde edilen sonuç Türk modernleşmesinde teknikçi zihniyetin düşünce dünyasında büyük bir etkinliği olduğu ve Mehmet Akif'in de teknikçi zihniyetten etkilendiği, bu etkinin de onun eserlerine önemli ölçüde yansdığı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Teknikçi Zihniyet, Mehmet Akif Ersoy.**ABSTRACT**

The era of modernization is when the history of Turkish thought experienced the most remarkable changes and transformations after the Islamization process. In this period, the Turkish worldview and philosophy of life are re-evaluated around the necessities of the period. As a result of the necessities brought by modernization, the mentality that has been going on since ancient times is read in the context of the requirements of reality. The popular idea in this period is that change and transformation is a necessity. Western technique and technology were seen as an existential issue for the Turks. The lack of Western techniques and technology is seen as the reason for the defeats of the Turkish army, which has won several victories against European states for centuries. In this context, every intellectual and school of thought agrees on the path that Turkish modernization should follow is the adoption of Western technique. Mehmet Akif is an intellectual that modern Turkish thought cannot be understood separately who generates ideas around the technology-focused mentality. When Akif's works are examined, it is seen that he approaches the concept of civilization critically. Still, Akif criticizes Western civilization's intellectual and cultural part, not the technological part. Akif is an intellectual who devoted his works and life to the Turkish state and nation, and he thinks that Turkey's recovery from the state of crisis is in the adoption of the Western technique. Mehmet Akif claims that it is a religious requirement to adopt Western technique: “Since defending religion is a religious requirement, then it is a religious obligation for all Muslims to work to take everything our enemies have as power.” In this context, the technical mentality in modern Turkish thought will be examined in line with the works of Mehmet Akif. The study concluded that the technology-focused mentality had a significant influence in the world of thought

in Turkish modernization. The technology-focused mentality influenced Mehmet Akif, which was reflected heavily in his works.

Keywords: Turkish Modernization, Technology Focused Mentality, Mehmet Akif Ersoy.

**TARİH OLARAK ŞİİR: TÜRK MODERNLEŞME TARİHİNİ MEHMET AKİF'İN
SAFAHAT'INDAN OKUMAK****POETRY AS HISTORY: READING TURKISH MODERNIZATION HISTORY FROM MEHMET
AKİF'S SAFAHAT****Dr. Arş. Gör. Selin ŞAHİN**Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü, ORCID: 0000-0003-0071-6554**ÖZET**

Türklerin düşünce ve tarihinde şiirin önemli ve ayrıcalıklı bir yeri bulunmaktadır. Türk milleti İslam öncesi dönemden itibaren varlığa yönelik anlayış ve yaşayışını şiir vasıtasıyla ortaya koymuştur. Bu doğrultuda şiir, bir dönemde düşmana karşı yürütülen mücadelenin manevi cephesini kuvvetlendirirken bir başka dönemde yeni dahil olunan dinin millet tarafından anlaşılıp kabul edilmesini mümkün kılan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda İslam öncesi dönemden günümüze Türk düşünce tarihi çalışmaları için başvurulacak önemli kaynaklardan birisinin Türk şiiri olduğu söylenebilir niteliktedir. Tarih tecrübesini şiir ile görünür hale getiren bir milletin modernleşme tarihini de şiirinde aramak böylece mümkün hale gelmektedir. Türk modernleşmesi şiir üzerinden okunduğunda modernleşmenin her bir unsur, fikir ve arayışının dönemin şiirinde kendisini var ettiği görülmektedir. Bu dönemde Türk şiiri dönemin arayışları ve ihtiyaçları çerçevesinde siyasi ve toplumsal hayatın muhafaza edilebilmesi için yeni bir forma bürünürken modernleşme arayışları da şiir formunda kendisine yer bulmuştur. Bu doğrultuda Türk modernleşmesi şiir etrafında değerlendirilmek istendiğinde başvurulması gereken ilk isimlerden birisinin Mehmet Akif Ersoy olduğu söylenebilir. “Ben şiirimi cemiyete faydalı olsun diye yazdım.” diyen Mehmet Akif'in *Safahat*'ı, dönemin Osmanlı toplum yapısından siyasi mahiyetine, modernleşmenin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine dair arayışlardan dönemin din tasavvuruna ve eğitime kadar modernleşmeyi alakadar eden her şeyi içerisinde barındıran bir kaynak hüviyetindedir. Bu çerçevede çalışmada Türk modernleşme tarihinin temel meseleleri Mehmet Akif'in *Safahat*'ı çerçevesinde değerlendirilecektir. Çalışmada elde edilen sonuç genel manada Türk şiiri, özel olarak ise Mehmet Akif'in *Safahat*'ının Türk modernleşme tarihini anlamaya imkân sağlayan bir kaynak niteliğinde olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Türk Şiiri, Türk Modernleşmesi, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.**ABSTRACT**

Poetry has an important and privileged place in Turkish thought and history. Since the pre-Islamic period, Turkish people have expressed their understanding and life towards existence with poetry. In this context, poetry sometimes appears as an element that strengthens the spiritual structure of the struggle against the enemy and sometimes makes it possible for the new religion to be understood and accepted by the nation. In other words, it can be said that one of the essential sources to be consulted for the studies of the history of Turkish thought from the pre-Islamic period to the present is Turkish poetry. Thus, it becomes possible to examine the modernization history of a nation that expresses its historical experience with poetry in the context of poetry. When Turkish modernization is examined in the context of poetry, it is seen that modernization exists in every element, idea and search in the period's poetry. In this period, Turkish poetry took a new form to protect the political and social life within the framework of the searches and needs of the period, and the search for modernization has an important place here. In this context, Mehmet Akif Ersoy is one of the first intellectuals to consult Turkish modernization on poetry. Mehmet Akif said, “I wrote my poetry for the benefit of the society”, and his work *Safahat* is a source that contains everything related to modernization, from the Ottoman social structure to its political nature, from the search for how modernization should be realized to the religious conception of the period and education. In this context, the main issues of Turkish modernization history will be examined in Mehmet Akif's *Safahat*. The study concluded that Turkish poetry in general and Mehmet Akif's *Safahat*, in particular, is a source for understanding Turkish modernization history.

Keywords: Turkish Poetry, Turkish Modernization, Mehmet Akif Ersoy, Safahat.

MİLLÎ MARŞIN (İSTİKLAL MARŞI'NIN) VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE NATIONAL ANTHEM ON THE CONCEPTS OF HOMELAND, NATION, FREEDOM AND FLAG

Araştırma Görevlisi, Zeynep YILDIRIMKütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü,
Orcid no: 0000-0003-4431-9374**ÖZET**

Milli marşlar eski dönemlerden beri kullanıla gelen, dosta güven düşmana korku salan, şiir ve müziğin ahengidir. Mili marşların resmi bir hüküm kazanması on dokuzuncu yüzyıldan itibaren ulus devletlerin ortaya çıkıp güçlendiği bir dönemde olmuştur. Ulusların bir arada yaşamasını vurgulayan, tarihin belli olmayan noktalarından itibaren kazanılan zaferleri, çeşitli başarı öykülerini ele alan, halka coşku, güven, ümit aşılayan milli marşların dili oldukça yalın ve anlaşılırdır. Halkın aidiyet duygularını güçlendiren ve pekiştiren marşlarda kullanılan semboller, halkın ortak tarihinin öğelerinden seçilir. Bireyleri ortak değerlerin altında toplayan marşlar, idealize edilen kavramlarla geçmiş, bugünü ve geleceği kapsar. İstiklal Marşı Türk Milleti'nin var olma mücadelesi verdiği bir sürecin ürünüdür. Mehmet Akif Ersoy'un eseri olan İstiklal Marşı büyük bir coşku ve heyecanla yurt içinde ve yurt dışında milletin sinesinde yer edinmiştir. İstiklal Marşı'nda maddi ve manevi değerler birlikte ele alınır. Vatan kavramı kutsallaştırılmıştır ve kıymetinin büyüklüğü altında yatan şehitler ile gösterilmiştir. O kadar değerlidir ki, "dünyalar" ile kıyaslanamaz. Vatan sadece toprak parçası değildir. Milli kimliğin oluştuğu, şekillendiği, ortak bir tarihin yaşandığı ve milli kültürün mayalandığı alandır. Bu vatani canı pahasına koruyan ve onun için geçmişte ve şimdi mücadele eden, gelecekte de mücadele konusunda uyarılanlar ise millettir. Millet sahip olduğu iman ve inanç ile kahraman atalarının yolundan gitmelidir. Canını cananını vermeye hazır olan milletin, vatanından uzaklaştırılmaya tahammülü yoktur. Vatanın ve hürriyetin korunması önemlidir zira kişinin iradesini ve düşüncesini özgürce ortaya koyabilmesi insan varlığının bir gerekliliğidir. Bu da ancak bağımsız ve kendine ait bir vatanda mümkündür. Türk Milleti ezelden beri hür yaşamıştır ve bundan sonra da hür yaşamasına mani olacak bir engel yoktur. Hürriyet hem maddi dünyayı kapsar hem de manevi hayatı içine alır. Sömürü, baskı ve zulmün olduğu yerde insan iradesini tam olarak ortaya koyamaz. Hürriyet insanın temel bir istencidir; varlığını ancak hürriyetin hakim olduğu ortamda koyabilir. Diğer taraftan kişinin ilahi rıza dâhilinde hareket etmesi için dünyadan ve dünyada var olan tüm esaretlerden kurtulması ve hür olması gerekir. Bayrak ise Türk milli varlığının sembolleşmiş halidir. Vatan ve hürriyet için mücadele eden ve kan akıtan milleti ifade ettiği gibi, hürriyetin kendisini de sembolize etmektedir. Bu topraklarda milli varlığın sona ermesi ancak tüten en son ocağın sönmesine kadar devam edecektir, dolayısıyla milli varlık ebediyen devam edecektir. İstiklal Marşı Türk milli varlığının, birliğin tarihsel bir izlencesini sunmakta kullandığı kavramlar ile geleceğe dair ümit vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Vatan, Millet, Hürriyet, Bayrak**ABSTRACT**

National anthems are the harmony of poetry and music, which has been used since ancient times, instilling confidence in friends and fear in enemies. National anthems have gained an official rule since the nineteenth century, in a period when nation-states emerged and became stronger. The language of the national anthems, which emphasize the coexistence of nations, address the victories won from uncertain points in history, various success stories, and instill enthusiasm, trust and hope in the people, is quite simple and understandable. The symbols used in the marches, which strengthen and reinforce the sense of belonging of the people, are chosen from the elements of the common history of the people. Anthems, which gather individuals under common values, cover the past, present and future with idealized concepts. The National Anthem is the product of a process in which the Turkish Nation struggles to exist. The Turkish National Anthem, the work of Mehmet Akif Ersoy, has taken a place in the hearts of the nation with great enthusiasm and excitement at home and abroad. In the National Anthem, material and spiritual values are considered together. The concept of homeland has been sanctified and the greatness of its value has been shown by the martyrs underlying it. It is so valuable that it cannot be compared to "worlds". Homeland is not just a piece of land. It is the area where

national identity is formed and shaped, a common history is experienced and national culture is fermented. It is the nation that protects this homeland at the cost of their lives, fights for it in the past and now, and is warned about the struggle in the future. The nation should follow the path of their heroic ancestors with their faith and belief. The nation, which is ready to give its life, cannot bear to be driven away from its homeland. It is important to protect the homeland and freedom because it is a necessity of human existence to be able to express one's will and thought freely. This is only possible in an independent and own homeland. The Turkish Nation has lived free from time immemorial and there is no obstacle that will prevent it from living free from now on. Freedom includes both the material world and the spiritual life. Where there is exploitation, oppression and oppression, human will cannot fully manifest. Freedom is a basic human will; It can only establish its existence in an environment where freedom prevails. On the other hand, in order for a person to act within the divine consent, he must be freed from the world and all the bondages in the world and be free. The flag, on the other hand, is the symbolized state of the Turkish national existence. It symbolizes freedom itself, as it expresses the nation that fights and sheds blood for the homeland and freedom. The end of the national existence in these lands will only continue until the last burning stove goes out, so the national existence will continue forever. The Turkish National Anthem gives hope for the future with the concepts that the Turkish national existence uses to present a historical program of unity.

KeyWords; Homeland, Nation, Freedom, Flag

1. GİRİŞ

İstiklal Marşı Türk Milleti'nin varoluş savaşı verdiği bir dönemde Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alındı ve kahraman Türk ordusuna armağan edildi. İstiklal Marşı milli marşlarda olan pek çok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Coşkulu, heyecanlı ve ümit veren dizeleriyle Türk Milleti'ne içinde bulunulan milli mücadele döneminin başarıyla sonuçlanacağını adeta müjdelere. İstiklal Marşı'nda "vatan" uğrunda ölünen bir değerdir. Vatan kaybedilmemesi gereken Anadolu topraklarıdır. Vatanın değeri sadece üstündeki değerlerden ibaret değildir. Bilinmeyen zamanlardan beri bu vatani korumak için toprağın altında yatan binlerce şehit vardır. Ecdadın kanlarıyla sulanan vatan toprağının altı da üstü kadar değerlidir. Ne bırakılıp gidilir ne de başkasına teslim edilir. İstiklal Marşı'nda kullanılan kavramlardan biri de "millet"tir. Mehmet Akif Ersoy millet kavramını, ırksal etnisite bir değerde kullanmamıştır. Daha ziyade İslam birliğinin ifade eden bir anlama sahiptir. Marşta geçen "ırk" kavramı da kavmiyetçilik manasında değil, millet manasındadır. Diğer kavram olan "hürriyet" milli mücadelenin verilme sebebidir. Hürriyet önemlidir. Öylesine önemlidir ki hürriyet, insanın kendisini gerçekleştirmesi için hür olması gerekir. Her türlü esaretten kurtulan insan ancak tam bir hayat sürebilir. Hürriyete alışık olan bu toplum ezelden beri hiç esaret görmemiş ve hürriyetini korumuştur. "Bayrak" İstiklal Marşı'nda kendisine seslenen, hitap edilen bir semboldür. Bayrak vatanın, milletin, hürriyetin, geçmişin ve geleceğin adeta cisimleşen bir halidir.

2. MİLLİ MARŞLAR VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Milli marşlar, ulusal ya da uluslararası bazı törenlerde ülkelerin milli birliğini ve bağımsızlığını ifade eden ve bir melodi eşliğinde icra edilen şiirlerdir. Milli marşların bir kısmının geçmişi daha eski dönemlere dayanıyor olsa da genellikle on dokuzuncu yüzyıldan itibaren başlayan milliyetçilik ve ulus devlet yapılarının dünya genelinde yaygınlık kazanmasıyla milli marşlar yaygınlaşmış ve bu yüzyılda resmi bir statü kazanmıştır (Aktaş, 2013, s. 73). Eski uygarlıklardan beri var olduğu bilinen marşların amacı savaş sırasında karşı tarafı psikolojik olarak etkilemek ve düşmanın moralini bozmaktır (Yener & Duran, 2010, s. 190).

İnsanoğlu şiir ve müziğin ruhunda oluşturduğu etkinin yüzyıllardır farkında olmuştur. Şiir ve müziğin ahengini hem bireysel hem de toplumsal hayatta meydana gelen değişimlerde yer vermiş ve bir kültür ögesi haline getirmiştir. Din, metafizik, memleket sevgisi, kahramanlık hisleri gibi şahsi olmayan ve idealize edilen kavramlara yönelik şiir ve müzik geleneğinin olması milli marş uygulamasının insanlık tarafından kolay benimsenmesini kolaylaştırıcı tarihsel bir faktördür (Aktaş, 2013, s. 73).

Milli marşlar ulusların birliğini sağlayan ve bir arada yaşatan ve yaşamayı öneren temel taşlardan biridir. Her ulusun tarihinde yer alan zaferler, yenilgiler, başarılar, büyük olaylar, umutlar ve gelecekte beklenenler sonunda ortaya çıkan milli marşlar ulusal simgelerden biridir (Yener & Duran, 2010, s. 187).

Milli marşlar istisnalar haricinde genelde dil açısından basit, yalın ve anlaşılırdır. Tekrarlanan ifadeler ve sınırlı kelimelerle coşkunluk, öfke, kahramanlık duygularını uyandıran kelimeler seçilir. Milli marşlarda hedef geniş

halk kitlelerini etkilemektir. Dolayısıyla o ülkenin insanları tarafından tanınan bilinen ve ortak düşüncede var olan simgeler seçilir. Kullanılan simgeler ile verilmek istenen mesajlar arasında yakından bağ vardır. Zaten simgesel anlatımın özünde en kısa ve kolay yoldan kitleye ulaşılma istenir (Tepebaşı, 2005, s. 385). Kolay anlaşılır ve kalıcı sözcükler seçildiği gibi birlikte söylendiğinde kolay telaffuz edilebilecek kavramlar tercih edilir. Bu sayede aktarılmak istenen duygular ve kavramlar etkili şekilde halka iletilir (Önal, 2017, s. 56).

Milli marşlar çoğunlukla milletlerin kritik dönemlerinde ve milli ruhun yeni bir varoluş için mücadeleye girdiği şartlarda yazılmıştır. Milli marşlar hem milleti bir yöne sevk etmekte hem de milletin bilinçaltındaki milli değerlerin dışa vurumu konusunda bir içeriğe sahiptir (Aktaş, 2013, s. 75).

2.1. İstiklal Marşı'nın Genel Özellikleri

Türk Milleti'nin milli marşı "İstiklal Marşı"dır. İstiklal Marşı, milletin ortak mutabakat metnidir. Milleti bir arada tutan temel bileşenlerden biridir. Marş Türk Milleti'nin var olma mücadelesi verdiği bir dönemde üretilmiştir. Türk milli ruhunun ortak heyecanını, ortak iradesini ve ortak hassasiyetini yansıtan bir metindir (Çetin, 2014, s. 25-26).

İstiklal Marşı, siyasi ve toplumsal-ruhsal nedenlere bağlı olarak ihtiyaç duyulan bir fenomen olmuştur. 23 Nisan 1920 de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile birlikte savaş devam ederken İstanbul hükümetinden ayrı bağımsız bir hükümet kurulmuştur. Bağımsız hükümet olmanın gereklerinden biri de milli bir marşa sahip olmaktır. Ankara hükümetinin milli bir marşa sahip olması dünya milletleri arasında Türk hükümetinin bağımsızlığını ilan etmesinde bir vesile olmuştur ki, bu siyasi nedendir. İstiklal Marşı'nın toplumsal ve ruhi nedeni ise; verilen milli mücadelenin destanının yazılmasına duyulan ihtiyaçtır. Millete ümit, heyecan vermek, özgüven sağlamak; milli heyecanı, milli azmi ve imanını manevi sahada koruyup, besleyecek bir marşa duyulan ihtiyaçtır (Çetin, 2014, s. 32).

Anadolu topraklarının Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgal edildiği bir dönemde Mehmet Akif Ersoy Milli Mücadele'ye katılmış ve yazdığı şiir ve yazılarla Milli Mücadele'nin haklılığını halka anlatmıştır. Aynı zamanda Eskişehir, Bursa, Sandıklı, Dinar, Afyon, Antalya, Konya ve Kastamonu gibi farklı il ve ilçelerde câmilelerde halka vaazlar vermiştir. Cephelelerde askerlere Milli Mücadele'nin haklılığı içeren konuşmalar yapmıştır (Zavotçu, 2012, s. 12).

Milli mücadele döneminde işgalci kuvvetleri yurttan kovmak için en önemli unsur ordudur. Askerlerin düşmanla mücadele etmesi sadece lojistik destekle değil, aynı zamanda kuvvetli bir inanç ve teşvikle mümkündür. Her ne kadar İrşat Heyeti ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi halkı ve orduyu bilgilendirmek için gazete ve dergi basımı yapıyor olsa da İstiklal Marşı'nın yazılması ve bestelenmesi de irşat ve propaganda faaliyeti olarak orduya ve halka manevi güç verici bir unsur olarak düşünülmüştür (Altınbaş, 2015, s. 8-9).

İstiklal Marşı mecliste kabul edildikten sonra İngilizce, Almanca, Fransızca, Macarca ve Farsça'ya tercüme edilmiştir. Yurt içinde ve yurt dışında dağıtılarak, mitinglerde, törenlerde halkın milli ve manevi duygularını güçlendirmek maksadı ile okunmaya başlamıştır. Halka ve orduya moral olan İstiklal Marşı, yurt dışında ki elçiliklerde de törenle kutlanmış, büyük bir coşku ile sahiplenilmiştir (Altınbaş, 2015, s. 35)

Şiirde milli ve ulvî değerler ve dini inanç kavramları kıtalara serpiştirilmiştir. Marş sadece kaleme alındığı mücadele dönemini yansıtmamaktadır. Türk milletinin mazi-ati çizgisinde kaderinin marşıdır. Türk Milleti'nin üstün meziyetlerine, kutsal değerlerine ve tarih macerasına tutulmuş ayna gibidir (Bilgin, 2012, s. 31)

İstiklal Marşı'nda Türk Milleti'nin maddi ve manevi tüm değerlerini dile getirmiştir. Hürriyet ve bağımsızlık konusunda kararlılık, azim, heyecan, cesaretle yürümek, bayrak sevgisi, Türk Milleti'nin şanlı geçmişi ve ümitlerle dolu geleceği, Türk ordusunun kahramanlıkları, faziletleri ve dini inançları anlatılmıştır (Doğan & Alkayış, 2021, s. 535).

İstiklal Marşı dil olarak incelendiğinde, yazıldığı dönemin yazı ve konuşma dilinin bütün zenginliğini, canlılığını ve kıvraklığını içinde barındırmaktadır. Hareket ve dinamizmi ifade eden kelimeler kullanılmıştır. Milli Mücadele dönemini, savaş ortamını ve bu ortamın gereği olan hareketliliği, şair şiirde yansıtmıştır. Şiirde kuvvetli bir hitabet vardır. Şiir boyunca telkin, yönlendirme, ikna sorgulama, yargılama, eleştirme ve tanımlama görülmektedir. Şiirin mesajı herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir dil ve üslupla sunulmuştur (Çetin, 2014, s. 90-91).

Ümit ve cesaret şiiiri olan İstiklal Marşı'nda ilk dizeden başlayarak şiiirin sonuna kadar ümidin ve cesaretin şiddeti artarak devam eder. Marşın sonunda Türk Milleti zafere ulaşır. Zira tarihin her döneminde Türk Milleti özgür ve müstakil yaşamıştır ve esareti kabul etmeyeceğini defalarca ispatlamıştır (Bilgin, 2012, s. 25).

3.İSTİKLAL MARŞI'NDA VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İstiklal Marşı, milli marşların kolektif kimliği (halk, coğrafya, değerler ve devlet) temsil etmesi ve marşlarda birçok unsur üzerinden gönderim yapılması (Tepebaşı, 2005, s. 390) gibi özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. İstiklal Marşı'nda ele alınan kavramlar; vatan, millet, hürriyet ve bayraktır.

3.1. Vatan

Marşların vatan ve halk olmak üzere genelde iki konusu vardır. Vatan özgür ya da tutsak halde ele alınır. Özgür vatanın sonsuzluğu ve yüceliğinden bahsedilir ve hep böyle kalacağı vurgulanır. Vatan ulusa göre daha fazla öncelenir, ulus adeta vatan için vardır (Tepebaşı, 2005, s. 386). Vatan Türkiye topraklarıdır. Vatan maddi ve manevi ihtiyaçlarımızı karşıladığımız, kültürümüzü ve medeniyetimizi oluşturup yaşadığımız topraklardır. Milli varlığımızı ve milli kimliğimizi, değerlerimizi, inançlarımızı ve geleneklerimizi sadece kendimize ait bir toprakta yaşayabilir ve yaşatabiliriz. Milli kültür ile vatan arasında kopmaz bir bağ vardır (Çetin, 2014, s. 65). Vatan sadece topraktan ibaret değildir. Tarih, ülkü, inanç ve milletin kaynaştığı bir alandır (Bilgin, 2012, s. 29). Anadolu'da Türkler'de yaygın şekilde görülen dilin ve dinin yaşatıldığı yerin vatan olduğu fikrinden hareketle vatanseverliğin bir gereği olarak Anadolu kaybedilmemesi gereken son Türk toprağıdır (Akgün, 2017, s. 2395).

Mehmet Akif Ersoy şiiirlerinde “vatan” kavramına önem verir. Mehmet Akif vatan aşk derecesinde tutkuyla ele alınan bir kavramdır. Vatan özgürlük, bayrak, namus gibi uğruna hayat verilecek ve düşmana çığnetilmeyecek kadar yüce bir değerdir (Zavotçu, 2012, s. 15-16).

Anadolu topraklarının vatanlaşma sürecinde binlerce şehit verilmiştir. Toprağın altında binlerce şehit vardır. Milli Mücadele'de savaşıyan vatan evlatları daha önceki savaşlarda bu vatan için şehit olmuş atalarını düşünmelidirler (Çetin, 2014, s. 68). Vatan topraklarına bir kutsiyet verilmiştir. Öyle ki toprağın altı bu vatani korumak için canlarını veren şehitlerle doludur. Çok değerlidir. Dünyanın geri kalanıyla değışilmeyecek kadar kıymetlidir. Halkın vatan sevgisi canını verme ölçüsündedir. “Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda? Şüdehâ fışkırarak toprağı sıksan şühedâ!” dizeleri milletin vatan sevgisini göstermektedir (Aktaş, 2013, s. 79).

3.2. Millet

Mehmet Akif'in babası Arnavutluk'ta dünyaya gelmiştir. Annesi ise Buhara'dan göçüp, Tokat'a yerleşen bir ailenin kızıdır (Okay & Düzdağ, 2003, s. 432). Mehmet Akif Arnavut-İslam kültürü ve Türk-İslam kültürü ile beslenmiştir. Bu durum onun İslam ve milliyet kavramlarını daha geniş bir bakış açısıyla ele almasına imkan vermiştir. Mehmet Akif Ersoy ortak dini, dili ve tarihi paylaşan unsurları, üst yapı olarak gördüğü “millet” kavramı altında birleştirir. Bu fikri kendi şahsında temsil eden şair, kendisi Arnavut olsa da onun millet düşüncesi bu alt kimlikleri bir üst yapı olarak gördüğü “Türk milleti” paydası altında birleştirir (Akgün, 2017, s. 2391).

Mehmet Akif, Safahat adlı eserinde “kavmiyet” ve “milliyet” kavramlarını ayırmıştır. “Kavmiyet” ırkçı manaya geldiği için İslam'a aykırıdır. Kavmiyetçilik İslam açısından nasıl kabul edilmiyorsa benzer şekilde devletin de parçalanmasına neden olabileceği için tasvip edilemez (Okay & Düzdağ, 2003, s. 436).

Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'nda “Kahraman ırkıma bir gül” diye bayrağı seslenirken kullandığı “ırk” kavramından kastı ilk akla gelen Türkçü bir söylemden daha fazlasıdır. Zira şair “milliyet” kavramını geniş bir düzlemde ele alır (Akgün, 2017, s. 2392). Mehmet Akif ve arkadaşları Sırat-i Müstakim yayınının ilk yıllarında bir kültür hareketi olarak Türkçülük akımını Müslüman Türkleri uyandıran bir hareket olarak görüp desteklemişlerdir. Fakat Türkçülük hareketinin bir süre sonra siyasi bir renge bürünmesiyle Mehmet Akif ve arkadaşları bu çevreden uzaklaşmıştır. Onlara göre böylesi bir hareket Osmanlı topraklarında bulunan Türk olmayan diğer toplulukların ayrılmasına neden olacaktır (Ertuğrul Düzdağ, 73, aktrn (Bilgiz, 2009, s. 13)). Türkçülüğü ırkçılık olarak değerlendirdiği görülmektedir. İrkçılık cahiliye döneminin bir uygulamasıdır, İslam dışı bir inan ve değerler toplamıdır (Bilgiz, 2009, s. 14).

Mehmet Akif Ersoy, irksal ayrılıkları İslam'a tersi düştüğü için eleştirir. O'na göre bütün Müslümanlar hep birlikte Allah'ın ipine sarılmalıdır. Vatanın birliği ve bütünlüğü için bu gereklidir. Mehmet Akif, siyasi ve toplumsal ayrılıklara neden olan ırkçı ayrılıkları dinsel bir bakış açısı ile eleştirir (Bilgiz, 2009, s. 17).

3.3. Hürriyet

Mehmet Akif Ersoy'da vatan kavramı ve özgürlük tutkusu birbirinden ayrı düşünülmeyecek ve bayrakla bütünleşip uğruna can verecek manevi değerlerdir. (Zavotçu, 2012, s. 16). İrade ve düşüncenin hür bir şekilde eyleme dönüşmesi önemlidir. Sömürü, baskı ve köleliğin olduğu düzenlerde insan amacı olan mutluluğu gerçekleştiremez. Diğer bir deyişle insan kendini gerçekleştiremez. Hürriyet insanın özünden gelen bir kavram olup varoluşunun ana koşuludur (Çuhadar, 2007, s. 147).

İstiklal Marşı, ezelden ebede kadar tüm zamanları içine almaktadır. Ezelden beridir hür yaşayan ve bundan sonra da hür yaşayacak olan Türk milleti o anda bir engelle karşılaşmıştır fakat bu engelin de aşılması mümkündür. Geçmiş, şimdi ve gelecek vurgusu yapılan İstiklal Marşı'nda tarihsel bir seyir izlenmiştir. Geçmişten beri hürriyetini yitirmemiş olan Türk Milleti yine hürriyetini sahip olduğu iman ile elde edecektir. Şimdi hürriyeti tehdit eden engeller olsa da sahip olunan hür yaşama arzusu ve alışkanlığı ile yine hür yaşamın tesis edileceğinin müjdesini vermektedir.

Şiirin üçüncü ve dördüncü kıtalarında şair Türk milleti adına konuşur. Bu milletin ezelden beri hür yaşadığını ve hiçbir gücün hürriyetine ve imanına engel olamayacağını belirtir. Var olma fikri, haklılık, Allah'a güvenme gibi manevi duygu ve düşüncelerle anlatılan iman ve inanç, karşı karşıya kalınan maddi engellerden daha üstündür (Bilgin, 2012, s. 27).

Hürriyet bir meşale gibidir. Meşale bir ortamı aydınlattığı gibi, kalabalık bir toplumu da aydınlatır. Hürriyet ateş ile kıyaslanırsa bir guruba lazım olan aydınlık bir şahsa da gerekir. Tasavvufi manadaki hürriyet, insanın hiçbir aracıya önem vermeden direkt olarak kendini Allah'a teslim etmesidir. Onun rızası dahilinde hareket etmesidir. Onun rızası dahilinde hareket etmesi, dünya ve içindeki bütün varlıkların esaretinden kurtulmasıdır. Hürriyet kulun bütün yaratıkların köleliğinden kurtulması ve maddi herhangi gücün ona tesir etmemesidir (Küçükaya, 2006, s. 122(?)).

3.4. Bayrak

“Bir milletin, belli bir topluluğun ya da bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçimli sancak”(sozluk.gov.tr) olarak sözcükte tanımı yer alan bayrak, İstiklal Marşı'nda kullanılan kavramlardan birisidir.

Dikdörtgen biçimde olan bayrak ve sancaklar bir milletin varlığının sembolü ve tarihinin hatırasını taşıyan ortak bir semboldür. Bayrak, milletlerin kıymetini ve şerefini gösteren bir nesnedir. Milletlerin bağımsızlığının sembolüdür. Bir devletin, bir milletin, bir askeri birliğin, resmi ya da gayri resmi bir kuruluşun sembolü olan bayraklar, ait olduğu millet için her zaman derin manalar taşımıştır. Çok eski zamanlardan itibaren milletler, siyasi bir organizasyon olarak devlet olma sürecinde ve devlet olduktan sonra bayrak ya da bayrak benzeri semboller kullanmışlardır (Soysal, 2010, s. 228-229).

Bugün ki ay yıldızlı Türk Bayrağı devamlılık göstermektedir. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e geçmiştir. Osmanlı döneminde çoğunlukla üç hilalli kırmızı ve yeşil renkli bayraklar kullanılmıştır. 1793 yılında 3. Selim döneminde Osmanlı Devleti'nde bir hilal ve sekiz köşeli yıldız bulunan kırmızı bayrak resmi olarak kabul edilmiştir. 2. Mahmut ve Abdülmecid dönemlerinde de kırmızı zemin üzerine işlenen ay yıldızlı bayraklar kullanılmıştır (Soysal, 2010, s. 224-225).

1 Kasım 1922'de saltanatın ilgasından sonra saltanata mahsus bayrak kaldırılmıştır fakat Osmanlı Devleti'nin milli bayrağı muhafaza edilmiştir. 22 Ekim 1925 yılında bir sancak talimatnamesi yayımlandı. Bu talimatname ile milli bayrağın şekli kesin olarak tespit edildi. 29 Mayıs 1936 yılında Türk Bayrağı Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 5 Haziran 1936'da Resmi Gazete'de yayımlandı (Köprülü, 1992, s. 254).

Devletin ve milletin bağımsızlığını temsil eden bayraklar ve sancaklar Türk tarihinde kutsal sayılmaktadır. Kutsal olan bayrak milletin varlığının ve bağımsızlığının sembolüdür (Soysal, 2010, s. 228). Milli Marşların genel özelliği olan bir millet için ortak olan değerlerin vurgulanması özelliğini Mehmet Akif Ersoy'da İstiklal Marşı'nda bayrak üzerinden yapmaktadır. Osmanlı topraklarında yaşayan toplum dil, din, kültür farklarını

bünyesinde barındıran homojen olmayan bir yapıya sahiptir. Bayrak; vatan, millet ve hürriyet kavramlarının sembolleştiği ve herkesi milli mücadelede etrafına toplayan yüksek bir değeri ifade etmektedir.

4. SONUÇ

Vatan, millet, hürriyet ve bayrak kavramları İslami bir düşünceden hareketle İstiklal Marşı'nda ele alınmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un müthiş bir coşku ile yazdığı marş, anlam ve duygu yoğunluğu bakımından üst düzeydedir. Vatanın, "mabed" olarak değerlendirildiği, millet kavramının ırkî bir değer taşımadığı milli marşımızda, hürriyet bu milletin hakkıdır. Tarihin bilinmeyen zamanlarından beridir hür yaşayan bir milleti esaret altına almak mümkün değildir. Mehmet Akif Ersoy, bayrağa seslenerek ona ebediyen bir halel gelmeyeceğini adeta müjdelere. Vatan, millet, hürriyet ve bayrak kavramlarına kutsallaştırılmış bir anlam yüklemiştir. Marşta geçmişten geleceğe doğru seyir izlenmiş ve ebediyete ulaşan bir müjde verilmiştir; bayrak ve millet yok olmayacaktır ve hürriyetlerini sonsuza kadar koruyacaklardır.

KAYNAKÇA

- Akgün, A. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un Türk Dünyası Şairlerindeki Tesir Alanına Bir Bakış *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2389-2413.
- Aktaş, H. E. (2013). Milli Marşların Siyaset Biliminin Bazı Kavramları Açısından Değerlendirilmesi . *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 71-92.
- Altınbaş, N. (2015). *İstiklal Marşı'nın Kabulü'nün 94. yılı ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü - Milli Mücadele'de Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Bilgin, A. (2012). İstiklâl Marşı ve Üzerine Yapılan Çalışmalar. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 23-34.
- Bilgiz, M. (2009). Mehmet Âkifte Milli Birlik Düşüncesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11-34.
- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı Anlamak. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25-92.
- Çuhadar, C. (2007). Hürriyet Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 131-150.
- Doğan, Y., & Alkayış, M. F. (2021). İstiklal Marşı'nın Kabulünün 100. Yılında Türk Milli Marşlarının Dil ve Ortak Değerler Açısından İncelenmesi . *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 518-543.
- Köprülü, O. F. (1992). Bayrak. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 247-254.
- Küçükaya, M. A. (2006). Ahmet Yesevi'de Hürriyet Kavramı. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 121-133.
- Okay, M. O., & Düzdağ, M. E. (2003). Mehmet Akif Ersoy. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 432-439.
- Önal, G. F. (2017). Ortadoğu Ülkeleri Milli Marşlarının Söz ve Müzik Biçimi Açısından İncelenmesi. *ulakbilge*, 153-177.
- Soysal, M. E. (2010). Tarihsel Süreçte Bayrak ve Sancaklarımız. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 209-239.
- Tepebaşı, F. (2005). Kullanımlık Metin Türü Olarak Ulusal Marş Kavramı ve İşlevleri . *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 383-393.
- Yener, S., & Duran, H. (2010). Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikâl Açısından İncelenmesi . *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 185-206.
- Zavotçu, G. (2012). Mehmed Akif'in Şiirinde Hürriyet ve Vatan Kavramı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7-20.

<https://sozluk.gov.tr/>

SİYASETTE AHLAK VE MEHMED AKİF

ETHICS IN POLITICS AND MEHMED AKIF

Dr. Öğr. Gör. Şaban ÖZTÜRK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi, ORCID: 0000-0002-2095-195X

ÖZET

Genellikle tanımlandığı üzere, toplumsal hayata yönelik güç, iktidar ve egemenliğin kullanımı neticesinde emretme ve itaat etme şeklinde gelişen faaliyetlerin tümü olarak bilinen siyaset ile insanı erdemli bir varlık seviyesine yükseltmek amacı güden ahlâkın barışık olduğunu söylemek zordur.

Ancak bu durumun istisnaları olduğu da bir gerçektir. Siyasi tarihimizde bu istisnalardan birinin de Mehmed Akif olduğu kabul edilebilir. Genellikle şair, fikir ve düşünce adamı olarak bilinen Mehmed Akif, hayatının bir döneminde siyasetle (İttihat ve Terakki üyeliği, Burdur Milletvekilliği) de iştigal ettiğinden aynı zamanda bir siyaset ve devlet adamı olarak da kabul edilmektedir. Kaynaklarda belirtildiği gibi her ne kadar kendisi siyaset adamı olmaktan hoşlanmamış ise de aslında kendisinin siyasetle ilişkisi ve siyasete karşı duruşu önemli mesajlar içermiştir. Bu mesajların o günün dünyasında ne kadar etkili olup olmadığı bir yana, ancak günümüzde Mehmet Akif'in kısada olsa politika hayatında siyaset ve ahlaki bir araya getiren davranışlarının anlaşılmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Günlük siyasi çekişmelerden uzak durmaya gayret eden Mehmed Akif, ülke siyaseti ya da emperyalizme karşı sergilenmesi gereken duruş anlamında siyaset üstü bir konumda bulunmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla günlük kısır siyasi çekişmelerin faydalı olamayacağını belirterek siyasetin sadece topluma hizmet etme ve çıkar ilişkilerinin ötesinde olması şartıyla anlamlı olabileceğini bizzat yaşantısıyla ortaya koymuştur. İslam âleminin tamamını oluşturan vatan ile bu vatanı yaşayan tüm toplumun harcını oluşturan birlik ve beraberliğin teminatı olan İslam anlayışı, Akif'in siyasi düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Akif'in eserlerine bakıldığında bu anlayışın izlerini görmek mümkündür.

Bu çalışmada Akif'in siyasi hayatından bazı örnekler verilerek siyaset ve ahlak ilişkisi yani siyasette ahlaki duruşun nasıl mümkün olabileceğine dair önemli ipuçları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, iktidar, Mehmet Akif, Siyasette Ahlak.

ABSTRACT

As it is generally defined, it is difficult to say that politics, which is known as all the activities that develop as a result of the use of power, power and domination towards social life, in the form of ordering and obedience, and the morality that aims to raise people to the level of a virtuous being are in harmony.

However, it is a fact that there are exceptions to this situation. It can be accepted that one of these exceptions in our political history is Mehmed Akif. Mehmed Akif, who is generally known as a poet, an intellectual and a thinker, is also considered a politician and statesman, as he was also involved in politics (membership of the Union and Progress, Burdur Deputy) at some point in his life. As stated in the sources, although he did not like being a politician, his relationship with politics and his stance against politics contained important messages. Regardless of how effective these messages were in the world of that day, it is obvious that today's Mehmet Akif's behavior that brings politics and morality together in his political life, even if it is short, is sorely needed. Trying to stay away from daily political conflicts, Mehmed Akif preferred to be in a supra-political position in terms of country politics or the stance that should be taken against imperialism. Therefore, by stating that daily vicious political conflicts cannot be beneficial, he has personally demonstrated that politics can only be meaningful on the condition that it is beyond service to society and relations of interest. The understanding of Islam, which is the guarantee of unity and solidarity, which constitutes the homeland that constitutes the whole of the Islamic world and the moral of the whole society living in this homeland, forms the basis of Akif's political thought. When we look at Akif's works, it is possible to see the traces of this understanding.

In this study, by giving some examples from Akif's political life, it has been tried to reveal important clues about the relationship between politics and morality, that is, how a moral stance in politics can be possible.

Keywords: Politics, power, Mehmed Akif, Ethics in Politics.

TÜRK DÜNYASININ İKİ BÖYÜK İSTİQLAL ŞAİRİ – MƏHMƏD AKİF ƏRSOY VƏ BƏXTİYAR VAHABZADƏ YARADICILIĞINDA MİLLİ DÖVLƏTÇİLİK İDEYALARI

TWO GREAT POETS OF INDEPENDENCE OF THE TURKIC WORLD - MEHMET AKIF ERSOY AND IDEAS OF NATIONAL STATEHOOD IN THE WORKS OF BAKHTIYAR VAHABZADE

Musayeva Günel

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Şəki Regional Elmi Mərkəzin “Elmi-Texniki İnformasiya” şöbəsi

ORCID NO 0000-0002-6012-0114

XÜLASƏ

Sovet imperiyasının ölkəmizdə hökmranlıq etdiyi, milli varlığın və düşüncənin azadlığına məhdudiyət qoyulduğu ağır illərdə azadlıq və müstəqil dövlət uğrunda mübarizəsinə həsr olunmuş əsərlər yaratmaq heç də asan olmamışdır. Hər cür milli ideyalara qarşı olan hakim rus şovinist ideologiyası sovet söz yazarlarına yalnız “sovet qardaşlığı altında vahid ölkə” ideyasını təbliğ etməyə xidmət göstərən əsərlər yaratmağa imkan verirdi. Qəlbi vətənlə birgə döyünən millətinin üzlaşdığı böyük faciəni dərinədən dərk edən, milli ruhlu, vətənpərvər yalnız respublikamızda deyil, bütün Türk dünyasının böyük ədibi, Azərbaycanın istiqlal şairi Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında xalqın üzlaşdığı amansız hadisələr ictimai-siyasi mövzulu əsərlərində öz əksini tapmışdır. Bəxtiyar Vahabzadə sətirələrində canlandırılan istiqlal duyğuları, azadlıq şeirləri, Azərbaycan Türk tarixini yaşadan “Gülüstən” poeması, “İstiqlal”, “Şəhidlər” poemalarında tərənnüm olunmuşdur. Şair yaradıcılığı böyük sistemin ideologiyasına zidd olan milli ideya, azadlıq, ana dilinin qorunması, bölünmüş vətən nisgili kimi ağırlı mövzuları ürək yangısıyla əsərlərində canlandırmış və şeirlərində xalqın tarixi yaddaşını bərpa etməyə çalışmışdır. Millətin çəkdiyi sətəm doğma dilimizin, milli kimliyimizin taleyi ilə bağlı şairin narahat fikirləri onun “Latın dili” şeirində, “Mərziyyə” poemasında hərəkətverici qarşıdurmaya çevrildi. Görkəmli şair millətin tarixi faciəsini bütün çıpaqlığı ilə “Gülüstən” poemasının misralarına yansıtmış, istiqlal amalından dönməmişdir. Bəxtiyarın siyasi-ictimai məzmunlu şeirlərində istiqlalçı şairlərdən, Türk respublikasının “vətən şairi” Məhməd Akif Ərsoyun milli ideyalarının fəryadları duyulmaqdadır. M.A.Ərsoy “İstiqlal Marşı”nın müəllifi, “Çanaqqala dastanı”, “Bülbül” əsərləri ilə milli azadlıq carçısı olmuşdur. Ərsoy bütün varlığı ilə ədəbiyyata, mədəniyyətə xidmət edən, milli ideologiyası ilə seçilən çox böyük şəxsiyyətlərdən biri idi. Şair böyük vətənpərvər, millət sevdalısı və azadlıq vurğunu idi. Sənətkarın “İstiqlal marşı” insanlarda parlaq gələcəyə, zəfərlə açılacaq sabahların doğacağına inam yaradır. Daim azadlıq eşqilə yanıb-alışan qəlbinin iztirabları, inam və ümidi, düşmənə nifrəti, vətən övladlarının gələcəyini istiqlalda görməsi əsərin hər sətrində öz əksini tapmışdır. Türk tarixinin ən əzəmətli müharibələrindən biri olan Çanaqqala döyüşünü şair “Çanaqqala şəhidləri” əsərində yüksək bədii obrazlılıqla təsvir etmişdir. Əsərdə müəllif Çanaqqala döyüşündə igidlik göstərən, qəhrəmancasına şəhid olan mübariz türk əsgərinin şücaətini, yenilməzliyini tərənnüm etmişdir.

Araşdırmada “bir millət iki dövlət”in istiqlal şairi olan Ərsoy və Vahabzadə yaradıcılığında eyniliklər və paralellər tədqiqatə cəlb edilmişdir. Hər ikisinin bir amalı, bir əqidəsi, bir mücadiləsi vardır və milli düşüncədə, tarixi bağlılıqla eyni kökə əsaslanır. Hər iki klassik şair istiqlal, milli düşüncə və dövlətçilik ideyalarını öz əsərlərində mükəmməl şəkildə əks etdirmişlər. Araşdırmanın davamında istiqlal şairlərinin yaradıcılığının, milli ideologiyaya xidmət edən əsərlərinin geniş aspektdə təhlili aparılacaqdır.

Açar sözlər: milli ideologiya, Çanaqqala, istiqlal, azadlıq, şovinist ideologiyası.

ABSTRACT

During the difficult years when the Soviet Empire ruled our country and restricted the freedom of national existence and thought, it was not easy to create works dedicated to the struggle for freedom and an independent state. The dominant Russian chauvinist ideology, which was opposed to all national ideas, allowed Soviet writers to create works that only served to promote the idea of a "single country under the Soviet brotherhood". Deeply aware of the great tragedy faced by the nation, whose heart beats with the homeland, the national spirit, patriotism, not only in our republic, but also in the works of Bakhtiyar Vahabzadeh, the great writer of the Turkic world, the poet of independence of Azerbaijan are reflected in his socio-political works. Bakhtiyar Vahabzadeh's feelings of independence, freedom poems, "Gulustan" poem, "Istiglal" and "Martyrs" poems

glorifying the Turkish history of Azerbaijan were sung in his lines. The poet's work revived painful themes such as national ideas, freedom, protection of the mother tongue, divided homeland, which contradicted the ideology of the great system, and tried to restore the historical memory of the people in his poems. The poet's anxious thoughts about the fate of our native language and national identity, which the nation suffered, became a moving confrontation in his poem "Latin language" and the poem "Marziya". The prominent poet reflected the historical tragedy of the nation in all its nakedness in the verses of the poem "Gulustan" and did not turn away from the process of independence. In Bakhtiyar's political and social poems, the cries of the national ideas of the independent poets, the "homeland poet" of the Turkish Republic, Mehmet Akif Ersoy, are heard. Ersoy was the author of the "Independence Anthem", the herald of national freedom with the works "The Epic of Canakkale", "Bulbul". Ersoy was one of the great personalities who served literature and culture with all his being and was distinguished by his national ideology. The poet was a great patriot, lover of the nation and a lover of freedom. The artist's "Independence Anthem" gives people confidence in a bright future, a tomorrow that will open with victory. The sufferings of his heart, which is always burning with the love of freedom, faith and hope, hatred of the enemy, and the vision of the future of the sons of the fatherland in independence are reflected in every line of the work. The poet described the Battle of Canakkale, one of the greatest wars in Turkish history, in his work "Martyrs of Canakkale" with high artistic imagery. In the work, the author praised the courage and invincibility of the Turkish soldier who fought valiantly and heroically in the Battle of Canakkale.

The research explores the similarities and parallels in the works of Ersoy and Vahabzadeh, the independence poets of "one nation, two states". Both have a purpose, a belief, a struggle, and in national thought they are based on the same roots as historical connection. Both classical poets perfectly reflected the ideas of independence, national thought and statehood in their works. The study will include a broad analysis of the creativity of independence poets, their works that serve the national ideology.

KEY WORDS:national ideology, Canakkale, istiglal, freedom, chauvinist ideology.

1.GİRİŞ

Azərbaycançılıq ruhu klassik şərq ədəbiyyatı kontekstində də varlığını qoruyub saxlaya bilmiş, dahi sənətkarlarımız tərəfindən təbliğ edilmişdir. Azərbaycanın böyük mütəfəkkir şairləri azərbaycançılıq ideyalarını, vətənpərvərlik duyğularını ölməz əsərlərində tərənnüm etmişlər. Milli ədəbiyyat tarixində "İstiqlal şairi" kimi tanınan Bəxtiyar Vahabzadə, X.Ulutürk, Ə.Cavad, M.Araz, A.İldırım yaradıcılığında vətənpərvərlik hissi, vətəndaş qayəsi, amalı ifadə olunmuşdu. İstiqlalçı şairlərin əsərlərində milli azadlıq uğrunda xalqın apardığı mübarizə ürək yangısıyla tərənnüm olunmuşdur. İstiqlalçı şairlərdən B.Vahabzadənin azadlıq ideyaları misilsizdir. Mütəfəkkir şair qorxmaz, mübariz, yenilməz şəkildə əsərlərində hakimiyyətin ideyasına zidd yanaşmış, xalqı əsarət altından qurtarmağın yollarını axtarmışdır. Şair yalnız Azərbaycan ədəbiyyatında deyil, Türk dünyasının da sevimli şairi olmuşdur. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında Türk dünyasının şairlərindən "vətən şairi" Məhməd Akif Ərsoy fəryadlarının hayqırtısı duyulmaqdadır.

Məhməd Akif və Bəxtiyar Vahabzadə iki qardaş ölkənin yetirmiş olduğu müstəsna şəxsiyyətlərdir. Vahabzadə yaradıcılığının son 25 ilində yazdığı şeirlərdə M.Akifin təsiri hiss edilməkdədir.

Bu araşdırmada B.Vahabzadə və M.Akif yaradıcılığının ortaq cəhətləri, paralelləri tədqiqata cəlb edilmişdir.

2. İstiqlal şairlərinin milli azadlıq ideyaları sətirlərdə

Qəlbi vətənlə birgə döyünən, millətinin üzləşdiyi böyük faciəni dərinə dərk edən, milli ruhlu, vətənpərvər şairlərdən biri Bəxtiyar Vahabzadədir. Mütəfəkkir şairin yaradıcılığı böyük sistemin ideologiyasına zidd olan milli ideya, azadlıq, bölünmüş vətən nisgili kimi ağırlı mövzuları ürək yangısıyla əsərlərində canlandırmış və şeirlərində xalqın tarixi yaddaşını bərpa etməyə çalışmışdır. Sənətkarın bəşərliklə milliliyin vəhdətindən qaynaqlanan əsərləri ölkədə milli şüurun yüksəlməsinə güclü təkan vermişdir. Vahabzadə sovet ideologiyasına qarşı nifrətini, azadlığa, istiqlaliyyətə olan sevgisini, milli ideyalarını həyata keçirmək uğrunda verdiyi mübarizəsini bədii sözlə ifadə etmişdir. Milli dövlətçilik ideyalarının təbliğinə istiqlal mövzusuna şair onlarla şeir və poemalar həsr etmişdir. Qeyd etmək istərdik ki, şairin istiqlal mövzusuna ayrıca tədqiqat obyektini kimi yanaşılmalıdır. Onun "Gülüstən", "Ağlar-güləyən", "Yollar-ogullar", "Təzadlar", "416", "Mərziyə", "Şəhidlər" poemaları, yüzlərlə şeirin toplandığı "İstiqlal" kitabının əsas

qayəsini milli azadlıq, millətin tarixi faciəsi, ikiyə bölünmüş vətən həsrəti tərənnüm olunur. “Ağlar-güləyən” poemasında M.Ə.Sabirin dili ilə öz azadlıq arzusunu belə ifadə edir.

İstəyirəm azadlıq
Məni yerdən götürən,
Güclü bir qanad olsun.
İstəmirəm azadlıq
Quruca bir ad olsun.
Ələnələr bəstəsiyəm,
Mən arzumun səsiyəm
Mənə dərman neyləsin?
Azadlıq xəstəsiyəm. (M. Dəmirli, 2002)

Bu sətirləri oxuyan hər bir vətəndaş millətin faciəsini görüb, vəziyyətini və taleyini düşünüb, özünün əsarət altında olduğunu dərk etməli idi. Xalqımızın sosial dərdləri, hüquqsuzluğu, çəkdiyi əzab və məhrumiyyətləri, başqasının əsarəti altında yaşamağın dözülməzliyini “Əsarət-azadlıq” şeirində aşağıdakı misralarında ifadə etmişdir:

Əsarət odunda bişdi nəslimiz
Azadlıq eşqinə yandıq, yaxıldıq
Çatdı azadlığa, bu məbəddə biz,
Şükür namazını qibləsiz qıldıq. (M. Dəmirli, 2002)

B.Vahabzadə yaradıcılığının 40 ilini “istiqlal”, “azadlıq” deyə yanıb-yaxılmış, ən nəfis əsərlərini bu mövzuya həsr etmişdir.

Sovet hakimiyyəti illərində istiqlal mövzusunda əsər yaratmaq nəinki, şifahi nitqdə belə dilə gətirmək müşkül məsələ idi. Bu dövrün qələm sahibləri millətin çəkdiyi ağrıları duysa da, bu mövzulara toxunmaqdan çəkinirdilər. Hər cür milli ideyalara qarşı olan rus şovinst ideologiyası sovet söz yazarlarına yalnız “sovet qardaşlığı” altında vahid ölkə ideyasını təbliğ etməyə xidmət göstərən əsərlər yaratmağa imkan verirdi. Milli ruhlu, vətənpərvər şair Vahabzadə millətinin üzləşdiyi amansız hadisələri, ictimai-siyasi mövzularda toxunmaqdan çəkinməmişdir. Millilik, istiqlal hissi və düşüncəsi onun yaradıcılığının əsas ideyası olmuşdur.

Görkəmli şairin vətənpərvərlik, torpaqsevərlik, yurd qədrini bilmək, xalqın taleyinə həsr edilmiş əsərləri ilə dissident ədəbiyyatın banisi olmuşdur. Millət sevdalısı sənətkar poema janrında qələmə aldığı “Gülüstan” əsəri ilə Azərbaycanın parçalandığını, onun taleyinin düşmənlər tərəfindən necə həll edildiyini, öz torpağımıza işğalçıların necə yiyələndiyini görə bilirik. Gülüstan müqaviləsi vətənimizi külüstana çevirdi. Müqaviləyə qol çəkən tərəflər yaddır, yağıdır. Şair həmin müqaviləyə-kağız parçasına üz tutub deyir:

Ey kağız parçası, əvvəl heç ikən
Yazılıb, qollanıb yoxdan var oldun,
Böyük bir millətin başını kəsən
Qolunu bağlayan hökmdar oldun.
Hökmü gör nə qədər böyükmüş anın,
Möhür də, basdılar varığa təkrar

Yox varəğın deyil, Azərbaycanın,
Köksünə dağ boyda dağ basdı onlar. (B.Vahabzadə, 2004)

Bu poemanı yazdığı illər şairin ən ağır, ağırlı illəri olub. Ancaq sənətkar ideyasından, amalından bir an belə olsa dönməmişdir. Hər zaman xalqının dərdinə-qəminə şərtik olmağa çalışmış, millətin faciəsini əsarət altında olduğu hakimiyyətin ideyasına zidd yanaşmışdır. “Gülüstən” poemasında şair ümumxalq miqyaslı problemləri, taleyüklü məsələləri, vətənin tarixi, keçmiş və gələcəyi, bugünü ilə bağlı bir sıra mətləbləri, zəmanəyə, hakimiyyətə etirazı bütün çılpəqlığı ilə təsvir olunmuşdur. 1813-cü ildə bağlanmış Gülüstən müqaviləsində İran və Rusiya imperiyasını tənqid hədəfinə çevirmişdir.

Atıb imzasını hər kəs varəğa
Əyləşir sakitcə keçib yerinə
Eynəkli cənabla, təsbəhli ağa
Qalxıb əl də verir, bir-birinə.(M.Dəmirli, 2002)

Şairin vətəndaşlıq hissələrinin dərinliyi onun ana dili məsələsinə də toxunmağa vadar etmişdir. O bu mövzuda saysız şeirlər yazmışdır.

Ey öz doğma dilindən danışmağı ar bilən,
fasonlu ədabazlar
Qəlbini oxşamır qoşmalar, telli sazlar.
Bunlar qoy mənim olsun,
Ancaq vətən çörəyi sizlərə qənim olsun.(B.Vahabzadə, 1983)

Ana dili və xalq, bu məhfufları birini digərindən ayırmaq qeyri-mümkündür. Dilsiz xalq olmadığı kimi, xalqsız da dil yoxdur. Millət öz dilini qorumalı, sahib çıxmalı, əsrlərdən-əslərə, nəsillərdən-nəsillərə sağlam bir şəkildə ötürməli və yaşatmalıdır. Bəxtiyar Vahabzadə ömrü boyu xalqının, millətinin istiqlalını arzulamış bu mübarizə yolunda təqiblərdən, təhqirlərdən çəkinməmişdir. O, istiqlaliyyət uğrunda savaşı öndə gedəni, çırağı olmuş, azadlıq şeirləri ilə xalqı hürriyyət uğrunda mübarizəyə səsləmiş, vətəni sevmək, düşmənə nifrət hissələri aşlamışdır.

Azadlıq, azadlıq, ömrüm boyu
Sənin acın oldum, möhtacın oldum
Zaman dilimizi qıfillayınca
Mən sənin daha çox leylacın oldum. (M.Dəmirli, 2002)
Şair azadlığı, istiqlalı daim arzulamış, bu yolda odsuz, aloysuz şam kimi yanmışdır.

Vahabzadə yaradıcılığını, daxili aləmini, düşüncəsini vətənpərvərlikdən ayrı təsəvvür etmək olmazdı. Şeirlərinin hər misrasında torpağına olan vurğunluğunu, bağlılığını, doğma Azərbaycanımıza olan məhəbbətini tərənnüm etmişdir.

Azərbaycan-adın atəş,
Özün işıq, sözün işıq

Alovlardan yaranmısan,

Biz adına tapınmışıq.

Bəxtiyar Vahabzadə cəmiyyətin problemlərini dilə gətirməkdən heçvaxt çəkinməmişdir. Məhz bu qorxmazlığına görə, milləti onu “Xalq şairi” adlandırmışdır. Xalq şairinin istiqlalçı ideyaları, vətəndaşlıq pafosu görkəmli ədəbiyyatşünasların, millət vəkillərinin diqqətindən kənar qalmamışdır. Mərhum ədəbiyyatşünas Məsud Əlioğlu yazırdı: vətəndaşlıq pafosu Bəxtiyarın şeirlərində çox qüvvətlidir. Müasir cəmiyyət xalqın işıqlı və təmiz ideyalarının Türktədiqi mövqeyindən yaramazlığın mənəvi rəzəlet və fənalığın inkarı-həmin vətəndaşlıq pafosunun başlıca məfkurə-estetik əlaməti olaraq meydana çıxmışdır. Şair cəmiyyətin həyatı, xalqın taleyi və müqəddaratı ilə kökündən bağlı amillərə və müasir insanın mənəvi aləminə yabançı olan hər növ saxtaliğa qarşı amansızdır”.(Y.Axundu, 1998)

Siyasi-ictimai xadim Ə.Elçibəy Bəxtiyar amalını, qələmini daima yüksək qiymətləndirmişdir. Müsahibələrinin birində Ə.Elçibəy demişdi ki, “Milli şüurun oyanmasında Bəxtiyar Vahabzadənin xidmətləri əvəzsizdir. Biz 70-ci illərin tələbələri bunun şahidiyik. Həqiqətən də o zaman biz B.Vahabzadənin şeirləri ilə qanadlanır və gələcəyə inamla baxırıd. O, çox böyük ustalıqla fikirlərini xarici ölkələrə şamil edərək o zamankı DTK-nı azdırır, amma o zaman biz gənclər bu dərdlərin bizə aid olduğunu başa düşürdük. Şair özü demişkən: başqasının yanında öz ölüsünə ağlayırdı”. (M.Dəmirli, 2005)

Əslən azərbaycanlı olan Yavuz Bülənd Bakilər söyləmişdir ki, Türk ədəbiyyatı üçün Məhməd Akif Ərsoy, Yəhya Kamal, Nəcib Fazıl nə isə, Azərbaycan ədəbiyyatı üçün də B.Vahabzadə odur. Yeni Azərbaycan Cumhuriyyətinin yaranmasında onun mübarizəsinin hayqıran səsinə, vətəndaşlıq mövqeyində Türk ədəbiyyatının vətən şairi Məhməd Akif Ərsoyun milli ideyalarının fəryadları duyulmaqdadır. Ərsoy “İstiqlal Marşı”, “Çanaqqala dastanı”, “Bülbül” əsərləri ilə milli azadlıq çarçısı olmuşdur. Ərsoy bütün varlığı ilə ədəbiyyata xidmət edən, milli ideologiyası ilə seçilən çox böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Şair millət sevdalısı, azadlıq vurğunu olmuşdur. Şairin “İstiqlal Marşı” insanlarda parlaq gələcəyə, zəfərlə açılacaq sabahların doğacağına inam yaradır. Daim azadlıq eşqiylə yanıb-alışan qəlbinin iztirabları düşməne nifrəti, vətən övladlarının gələcəyini istiqlalda görməsi əsərin hər sətirində öz əksini tapmışdır. Ərsoyla Bəxtiyarı birləşdirən cəhət, onlara “istiqlal şairi” statusunu qazandıran amil hər iki sənətkarın millətin milli tarixini, düşüncə və dəyərlərini, xalqın sevinc və qayğılarını duyan, dərdini öz qəlbində daşıyan vətənpərvər ruha sahib şəxsiyyət olmalarıdır. Vahabzadə azadlıq eşqiylə yanıb-alışmış, azadlıq leyfacıçısı olmuşdur. Bu sönməz atəş Ərsoy qəbində də daim alovlanmışdır. Şairin “İstiqlal Marşı” şeirində dediği kimi:

Ben ezelden beridir

hürriyətim

Hanğı çılgın bana zincir vuracaqmış

şəşarım

Kükrəmiş sel gibiyim, bendimi çiğner,

aşarım

Yırtarım dağları, enginlere sığmam,

Taşarım (M.A.Ərsoy,2007)

Hürriyyət sevdalısı şairin sətirlərindən də görüldüyü kimi əsarət altında olmağı heçvaxt qəbul etməmiş, azadlıq uğrunda mübarizəsində kükrəyən aslan tək qorxmazdır. Şair millətin çox sevdiyi, unudulmaz bir qəhrəman kimi tarixdə və milli yaddaşlarda iz qoymuşdur. Sadəcə dərdinə şəriki olduğu xalqı yox, dövrünün hakimiyyət adamları, dövlət qurumları tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmişdir. Şairin “İstiqlal Marşı” şeiri Böyük Millət Məclisinin üzvləri tərəfindən təqdirlə qarşılanmışdır.

12 Mart toplantısında ön sırada oturan Mustafa Kemal Paşanın böyük bir heyecan içində və ayakta alkışlayaraq dinlədiği, tarixlərdə kayıtlıdır. Sonrakı günlərdə beste çalışmaları yapıldığı sırada, Mustafa Kemal Paşa, “Marş”ın ən beğəndiği yerinin:

“Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyət,

Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklal...” mısraları olduğunu söylemiştir. (M.A.Ərsoy,2007)

Türk tarixinin şanlı səhifəsi olan əzəmətli müharibələrdən biri olan Çanaqqala döyüşünü “Çanaqqala şəhidləri” əsərində yüksək bədii obrazlıqla təsvir etmişdir. Əsərdə müəllif Çanaqqala döyüşündə igidlik göstərən, qəhrəmancasına şəhid olan mübariz türk əsgərinin yenilməzliyini, qorxmazlığını tərənnüm etmişdir.

M.A.Ərsoy və B.Vahabzadə türk dünyasının istiqlaliyyət şairi kimi məşhur olmuşlar. Yaradıcılıqlarında oxşar cəhətlər çoxdur. Hər iki şair milli düşüncə, istiqlaliyyət fikirlərini yayan, dövlətçilik təfəkküründən çıxış edən şəxsiyyətlər olub. Bəxtiyar Vahabzadə M.A.Ərsoyun milli ideyalarını yüksək qiymətləndirmiş onun əsərlərini xüsusilə də, “İstiqlal Marşı” və “Çanaqqala şəhidləri” əsərlərinə yüksək dəyəərə sahib olduğunu hər fürsətdə dilə gətirmişdir.

1997-ci ildə qəzetdəki yazısında “İstiqlal Marşı” haqqındakı fikirlərini bu şəkildə ifadə etmişdir: “Bu əsərə sadəcə şeir deyə bilmərik. Buna vətən, millət uğrunda hər fədakarlığa hazır olan həyatın mənasını, vətənə və millətə xidmətdə görün bir böyük insanın qəlbindəki duyğuların daşan seli deyə bilərik”. (Azərbaycan Zaman qəzeti, 1997)

Şair Ərsoyun “vətən, millət, iman” qarşısındakı sevgisinə heyran qaldığını və bu yöndə onu örnək alaraq əsərlər yazdığını söyləmişdir. Vahabzadə qələmdaşı Ərsoy kimi sosial gerçəklikləri daima göz önünə almış, hətta məhz onun içində yaşayaraq cəmiyyətin müşahidəçisi, ictimai problemlərin, xalqın dərdlərinin carçısı kimi çıxış etmişdir.

Ərsoy yaradıcılığı, xüsusilə “Safahat” əsəri ölkəmizdə böyük rəğbətlə qarşılını, Azərbaycan alimləri tərəfindən diqqətlə araşdırılıb, öyrənilir. Hər iki şair türk dünyasında istiqlaliyyət şairləri kimi yad edilir və bu gün görkəmli mütəfəkkir şəxsiyyətlərin əsərləri geniş oxucu kütləsinə sahibdir.

Türk xalqı üçün sevindirici və qürüvericidir ki, o millətin Bəxtiyar və Akif kimi “millət sevdalısı” qəhrəmanları var.

NƏTİCƏ

Vahabzadə və Ərsoy yaradıcılığı mövzu və problem baxımından çoxşaxəlidir. Milli azadlıq, istiqlalçılıq, türkçülük hər iki şairin yaradıcılığının ana xəttini təşkil edir və dissident şair kimi ədəbiyyatda iz qoymuşdur. Vahabzadə torpağını ikiyə bölən, Azərbaycan tarixində önəmli yeri olan 1813-cü ildə Rus və İran arasında bağlanmış Güllüstan müqaviləsinin gətirdiyi faciələri “Güllüstan” poemasında, Ərsoy Türk tarixi üçün əvəzsiz olan Çanaqqala döyüşünü “Çanaqqala şəhidləri” və xalqı mübarizəyə səsləyən “İstiqlal Marşı” kimi milləti, tarixi üçün əhəmiyyətli olan nəhəng əsərlərdə istiqlalçı ideyalarını əks etdirmişlər. Eyni zamanda müxtəlif dövrlərdə, başqa relyeflərdə yaşamasına baxmayaraq, Ərsoy və Vahabzadə dövrünün hadisələrinə eyni prizmadan yanaşmışdır.

Hər iki görkəmli söz ustası vətənə, xalqa, ana dilimizə sarsılmaz tellərlə bağlı olan əsərlərindəki hikmətamiz fikirləri ölkəmizin azadlığı uğrunda vətənpərvər mübarizlərin yetişməsində əhəmiyyətli rol oynamış və türk dünyasının yetişməkdə olan gənc nəslinin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə edilməsində bir örnək olmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Mail Dəmirli. Türk dünyasının Bəxtiyarı. (Bəxtiyar Vahabzadənin həyatı, yaradıcılığı və ictimai fəaliyyəti haqqında məqalələr toplusu), I hissə. Bakı-Təfəkkür 2002;
2. BəxtiyarVahabzadə. Seçilmiş əsərləri. İki cildə, I cild, Bakı-Yazıçı 1983;
3. BəxtiyarVahabzadə. Seçilmiş əsərləri. İki cildə, II cild, “Öndər Nəşriyyat”, Bakı-2004;
4. M.Ertuğrul Düzdağ. Mehmet Akif Ersoy Safahat (tam mətn və Safahat dışında kalmış 54 şiir). Çağrı Yayınları İstanbul-Türkiyə-2007;
5. Yavuz Axundu. İstiqlal Şairləri, Elm nəşriyyatı, Bakı-1998;
6. Azərbaycan qəzeti, İstiqlal nəğməkarı, 30 dekabr 1997.

İSTİKLAL MARŞININ DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE NATURAL ANTHEM WITHIN THE SCOPE OF VALUES

Dr. Dilek KIRNIK

ORCID NO: 0000-0002-7261-7259

ÖZET

Her toplumda, zorluklarla mücadele etmenin önemini anlatıldığı, kahramanlık ve inancın sıklıkla vurgulandığı, tüm sorunların sonunda bağımsızlık ve özgürlük yaşanacağı umudunun aşılandığı milli marşlar bulunmaktadır. Milletler bu marşlar aracılığıyla toplumda birlik ve beraberliği sağlamakla birlikte geçmişte yaşanan tarihi mücadelelere karşı bilinçlendirilmiş olmaktadır. Okunduğunda bireylerin coşkusunun ve inancının arttığı marşlarda kullanılan ifadeler, barındırdığı anlam ve değerlerle millete ve orduya moral ve güç vermektedir. Türk milleti içinde İstiklal Marşı, acı ve zor zamanlardan mutluluğa ve özgürlüğe nasıl kavuştuğumuzu gösteren eşsiz bir eserdir. Bağımsızlık sembollerimizden biri olan İstiklal Marşımız, Kurtuluş Savaşı'nın izlerini taşıması ve aziz şehitlerimizi anımsatması ile ayrı bir önemi bulunmaktadır. Mehmet Akif Ersoy tarafından özenle yazılmış bir sanat eseri olan marşımız, her kıtasında farklı değerleri anımsatmakta ve gelecek nesillere metin içindeki benzetimleri ile vatan ve bayrak sevgisinin önemini açıklamaktadır. Bu çalışmanın amacı on kıta, kırk bir mısradan oluşan İstiklal Marşının içerdiği değerler açısından incelenmesidir. Nitel araştırma yaklaşımlarından doküman analizi tekniğine göre yapılan çalışmada, eser öncelikle mısra mısra incelenmiş akabinde kıta olarak bütünsel açıdan ele alınmıştır. Marşın metinsel inceleme sonuçlarına göre bağımsızlık, vatan için mücadele etmenin önemi, topraklarımız uğruna şehit olan kahramanların kıymetli olduğu, her zaman gökyüzünde dalgalanacak bayrağımıza duyulan saygı ve sevgi ifade edilmiştir. Değerler açısından incelendiğinde cesaret, umut, özgürlük, millet sevgisi, ecdada duyulan saygı, vatan sevgisi, korkmamak ve inançlı olmak, şehitlik, birlik ve beraberlik değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Değerler, Doküman Analizi

ABSTRACT

In every society, there are national anthems in which the importance of struggling with difficulties is explained, heroism and faith are often emphasized, and the hope that independence and freedom will be experienced at the end of all problems are instilled. Nations, through these anthems, not only ensure unity and solidarity in the society, but also raise awareness about the historical struggles in the past. The expressions used in the anthems, which increase the enthusiasm and belief of individuals when read, give morale and strength to the nation and the army with the meaning and values they contain. In the Turkish nation, the National Anthem is a unique piece that shows how we have achieved happiness and freedom from painful and difficult times. Our National Anthem, one of our symbols of independence, has a special importance as it bears the traces of the War of Independence and reminds us of our saintly martyrs. Our anthem, a work of art carefully written by Mehmet Akif Ersoy, reminds different values in every continent and explains to future generations the importance of homeland and flag love with its analogies in the text. The aim of this study is to examine the National Anthem, which consists of ten stanzas and forty-one verses, in terms of the values it contains. In the study, which was carried out according to the document analysis technique, which is one of the qualitative research approaches, the work was first examined line by line, and then it was dealt with as a stanza from a holistic perspective. According to the results of the textual analysis of the anthem, independence, the importance of fighting for the country, the respect and love for our flag, which will always fly in the sky, are expressed. When examined in terms of values, it has been determined that there are values such as courage, hope, freedom, love of the nation, respect for ancestors, patriotism, not being afraid and having faith, martyrdom, unity and solidarity.

Keywords: National (İstiklal) Anthem, Values , Document Analysis

1. Giriş

Bir insan topluluğunu millet yapan en önemli unsurlardan biri o ülkenin milli marşıdır. Marş; aynı tarihi

olayları yaşayan, aynı dili kullanan ve aynı kültürü paylaşan bireyleri bir bütün yapan öğelerden biridir. Milletler bu marşlar aracılığıyla toplumda birlik ve beraberliği sağlamakla birlikte geçmişte yaşanan tarihi mücadelelere karşı bilinçlendirilmiş olmaktadır. Aynı kara üzerinde birlikte yaşayan bir topluluğun geçmişten günümüze getirdiği ve geleceğe de taşımak istediği yaşamsal süreçlerinde maddi ve manevi zenginlikleri bulunmaktadır. Milli marşlar içerdikleri ana fikir ve değerlerle topluma; tarihi gerçekleri ve örf, adet, gelenek ve göreneklerle uyumlu olan değerleri aktarmaktadır.

Okunduğunda bireylerin coşkusunun ve inancının arttığı marşlarda kullanılan ifadeler, barındırdığı anlam ve değerlerle millete, orduya moral ve güç vermektedir. Türk milleti içinde İstiklal Marşı, acı ve zor zamanlardan mutluluğa ve özgürlüğe nasıl kavuştuğumuzu gösteren eşsiz bir eserdir. İstiklâl Marşı, Türk milletinin sonsuza kadar hür ve bağımsız bir millet olarak yaşama iradesini temsil etmektedir. Hem millî hem de dinî değerlerimizi koruma, yaşatma ve geliştirerek devam ettirme azim ve kararlılığımızı yansıtan marşımız; istiklâlimiz, vatanımız, hürriyetimiz, dinimiz, bayrağımız gibi millî değerlerimizdendir (Çetin, 2014). Bağımsızlık sembollerimizden biri olan İstiklal Marşımız, Kurtuluş Savaşı'nın izlerini taşıması ve aziz şehitlerimizi anımsatması ile ayrı bir önemi bulunmaktadır. İstiklâl Marşı özlü sözleriyle Türk Milleti'nin vatanına ve bayrağına olan sevgisini ve bağlılığını, özgürlük ve bağımsızlık tutkusunu ve bu değerler için büyükten küçüğe tüm milletin hiç düşünmeden vatani için canını verebileceğini oldukça etkili bir şekilde anlatmaktadır (Duran ve Torun, 2011, 117). Mehmet Akif Ersoy tarafından özenle yazılmış bir sanat eseri olan marşımız, her kıtasında farklı değerleri anımsatmakta ve gelecek nesillere metin içindeki benzetimleri ile vatan ve bayrak sevgisinin önemini açıklamaktadır. İstiklâl Marşı millî kimliğin dinamiklerini yansıtmaktadır. Tarih şuuru, sağlam karakteri, doğruluk, adalete bağlılık, başarıya olan sarsılmaz inanç, maddi ve manevi değerlerin önemi bunlardan bazılarıdır (Kılıç, 2008, 42). İstiklâl Marşımız, milletimizin kahramanlık destanıdır. Bundan dolayı "Türk Milletindenim" diyen, milletinin tarihiyle gurur duyan herkesin İstiklâl Marşının manasını çok iyi bilmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2007, 246). Bu çalışmanın amacı on kıta, kırk bir mısradan oluşan İstiklal Marşının içerdği değerler açısından incelenmesidir.

2. Yöntem

Nitel araştırmaya göre planlanan çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Basılı ve dijital sistemde olan tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için doküman analizi yöntemi kullanılabilir (Corbin & Strauss, 2008). Elde edilen veriler betimsel ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışma sürecinde İstiklal Marşının anlamı ve içeriği araştırılmış, MEB (2018) öğretim programında yer alan 10 kök değerler kapsamında incelenmiştir. Kök değerlerle birlikte diğer diğerler açısından da inceleme yapılmıştır. Elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur.

3. Bulgular

Tablo 1. Milli Marşımızın başlığına ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
İSTİKLÂL MARŞI	Vatanseverlik	Bağımsızlık

Tablo 1'de Milli Marşımızın başlığına ilişkin değer yer almaktadır. Tablo verilerine göre başlıkta vatanseverlik kök değeri; bağımsızlık değeri ele alınmıştır.

Tablo 2. Birinci kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak; Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak; O benimdir, o benim milletimindir ancak.	Sabır, sevgi, vatanseverlik	Cesaret, sabır, bayrak sevgisi, bağımsızlık, mücadele etmek

Tablo 2’de birinci kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın birinci kıtasında sabır, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve cesaret, sabır, bayrak sevgisi, bağımsızlık, mücadele etmek değerleri ele alınmıştır.

Tablo 3. İkinci kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl! Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl? Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl, Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.	Sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik	İyimserlik, millet sevgisi, sabır, sebatlık, inançlı olma, bağımsızlık

Tablo 3’te ikinci kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın ikinci kıtasında sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve iyimserlik, millet sevgisi, sabır, sebatlık, inançlı olma, bağımsızlık değerleri ele alınmıştır.

Tablo 4. Üçüncü kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım! Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım; Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.	Vatanseverlik	Özgürlük, kararlı olmak, cesaret

Tablo 4’te üçüncü kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın üçüncü kıtasında vatanseverlik kök değeri ve özgürlük, kararlı olmak, cesaret değerleri ele alınmıştır.

Tablo 5. Dördüncü kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Garb'inâfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar; Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var. Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar, "Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?	Sabır, vatanseverlik	Cesaret, inançlı olma, mücadele etmek

Tablo 5'te dördüncü kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın dördüncü kıtasında sabır, vatanseverlik kök değerleri ve cesaret, inançlı olma, mücadele etmek değerleri ele alınmıştır.

Tablo 6. Beşinci kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın; Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın. Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın... Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.	Sabır, vatanseverlik	Bağımsızlık, cesaret, fedakarlık, inançlı olmak, umutlu olmak

Tablo 6'da beşinci kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın beşinci kıtasında sabır, vatanseverlik kök değerleri ve bağımsızlık, cesaret, fedakarlık, inançlı olmak, umutlu olmak değerleri ele alınmıştır.

Tablo 7. Altıncı kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı! Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı. Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı; Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.	Saygı, sevgi, vatanseverlik	Vatan sevgisi, ecdada saygı, merhamet, şehitlik

Tablo 7'de altıncı kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın altıncı kıtasında saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve vatan sevgisi, ecdada saygı, merhamet, şehitlik değerleri ele alınmıştır.

Tablo 8. Yedinci kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ? Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ! Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ, Etmesin tek vatanımdan beni dünyâdacüdâ.	Sevgi, vatanseverlik	Vatan sevgisi, şehitlik, inançlı olmak

Tablo 8’de yedinci kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın yedinci kıtasında sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve vatan sevgisi, şehitlik, inançlı olmak değerleri ele alınmıştır.

Tablo 9. Sekizinci kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Ruhumun senden, İlahî, şudur ancak emeli: Değmesin ma’bedimin göğsüne nâ-mahrem eli! Bu ezanlar-ki şehâdetleridînin temeli Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli	Saygı, sevgi, vatanseverlik	İnançlı olmak, dini değerlere saygı ve sevgi(ezan, mabed, şahadet)

Tablo 9’da sekizinci kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın sekizinci kıtasında saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve inançlı olmak, dini değerlere saygı ve sevgi(ezan, mabed, şahadet) değerleri ele alınmıştır.

Tablo 10. Dokuzuncu kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
O zaman vecd ile bin secde eder –varsa- taşım; Her cerîhamdan, İlahî, boşanıp kanlı yaşım, Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na’şım; O zaman yükselerek Arş’a değer, belki başım.	Saygı, vatanseverlik	İnançlı olmak, dini değerler (ezan), şehitlik

Tablo 10’da dokuzuncu kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın dokuzuncu kıtasında saygı, vatanseverlik kök değerleri ve inançlı olmak, dini değerler (ezan), şehitlik değerleri ele alınmıştır.

Tablo 11. Onuncu kıtaya ilişkin değerler

	Kök Değerler	Değerler
Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl; Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl. Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl: Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet; Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!	Sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik	Bayrak sevgisi, bağımsızlık inancı, özgürlük, inançlı olmak, millet sevgisi, millete saygı duyma

Tablo 11'de onuncu kıtaya ilişkin değerler yer almaktadır. Tablo verilerine göre Milli Marşımızın onuncu kıtasında sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve bayrak sevgisi, bağımsızlık inancı, özgürlük, inançlı olmak, millet sevgisi, millete saygı duyma değerleri ele alınmıştır.

Tablo 12. Milli Marşımızda tekrarlanan kelimeler

Kelimeler	Frekans
Millet	4
Kan	3
Vatan	3
Yurt	3
Hakk	3
Hakkı	3
İstiklal (başlık dahil)	3
Şehid(1), Şüheda (2)	3
Toprak	2
Hilal	2
Helal	2
Yarın	2
İlahi	2

Tablo 12'de Milli Marşımızda tekrarlanan kelimelere yer verilmiştir. Tablo verilerine göre Milli Marşımızda bazı kelimeler sırasıyla birçok kez tekrarlanmıştır. Bunlar; millet (f=4), kan (f=3), vatan (f=3), yurt (f=3), Hakk (f=3), Hakkı (f=3), İstiklal (f=3), şehitlik (f=3), toprak (f=2) kelimeleridir.

4. Sonuç ve Öneriler

10 kıta 41 mısradan oluşan Milli Marşımız metinsel inceleme sonuçlarına göre bağımsızlık, vatan için mücadele etmenin önemi, topraklarımız uğruna şehit olan kahramanların kıymetli olduğu, her zaman gökyüzünde dalgalanacak bayrağımıza duyulan saygı ve sevgi ifade edilmiştir. Değerler açısından incelendiğinde cesaret, umut, özgürlük, millet sevgisi, ecdada duyulan saygı, vatan sevgisi, korkmamak ve inançlı olmak, şehitlik, birlik ve beraberlik değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Milli Marşımızın başlığında vatanseverlik kök değeri; bağımsızlık değeri ele alınmıştır. Milli Marşımızın birinci kıtasında sabır, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve cesaret, sabır, bayrak sevgisi, bağımsızlık, mücadele etmek değerleri ele alınmıştır. İkinci kıtasında sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve iyimserlik, millet sevgisi, sabır, sebatlık, inançlı olma, bağımsızlık değerleri ele alınmıştır. Üçüncü kıtasında vatanseverlik kök değeri ve özgürlük, kararlı olmak, cesaret değerleri ele alınmıştır. Dördüncü kıtasında sabır, vatanseverlik kök değerleri ve cesaret, inançlı olma, mücadele etmek değerleri ele alınmıştır. Beşinci kıtasında sabır, vatanseverlik kök değerleri ve bağımsızlık, cesaret, fedakarlık, inançlı olmak, umutlu olmak değerleri ele alınmıştır. Altıncı kıtasında saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve vatan sevgisi, ecdada saygı, merhamet, şehitlik değerleri ele alınmıştır. Yedinci kıtasında sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve vatan sevgisi, şehitlik, inançlı olmak

değerleri ele alınmıştır. Sekizinci kıtasında saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve inançlı olmak, dini değerlere saygı ve sevgi (ezan, mabed, şahadet) değerleri ele alınmıştır. Dokuzuncu kıtasında saygı, vatanseverlik kök değerleri ve inançlı olmak, dini değerler (ezan), şehitlik değerleri ele alınmıştır. Milli Marşımızın onuncu kıtasında sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik kök değerleri ve bayrak sevgisi, bağımsızlık inancı, özgürlük, inançlı olmak, millet sevgisi, millete saygı duyma değerleri ele alınmıştır. Yıldırım'a (2007) göre İstiklâl Marşının her bir mısrası incelendiğinde farklı dersler ve uyarılarla doludur. Gündüzalp'e (2008, s. 238) göre marşımızda ümitsizliğe yer verilmemiş, Mehmet Akif iman ve imanının verdiği ümitle, cesaretle İstiklal Marşını kahraman ordumuza seslendirmiştir. Canım ve Çalık'a (2007) göre İstiklâl Marşımızda vatan ve şehitlik üzerine önemle durulmuştur.

Milli Marşımızda; millet, kan, vatan, yurt, Hakk, Hakkı, İstiklal, şehitlik, toprak, hilal, helal, yarın, ilahi kelimeleri birden fazla kez tekrarlanmıştır. Zavotçu'ya (2017) göre İstiklâl Marşı Millî Mücadelenin amacını anlatan ve Türk milletinin karakterini yansıtan anlamlı bir manzumedir. Kavramsal açıdan Türk Milletinin karakterine uygun bir eser olan İstiklal Marşı, özgürlük, bağımsızlık, yiğitlik, kahramanlık, bayrak, vatan ve millet sevgisi ile din ve iman tutkusunu vurgulamaktadır. Temel eğitim düzeyinden başlayarak her yaşta bireylerin İstiklal Marşını okuması ve anlaması kültürel ve tarihi kimliğimizin oluşması ve yakın geçmişimizde yaşanan gerçeklerin anlaşılması konusunda önemlidir. Bu nedenle öğretim kazanımları olarak İstiklal Marşının ele alınması ve farklı öğrenim dönemindeki bireyler tarafından gelişimsel özelliklerine göre İstiklal Marşının derin anlamının tespit edilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Canım, R. ve Çalık, E. (2007). *Mehmet Akif Ersoy ve İstiklâl Marşı*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı anlamak. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(2), 25-92.
- Duran, H. ve Torun, F. (2011). *Öğretmen adaylarının İstiklâl Marşı'nda kullanılan kavramları anlama düzeyleri*. Sosyoloji Konferansları, 43, 113-138.
- Ergenekon Çil, A. (1989.) *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklal Marşı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Gündüzalp, S. (2008). *Mehmet Akif Ersoy hayatı ve eserlerinden seçmeler*. İstanbul: Zafer.
- Kılıç, A. F. (2008). *Milli yürek Mehmet Akif Ersoy'un din ve toplum anlayışı*. İstanbul: Değişim Yayıncılık.
- MEB (2018). *Türkçe Öğretim Programı*.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>. 24.01.2022 tarihinde indirilmiştir.
- Yıldırım, T. (2007). *Milli Mücadele'de Mehmet Akif*. İstanbul: Selis
- Zavotçu, G. (2017). İstiklâl Marşı'nın temel kavramları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2414-2435.

MEHMED AKIF ERSOY IN AZERBAIJANI EDUCATION**MEHMED AKİF ƏRSOYUN AZƏRBAYCAN TƏHSİLİNDƏ TƏDRİSİ****Ph. D İlhamə Gasabova**

Associate professor, ANAS Institute of Folklore

Summary

The beginning of the twentieth century is a period of fundamental changes in the socio-political, literary and cultural life of Turkey. It is of special interest to follow and characterize the literary process of this stage. There is a very interesting literary process in both poetry and prose. Of course, all this is closely connected with socio-political, literary and cultural events.

Along with socio-political events in Azerbaijani literature, extensive educational programs on important events and historical figures in fraternal Turkish literature are implemented in Azerbaijani universities. The life and work of Mehmed Akif Ersoy, known as the poet of the national anthem, who brought the best qualities to Turkish poetry, is of special interest to students. Mehmed Akif, who knew the leading Eastern and Western languages, was well versed in the cultures of both worlds. However, it should be noted that mastering Eastern and Western literature and seeing their good qualities did not make Mehmed Akif addicted to these cultures.

As a lover of his nation and literature, he tried to apply the good qualities of the above-mentioned literatures, especially Western literature, in Turkey in a thoughtful and measured way. Mehmed Akif Ashraf Adib's active participation in the collection "Sirati-Mustaqim" published in 1908, his writings under the influence of the revolutionary changes in Turkey in 1908, as well as the history of "Writing the Independence Anthem" are of great interest to students.

Keywords: Mehmed Akif Ersoy, Azerbaijan, Education, Independence Anthem**Özət**

XX əsrin başlanğıcı Türkiyənin ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni həyatında əsaslı dəyişikliklərin yaşandığı bir mərhələdir. Bu mərhələnin ədəbi prosesini izləmək və xarakterizə etmək xüsusi maraq kəsb edir. Həm poeziya, həm də nəsr sahəsində çox maraqlı ədəbi proses izlənməkdədir. Təbii ki, bütün bunlar ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni hadisələrlə sıx əlaqəlidir.

Azərbaycanın ali məktəblərdə Azərbaycanın ədəbiyyatında ictimai-siyasi hadisələrlə yanaşı qardaş Türk ədəbiyyatında baş vermiş mühüm hadisələr və tarixi şəxsiyyətlər haqqında geniş tədris proqramları icra edilir. İstiqlal marşı şairi kimi tanınan, türk şeirinə ən üstün keyfiyyətlər gətirən Mehmed Akif Ərsoyun həyat və yaradıcılığı tələbələrdə xüsusi marağa səbəb olur.

Şərq və qərb dillərini bilən Mehmed Akif hər iki dünyanın mədəniyyətindən müqayisələr aparacaq dərəcədə xəbərdar idi. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, Şərq və Qərb ədəbiyyatlarını mənimsəmək, onların yaxşı cəhətlərini görmək Mehmed Akifdə bu mədəniyyətlərə aludəçilik yaratmadı. Öz millətini və ədəbiyyatını sevən şəxs kimi o, adı çəkilən ədəbiyyatların, xüsusilə Qərb ədəbiyyatının yaxşı keyfiyyətlərinin düşünülmüş, ölçülmüş şəkildə Türkiyədə tətbiqinə çalışdı. Mehmed Akif Əşrəf Ədibin 1908-ci ildə çıxardığı "Sirəti-müstəqim" adlı məcmuəsində fəal iştirak etməsi, 1908-ci ildə Türkiyədə baş vermiş inqilabi dəyişikliklərin təsiri ilə yazdığı yazılar haqqında eləcə də "İstiqlal marşının yazılması" tarixi haqqında məlumatlar tələbələrdə geniş marağa səbəb olur.

Açar sözlər: Mehmet Akif Ərsoy, Azərbaycan, təhsil, İstiqlal marşı**Giriş**

Türk xalqlarının mədəniyyəti və ədəbiyyatı dünya mədəniyyəti və ədəbiyyatının ayrıca qolu və mərhələsi olmaqla yanaşı, həm də əsas tərkib hissəsidir. Hazırkı dövrdə türk mədəniyyəti və ədəbiyyatının təkcə hər hansı konkret milli türk zəminində yəni qazax, qırğız, türkmən və s. kimi yox, ümumtürk anlayışları səviyyəsindən və bu səviyyənin ədəbi-bədii və estetik prinsiplərinin dərkə baxımından öyrənilməsi vacibdir.

Elə bu səbəbdəndir ki, Azərbaycan ali məktəblərində türk xalqları ədəbiyyatı tədris olunur. Tədris proqramına uyğun olaraq Türkiyə türk, özbək, türkmən, qazax, qırğız, tatar, İraq-türkman yaradıcılıq mərhələləri, ayrı-ayrı görkəmli sənətkarlarının həyat və yaradıcılıqları geniş şəkildə tədris edilir. Filologiya fakültələrinin tələbələri tədris zamanı milli ədəbiyyat, təsəvvüf cərəyanı və onun əsas xüsusiyyətləri haqqında, Krım-tatar ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi C.Dağcıya və İraq-türkman ədəbiyyatının tanınmış şairləri Ə.Bəndəroğlu, N.Ərbil, S.Növrəs və M.Bayat haqqında geniş məlumatla malik olurlar. Z.Paşa, N.Kamal, T.Fikrət, İ.Qaspiralı, Ö.Seyfəddin, N.Hikmət, C.Aytmatovla yanaşı Mehmet Akif Ərsoy və s. sənətkarların həyat və yaradıcılıqlarını dərinləndirən mənimsəyirlər.

İstiqlal marşı şairi kimi tanınan, türk şeirinə ən üstün keyfiyyətlər gətirən Mehmed Akif Ərsoyun həyatı, atası Tahir Əfəndidən savad təlimini öyrənməsi haqqında ilkin bilgiler filologiya fakültəsinin tələbələri üçün elmi biliklərə yiyələnmənin istiqamətlərinə çevrilə bilər. Mehmet Akif Ərsoyun atası Tahir Əfəndi savadlı olduğundan oğlunun təhsil almasına xüsusi fikir vermişdir. Daha doğrusu, əvvəllər Mehmed Akifin təhsili ilə özü məşğul olmuşdur. O, məktəbə dörd yaşından getmişdir. Məhəllə məktəbini bitirdikdən sonra orta təhsilini Mülkiyyədə tamamlamışdır. Eyni zamanda evdə atasından çox şeylər öyrənmişdir [Fevziye Abdullah Tansel? 973]. Ərəb dilini də atasından öyrənmişdir. Burada tələbələr üçün övlad valideyn münasibətlərini eləcə də ailədə valideynlərdən birinin savadlı olması övladı üçün əhəmiyyət daşıdığı aşılır.

Mehmed Akif xatirələrində atası haqqında belə yazır: “Mənim həm atam, həm də müəllimimdir. Nə bilərəmsə ondan öyrəndim [R. Əsgər, 2010].” Bu həm şagird-müəllim münasibətləri, həm də övlad-valideyn münasibətlərinin bariz nümunəsidir. Olduqca istedadlı olan Mehmet Akif baytarlıq məktəbini yüksək qiymətlərlə başa vuraraq yüksək dərəcəli diplom alır və Ziraət Nəzarəti idarəsində məmur olaraq çalışır.

Tədris zamanı Mehmed Akif daha çox ədəbiyyatla məşğul olması, divan ədəbiyyatını öyrənməyə böyük maraq göstərməsi, eyni zamanda mükəmməl bildiyi fransız dilinin köməyi ilə Avropa ədəbiyyatını öyrənməsi haqqında bilgiler ədəbiyyata marağı daha da artırır. Dil dərslərinə də böyük maraq göstərirdi. Türk, Ərəb, Fars və Fransız dillərini mükəmməl bildiyi üçün məktəbdə daim birinci oldu.

Şərq və qərb dillərini bildiyi üçün Mehmed Akif hər iki dünyanın mədəniyyətindən müqayisələr aparacaq dərəcədə xəbərdar idi. Şərq və Qərb ədəbiyyatlarını mənimsəmək, onların yaxşı cəhətlərini görmək Mehmed Akifdə bu mədəniyyətlərə aludəçilik yaratmış əksinə öz millətini və ədəbiyyatını sevən şəxs kimi Qərb ədəbiyyatının yaxşı keyfiyyətlərinin düşünülmüş, ölçülmüş şəkildə Türkiyədə tətbiqinə çalışır.

Mehmed Akifin Əşraf Ədibin 1908-ci ildə çıxardığı “Siriati- müstəqim” adlı məcmuəsində fəal iştirakı, 1908-ci ildə Türkiyədə baş vermiş inqilabi dəyişikliklərin təsiri ilə yazdığı yazılarını çap etdirilməsi və bu yazıların mahiyyət etibarilə milli mənəvi dəyərləri əks etdirməsi Mehmed Akifə olan rəğbət durmadan artırması barədə geniş məlumat verilir[E. Quliyev, 2009].

Mehmed Akif Ankarada izdiham qarşısında nitq söyləməsi və xalqı birliyə çağırması barədə danışılarkən həm nə aydın nitqi olduğu da vurğulanır. Mehmed Akif Ərsoy yaradıcılığı türk və islami ideyalar zəminində formalaşan, boy atan sənətdir. Vəhdət şəklində birləşən bu ideyalar Mehmed Akifin yaradıcılıq fəlsəfəsinin mərkəzində dayanır, geniş mənada isə milliliyin göstəricisinə çevrilir. Ədəbiyyat və sənət aləmində “istiqlal marşı şairi” kimi şöhrət tapan Mehmed Akif müəyyən ədəbi cərəyanlar müstəvisində özünəməxsus üslubu və yolu olan və bir çox hallarda ədəbi cərəyan həddlərini aşaraq tam fərqli formada təsir bağışlayan sənətkardır. Tədris zamanı Mehmed Akif yaradıcılığının əsasını təşkil edən şeirləri haqqında və “Səfahət” adı ilə çap olunmuş yeddi cildlik kitablarda toplanmış “mərhələ”, “həyat mərhələsi”, “həyat görüşləri” mənalına uyğunluğu haqqında fikir mübadiləsi aparılır. 11240 misradan ibarət olan “Səfahət”də 108 mənzum əsər verilmişdir. Şairin öz dəsti-xətti ilə hazırladığı bu kitablar 1908-ci ildən ömrünün axırına qədər yazdığı nümunələrdən tərtib edilmişdir. Onu da qeyd edək ki, Mehmed Akifin 22 yaşından 35 yaşına qədərki şeirlərinin heç biri, o cümlədən, sonrakı yaradıcılıq nümunələrinin müəyyən qismi “Səfahət”ə salınmamışdır. “Səfahət”in I cildi eyni ad, II cildi “Süleymaniyyə kürsüsündə”, III cildi “Haqqın səsləri”, IV cildi “Fateh kürsüsündə”, V cildi “Xatirələr”, VI cildi “Asım”, VII cildi isə “Kölgələr” adı altında çap olunmuşdur [Ersoy, M. Akif, İstanbul 1988.]. Bu kitablardakı nümunələr şairin ictimai-siyasi problemlərə münasibətini və həyatı görüşlərini əks etdirmək baxımından diqqəti cəlb etdiyi üçün tədris zamanı daha geniş yer ayrılır.

"Vətən şairi" və "Milli Şair", "İslam Şairi" adları ilə tanınır. Çanakkale Dastanı və Bülbül ən önəmli əsərlərindəndir. Mehmet Akif, Akif, “- İstiklal Marşı benim değil, millətimindir”, deyərək İstiklal Marşından başqa şeirlərini “Safahat” adlı tək əsərində toplamışdır [Mustafa Karabulut,2012]. Milli Şair, toplumun kurtuluşunun yolunun ahlaklı və fəziletli gənclər yetişirməkdə keçtiğini belirtir. Mehmed Akif ilk növbədə “istiqlal marşı şairidir.” “İstiqlal marşı” şairi 1921-ci ildə yazılmışdır. Qeyd edək ki, 1920-ci ilin axırlarında Türkiyə qəzetlərində “İstiqlal marşı” yazmaq üçün müsabiqə elan olunur. Maarif Nazirliyi tərəfindən təşkil

edilən bu müsabiqə şərtinə görə qalib şəxsə 500 lirə pul mükafatı veriləcəyi nəzərdə tutulur. Lakin ilk mərhələdə müsabiqəyə təqdim olunan şeirlərin heç biri qəbul edilmir.

Buna görə maarif naziri Həmdulla Sübhü Mehmed Akifə üz tutur və onun müsabiqəyə qatılmasını xahiş edir. Mehmed Akif isə “pul üçün şeir yazmamam” deyərək müsabiqəyə qoşulmur. Yalnız heç bir pul ödənilməməsi şərti ilə müsabiqə tələblərinə uyğun şeir yazmağa razılıq verir. Bundan sonra Mehmed Akif “İstiqlal marşı”nı yazır və şeir müsabiqə komissiyası tərəfindən bəyənilir. Türkiyənin dövlət himni kimi qəbul edilən bu əsər əslində himn üçün müsabiqəyə təqdim olunan 724 şeir içərisindən seçilmişdir. Mehmed Akif şərtləşdiyi kimi qalibə çatacaq pulu qəbul etmir, onun İslam qadın və uşaqlarının ehtiyacını ödəmək üçün “Dərül-məσαι” adlı təşkilata verilməsini xahiş edir. “İstiqlal marşı” Türkiyənin o vaxtkı mövcud ictimai-siyasi vəziyyətini xarakterizə etmək və ölkənin sabahına inam nümayiş etdirmək baxımından əhəmiyyətlidir.

Arkadaş! Yurduma alçaqları uğratma sakın,

Sipər et gövdəni, dursun bu həyasızca axın.

Doğacaqdır sənə vəd etdiyi günlər Haqqın,

Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın.

Şeir Türkiyənin əksər ərazilərinin Antanta qüvvələri tərəfindən zəbt olunduğu və ölkənin gələcək taleyinin Anadolu ərazisində gedən döyüşlərdə həll olunacağı dövrdə yazılmışdır. Belə bir vaxtda Mehmed Akif Ərsoy xalqının qələbəsinə inamını itirməmiş, onun məğlubiyətdən yaxa qurtaracağına ümid nümayiş etdirmişdir. Aşağıdakı nümunədən görüldüyü kimi şairin inamı vaxt baxımından çox da uzağa getmir, onun inamı sabahdan da yaxın bir tarixə bağlanır:

Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın.

Ona görə də şeirin birinci bəndinin ilk sözü olan “qorxma” ifadəsi türk tədqiqatçılarının çox düzgün olaraq şərh etdikləri kimi qorxu, vahimə mənasında deyil, adi münasibət və müraciət formasında sonrakı inam və ümidin başlanğıcına çevrilir. Şair bu bənddə göstərir ki, türkün mövcudluğunun təsdiq rəmzi olan türk bayrağı heç vaxt enməyəcək, düşmən nə qədər uğur əldə etsə də, sonuncu türk igidinin sağ qalacağı və yaşayacağı təqdirdə türk öz qalibliyini qoruyacaq və düşməni məhv edəcək.

Qorxma, sönməz bu şafəqlərdə üzən al sancaq,

Sönmədən yurdumun üstündə tütən ən son ocaq.

O mənim millətimin ulduzudur, parlayacaq,

O mənimdir, o mənim millətimindir ancaq.

“İstiqlal marşı” şeirində gələcəyə böyük inam və ümid hissi aşılamaqla yanaşı, birliyə, düşməne qarşı amansız olmağa çağırış da vardır. Bu çağırış onsuz da niyyətləri puç olan düşməne zərbə vurmaq, onun heçliyini, türk igidləri qarşısında acizliklərini əks etdirmək baxımından xarakterikdir. Şairin nəzərində türkün “qərbi”, “mədəniyyət” adı ilə məlum olan düşməni türk cəsurluğu qarşısında o qədər zəifdir ki, onun niyyəti yırtıcılıq olsa da, “tək dişli canavar” kimi niyyətinə çatmaqdan uzaqdır [Quliyev, 2017].

Ulusun, qorxma! Nasıl böylə bir imanı boğar,

“Mədəniyyət” dediyin tək dişli qalmış canavar?

Mehmed Akif şeirdə türk şanlı tarixini səciyyələndirərək, torpaq, vətən, namus yolunda tarixən canından keçən, son damla qanına qədər vuruşan türk igidlərini yad edir, bugünkü adamlara nümunə göstərir, onların şəhid ruhlarını uca tutur. Şair bu halda elə bir uca məqamda dayanır ki, onun səsi vətənin, hətta Turan ellərinin hər yerində eşidilir.

Nəticə

Milli duyğuları yüksək olan Mehmed Akif vətəninin daim tərəqqisi arzusunda olmuş, düşmən təcavüzlərinin ağır vaxtlarında narahatçılıqlarını gizlətməmişdir. Şair Türkiyəyə düşmən gözü ilə baxan xristian dövlətlər birliyi ölkələrinin hər birinə nifrət bildirir, konkret olaraq bu ölkələrin adını sadalamaqdan çəkinmir. Bu yol ilə Mehmed Akif onların düşmən niyyətlərinə öz etirazını bildirir. Bu isə Azərbaycan türklərinin gənclərində Türkçülüyə, vətənə, xalqa, torpağa olan sevgini gücləndirir.

Mehmed Akif qələbənin hər bir türk üçün, vətəninə sevən hər bir vətənpərvər üçün zəfər tarixi olduğunu vurğulayır.

Ey şəhid oğlu şəhid, istəmə məndən məqbər,

Sənə ağuşunu açmış duruyor Peyğəmbər.

Göründüyü kimi, burada “ey şəhid oğlu şəhid” ifadəsində türklərin qəhrəmanlıq tarixi əks etdirilir, bu qəhrəmanlıqda bir nəslin yox, nəsillərin payının olduğuna işarə edilir. Mehmet Afik Ərsoy yaradıcılığını tədris edərkən Azərbaycanda 27 sentyabr 2020-ci il 44 günlük Vətən müharibəsini xatırlamamaq mümkün deyil. Mehmet Akif yaradıcılığı hər zaman aktuallığını qoruyub saxlayacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Mustafa Karabulut, “12 Mart İstiklal Marşı'nın Kabûlünü ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü” İle İlgili Konferans (12 Mart 2012)
2. Ersoy, M. Akif, Safahat, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul 1988.
3. Fevziye Abdullah Tansel, Mehmet Âkif, Hayatı ve Eserleri, İrfan Yayınevi, İstanbul 1973, s.14.
4. Quliyev Elman . Türk xalqları ədəbiyyatı. Bakı, 2009.
5. Quliyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı (təkmilləşdirilmiş və yenidən işlənmiş 4-cü nəşr), Bakı, “Elm və təhsil”, 2017, 632 səh.
6. Türk ədəbiyyatı tarixi. Tərc. edən: Ramiz Əskər. Bakı, 2010, II cild.

YENİ TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KİMLİĞİNDE TÜRK İSTİKLAL MARŞININ ÖNEMİ

THE SIGNIFICANCE OF TURKISH NATIONAL ANTHEM IN THE NEW TURKISH REPUBLIC'S IDENTITY

Dr. Öğr. Üyesi Sinan GÜL

Milli Savunma Üniversitesi, KHO Yabancı Diller Bölümü

ABSTRACT:

The Turkish Republic emerged in 1923 after the collapse of the Ottoman Empire. However, many interpreted the new democratic country as an extension of the century's old empire. Therefore, the new country required novel devices to adapt their modern and contemporary policies. The founder of the new country, Mustafa Kemal knew that they needed new slogans, new anthems, unfamiliar faces, and fresh policies to implement a solid basis. When the new Parliament of the new Republic was opened on 23 April 1920, the founding fathers knew that they needed something to boost morale among war-weary people. The Ministry of Education started a poetry contest to find the next Independent March that tells the struggle, perseverance, and commitment of the Turkish Republic. Upon the request of the minister Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mehmet Akif Ersoy, who was a well-known writer and the MP for the city of Burdur, agreed to submit a poem on the condition that the award money could be used for a better purpose. His poem was accepted as the national anthem on 12 March 1921 and the award money is donated to a charity. The poem that consists of 10 stanzas is a summary of the independence war blended with the symbols of Islam and nationalism of Turkish heritage. This study scrutinizes the modern perspective that Osman Zeki Üngör brought into the anthem through his modern composition. The new Republic, just like the opposite sides that its national anthem's writer and composer came from, was a combination of traditional beliefs and modern values.

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra 1923'te ortaya çıktı. Yeni demokratik ülke bazıları tarafından imparatorluğun bir uzantısı olarak yorumlandı. Bu nedenle, yeni ülke, modern ve çağdaş politikalarına uyum sağlamak için yeni imkan ve anlatılara ihtiyaç duyuyordu. Yeni ülkenin kurucusu Mustafa Kemal, sağlam bir temel için yeni sloganlara, yeni marşlara, tanıdık olmayan yüzlere ve yeni politikalara ihtiyaçları olduğunu biliyordu. 23 Nisan 1920'de yeni Cumhuriyetin yeni Parlamentosu açıldığında, kurucu kadro savaş yorgunu insanların moralini yükseltecek bir şeye ihtiyaç duyduklarını biliyorlardı. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin mücadelesini, azmini ve bağlılığını anlatan bir İstiklal Marşı bulmak için şiir yarışması başlattı. Ünlü yazar ve Burdur Milletvekili Mehmet Akif Ersoy, Bakan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in ricası üzerine, ödül parasının daha iyi amaçlar için kullanılması şartıyla bir şiir göndermeyi kabul etti. 12 Mart 1921'de şiiri İstiklal Marşı olarak kabul edildi ve ödül parası bir hayır kurumuna bağışlandı. 10 kıtadan oluşan şiir, Türk mirasının İslam ve milliyetçilik sembolleriyle harmanlanmış kurtuluş savaşının bir özetidir. Bu çalışma, daha sonra marşın müzik bestesini yapan Osman Zeki Üngör'ün, marşa yaptığı katkılar dolayısıyla kazandırdığı modern bakış açısını ele almaktadır. Yeni Cumhuriyet, tıpkı İstiklal Marşı'nın yazarı ve bestecisinin geldiği farklı kutuplar gibi, geleneksel inançlarla modern değerlerin bir bileşimidir.

1. INTRODUCTION

When Colin Kaepernick sat and later knelt during the ceremony of national anthem in 2016, he sent a wave of shock and frustration among the nation. Some took this gesture as a sign of disrespect, and some supported him in his action of civil disobedience. Today many sports events start with this gesture as a precaution and condemnation against racism and discrimination all over the world. Few people are still against such a protest during the anthems because of the value adhered to national symbols which require an unconditioned commitment to patriotism and no tolerance for criticism. Like Kaepernick's action, social protests usually contain many flags and moments of silence/respect for national values such as the reading of national anthems or moments of silence for martyrs. The connection or disturbance between national anthems and social protest

is a problematic situation that needs to be approached sensitively. As seen in Kaepernick's case, the line between a traitor and a patriot can be thin for most people.

National anthems represent the spirit of their people. Beethoven's *Ode to Joy* accepted as the national anthem by the European Union manifests a joyful expression of the union of European countries. Soviet Union's International Anthem used by current Russian Federation expresses a transition between two different countries, but emphasizes a continuity in history. National anthems have carried significant cultural traits for nations since medieval times and the Ottoman Empire used anthems since its foundation in the late 13th century, but did not use a specific imperial or national anthem until the 19th century. During the reign of Mahmud II, when the military and imperial band were re-organized along Western lines, Giuseppe Donizetti was invited to head the process. Donizetti Pasha, as he was known in the Ottoman Empire, composed the first Western-style imperial anthem, the Mahmudiye Marşı.

Throughout the Ottoman Empire, the state did not have a national anthem until the 19th century. In this period, instead of a national anthem, special anthems written for the sultans were used and played and sung only for the sultans and did not belong to the public. In the 19th century, the "Mahmudiye and Mecidiye Marches" composed by Donizetti Pasha and the "Hamidiye Marches" composed by Guatelli were used as national anthems. This situation exacerbated the palace's situation in international meetings, and the officials regretfully admitted that "they don't have a national anthem." (Tarman, 2013, s. 34) After the start of the imperial anthem tradition, two Sultans did not have specific anthems composed. The first is Murad V, who reigned for 3 months in 1876 and the second is the last Sultan of the Ottoman Empire, Mehmed VI, who used the Mahmudiye Marşı anthem.¹ Like in many other monarchies of its time, the anthem of the Ottoman Empire was an imperial anthem, not a national one. Hence it paid homage to a specific ruler and a new anthem was composed at each imperial succession. However, in 1844, with the Tanzimat reforms, the Mecidiye Marşı was recognized as the first official Ottoman national anthem. The first official Ottoman national flag (which was in essence identical to the present-day Turkish flag) was also adopted in 1844. Anthems such as Algeria, Sevastopol, Pleven, İzmir were written and sung with the enthusiasm of war and victories, but they could not go beyond the anthems that reminded those days and could not fill the void of a national anthem.

It is clear that attempts to create a representative text and anthem were visible before the emergence of the new republic. The opening of the Parliament indicated the separation of the Turkish Republic from the Ottoman Empire. The fact that the national anthem was written before the first constitution manifests that Ersoy's poem represents the very spirit of the values of the new Republic. Akif's Independence March was published in a newspaper called *Sebilür-reşad* on 17 February 1921 and four days later in *Açıksöz* newspaper in Kastamonu. Once the parliament accepted the independence march as the national anthem, it was published in the official gazette on 14 March 1921. (Uçman, 2021) Since then, the national anthem manifests the national unity and independence of Turkish nation.

The competition for the composition of our National Anthem, the lyrics written by Mehmet Akif Ersoy, was held later. In the competition opened by the Ministry of Education in 1922, a prize of five hundred lira was awarded, but the composition competition did not attract as much attention as the lyrics competition. Until May 1922, 55 compositions written by 24 composers were collected (Üngör, 1966, s. 71). It was decided to evaluate the final works by a committee to be established in Paris, but this decision was abandoned with the objections of many deputies, especially Kazım Karabekir. As the winner was not chosen and the process was prolonged, different compositions of the anthem began to be performed in different parts of the country. The compositions of Ahmet Yekta are performed around Edirne, by Zati Arca in the Rumeli side of Istanbul, by İsmail Zühtü in İzmir and Eskişehir, by Hasan Basri in Balıkesir and its surroundings, and by Osman Zeki (Üngör) Bey in Ankara and its vicinity (Toker, 2017, s. 141-142). Until July 1923, there was no development on the selection of the composition of our national anthem and different anthems continued to be sung in different regions. The works were completed on 12 July 1923 and the composition of Ali Rifat Çağatay was accepted as the official composition of the National Anthem (Özcan, 2001, s. 357).

Immediately after the announcement of the official composition, complaints about the composition started throughout the country. The first complaint came from Zati Arca, who was a music teacher in İzmir and participated in the competition with his composition. In the complaint, he demanded that Çağatay's composition was written away from the knowledge of harmony and prosody, and that all the marches that entered the competition were sent to Vienna and decided there impartially. Although there is no written source on his music education, he was a tanbur player, attended the meetings held by Sadün Aksüt twice a week in

¹ Taken from the Ministry of Foreign Affairs of Turkey's website.

Ziya Pasha mansion, was the chairman of the Eastern Music Society, which was founded after the proclamation of the Constitutional Monarchy, founded the Turkish Music Ocağı, and established the Turkish Music Association in Hamparsum and Western His notebooks, which contain the five-hundred-year-old traditional repertoire he left with the musical notation, are the information in various sources about Çağatay's music education (Sarı, 2017, s. 96-97). Zeki Üngör, one of the composers who participated in the National Anthem competition, started his music education when he was 11 years old by taking violin lessons from Hüseyin Bey, Vondra and Pepini Gaayto in palace music. While conducting the orchestra, he founded the first symphony orchestra (Nalbantoğlu, 1964, s. 166). On March 11, 1924, by the order of Atatürk, a concert was held at the National Cinema Building in Ankara for the benefit of the immigrant citizens from Rumelia. Conductor Osman Zeki (Üngör) Bey conducts this concert. While Mustafa Kemal Atatürk was entering the hall with his wife Latife Hanım, the National Anthem of his own composition started to be played under the direction of Zeki Bey. (Nalbantoğlu, 1964, s. 155). It is stated in many sources that everyone in the hall and Atatürk liked the anthem very much that night and that that night had a great influence on the decision to make it our national anthem later on.

Zeki Üngör did not compose the Turkish National Anthem on the words of Ersoy, he composed it with the enthusiasm he felt on the liberation of İzmir and planned it as a victory march. He sent this composition, which he worked on for two days, to the Director of the Vienna Conservatory at that time, and received a very original interpretation. After the acceptance of Ersoy's poem as an anthem, he combined this victory melody with Ersoy's poem (Çağbayır, 2016, s. 285-289). Until 1930, the official national anthem of the Republic of Turkey remained as the anthem of Ali Rifat Çağatay, this anthem was sung and played in schools, official ceremonies and ensembles, and in 1930 the composition of Presidential Symphony Orchestra Conductor Zeki Üngör was accepted as the official national anthem (Çetin, 2010, s. 22).

It is probably the first literary text that the Republic acknowledged as a representative to declare not only the legitimate status of the new country but also a metaphorical spectrum. It heralds the emergence of a new understanding and completes the literary spirit of the emerging nation. If nation is a construction as Benedict Anderson suggested, Akif's poem is a foundational component of the new Republic. It integrates the long history of Ottoman Empire with the new Republic and reminds everyone that it has a new identity that combines both the long history of the empire and the new modern objectives of the republic.

Mehmet Akif Ersoy is usually referred to as the writer of Turkish national anthem. However, he has several books and a lot of poems in which he expresses his attachment to Islamic values and patriotic feelings towards his country. First published in 1893, his poems such as *Küfe*, *Seyfi Baba*, *Hasta*, *Mahalle Kahvesi*, etc. can easily be found in the books published by the ministry of education for public schools. Through his excellence in Arabic, his language in his works belongs to the times of Ottoman Empire, but his independence march has ascended his personality as a scholar and poet to a higher position among literary people.

Every child starting his/her primary education in Turkey must memorize at least the first two stanzas at school. Besides, the anthem is read aloud every Monday and Friday at schools. In a way, it is imprinted upon the minds of every citizen in Turkey. There are ten verses to Ersoy's poem, but only the first two are usually sung as the national anthem. The anthem of Turkey is also used in the Turkish areas of northern Cyprus.

2. ERSOY AND ÜNGÖR

Mehmet Akif was a celebrated poet in his own time: he worked as a veterinarian and authored articles and poems in general. Akif's poem addresses the flag in the first two stanzas and talks in the name of people in the third and fourth stanzas. Fifth and sixth stanzas address and warn the Turkish army while seventh and eighth stanzas pray the continuation of the free form of faith. The next stanza expresses his pleasure if his prayers are accepted, and the final stanza constitutes the heralding of good news to the nation and the army. The language of the poem is elaborated and complicated as it contains many Arabic words which require a dictionary to be able to comprehend properly for contemporary Turkish speakers.

The national anthem is often called as the Independence anthem because it emphasizes the historical condition of unconditional freedom of the Turkish nation. Akif points out that "I have been free since the beginning and forever shall be so, what madman shall shackle me I wonder." In general, the poet revolts against the very idea of being occupied by foreign powers. The poem is laden with symbols that refer to the historical traditions of Turkish nation which is known with their warrior spirit. The independence war that was initiated by Mustafa Kemal has echoes of that heroic legacy that Akif describes.

Akif is a religious scholar who could read Arabic well, so he was remarkably familiar with the Quran. Most of his poems in his book *Safahat* refer to lines from the Quran and the way he starts the national anthem also carries tracks from the holy book. When Prophet Mohammad goes to his cave around Mecca, the angel Gabriel tells him not to fear just like the way Akif addresses the nation and the army about not being afraid. His belief in the righteousness of this fight just like the pioneers of Islam manifests itself in the lines where he promises that the flag will not fade until no one remains in this fight. Akif's bravery in the poem is another important factor for the poem to be respected. It is the announcement of common values against all occupying forces. It raises awareness about potential threats.

Osman Zeki Üngör was born in 1880 in Istanbul and he came from a wealthy family. His grandfather participated in the efforts of establishing a new musical school in Muzika-I Humayun. He took several courses from distinguished musicians of the era, and he was trained as the first Turkish concert violinist. As a favorite of the emperor, he worked as the head violinist in the orchestra of the Palace. He became a member of the first ensemble to tour around Europe with the Palace orchestra from 17 December 1917 to 31 January 1918. (Kocak, 2017) They gave concerts in Vienna, Berlin, Dresden, Munich, Budapest, Sofia. After the emergence of the Turkish Republic, he became the chair of the Symphony Orchestrate of the Presidency. He also worked at the Teachers School of Music as well as supporting his colleagues in establishing a new conservatory school in Ankara. With the new band of Presidency, he travelled the South and North European ports to conduct performances in different cities. Retired in 1934, Üngör lived the rest of his life in his resident in Istanbul until his demise in 1958. With a special permission, the national anthem was played during his funeral (Kocak, 142).

Üngör was a part of the modernization period that started with the reign of Mahmut II. Western music studies, which started during the reign of Mahmut II, developed under the guidance of expert music educators brought from the West. With the contributions of these experts, the palace band, which turned into a music school, included staff training, opera trials, choir and orchestra studies. Marches have begun to be written as a product of this new musical taste in the society. (Çevik, 1999, s. 231) Üngör was a teacher and he dedicated his life to train Turkish people about the music. In his book, *Cocuklara Teganni Dersleri* (1925, Singing courses for children) he points out his intentions: "Our purpose is not to show a child the pleasure rather than the technique for this profession" (Kocak, 143).

3. CONCLUSION

The very spirit of the new republic is represented through Ersoy and Üngör whose distinct and different characters embody the multicultural feature of the emerging nation. It represents the modern side of the Turkish republic as its composer Üngör embodies a Westerner life style and it also represents the traditional side of the Republic of Turkey as its writer Ersoy embodies a traditional life style. The fact that the composition by Ali Rifat Çağatay was rejected also shows the effort to detach the new republic from the Ottoman Empire. Çağatay was the president of the the Society for Eastern Music (Şark Musiki Cemiyeti). His composition was full of classic adaptation of traditional music whereas Üngör's composition included polyphonic music which was a partial rejection of Turkish classical music.

The new Turkish Republic was a combination of several elements. It carried the history of an empire, traits of Islam, a lifestyle in Eastern traditions and a monarchy, but the new republic blended them all with a new constitution, parliament, modern appearances and a vision towards universal values. In conclusion, Turkish national anthem also symbolizes this union of the old with the new, this compound of traditional elements coming from the religious and cultural traits of the Ottoman Empire with the reforming spirit of the new republic embodied within the works of Osman Zeki Üngör. Thus, the anthem manifests several significant components of the new republic that will echo later within the identity of the emerging Turkish nation.

WORKS CITED

- Çağbayır, Y. (2016). *İstiklal Marşı'nın Tahlili*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çetin, N. (2010). *İstiklal Marşımızı Anlamak*. İstanbul: Öncü Kitap.
- Çevik, S. (1999). *Koro Eğitimi Yönetimi ve Teknikleri*. Ankara: Yurtevleri Yayınevleri.

- Kocak, B. (2017). Osman Zeki Üngör ve Türk Müzik Eğitimine Katkıları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 140-146.
- Nalbantoğlu, M. (1964). *İstiklal Marşımızın Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Özcan, N. (2001). *İstiklal Marşı (Musiki)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Sarı, G. Ç. (2017). 20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Bestecilikte Yeni Bir Soluk: Ali Rifat Çağatay. In N. Doğrusöz, & A. Ergur, *Musikinin Asrî Prensi Ali Rifat Çağatay* (p. 88*110). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Tarman, S. (2013). *Doğumunun 130. Yılında Atatürk ve Müzik*. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Toker, H. (2017). *Musikinin Asrî Prensi Ali Rifat Çağatay*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Uçman, A. (2021). Milli Mücadele Sürecinde Mehmed Akif ve İstiklal Marşı. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 09-26.
- Üngör, E. (1966). *Türk Marşları*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

MEHMET AKİF ERSOY'UN 'NE ESER NE DE SEMER' VE AHMET ŞEVKÎ'NİN 'ESER' ADLI ŞİİRLERİNDE İNSAN VE ESERİ**Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU**

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, ORCID: 0000-0001-6056-8608

ÖZET

Mehmet Akif (1873-1936) ve Ahmet Şevkî (1868-1932), Osmanlının son dönemi ve Cumhuriyetin kuruluş zamanında biri Türkiye’de diğeri Mısır’da yaşamış, Türk ve Arap edebiyatında arkalarında adlarını yaşatacak şiirler bırakan; böylece ölümden sonra güzel bir şekilde anılmak suretiyle ikinci bir hayat yaşayan izleri silinmeyecek iki şairdir. Arnavut bir baba ve Buharalı bir annenin çocuğu Mehmet Akif ile damarlarında Osmanlı hükmü altında yaşamış olan Türk, Kürt, Çerkez, Yunan ve Arapların kanlarını taşıyan Ahmet Şevkî edebî kişiliklerinin yanı sıra topluma örnek oluşlarıyla da dikkat çekmektedir. Kökenlerindeki bu farklılığa rağmen iki şairin duygu ve düşünce dünyalarında, dünya görüşlerinde ve olaylara bakışlarında benzerlikler vardır. Divanlarında bu ortak noktalar göze çarpmaktadır. İkisi de birçok siyasi ve içtimai olayı ve muhtelif meseleleri şiirlerine taşımışlardır. Bu ortak noktalardan en önemlilerinden biri de her iki şairin çağı yakalamak için çalışmaya ve eser üretmeye teşvik edilmişleridir. Bu konuda divanlarında çok sayıda beyit yer almaktadır. Çalışmak, üretmek, eser ortaya koymak her iki şairin de üstünde özenle durdukları konular arasındadır.

Bir insan eseriyle değer bulur ve eserin varlığı vasıtasıyla kendi varlığı anlam kazanır. İnsanın eseri, sahibi hem hayattayken hem de dünyaya veda ettikten sonra onun adına konuşur, onun sözcülüğünü yapar. Ahmet Şevkî ölümden sonra güzel bir şekilde anılmayı ikinci bir yaşam sayıp, bir eser ortaya koyanın ölmeyeceğini söylerken Mehmet Akif gerçek bahtiyarın öldükten sonra büyük bir nam bırakan kişi olduğunu dile getirmekte ve kendi eseri Safahât’ın ölünce kendisini rahmetle anmasını ummaktadır. Bu çalışmada her iki şairin Safahât ve Şevkiyyât adlı divanlarından alınan iki şiirde insanın arkasına bıraktığı eseriyle ilgili şairlerin düşünceleri ele alınacaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmış ve çalışma alanı iki şairin bu konuda divanlarındaki görüşlerinin bir özü sayılabilecek iki şiirle sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Şevkî, Safahât, Şevkiyyât, İnsan ve Eseri**SUMMARY**

Mehmet Akif (1873-1936) and Ahmet Şevkî (1868-1932), who lived in the last period of the Ottoman Empire and the establishment of the Republic, one in Turkey and the other in Egypt, and left poems that will make their names live in Turkish and Arabic literature; thus, they are two poets whose traces will not be erased, who lived a second life by being remembered in a beautiful way after death. Mehmet Akif, the son of an Albanian father and a Bukharian mother, and Ahmet Şevkî, who carries the blood of Turks, Kurds, Circassians, Greeks and Arabs who lived under the Ottoman rule in his veins, draw attention with their literary personalities as well as being an example to the society. Despite this difference in their origins, there are similarities in the emotional and thought worlds, worldviews and viewpoints of the two poets. These common points are striking in their diwans. Both of them carried many political and social events and various issues into their poems. One of the most important of these common points is that both poets encouraged to work and produce works to catch up with the era. There are many couplets in their diwans on this subject. Working, producing and creating works are among the subjects that both poets care about.

A person finds value with his work and his own existence gains meaning through the existence of the work. The work of man speaks on behalf of its owner, both during his life and after his death, and acts as its spokesperson. While Ahmet Şevkî considers being remembered well after death as a second life and says that the one who creates a work will not die, Mehmet Akif states that the real happy person is the one who left a great name after his death and hopes that his own work Safahât will remember him with mercy when he dies. In this study, in two poems taken from their diwans Safahât and Şevkiyyât, the thoughts of the poets about the work that people left behind will be discussed. The document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in the research, and the study area was limited to two poems, which can be considered as the essence of the views of the two poets on this subject in their diwans.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Şevkî, Safahât, Şevkiyyât, Man and His Work

GİRİŞ

İnsanın ardında eser bırakması güzel bir iş olarak kabul edilir. İnsanoğlu umumiyetle yaşarken hemcinsine, hayvanlara ve tabiata faydalı olmayı, ölümden sonra da fayda verecek bir eser bırakmayı önemsemektedir. Bilhassa İslam dininin sadaka-i cariyeye ile ilgili tavsiyeleri Müslümanları ölümden sonra kendilerine sevap kazandıracak eserler bırakmaya, vakıflar kurmaya ve bazı varlıklarını vakfetmeye teşvik etmiştir. Hz. Muhammed “İnsan ölünce amelleri kesintiye uğrar, üç şey hariç: [bunlar] sadaka-i cariyeye, ya da kendisinden faydalanılan bir ilim veya [ardından] kendisine dua edecek salih bir evlat[tır]” (Müslim, 2011; 670) buyurarak ölümden sonra kişiye nelerin sevap kazandıracığını belirtmiştir. Sadaka-i cariyeye geniş bir kavramdır; insana faydalı olacak okul, bina, bağ, bahçe, çeşme vb. tüm hayırlar onun kapsamına dâhil olur. Buna binaen geçmişte hem yöneticiler hem de halk örnek eserler bırakmaya gayret göstermiştir.

Günümüzde arkasında eser bırakan faydalı insanla faydasız olanı ayırt etmek için *Eşek ölür kalır semeri, insan ölür kalır eseri* sözü söylenmektedir. Siyaset arenasında da bu söz kullanılmaktadır. Bu sözün Ziya Paşaya değil Mehmet Akif Ersoy’a ait olduğu da dillendirilmektedir (Zelyut, 2018). Ancak Mehmet Akif sözün kendisine ait olmadığını incelememize konu olan şiirin baş tarafında “Atalar böyle buyurmuş...” (Ersoy, 2010; 485) diyerek belirtmektedir. Atalara ait bu sözü ilk olarak kimin söylediği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu söz internette yayınlanan bazı yazılarda Şeyh Edebalî’nin Osman Gazi’ye Öğüdü içinde *Hayvan ölür, semeri kalır; insan ölür eseri kalır*. (“Şeyh Edebalî’nin Osman Gazi’ye Vasiyeti”, 2019, parag.16) şeklinde yer almaktadır. Bunun aksine aynı öğüdün Tarık Buğra’nın ‘Osmancık’ isimli eserinde yer aldığı ve öğüdün Şeyh Edebalî’ye ait olduğuna dair yazılı bir kanıtın olmadığı belirtilmektedir (“Osmancık”, t.y.). Bu sözün Ziya Paşaya ait olması ihtimal dâhilindedir, zira ona ait hikmet dolu beyitlerin varlığı ortadadır. Bir başkası ondan önce farklı bir şekilde dile getirmiş de olabilir. Sözün aidiyeti ile ilgili tartışmalar devam ededursun bu söz eser sahibi ile eseri olmayan arasındaki farkı belirtmek için kanıksanmış ve şöhret bulmuştur.

Burada sözün sahibi olduğu dile getirilen Ziya Paşa’nın Mehmet Akif Ersoy üzerindeki etkisine de yer vermek gerekir. Ziya Paşa, Mehmet Akif’i etkileyen şairler arasındadır. 1936 yılı Ağustos ayında Mısır Apartmanında Mehmet Akif’i ziyaret eden ve ona hayatıyla ilgili sorular soran Nevzat Ayas, Akif’in ilk şiirlerini yazmaya başladığı zaman örnek aldığı şairlerin başında Ziya Paşa’nın geldiğini kendisine söylediğini belirtir (Fergan, 2011; 493,499).

Ziya Paşa ve Mehmet Akif arasında ortak noktalar mevcuttur. Ziya Paşa da Mehmet Akif de kâinatta olup bitene mana vermekte zorlanır. Ziya Paşa Tercî’-i Bendinde hayvanlar âlemindeki kanlı mücadeleyi *Dendân-ı şîre lokma olur âhuvân-ı zâr/ Bir gusfendi tu’me kılar gurk-i cân-şikâr ve Bî-cürm iken gîdâ-yı anâkib olur meges/ Mâ’sum iken kebûteri şâhin eder şikâr* (Kaplan, 2012; 50) diyerek ifade eder. Mehmet Akif ise insanlar ve hayvanlar âlemindeki acımasızlığı *Teşhir ile şöhret kazanan sahne-i dünya/ Gelmez mi İlâhî sana bir kanlı temaşa?* (Ersoy, 2010;50); *Hayat ceng-i maişet; cihânsa ma’rekedir/ Zaman zaman bu sükûnlar birer mütarekedir* (Ersoy, 2010;82); *Nedir muradı, bilinmez, fakat Hakîm-i Ezel/ Cihanı ma’reke halk eylemiş, hayatı cedel... Şikâr önünde vuhûşun mehîb salyaları...* (Ersoy, 2010;259) gibi beyit ve mısralarında aynı kafa karışıklığı ile terennüm eder.

Mehmet Akif kâinatın yaratılışındaki sırrın anlaşılamayacağını *Sun ‘undaki esrara teali bize memnû’ / Olmaz mı, ridâ-puş dururken daha masnu’* (Ersoy, 2010;48) diyerek belirtir. Allah’ın kâinatı niye yarattığını sorgularken Allah’ı hakkıyla bilmenin kimseye nasip olamayacağını *Maksûd bu hilkatten eğer ma’rifetinse/ Varmış mı o müdhiş görünen gayete kimse?* (Ersoy, 2010;49) beytiyle dile getirir. Ziya Paşa ise Tercî’-i Bendin sonunda *Ârif odur ki müterif-i acz olup Ziyâ/Bu hâdisât-ı cariyeden itibâr eder ve Mülkünde hakk-ı tasarruf eder keyfemâyeşâ/ İsterse kevnî yok eder isterse var eder* (Kaplan, 2012;58) diyerek itiraf eder.

Ziya Paşa Tercî’-i Bend’inde Allah’ın kâinatta koyduğu nizamdan bahseder. Hayvanlar âlemindeki acımasız mücadeleyi ve insanları, onlar arasındaki mücadeleyi anlamlandırmaya çalışır ama Allah’ın rahmetiyle nasıl izah edilebileceğini gösteremez, kader kapısının ötesine geçemez. Kaplan (2012; 68,69), Ziya Paşa’nın bu eserini “Adem Kasidesi” ile birlikte edebiyatımızdaki *en büyük ‘felsefi şiir’* olarak kabul eder. Benzer sorgulamaları yapan, Allah’ın varlıktaki hikmetini, kaderin sırrını anlamaya çalışan ama bu konuda acze düşen Mehmet Akif *Tevhîd Yahud Feryâd* isimli şiiri ve divanında oraya buraya dağılmış beyitleri ile bu ikiliye üçüncü şair olarak katılabilir.

Mehmet Akif’in incelemekte olduğumuz şiirin matlama baktığımızda yukarıda Ziya Paşaya atfedilen sözde yer alan fikrin değiştirilmeksizin şiir yoluyla yeni bir kalıba sokulmuş olduğunu görüyoruz.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Mehmet Akif ve Ahmet Şevkî

Mehmet Akif (1873-1936) Osmanlıya ‘hasta adam’ yaftasının yapıştırıldığı bir dönemde İstanbul’da Arnavut asıllı bir baba ve Buharalı bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir (Ersoy, 2010; 9). Dört yıl süren yüksek tahsilini Baytar Mektebi’nde tamamlamıştır (Fergan, 2011; 496,497). Mehmet Akif Fransızca bir gazete makalesini Türkçeye çevirebilecek seviyede Fransızca bilmektedir (Fergan, 2011; 121). 1923 ve 1924 yıllarında kış aylarını Abbas Halim Paşa’nın misafiri olarak Mısır’da geçiren şair 1925 yılından sonra Mısır’da ikamet etmeye başlamış, 1929-1936 tarihleri arasında Mısır Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde müderris sıfatıyla Türk edebiyatı derslerine girmiştir (Fergan, 2011; 153,336). Arapça, Farsça ve Fransızcadan çeviriler yapan şair (Ersoy, 2010; 14) birbirine uzak olan Doğu ve Batı edebiyatlarını, kültürünü okuduğu eserler, yapmış olduğu seyahatler sebebiyle tanımış olmalıdır. Kendisi sadece seyahatlerde o yerleri görmekle kalmamış, Safahât’ın beşinci kitabını Berlin, Mısır, Necid Çölleri üzerinden Medine’ye yaptığı seyahatlerdeki hatıra ve gözlemlerini içeren şiirlerine tahsis etmiştir (Ersoy, 2010; 299-344).

Kahire’de dünyaya gelen ve soyunda Kürt, Arap, Türk, Yunan ve Çerkez kanı karışan şair Ahmet Şevkî (1868-1932), Fransa’da üç yıl hukuk öğrenimi görmüştür (Şevkî 2012; s.c-16). 1915 yılında işgalci İngiliz yönetimi tarafından İspanya’ya sürgün edilmiş ve orada beş yıl kalmıştır (Şevkî, 1947; 29-33).

İki Şairin Divanlarında Benzer Yönler

Mehmet Akif Ersoy ve Ahmet Şevkî bu coğrafyanın yetiştirdiği mütefekkir şairlerdendir. Mehmet Akif Ersoy İstiklal Marşı’nın yazarı olması hasebiyle milli, milletin şairi olarak kabul görürken Ahmet Şevkî de geçen asırda Mısır’ın şairlerinin öncülerinden biri olarak görülmüştür. Kendisi ‘Şairlerin prensi’ lakabının sahibidir (Doğru, 2019; 49). Her iki şair iyi bir akademik eğitim almıştır. İkisi de bu coğrafyanın çocuğudur. İslam’a mensubiyetleri sebebiyle Müslümanların; güzel ahlakın gereği olarak da tüm insanlığın yaşadığı sorunlara kayıtsız kalmamışlardır. Mehmet Akif matla *Geçenler varsa İslam’ın şu çiğnenmiş diyarından/ Şu yüz binlerce yurdun kanlı, zârisiz mezarından* olan şiirinde savaşın kanlı sahnelerini, beşerin vahşetini tavsif eder (Ersoy, 2010; 211-213). Yine Safahât’ın dördüncü kitabında Edirne’nin düşüşü ve Bulgar zulmünü, Balkanlarda yaşanan vahşeti sahneye koyar (Ersoy, 2010; 289-295). Benzer şekilde Ahmet Şevkî de Osmanlı’nın başına gelen felakete divanında yer verir ve Edirne’nin düşüşünde yaşanan vahşeti detaylı bir şekilde anlatır (Şevkî, 2012; 593-597). Birçok şiirinde Osmanlıyı konu alır, İstanbul’dan, sultandan bahseder. Geçen asırda Osmanlı başta olmak üzere Müslüman milletlerin Avrupa karşısında hem cephede yenilmeleri hem de bilimsel ve teknolojik açıdan onlardan geride kalmaları her iki şairin divanlarında bu konuya yer vermelerine sebep olmuştur. Divanlarında benzer konularda yazdıkları çok sayıda şiir yer almaktadır. Burada sadece çalışmak ve eser bırakmakla ilgili şiirlerinden bazı örneklere yer vereceğiz. İkisi de sürekli çalışmayı teşvik eder, tembelliğe karşı durur. Mehmet Akif’in çalışmakla ilgili şu beyitleri dikkat çeker (Ersoy, 2010; 58,59):

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!

Bunların hakkında bilmem bir bahanen var mı? Dur!

Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile:

Bak tecelli eyliyor bin şe’n-i gûnâgûn ile.

Ey, bütüin dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan!

Leş misin, davranmıyorsun? Bâri Allah’tan utan!

Ahmet Şevkî de işçilere hitap ettiği kasidesinde şöyle seslenir (Şevkî, 2012; 127):

Ey işçiler ömrünüzü çalışıp kazanmayla geçirin,

Dünyayı imar edin, zira sizin çabanız olmasaydı yeryüzü viraneye dönerdi.

Bir diğer kasidesinde de işi düzgün yapmaktan bahseder (Doğru, 2012; 131):

İyi yaptığın her şey sevilir ve değerlidir. İyi yapılan işlerde Allah’ın sırrı vardır.

İnsanlar güzel şeye rağbet eder. Her şeyin bir mükâfatı ve ederi vardır.

Tarihi eserlere bak ne güzeller! Onları iyi yapanlar onları ölümsüzleştirdiler.

Bazen şair şiirinde bir beyit inşad eder o beyitte ifade ettiği mesajı divanında birçok yerde farklı kelimeler kullanarak, farklı açılardan bakarak dile getirir. Bu beyitler birbirinin aynısı tekrarlanmış beyitler olarak görülmemelidir. Bilakis sanatın yeniden icrası, manaya yeni bir giysi giydirmek olarak görülmelidir. Bu divanlardaki edebî zenginliği gözler önüne serer. Bu husus Ahmet Şevkî ve Mehmet Akif Ersoy'un divanlarında da göze çarpmaktadır. Divanlarında ölümden sonra ikinci bir yaşam, dünya-ahiret dengesi vb. birçok konu çok kere dile getirilir. Arkada kalıcı bir eser bırakıldığında, o eser ölenin halefi olur. Her iki şairde öldükten sonra ikinci bir hayatın bu şekilde yaşanabileceği hususunda hemfikirdir.

Mehmet Akif divanında ölümden sonra iyi bir ad bırakmanın güzelliğine şöyle değinmektedir (Ersoy, 2010; 151):

Hakikî bahtiyar ancak o âdemdir ki, dünyadan

Giderken mamelek nâmiyle terk eyler büyük bir nâm.

Yine arkadan hayırla yâd edilmenin vekil olarak kişinin yerini alacağını, yaptığı iyiliklerin kendisinin heykeli olacağını söyler (Ersoy, 2010; 151):

Kiminin yâd-ı ihtiramı kalır,

Kendi gittikte cânîşini¹ olur;

Kiminin bir yığın müberrâtı

Toplanır, heykel-i metini olur;

Kiminin de olanca hâtırası,

Böyle bir sâye-i hazini olur!

Bu son beyitte kendi eserine, şiirlerine karşı eleştiri yapmaktan geri durmamıştır.

Yine bir beytinde rahmetle anılmanın kişiyi ölümsüz kılacağını şöyle belirtmektedir (Ersoy, 2010; 479):

Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma,

Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?

Ahmet Şevkî de arkada iyi bir ad bırakmayla ilgili şöyle demektedir (Doğru, 2012; 158):

Kişinin kalp atışları ona hayatın dakikalar ve saniyelerden ibaret olduğunu söyler.

(Öyleyse) ölümünden sonra kendin için güzel bir anılış bırak, güzel bir şekilde

anılma insan için ikinci bir ömür sayılır.

Bir diğer beytinde de ölümsüzlüğü arayanlara şöyle yol gösterir (Doğru, 2012; 252):

Ebediliği kim istiyorsa bilsin ki ulu kimseler yücelikle ve şerefli amel işlemekle

ebedileşti.

Bir başka beyitte de uluların ölümle unutulmayacağını söyler (Doğru, 2012; 264):

Eğer, uluların kabirleri nerede diye sorarsan, bil ki onlar dillerde ve gönüllerdedir.

Şair yaşadığı halde bir faydaları olmayanları ölümler arasında sayar, iyiliği dokunanlar ise toprağa gömülse bile ölü değildir (Doğru, 2012; 263):

İnsanlar iki sınıftır: bir kısmı yaşarken ölü olanlar ve diğerleri toprak altında diri

olanlar

Şevkî (2012; 358) bir başka kasidesinin matlaında *Eseri ve övülmeye değer bir hayatı olan kişi ölmez* diyerek eserin ve değerli bulunan bir hayatın insanı ölümsüzleştirdiğini dile getirir.

¹ Cânîşîn: vekil, birinin yerine geçen (“cânîşîn,” t.y.).

Mehmet Akif Ersoy'un 'Ne Eser Ne de Semer' Adlı Kasidesi

(feilâtun/ feilâtun/ feilâtun / feilun)

*“Ölen insan mıdır, ondan kalacak şey: Eseri;**Bir eşek göçtü mü, ondan da nihâyet: Semeri.”**Atalar böyle buyurmuş, diye, binlerce alın,**Ne tehâlûkle döker, döktüğü biçâre teri!**Şu, bekâ hırsına akl erdiremem, bir türlü,**Sorsalar, bence, temayüllerin en derbederi:**Hadi, toprakta silinmez bir izin var, ne çıkar,**Bağlı oldukça telâkkîye hakîkî değeri?**Dün, beyinlerde kıyâmet koparan “hikmet”i² al,**Bugünün zevkine sor: Beş para etmez ciğeri!**Gündüzün, başların üstünde gezen “şâheser”in,**Gece, şayet, arasan³, mezbeledir belki yeri!**İsteyen almaya baksın boyunun ölçüsünü,**Geri dur sen ki, peşîmân atılanlar ileri.**Bilirim: “Hep de semermiş!” diyecek istikbâl,**Tekmelerken şu kabarmış sıra kümbeltileri.**ne çok bilmiş adamdır ki: Gider sessizce,**Ne esermiş, ne semer, kimsenin olmaz haberi!**Hilvan, 21 Mart 1346 (1930) (Ersoy, 2010; 485).*

Bu kasidenin alıntı olduğu anlaşılan ilk beyti şairin tüm divanında teşvik ettiği değerlerle birebir örtüşmektedir. Mehmet Akif Ersoy, çalışmaya, üretmeye hayrandır ve çalışıp üretenlere büyük değer verir. İkinci beyitte şair ataların sözünün gereği olarak insanların binlercesinin dünyada kan ter içinde çabalayışına dikkat çeker. Üçüncü beyitte ise insanın içine kök salan dünyada daimi yaşam hırsını yermektedir.

Yeryüzünde kalıcı bir iz, eser bırakanın bu eserinin değerinin nasıl telakki edileceğine bağlı olarak değer görecektir. Buradan, iyi bir eser bırakılsa da kıymetinin bilinmeyeceği sonucu çıkabilir. Şair divanında kişinin arkasında silinmez bir iz/eser bırakmasını olumlu görür. Nitekim diğer bir dörtlüğünde şair kişinin ardında bırakacağı izin silinmeyeceğini şöyle dile getirir (Ersoy, 2010; 479):

*Bir canlı izin varsa şu toprakta, silinmez;**Ölsen, seni sırtında taşır toprağın altı.**Ey gölgeden ümmîd-i vefa eyleyen insan!**Kaç gün seni hatırlayacaktır şu karaltı?*

Beşinci beyitte şaire göre dünün insanların değer verdiği hikmetin bugünün insanının yanında kıymeti yoktur. Şair bir sonraki beyitte gündüz baş üstünde taşınan *şâheser*'in gece hak ettiği yerin çöplük olduğunu söylüyor. Şairin bununla başın üstünde taşınan bir nesneyi mi yoksa mecazen başka bir şeyi mi kastediyor tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak burada gündüz ve gece kelimelerini kullanması, bu nesnenin gündüz takılıp gece çıkarılan şapka olabileceği ihtimalini akla getiriyor. Şair bu beyitte şapkaya dair tepkisini dile getirmiş olabilir. ‘Vatan şairi Mehmet Akif vatanını neden terk etmiştir?’ sorusunun bir cevabı olmalıdır. İsmail Habib [Sevük] şairin inkılap düşmanı olmadığını, şapkayı dini saikayla değil ailevi ve hissiyatına bağlı sebeplerle giymeyip yurdu terk ettiğini ama onu başına takarak yurda dönüş yaptığını belirtmektedir (Fergan, 2011; 776).

² i eki sehven ünlem işareti (!) olarak kaydedilmiştir.

³ Sehven araşan olarak kaydedilmiştir.

Yine Akif'in şöyle dediği aktarılmaktadır (Düzdağ, 2011; 15'den Akt. Çukurlu, 2021; 59): *Arkamda polis hafiyesi gezdiriyorlar. Ben, vatanını satmış ve memleketine ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum ve işte bundan dolayı gidiyorum.*

Mehmet Akif'in veya onun gibi bir vatan şairinin yurdunu kolayca terk etmesi düşünülemez. Çoğu yazar ve şair ya yönetimle aralarındaki fikir ayrılığı veya yönetimin sürgün emri ya da kendisinin gitme zorunluluğunu hissetmesi vb. sebeplerle vatanını terk eder. Ahmet Şevkî de yukarıda değinildiği gibi İngiliz işgalcilerinin zoruyla İspanya'ya gitmek zorunda kalmıştır. Şairin bu şiiri Mısır'a gidişinden yaklaşık beş yıl sonra yazılmıştır. Gurbetin zorlukları, vatan hasreti onun duygu dünyasında baskın yön olarak ortaya çıkıp şiirine sızmış olabilir.

Yedinci beyitte şair hitap ettiği kişiye, ileri atılanların pişman olduğunu, onun için geride kalmasını tavsiye ediyor. Bu beyitte ne hususunda ileriye atılmaktan bahsettiğini açıklamamıştır. Burada ileri atılmanın menedilmesi onun şer ve kötülükte ileri atılma olabileceğini de düşündürmektedir. Çünkü üçüncü beyitte dünyada ebedi yaşama hırsı gibi kötü gördüğü arzuları eleştirmiştir. Bu beyitte de buna benzer bir durumu eleştirmiş olabilir. Görünüşte bu beyit şairin divandaki bu konudaki tavsiyeleriyle taban tabana zıttır. Divanı incelendiğinde Akif'in hep ileri atılmayı teşvik ettiği görülür. O bir beytinde *Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin halk! / Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!*; diğer beytinde ise *Allah'a dayan, sa'ye sarıl hikmete râm ol... / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.* (Ersoy, 2010; 218,452) demektedir. Bunun gibi sayısız beyitleriyle çalışmaya, çabalamaya teşvik eden şairin ileriye atılmaktan vazgeçirmesi onun mefkûresiyle taban tabana zıttır. Şair, Müslümanların ayaklar altında sürünmesini asla kabul edemez. İleri atılmayanlar ayaklar altında sürünür. Çoğu kere Allah'ın kendilerini yardımsız bırakmasına sitem eder ve bu sitemini *Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlâhî!* (Ersoy, 2010; 221) gibi birçok mısraında dile getirir. Ancak divanında ye'sin kıyasına çok kere ulaşan şair o bataklığa düşmekten başkalarını sakındırdığı gibi kendini de Allah'a itimadı sayesinde kurtarabilmiştir. Dolayısıyla burada ileri atılmayı menetmesi bu çerçevede değerlendirilebilir. Şairin ümitsizlikten doğan bir geri durma isteği olabilir mi? Bu da mümkündür. O, isteklerini elde edememenin, bitkinlik hissini veya duygu dünyasında bir çalkalanmanın etkisiyle bunu dile getirmiş olabilir. Yahut ileri atılmayı tehlikelerle dolu ve başa ne geleceği belli olmayan siyaset sahnesine atılmak gibi dar bir çerçeve çizerek ifade etmek istemiş olabilir.

Yine gelecekte kümbeltelerin tekmeleneceğini ve arkada bırakılanların eser değil aslında semer olduğunun anlaşılacağını söylemektedir. Şair burada kümbeltelerin niye tekmeleneceğine dair bir açıklama getirmemekte, semer bırakanın kimliğini de gizlemektedir. Şair şiirin son beytinde isim vermeden arkasında ne bıraktığı bilinmeden sessizce çekip giden bir adamdan bahsetmektedir. Bu adam akla şairi getirmektedir. Mehmet Akif, Safahât'ında değişik yerlerde kendisinin unutulup gideceğine dair sözler söyler. Bir beytinde şair *Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma. / Sessiz yaşadım kim beni, nerden bilecektir?* (Ersoy, 2010; 479) der. Ömrünün sonlarına doğru yazdığı bu şiirde de belki kendisinden bu şekilde bahsetmeyi seçmiş olabilir. Onun şiir, şair ve kendisiyle ilgili bazen kendi dilinden bazen başkasını konuşturarak yazdığı şu mısralar ilgi çekicidir:

Suara dendi mi oynar birden bire sinirim. (Ersoy, 2010; 360).

Sana şâir diyen, oğlum, seni gördüm yalnız! / Kimi mevlidçi diyor... (Ersoy, 2010; 360).

Beni gördün ya, şu ben kaç paralık şairsem, / Senin ilmin de odur, nafile uğraşma Köse'm. (Ersoy, 2010; 410).

Şi'rin başı hilkatteki âheng-i ezelmış...

Lâkin, ben o ahengi ne duydum, ne duyurdum!

Yıktım koca bir ömrü de, baykuş gibi, geçtim,

...

Mağmum iki üç nevha işittiye işitti;

Bir hoşça sadâ duymadı benden hele yurdum. (Ersoy, 2010; 448).

“Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın.”

Derdim, sana baktıkça, a bîçâre kitabım!

Kim derdi ki: Sen çök de senin arkana kalsın,

Uğrunda harâb eylediğim ömr-i harâbım? (Ersoy, 2010; 480).

Hudâ râzî değil, halk istemez, hilkat ‘‘gebersin!’’ der;

Şu benden hoşlanan kim? Yoksa, hâşâ, ben mi hoşnudum? (Ersoy, 2010; 494).

Safahat’ın Birinci Kitabı’nın sonunda şair şiirine karşı yapılabilecek eleştirilerden birisini kendisi yapmaktadır (Ersoy, 2010, 169):

Safahât’ımda, evet, şi’r arayan hiç bulamaz;

Yalnız, bir yeri hakkında: ‘‘Hazin işte bu!’’ der.

Küfe? Yok. Kahve? Hayır. Hasta? Değil. Hangisi ya?

Üç buçuk nazma gömülmüş koca bir ömr-i heder!

Bu yazdıklarından anlaşıldığı üzere şair şiirini istediği yerde görmemektedir. Bu hoşnutsuzluğunun eseri olarak da incelediğimiz kasidenin son beytindeki eleştiri oklarını- daha önce yaptığı gibi- kendine yöneltmiş olabilir.

İster şiir ister nesir olsun bir edebi yapıtın başlığının muhtevayla ilintili olması, ona ışık tutması beklenir. Bir şiir kasidesinin başlığı için de aynı şey beklenir. Çünkü okurun gözüne ilk çarpan kısım başlıktır. Başlık kendini beğendiremezse metne karşı bakış açısı değişebilir. Mehmet Akif’in ‘Ne Eser Ne de Semer’ kasidesinin başlığı kasidenin son beytinin ikinci mısraında kendine yer bulmuştur. Birinci beyitle başlık uyumlu değil gibi görünmektedir. Çünkü birinci beyitte eser ile semerin ayrımı kati bir şekilde yapılmıştır. Birinci beyit kasideyi bir yöne çekerken başlık ve başlığın yer aldığı son beyit başka bir yöne çekmektedir. Birinci beyitte bakıldığında eseri kendisini taşımayan insanın mecazen semer taşıyanlar sınıfına gireceği düşünülebilir. Ancak son beyitte şair sanki böyle bir sınıflandırmaya girmeyecek bir kişiden bahsetmektedir. O kişinin ne eseri ne semeri vardır; sessizce, sanki hiç bu dünyaya gelmemiş gibi çekip giden bir insan vardır.

Ahmet Şevkî’nin ‘Eser’ Adlı Kasidesi

متقارب

الأثر

إِلَى بَعْنَةٍ وَ شَوْوِنِ أَخْرُ	وَجَدْتُ الْحَيَاةَ طَرِيقَ الرُّمْرِ
وَلَا عَبْتًا يُرْمَعُونَ السَّقْرُ	وَمَا بَاطِلًا يَنْزِلُ النَّازِلُونَ
وَلَا تَجَدِ الْأَخْرَ الْمُنتَظَرُ	فَلَا تَحْتَقِرْ عَالَمًا أَنْتَ فِيهِ
وَمِنْ عَمَلٍ صَالِحٍ يُدْخِرُ	وَحُذِّ لَكَ زَادَيْنِ: مِنْ سِيرَةٍ
شَرِيفِ السَّمَاعِ كَرِيمِ النَّظَرُ	وَكُنْ فِي الطَّرِيقِ غَفِيفَ الْخَطَا
تَعِشْ غَيْرَ عَبْدٍ وَلَا مُحْتَقَرُ	وَلَا تَحُلْ مِنْ عَمَلٍ فَوْقَهُ
يَقُولُونَ مَرَّ وَ هَذَا الْأَثْرُ	وَكُنْ رَجُلًا إِنْ أَتَوْا بَعْدَهُ

(Şevkî, 2012; 356).

Eser

Hayatı toplulukların yolu olarak gördüm * Yeniden dirilişe ve başka işlere doğru

Dünyaya gelenler⁴ boş yere gelmez * Yolculuğa karar verenler [Dünyadan ayrılanlar]⁵ boşu boşuna gitmez

İçinde bulunduğun dünyayı küçümsemeye * Beklenen diğer âlemi [ahiret] de inkâr etme

Kendine iki azık edin; iyi halden * ve biriktirilen hayırlı amelden

Yolda adımları temiz biri ol * İyi anılan anlayışlı (biri)

⁴ Hidayet için gelen peygamberler de kastedilmiş olabilir.

⁵ Bu yolculuk peygamberlerin bir kavme hidayet için yolculuğa karar vermesi olarak da değerlendirilebilir.

Bunun yanı sıra işsiz kalma * Böylelikle kul köle olmadan ve hor görülmeden yaşarsın
Öyle bir adam ol ki kendinden sonra gelenler * ‘Gelip geçti bu da eseri’ desinler

Şairin ilk dönem (1888-1898) şiirlerinden biridir (Şevkî, 1994; 425). Şair kasidesinin matlaında dünya hayatını bir yola benzetip o yola girenlerin de kıyamete doğru yol alan yolcular olduğunu belirterek kasidesine başlar. İkinci beyitte dünyaya gelişin boş yere olmadığını ahirete yolculuğun da anlamsız sayılamayacağını söyler. Üçüncü beyitte dünya hayatı kısa ve geçici olmasına rağmen şair ne onun hor/önemsiz görülmesini ne de ahiretin inkâr edilmesini ister. Dördüncü beyitte beşikten mezara, dünyadan ahirete yol alana yol azığı edinmesini, salih ameller ve güzel bir yaşantı sahibi olmasını salık verir. İlk iki beyitte hayatın ne olduğunu belirttikten sonra üçüncü beyitten kasidenin sonuna kadar şair nasihat için ‘küçümsemel!’, ‘al!’, ‘ol!’, ‘kalma!’ gibi emir ve nehiy kiplerini kullanmıştır. Beşinci beyitte hayat yolculuğunda kirli bir iz bırakılmamasını, iyilikle anılmayı ve anlayışlı olmayı tavsiye eder. Sonraki beyitte çalışıp iş sahibi olmanın, kimseye muhtaç olmadan ve boyun eğmeden başı dik bir yaşam sürülmesini tavsiye eder. Kasidenin son beytinde ise kişinin arkasında eser bırakmasını söyler. Şairin kasidesinin tüm beyitleri birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olarak örülmüştür. İlk başta hayattan, hayata gelişten, ardından dünyada nasıl yaşanılması gerektiğinden bahsettikten sonra son beyitte dünyaya nasıl veda edilmesi gerektiğini gösterir. Bu açıdan başlangıç ile son arasında bir uyum vardır.

SONUÇ

Mehmet Akif ve Ahmet Şevkî'nin iki kasidesinde insan ve insanın dünya üzerinde bıraktığı eseri konusu ele alınmıştır. Her iki şairin divanları incelendiğinde onların üstünde çok durarak çalışmaya ve çalışmanın ürünü olan eser bırakmaya davet ettikleri görülmektedir. Bu çalışmaya konu olan iki kaside incelendiğinde Ahmet Şevkî'nin fikirlerindeki duruluk dikkati çekmektedir. Şair mesajlarını açık bir şekilde vermektedir. Mehmet Akif'in şiirinde ise bir kapalılık söz konusudur. Bu şiiri bu yönüyle divanındaki diğer şiirlerinden ayrılmaktadır. Bazı beyitlerde kimi veya neyi kastettiği tam olarak anlaşılammaktadır. Şiirin başına aldığı ataların sözü şairin divanındaki görüşlerinin özünü yansıtmaktadır. Dünyada daimi yaşama arzusunu kınaması da divandaki öze bütünlük arz eder. Eski neslin öncelediği değerlerle yeni neslin değerler dünyasının farklılaştığına dikkat çekmektedir. Diğer beyitlerde eleştirdiği hususların bazılarında kapalılık görülmektedir.

Ahmet Şevkî'nin genç yaşta yazdığı kasidede bir hareket, merhaleden merhaleye geçişte süratli oluş dikkati çekerken, ömrünün sonlarına doğru yazdığı şiirinde Mehmet Akif durgundur. Diğer kasidelerindeki yüksek sesle haykırışları burada duyulmaz. Dünyaya veda arifesindeki bir yolcunun hüznü şiire sirayet etmiştir. Biri yaşama davet ederken diğeri adeta veda etmektedir. Ancak her ikisinin şiirindeki ortak nokta kalıcı bir eser bırakarak hayat sahnesinden ayrılmanın gerekliliğidir.

KAYNAKÇA

- Çukurlu, T. (2021, Mart). *Mehmet Akif Ersoy'un Mısır Hayatı Ve Kur'ân-ı Kerîm Meali*. Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı, Güray Alpar, M. Latif Emek (Ed.), İksad – İktisadi Kalkınma Ve Sosyal Araştırmalar Derneği, Erişim adresi https://www.iksadinstitute.org/_files/ugd/614b1f_656dcfec36d341e695ef0c1fc52ac2e5.pdf
- Doğru, İ. (2019). *Emîru 'ş-Şu 'arâ Ahmet Şevkî ve Şevkiyyât'ında Toplum ve Siyaset*. Konya: Palet Yayınları.
- Ersoy, Mehmet Akif (2010). *Safahat*. Haz. H. Erol Yıldız. II. Baskı. Konya: Tablet Kitabevi.
- Fergan, E. E. (2011). *Mehmet Âkif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*. 2. Baskı. (Haz. Fahrettin Gün). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Kaplan, M. (2012). *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimat'tan Cumhuriyete*. 30. Baskı. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Müslim b. el- Haccâc el-Kuşeyrî, en- Nisâbü'rî (1998). *Sahîh-u Muslim*, (Haz. Ebu Suheyb el- Kermî, Beytu'l-Efkâr ed- Devliyye, Riyad: Suudi Arabistan.
- Şevkî, A. (2012). *eş-Şevkiyyât*. (Haz. Muhammed Fevzi Hamza). 2. Baskı. Kahire: Mektebetu'l- Âdâb.
- Şevkî, A. (1994). *el-Mevsû'atu 'ş-Şevkiyye*. (Haz. İbrahim el-Ebyârî). 1. Baskı. Beyrut: Dâru'l- Kitâb'il-'Arabî.
- Şevkî, H. (1947). *Ebî Şevkî*. Kahire: Mektebetu'n-Nehdati'l-Misriyye.

İNTERNET KAYNAKÇASI:

Cânişîn. (t.y.). turki.cagdassozluk içinde. Erişim tarihi 01 Mart 2022, Erişim adresi <https://turki.cagdassozluk.com/osmanlica-sozluk-madde-9097.html>

Osmancık.(t.y.). edebiyat.k12. içinde. Erişim tarihi 15 Şubat 2022, Erişim adresi <http://edebiyat.k12.org.tr/kitaplar/Osmanc%C4%B1k/36/20/alintilar>

Şeyh Edebalî'nin Osman Gazi'ye Vasiyeti (2019). hukukihaber. <https://www.hukukihaber.net/kultur-sanat/seyh-edebali-nin-osman-gazi-ye-vasiyeti-h431717.html>

Zelyut, R (2018, 28 Kasım). O söz Ziya Paşa'nın değil Sayın Erdoğan! Aydınlik. Erişim adresi <https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/o-soz-ziya-pasanin-degil-sayin-erdogan-110134>

İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ALGILAMALARI VE GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER

STUDENT AND TEACHER PERCEPTIONS AND FUTURE EXPECTATIONS REGARDING THE NATIONAL INDEPENDENCE ANTHEM OF TURKEY AND MEHMET AKIF ERSOY

Prof. Dr. Ali ARSLAN

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0003-3832-3844

ÖZET

Bu çalışma, moderatörlüğüm ile gerçekleştirilmiş, İstiklal Marşı Yılı bağlamında Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ortaklığı ile yapılarak Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) tarafından desteklenen bir araştırma projesinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın amacı, Konya'daki öğrenci, öğretmen ve gençlerin İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy ile ilgili bilgi ve ilgilerinin tespit edilmesi ve bu bağlamda ihtiyaç duyulan faaliyet ve proje planlarının ortaya çıkarılması olmuştur.

Projede gençler öncelikli olmak üzere kişilerin tarihimiz, İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy hakkında bilinçlenmesi, gençler arasında İstiklal Marşını ezberleyenlerin artması, Milli Kültür ve değerlerin benimsenmesi, İstiklal Marşı bilincinin yaygınlaştırılması için örnek ve model bir uygulama planının oluşturulması amaçlanmış ve çalışma 2 gün ve 2 grup halinde toplam 71 (33+38) kişinin katılımı ile derinlemesine görüşme niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada önce değişen dünya ile Türkiye'deki İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy bağlamındaki etkiler analiz edilmiş, daha sonra geçmişten bu yana bu bağlamdaki değişim sorgulanmış, daha sonra İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, değerlerimiz ve bu değerlerle ilgili gençlerin tutum ve davranışları sorgulanarak ortaya çıkan boşluk tespit edilmeye çalışılmıştır. En sonunda da ortaya çıkan ihtiyaç tablosuna göre katılımcıların fikirleri alınarak neler yapılmasına ihtiyaç olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonunda gerek İstiklal Marşı ve gerekse Mehmet Akif Ersoy'un daha bilinçli bir şekilde benimsenmesi için çalışmada tespit edilen bazı eylemlerin yapılmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Öğrencilerin Algılamaları

ABSTRACT:

This study presents the results of a research project supported by the Mevlana Development Agency (MEVKA) in partnership with the Turkey's Writers Union Konya Branch and Konya Provincial Directorate of National Education, in the context of the National Anthem Year, with my moderation. The aim of the research was to determine the knowledge and interests of students, teachers and young people in Konya about the Turkish National Anthem and his writer, Mehmet Akif Ersoy, and to reveal the activity and project plans needed in this context.

In the project, it was aimed to create an exemplary and model application plan in order to raise awareness of people, especially the youth, about our history, the National Anthem and Mehmet Akif Ersoy, to increase the number of people who memorize the National Anthem among the young, to adopt the National Culture and values, and to spread the awareness of the National Anthem. It was conducted as an in-depth interview with the participation of a total of 71 (33+38) people.

In the research, firstly the changing world and the effects in the context of the National Anthem and Mehmet Akif Ersoy in Turkey were analyzed, then the change in this context since history was questioned, then the National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, our values and the attitudes and behaviors of the youth with these values were questioned and the gap was detected. At the end, it was tried to determine what needs to be done by taking the opinions of the participants according to the needs that emerged.

At the end of the research, it was understood that some actions identified in the study needed to be taken in order to adopt both the National Anthem and Mehmet Akif Ersoy more consciously.

Key Words: Perception of Students, Turkish National Anthem, Mehmet Akif Ersoy

1. GİRİŞ

“**Millî marş** ya da **ulusal marş**; bir ülkenin bağımsızlığının ve gücünün simgesi olan, yurtseverlik duygusunun ifadesi olarak hükümet tarafından onaylanmış ya da halk arasında benimsenmiş, genellikle bestelenmiş haliyle çeşitli etkinliklerde seslendirilen sözlü müzik parçasıdır.” (Wikipedia, 2022)

Mili marşlar birçok yerde ve birçok zamanda söylenir. Bu hem millet içindeki birliğin ve ortak duyguların pekişmesi için hem de bir bağımsızlık sembolü olarak söylenmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

“Uluslararası marşların yazım amacının eski uygarlıklarda savaşta karşı tarafı ürkütme, kaçırmak olduğu bilinir. İlk çağlarda sadece sözlü ve danslı olan marş, ileriki yıllarda Peru ve Yeni Zelanda yerlilerinin sesli müzik aletlerini kullanmasıyla, başka ülkeleri de teşvik etmiş ve birçok ülke aynı anda besteciler bularak marşlarını bestelemiştir.” (Wikipedia, 2022) Her ülkenin bir milli marşı bulunmaktadır. Milli marşların doğuşu için her millette farklı bir tarih ve durum söz konusudur. Onları tetikleyip harekete geçiren unsurlar farklıdır. Bizim milli marşımız olan İstiklal Marşının da özel bir tarihi ve ortaya çıkış durumu vardır. İstiklal Marşı'nın yazılış sürecini Oktay şöyle anlatmaktadır:

“Millî Mücadele'nin başlarında Mehmed Âkif'in “Ordunun Duası” adlı manzumesinin Ali Rifat Çağatay tarafından yapılan bestesi, Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye reisliğince bütün askerî birliklere okunmak üzere tamim edilmiştir. I. Büyük Millet Meclisi'nin ilk günlerinde kurulan hey'et-i irşâdiyyelerin, gezileri sırasında edindikleri izlenimler doğrultusunda Erkân-ı Harbiyye reis vekili Miralay İsmet Bey'e (İnönü) bir istiklâl marşına olan ihtiyacı belirtmeleri, meseleyi ilk defa resmî olarak gündeme getirmiştir. İsmet Bey'in meseleyi İcra Vekilleri Heyeti'nde ortaya koymasından sonra konu Maarif Vekâleti'ne havale edilmiş ve Maarif Vekâleti tarafından millî marş güftesi için bir yarışma açılmıştır. Maarif Vekili Rıza Nur'un imzasını taşıyan 18 Eylül 1920 tarihli bir tamimle millî marşın şartları valiliklere duyurulmuş, tamim bir süre sonra Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde de yayımlanmıştır (7 Teşrinisâni 1337/1920).

Yarışma için belirlenen başvuru süresinin son günü olan 21 Kânunuevvel 1920 tarihinde gönderilen şiirlerin sayısı 724'tür. Ancak bunların arasında millî marş güftesi olmaya lâyık bir şiir bulunmadığından o tarihte Maarif vekili olan Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Karesi (Balıkesir) mebusu Hasan Basri'ye (Çantay) böyle bir şiiri Mehmed Âkif'ten beklediğini söyleyerek onun yazması için aracı olmasını ister. Hasan Basri'nin, Mehmed Âkif'in marş için hükümetçe konan 500 lira mükâfatı kabul etmediğinden yarışmaya katılmadığını belirtmesi üzerine Hamdullah Suphi bu şartın Âkif Bey için kaldırılabilceğini ifade eder. Bunun üzerine Mehmed Âkif bir süreden beri üzerinde çalışmakta olduğu eserini tamamlar ve Maarif Vekâleti'ne gönderir. Bu arada İstiklâl Marşı, “Kahraman Ordumuza” ithafıyla ilk defa Sebülürreşâd dergisinde (sy. 468, 17 Şubat 1337/1921), dört gün sonra da Kastamonu'da çıkmakta olan Açıksöz gazetesinde yayımlanır.

İstiklâl Marşı, Maarif Vekâleti'nden gönderilen bir tezkire ile Büyük Millet Meclisi'nin 26 Şubat 1921 tarihli oturumunda gündeme alınır. Meclisin Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında yapılan 1 Mart 1921 tarihli oturumunda Hasan Basri Bey'in takrirî üzerine söz alan Hamdullah Suphi, yarışmaya katılan şiirlerden yedisinin vekâletçe istenen şartlara uygun görüldüğünü, ancak kendisinin Mehmed Âkif'in şiirini beğendiğini söyleyerek tamamını okumuş ve her kıtanın arkasından sürekli alkışlar gelmiştir. Meclisin konuyla ilgili üçüncü ve son oturumu 12 Mart 1921'de Abdülhak Adnan (Adivar) başkanlığında yapılmış, meclise sunulan altı takrir arasından Hasan Basri'nin “Mehmed Âkif Bey'in şiirinin tercihan kabulü” teklifi oylanarak büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. Artık resmî hale gelen marş Hamdullah Suphi tarafından bir defa daha okunmuş ve bütün mebuslarca ayakta alkışlanmıştır. Hasan Basri Çantay, Mustafa Kemal Paşa'nın marş okunurken sıraların önünde ayakta dinlediğini ve sürekli alkışladığını kaydeder. Mehmed Âkif 500 lira mükâfatı, fakir müslüman kadın ve çocuklarına iş öğretmek sefaletlerine son vermek amacıyla kurulan Dârülmesâi'ye hediye etmiştir. (Okay, 2001, s. 356-358)

12 Mart 1921 tarihinde kurtuluş savaşının en zor günlerinde milli marş olarak kabul edilen İstiklal Marşının, milli marş kabul edilmesinin 100. Yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından imzalanan ve Resmi Gazetenin 2021/6 sayılı genelgesinde yayımlanan bir genelge ile 2021 yılı Mehmet Akif ve İstiklal Marşı yılı olarak kutlanması duyurulmuştur.

Genelgede, "Özgürlük, bağımsızlık ve Milli Mücadele'nin en önemli belgelerinden biri olan İstiklal Marşı'nın Milli Marş olarak kabul edilmesinin 100. yıl dönümü olması münasebetiyle, 4/5/2007 tarihli ve 5649 sayılı Kanuna 24/12/2020 tarihli ve 7261 sayılı Kanunla eklenen geçici 1'inci madde uyarınca, 2021 yılı İstiklal

Marşı Yılı olarak kabul edilmiştir." ifadeleri yer almıştır. Bu çerçevede yıl boyunca bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından İstiklal Marşının anlamı ve Kurtuluş Savaşının önemini anlatmak amacıyla anma etkinliklerinin düzenleneceği belirtilmiştir. (Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan 2021'in 'Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Yılı' olarak kutlanmasına ilişkin genelge, 2021)

Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülen bu faaliyetlerden birisi de Türkiye Yazarlar Birliğinin Konya Şubesi tarafından MEVKA Mevlana Kalkınma Ajansı desteği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliği ve Doç. Dr. Ahmet Akman'ın proje liderliği ve benim moderatörlüğüm ile düzenlenmiştir. Bu çalışma, bu araştırma projesinin sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Konya'da yapılan araştırma projesinin amacı, Konya'daki öğrenci, öğretmen ve gençlerin İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy ile ilgili bilgi ve ilgilerinin tespit edilmesi ve bu bağlamda ihtiyaç duyulan yeni faaliyet ve proje planlarının ortaya çıkarılması olmuştur. Gençler öncelikli olmak üzere kişilerin tarihimiz, İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy hakkında bilinçlenmesi, gençler arasında İstiklal Marşını ezberleyenlerin artması, Milli Kültür ve değerlerin benimsenmesi, İstiklal Marşı bilincinin yaygınlaştırılması için örnek ve model bir uygulama planının oluşturulmasının amaçları arasındadır.

Yapılan çalışma Arama Konferansı (Ortak Akıl Toplantısı) yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada önce değişen dünya ve Türkiye'deki İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy bağlamındaki etkiler analiz edilmiş, daha sonra geçmişten günümüze bu bağlamdaki yaşanan değişim sorgulanmış, daha sonra GZFT (SWOT) analizi yapılarak İstiklal Marşı'nın ve İstiklal Marşı'nın yazarı, tarihimizde önemli bir yeri bulunan olan Mehmet Akif Ersoy'un öğretilmesi ve benimsetilmesi için ülkemizde yapılan uygulamaların durumu, değerlerimiz ve bu değerlerle ilgili gençlerin tutum ve davranışları sorgulanarak eğer var ise ortaya çıkan boşluk tespit edilmeye çalışılmış ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışma grupları oluşturularak belli başlıklar çerçevesinde olumlu ve olumsuz yönler belirlenmiştir. Durum tespitinin yapılmasından sonra ise yine grup çalışmaları ile geleceğe yönelik teklifler ve proje fikirleri alınarak ortaya çıkan ihtiyaç tablosuna göre neler yapılmasına ihtiyaç olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma 29-30 Kasım 2021 tarihlerinde 2 gün ve 2 grup halinde toplam 71 (33+38) kişinin katılımı ile derinlemesine görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Aşağıda dile getirilen görüşler, her bir katılımcının ayrı bir görüş olarak ortaya koyduğu düşünceleri ifade etmektedir.

3. BULGU VE TARTIŞMALAR

3.1. Geçmişten Geleceğe Değişim

Yukarıda da belirtildiği gibi, Arama Konferansı yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada U masa oturma düzeni ile oturan katılımcılara beyin fırtınası şeklinde ilk bölümde 4 soru sorulmuştur.

- Nasıl bir dünyada yaşıyoruz?
- Türkiye'de ve Dünyada bizi etkileyen akımlar, olaylar nelerdir?
- Geçmişteki biz ve uygulamamız nasıldı?
- Nereye gitmek istiyoruz, vizyonumuz ne olmalı?

3.2. Nasıl Bir Dünyada Yaşıyoruz?

Değişim farkındalığı oluşturmak ve katılımcılara evrensel bir bakış açısı kazandırmak amacıyla dünyada nasıl bir değişim yaşandığının ve bu yöndeki algılamaların tespit edilmeye çalışıldığı ilk bölümde katılımcılar, kendi perspektifleri ile dünyada nasıl bir değişim yaşandığına dair aşağıdaki düşüncelerini belirtmişlerdir.

Bu bağlamda yaşadığımız dünyada adaletsizliğin yaygınlaştığı, değerlerin ayaklar altına alındığı, haksızlıkların yoğunlaştığı, güçlü olanların güçsüzleri ezdiği, hırsların öne geçtiği, teknoloji gelişirken düşüncenin teknolojiye bağımlı hale geldiği ve varoluşun hikmetinin pek sorgulanmadığı bir dünyada yaşadığımız dile getirilmiş, bunun yanında her an değişen ve gelişen, ve her şeye rağmen umudun hâkim olduğu bir dünyada yaşadığımızı vurgu yapılmıştır.

3.3. Bizi Etkileyen Etkiler ve Nedenler?

Daha sonra özellikle değerlerimiz ile gençlerin dünyası arasında nasıl bir farklılık olduğunu ve bu farklılığın hangi etkiler altında meydana geldiğini anlamak için Türkiye’de ve Dünya’da ülkemizin sosyal ve kültürel yapısını ve doğal olarak özellikle gençleri etkileyen akım ve olaylar sorgulanmış; pozitif veya negatif olarak şu değerlendirmeler yapılmıştır:

"Siyaseten" üretilen bilgilerin "Bilim insanları" nın ürettiği objektif bilgilerin önüne geçmesi, ailenin ve aile değerlerinin çözülmeye çalışılması, algı yönetimi ile insanların yönlendirilmesi, Batılı kültürlerin ülkemize ve İslam dünyasına sirayet etmesi, cinsiyetsizleştirme çabalarının artması, dini değerlerin kullanılarak yozlaştırılmaya çalışılması, dış güçlerin bizi manipüle etmeye çalışması, sömürgecilik ve emperyalist ülkelerin dünyayı tek tip haline getirmeye çalışması, ekonominin dış etkilerden bağımsız yürütülememesi, hızlı yaşam çabuk tüketmenin ve reklamın yaygınlaşması, reklamın gerçeklikten fazla olması, kötü niyetli bilinçli üretimin ve bilinçsiz tüketimin yapılması, maddecilik, doyumsuzluğun ve dünyevileşmenin artması, empatinin azalması, gençlerin gayesiz ve hedefsiz yetişmesi, güç aldığımız köklerin ve değerlerin sarsılmaya çalışılması, hayatın tamamen telefon ve internete indirgenmesi, hazcılığın yaygınlaşması, sanayileşme ve teknolojinin ilerlemesi, internetin her yere girmesi ve sansür/mahremiyet kavramının yok olması, kültürümüze ve dilimize olan bağın esnemesi, küreselleşmenin kültürel farklılıkları yok etmesi, medyanın düşünceleri şekillendirmesi, Mescid-i Aksa başta olmak üzere İslami mekan ve değerlere saldırı yapılması (İslamofobi), özgürlüğün ön plana çıkması, popüler kültüre olan hayranlığın artması, savaşların ve şiddetin olması, salgın hastalıklar, sanal dünyanın hayatımızı yönetmesi, şuursuzluk, tahammülsüzlük, taklitçilik, tarihimizin bazı kesimlerce unutturulmaya çalışılması ve tek tipleşmeye yönlendirilmesi, teknolojiye bağımlılık gibi nedenler bizleri içten ve dıştan etkileyen nedenlerdir.

3.4. Geçmişteki Durum ve Değerlerimiz?

Değişen dünyada bizi etkileyen nedenlerin sorgulanmasından sonra tarihi birikim ile günümüzü birbirine bağlamak ve değişim hakkında farkındalık oluşturmak amacıyla geçmişteki uygulama ve davranış biçimleri sorgulanmış ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

Katılımcılar, cihan hakimiyetinden bugünkü paylaşım dünyasına ulaşıldığına dikkat çekmişler; bu bağlamda din ve vatan sevgisini kalbinde yaşatan, üstün tutan, din, vatan ve inançlarına sahip çıkan, onun için savaşan, ezelden beri hürriyete aşık ve önem veren, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ülke olduğumuz, geleceği asla terketmeyen ve gelecek nesiller için hazırlık yapan, gelenek ve kültürüne bağlı, güçlü bir tarih ve köklü kültürel bir mirasa sahip, güçlü tarihi başarıları olan, İstiklal gücünü Hakka tapmaktan alan, kaybettiğini arayan, kılıç ve kalemin (Silah ve ilmin) müthiş bestesiyle kurulan bir kökten geldiğimizi söylemişlerdir.

Kökü mazide olan ‘Ati’yiz denilerek, temelleri çok sağlam olan, üzeniyi öpmeye hasretti garbın elçileri dedirten, vatan sevgisi çok güçlü, zümrüd-ü Anka kuşu gibi her dem küllerinden doğan bir millet ve toplum olduğumuza vurgu yapmışlardır.

3 kıtadan gelen insanların torunları olarak ahlaki değerlere daha fazla önem verildiği, bayrağımıza rengini veren mana ve inançtan ve kanımızdan, çağ açıp çağ kapatan ve tarihin akışını değiştiren bir ecdad’dan geldiğimize vurgu yapılmış ancak alfabenin değişmesiyle geçmişle bağlantımızın önemli ölçüde zayıfladığına vurgu yapılmıştır.

3.5. Gelecekte Biz

Hiçbir zaman, gelecek hayali olmadan bir vizyon geliştirilemez. İstiklal Marşı konusu, Mehmet Akif Ersoy ve onun gibi önemli diğer öncüler için de bu geçerlidir. Bu nedenle katılımcıların geçmiş ve yaşadığımız dünyadaki değişimler ile ilgili düşüncelerini kavradıktan sonra kendilerine İstiklal Marşı ve Mehmet Akif konulu çalışmalara vizyon oluşturulmasına bir katkı sağlanması amacı ile “**Nasıl Bir Gelecek**” hayal ettikleri ve neler yapılması gerektiği sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

Katılımcılar, bu bağlamda Akif’in işaret ettiği problemlerin tespit edilip çözümler arandığı, bilime önem veren, çıkar ilişkilerinin ön planda olmadığı, empatinin ve samimi merhametin gerçekleştiği, duyguların körelmediği ve adaletli hissiyatın olduğu, dini değer ve yaşama biçiminin hayatımızda daha etkin olduğu, eğitim sisteminin üretim ve değerlere öncelik verdiği, başarılı sonuçlar getirdiği, gençlere önce ahlak, maneviyat ve tarih bilincinin öğretildiği ve benimsetildiği, gençlerin fikirlerinin gerçekten önemsendiği, gençlerin gelecek kaygısının olmadığı ve birbirimize saygı gösterildiği, her şeyin önünde adaletin olduğu, herkesin birbirine

güvendiği, herkesin düşüncesinin önemsendiği, düşüncelerinden emin ve yalandan uzak olduğu, inanç, akıl ve gerçeğin bulunduğu, insan olma/kalma mücadelesinde başarılı olunduğu, insanın gerçek anlamda değer bulduğu, işlerin ehil ve layık olan liyakat sahibi insanlara verildiği, iyilerin ittifak ettiği, kültürel değerlerin ve geçmişteki kıymetli düşünce insanların iyi öğretildiği, menfaat ve fesat gibi insanı yıpratıcı değerlerin değersizleştiği ve yapay zekanın insana hükmetmediği, yaratılış fitratına uygun yaşanan, yaşama sevincinin hakim olduğu, yenilikçi ve girişimci düşüncelerin hakim olduğu bir dünya tasavvuru dile getirmişler ve bu amaçla İstiklal Marşı ve Mehmet Akif ile ilgili bir stratejik plan hazırlanması gerektiği noktasına vurgu yapmışlardır.

3.6. Olumlu ve Güçlü Yönler

Katılımcıların yukarıda belirtilen görüşleri tespit edildikten sonra, gruplar halinde çalışılarak kısmi bir SWOT (GZFT) analizi yapılmış, güçlü ve zayıf yönler belirlenmiştir. Bu aşamada gerek gençler gerekse öğretmen ve akademisyenlerin gözlemlerine dayanarak İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy'a yönelik ülkemizde yapılan uygulamalar sorgulanmıştır. Gençlerin İstiklal Marşını benimsemesi doğrultusunda yapılan uygulamaların doğru ve yanlışlığı irdelenmiş ancak katılımcılar kuruluş olmadığı için SWOT analizinde yer alan fırsat ve tehditler sorgulanmamıştır. Bu bölümün gerçekleştirilmesinin amacı, daha sonra yapılacak uygulamalarda, güçlü yönlerin daha da güçlendirilmesi ve zayıf yönlerden kaçınılması için zayıflıkların tespit edilerek çalışmalara altlık oluşturulmasıdır. İstiklal Marşı'nın ve uygulamaları ile ilgili ortaya konulan olumlu görüşler şöyle olmuştur:

3.6.1. İstiklal Marşı ve Uygulamaları

Olumlu yönlerin belirlendiği bu bölümde önce İstiklal Marşının kendisinin üzerimizde oluşturduğu etkiler, sonra da İstiklal Marşına yönelik yapılan olumlu uygulamalar dile getirilmiştir:

Katılımcılara göre, İstiklal Marşı'nın azmin sembolü olması, bağımsızlığımızı hatırlatması, birleştirici yönünün olması, birlik ve beraberlik duygusunu çağrıştırmaması, cesaret aşılması, diğer devlet ve milletlere özgürlük ve bağımsızlığa düşkünlük mesajı veriyor olması, emperyalizme meydan okuması, geçmişi ve bugünü doğru bir şekilde yorumlamamızı ve ortak bir amaç etrafında bütünleşmemizi sağlaması, geçmişimize dair farkındalık oluşturulması, gurur verici olması, hayat rehberi olması, hedef göstermesi, herkes tarafından saygı duyulması, iman'ın vücut bulmuş halinin olması, insana öz kimliğimizi hatırlatması, İstiklal Marşının edebi yönüyle hayata bakışımızı etkilemesi, kurtuluşumuzun sembolü olması, mazlum milletlere yol göstermesi, millet olma bilincimizi geliştirmesi, milli bilinç ve ruhu uyandırması, milli birlik, bağımsızlık duygularını öne çıkarması, milli değerlerimizi coşkulu bir şekilde hissettiriyor olması, milli mücadele ruhumuzu diri tutması, milli ve manevi değerleri barındırması, şiir ve marş halinde okunması ile farklı duygular yaşatması, taraflı, tarafsız herkes tarafından saygı duyulması, tarih bilincini aşılması ve tarihle olan ilişkimizi güçlendirmesi, toplumu ortak bir paydada topluyor olması, tören kısmının bize sabrı, coşkuyu hissettirek öğretmesi gibi etkiler marşın bizde bıraktığı olumlu etkilerdir.

12 Mart gününün her yıl İstiklal Marşı'nın kabul yıldönümü olarak kutlanması ve o günde çeşitli etkinlikler düzenlenmesi, 2021 yılının İstiklal Marşı Yılı ilan edilmesi, devletin verdiği kitapların ilk sayfasında İstiklal Marşı'nın bulunuyor olması, İstiklal marşı ile ilgili kitapların yayınlanması (Bir düşünce tarihi metni olarak İstiklal marşı), İstiklal Marşı ile ilgili sempozyum ve kongreler düzenlenmesi, İstiklal Marşı'nı güzel okuma yarışmalarının yapılıyor olması, okullarda İstiklal marşı tablolarının bulunması, olimpiyatlarda derece alındığında okutulması, özel günlerde ve Pazartesi-Cuma günleri İstiklal Marşı'nın okunması, toplumsal farkındalığın artması, yeterli olmasa da bazı yayınların yapılması görüşleri de İstiklal Marşı uygulamalarındaki olumlu taraflar belirtilmiştir.

3.6.2. Mehmet Akif Ersoy ve Eserleri

İstiklal Marşı ile ilgili olumlu görüşler alındıktan sonra müstakil olarak Mehmet Akif Ersoy'un gerek kişiliği ve gerekse eserleri ayrı ayrı değerlendirilmiş ve bu bağlamda aşağıdaki görüşler ortaya konulmuştur:

Kişilik ve karakteri ile Mehmet Akif

Mehmet Akif Ersoy, kişilik, karakter ve ahlakı ile örnek bir insandır. Ahlak örneği bir yaşamın öğretisini ortaya koyması, kendisini çok yönlü geliştirmesi, hazırcevap olması, baş koyduğu yolda yılmaması, kararlılıkla ilerlemesi, yeniyi inşa eden ama taklitçiliğe karşı olması, bilim ve tekniğe önem vermesi, farklı disiplinlerde eğitim alması, girdiği bütün okulları birincilikle bitirmesi, hayatını milletine adayan biri olması, herkes tarafından saygı duyulan bir kişiliğe sahip olması, hurafelere karşı çıkması, kışın giyecek paltosu yok iken verilen serveti reddetmesi, kişilik ve karakteri ile milli değerlerimizi temsil eden birisi olması, yalan söylemeyi kaldıramaması, verdiği sözden asla dönmeyen birisi olması, yanlış Batılılaşmaya karşı olması, yardımsever olması, zulme karşı çıkması, vatan için herşeyi göze alması özellikleri Mehmet Akif'i örnek bir insan haline getiren özellikler olarak belirtilmiştir.

Eserleri ile Mehmet Akif

Mehmet Akif Ersoy iyi bir insan ve kişi olmasının ötesinde eserleri ile milletin gönlünde taht kurmuştur. Katılımcılar onun eserlerindeki özellikleri şöyle ifade etmişlerdir: Birlik beraberlik duygusu aşılması, bulunduğu asrı idrak etmesi ve bizim idrakımıza sunması, devlet yönetecek eserler ortaya koyması, dinsel temaları anlaşılır bir şekilde bize sunması, doğruluğu ve dürüstlüğü hatırlatması, dönemin sosyal yapısına ayna tutması, eserlerinde hep iyinin güzelin, toplumda olması gerekenleri işlemesi, eserlerinde maddi getiriden çok manevi canlanmaya dikkat çekmiş olması, tarihi ve toplumsal olayları doğrudan yansıtması, eserlerinin hem nazım hem nesir hem de çeviri olması sebebiyle farklı kitlelere hitap etmiş olması, ülke içi dışı farklı görevlerde yer alması nedeniyle eserlerinde kapsamlı anlatıma sahip olması, gelecek nesillere ayna tutması, gençliğin milli duygulara sahip bireyler olarak yetişmesinde örnek olması, görmediği yerin destanını yazan biri olması, halkın hissiyatını halkın diliyle yetkililere en güzel dille ulaştırabilmesi, halktan beslenen duyguları olduğu gibi yansıtması, halktan biri olmasının halkın sesi olmasına sebep olması, İslam'ın gür sedası olması, İstiklâl Marşı'nın öğrenciler tarafından ezberlenmesi, kaleminin güçlü olması, kaynağının Kuran-ı Kerim olması, kelime/dil hakimiyetini anlam eylem ilişkisi doğrultusunda aktarması, kendisi tarafından hazırlanan Kuran-ı Kerim mealinin yayınlanmış olması, kişilik ve karakter özelliklerinin eserlerine yansıtması, milletin mutabakat metnini yazması, milli ve manevi duyguları bilinç altımıza getiren unsur olması, modern dünyayı takip etme noktasında yol gösterici olması, öğretici olması, eleştirerek fakat empati yoluyla öğretmesi, özgüven vermesi, şiir alanında bize örnek olması, yazıldığı dönemin şartlarını sürekli zihnimizde canlı tutması, bestelerin eskileşmeye karşı olması.

Mehmet Akif'in "Ben gördüklerimi yazdım. Hayalle işim yok benim..." dediği gibi eserlerinde gerçeklik söz konusudur. Ve bu aynı zamanda dönemin tarihine de ışık tutmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy'un kendisi ve eserleri ile ilgili değerlendirmelerden sonra katılımcılara onun adına yapılan uygulamalardaki doğru ve yanlışlar sorulduğunda yapılan olumlu uygulamalar şöyle ifade edilmiştir: Mehmet Akif Ersoy'un Milli Şair olarak benimsenmesi, hakkında eserler yayınlanması, isminin bir üniversiteye, okul, cadde, sokak veya herhangi bir mekana verilmesi, onun adına anma törenlerinin düzenlenmesi, Safahat'ın çokça basılıyor olması.

3.6.3. Değerlerin Öğretilmesi, Benimsetilmesi

Mehmet Akif Ersoy inancımıza, vatanımıza ve değerlerimize sahip çıkan bir değerimizdir. Ancak değerlerimiz sadece onunla sınırlı değildir. Bu bölümde katılımcılara genel olarak toplumsal değerlerin öğretilmesi ve benimsetilmesinde yapılan uygulamalar sorulmuş ise de katılımcılar bu bölümde de yine Mehmet Akif Ersoy ağırlıklı cevaplar vermiştir.

Hiç şüphesiz Mehmet Akif Ersoy'un milletimiz tarafından benimsenmesi ve sevilmesinin sebebi, onun bizim toplumsal değerlerimize sahip çıkması nedeniyledir. Hiçbir şahıs diğer şeylerden soyutlanmış olarak tek başına değerlendirilemez. Bu nedenle Mehmet Akif Ersoy ile diğer değerlerimizin öğretilmesi ve o değerlere yönelik uygulamalarla da bir ilişkisi vardır. Bu değerler, yeni yetişen nesillere bir bütün olarak aktarıldığında daha olumlu sonuçlar ortaya çıkar. Katılımcılara genel olarak toplumumuzdaki değerlerin öğretilmesi ve benimsetilmesi ile ilgili uygulamalar sorulduğunda katılımcılar aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Değerler ve Mehmet Akif Ersoy

Değerlerinin temeli ailede atılmaktadır. Türk aile yapısında değerler eğitime önemli ölçüde ilgi gösterilmektedir. Bu nedenle Mehmet Akif Ersoy'un aşulamaya ve benimsetmeye çalıştığı millet ve vatan sevgisi gibi değerler ile milletimizin sahip olduğu diğer değerlerin genç nesillere birlikte öğretilmesi önem taşımaktadır.

Değerlerimizin benimsetilmesinde önemli olan şiir ve edebiyat Akif'te vücut bulmuştur. Benimsetmeye çalıştığı değerlerin hayatta bir karşılığı vardır. O, ihtiyacımız olan milli ve manevi değerlere dikkat çekmektedir.

İstiklâl şairi Mehmet Akif, İstiklal Savaşı'nın rol modelidir. Hem dinî hem millî hem de kültürel olarak değerlerimizi temsil etmektedir. Yaşayarak örnek olmakta ve öğretmeye çalışmaktadır. Yaşayışıyla sözleri örtüşmektedir. Eylem ve söylemleri aynıdır. Topyekûn değerlerimizi (ümitvar olmak, cihangir olmak, çalışkan olmak, fedakâr olmak, yardımsever olmak) hayatında yaşatması ve fedakârlık onun önemli özelliklerindedir. Yazdıkları gerçek hayatta var olan ve ihtiyaç duyulan değerlerdir. Öne çıkardığı değerler, milli fitrata ters olmayan ve toplum için bugün de geçerliliğini koruyan değerlerdir. Mehmet Akif'in sözünde durma özelliği toplumumuzda toplumsal hale gelmiş bir değerdir. Şiirlerinde dürüstlük temasının işlenmesi, heyecan yüklü milli duyguları ön plana çıkartması, geleceğe dair kalıcı, olumlu mesajlar veriyor olması toplumumuzun temel değerlerine tercüman olmaktadır.

Gerek İstiklal Marşı ve gerekse Mehmet Akif Ersoy ile ilgili sorgulamalar yapıldıktan ve olumlu yönlerin belirlenmesinden sonra gençlerin değerler konusunda nasıl bir tutum ve davranış sergiledikleri sorgulanmıştır. Katılımcılar genel olarak olumlu boyutu ile Akif okuyan ve anlayan gençlerin iman ruhunun gelişmesi, cesaret kazanması, dini, vatanı ve milleti için savaşmaktan çekinmemesi, tarihlerine ilgi duyuyor olması, vatansever bireyler yetişmesine yardımcı olması şeklinde kazanım elde ettikleri değerlendirilmiştir.

3.7. Olumsuz ve Zayıf Yönler

Olumlu yönlerin belirlenmesinden sonra gerek gençler, gerekse öğretmen ve akademisyenlerin gözlemlerine dayanarak İstiklal Marşı ile ilgili ülkemizde yapılan uygulamalardaki eksiklik, olumsuz ve geliştirilmeye açık zayıf alanlar sorgulanmıştır.

3.7.1. İstiklal Marşı ve Uygulamaları

Her hangi bir şey uygulanırken elbette olumlu ve olumsuz yanlar ortaya çıkabilir. Bir bütün olarak ortak değerlerimizi aşılamanın öğretilebilir benimsenmesinde ve uygulamalarda ne tür eksiklik ve kusurlar bulunduğu, olumsuz, zayıf ve geliştirilmeye açık yönler olduğu sorgulandığında katılımcılar şu hususlara dikkat çekmişlerdir.

Gerek dildeki bozulmalar yüzünden günümüz Türkçesiyle bazı kelimelerin tam olarak anlaşılabilmesi gerekse Akif'in hissettiği duyguların ve ruhun nesilden nesle tam manasıyla aktarımında sorun yaşanması problem olarak ortaya konulmuştur. Birçok kişi için İstiklal Marşı'nın sözcüklerindeki anlamların içinin boşaltıldığı, anlamının ve değerinin yeterince kavranamamış olduğu düşünülmektedir. Anlamının yeterince bilinmemesi, verilen mesajların tam anlamıyla anlaşılabilmesi, birçok kişinin tamamını ezberlememesi belirtilen problemler arasındadır.

İstiklal Marşı'nın haftasının kısa olduğu, eğitim sürecinde kendisiyle ilgili yeterli bilgi verilmediği, Mehmet Akif'in, milli ve manevi değerlerin her türlü uygun araç kullanılarak iletilmediği, örneğin çizgi film, animasyon, film vb. araçlarla yeterince medyaya yansıtılmadığı, okul ders kitaplarında marşın içeriğinin verilmemesi ama İstiklal Marşının okullarda her hafta zorunlu okunması yüzünden gençliğin gözünde, hafta başı ve sonu okunan bir marş olarak sıradanlaştığı, her törende zorunlu olarak söylenmesinin değerini azalttığı, hatta İstiklal Marşı törenlerinde öğrencilerin sıkça azarlanması yüzünden bir önyargı oluştuğu, bu nedenle yeterince önemsenmediği ve arzu edilen şekilde saygı gösterilmediği ve değersizleştirildiği, söylenenlerle uygulananın birbirine tezat olması/uyuşmaması, sevdirmeden okutulması yüzünden verilmesi gereken yeterli değer verilmemesi, İstiklal Marşı'nın sadece devlet kurumlarında yer alması sebebiyle halkın her kesimine hitap edememesi ve bir kısım gençliğin zorunlu okutulan İstiklal marşına içtenlikle katılmaması durumları olumsuzluklar olarak dile getirilmiştir.

Bunların yanında bestelenmiş halinin İstiklal Marşının asıl ruhunu yansıtmaması, bestesinin akılda kalmayacak ve söylemesi zor bir beste olması, İstiklal Marşı'nın bestesinin coşku hissini uyandıramaması, "İstiklal Marşı okurken ayrı duygu yaşanması, marş olarak söylerken ayrı duygu yaşanması ve dolayısıyla bestenin sözle uyumlu olmaması da ayrı bir problem olarak değerlendirilmiştir.

3.7.2. Mehmet Akif Ersoy ve Eserleri

Bu bölümde Mehmet Akif Ersoy'un gerek kişi ve gerekse eserleri ile değerlendirilmesi ve olumsuz yönlerinin belirtilmesi istenmiştir. Katılımcılar şu değerlendirmeleri yapmışlardır:

Mehmet Akif Ersoy yeterince tanınıp anlaşılmamaktadır. Hatta bir kesim onu çağdışı olarak nitelendirmekte, çeşitli sebeplerden dolayı günümüz gençliği onu anlayamamaktadır. Mehmet Akif Ersoy ağırlıklı olarak İstiklal Marşı ile tanınmakta, eserlerini yazdığı dönem ile günümüz arasında dil farkı olduğu için günümüz nesli için onun dili ağır geldiği, birçok yerde eserlerinin anlaşılacağı dile getirilmiştir. Dil ve anlamları yeterince kavranmadığı için diğer tüm eserleri İstiklal Marşı'nın gerisinde kalmaktadır. Mehmet Akif ağırlıklı olarak İstiklal Marşı'nı yazması yönüyle tanınması nedeniyle İstiklal Marşı ve Safahat haricindeki eserleri çok fazla öne çıkarılmamaktadır. Mehmet Akif'in diğer eserlerinin İstiklal Marşı'nın gölgesinde kalmış olması, Safahat'ta ve diğer eserlerinde Osmanlıca ve Farsça kelimelerin çokça bulunması, Mehmet Akif'in kullandığı kavramların günümüzde anlaşılmasına ve karşılık bulamamasına neden olmaktadır. Şiirlerinin çok uzun olması nedeniyle ezberlenmesinin zor olduğu ve gençlerin gereken ilgiyi göstermemesi nedeniyle birçok düşüncesinin faaliyete geçememesi gösterilen olumsuzluklar arasında yer almaktadır.

Okullarda Mehmet Akif köşelerinin bulunmaması, eserlerinin ücra köy okullarına ulaştırılmaması, yanlış ve eksik tanıtılması olumsuzluk olarak belirtilmekte, kurtuluş Savaşı'na olan katkıları yeterince paylaşılmadığı için halk arasında yeterince yaygın bir şekilde bilinmediği düşünülmektedir. Ayrıca dönemin zihniyeti karşısında güçsüz kalması ve desteklenmemesi ve buna ilaveten Osmanlı'nın dağılmasına sebebiyet veren itihat ve Terakki cemiyetine katılmış olması da eleştirilmektedir.

3.7.3. Değerlerin Öğretilmesi, Benimsenmesi

Mehmet Akif Ersoy, genel olarak inancımıza, vatanımıza ve değerlerimize sahip çıkan bir kimsedir. Değerlerimiz elbette sadece onunla sınırlı değildir. Son bölümde, katılımcılara, yukarıda belirtilen olumlu yönlerin aksine değerlerin öğretilmesi ve benimsetilmesi için yapılan uygulamalardaki olumsuz yönler sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır. Fakat şunu söylemek gerekir ki katılımcılara genel olarak değerler sorulmasına rağmen bu bölümde yine Mehmet Akif Ersoy ağırlıklı cevaplar vermişlerdir.

Akif'in bize yansıttığı değerlerin toplumda değerini kaybetmiş olması ve toplumun bazı değerleri benimsememesi, Akif'in savunduğu değerlerin erozyona uğraması, Akif'in savunduğu değerlerin medyada işlenmemesi, değerlerinin içinin boşaltılması ve aşınması, değerlerin öğrenimi konusunda devletin ve halkın yeterli çaba göstermemesi, toplumun ilgisinin azlığı, sahip olduğu değerlerin yeterince bilinmemesi, günümüzde başka değerlerin onun değerlerinin önüne geçmesi belirtilen olumsuzluklar arasındadır.

Katılımcılar, ayrıca özellikle öğrencileri ezberciliğe sürükleyerek sevdirmekten farklı bir algı alanına taşınması, kısacası söylemle eylemin farklı olması, Mehmet Akif değerlerinin öğretilmesi ile ilgili kültür ve sanat etkinliklerinin yeterli olmaması kısacası, Mehmet Akif'in vurguladığı değerlerin günümüze uyarlanamaması ve aktardığı değerlerin günümüz gençliği nezdinde bir anlam taşıyamaması gibi nedenlerle değerlerin günümüz gençliğine aktarılmasında sorunlar yaşandığını dile getirmişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

29-30 Kasım 2021 tarihlerinde Konya'da Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi tarafından düzenlenen bir proje kapsamında yapmış olduğumuz, "İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy ile İlgili Öğrenci ve Öğretmen Algılamaları ve Geleceğe Yönelik Beklentiler" konulu araştırmada ortaya çıkan görüşleri ve proje tekliflerini bir bütün olarak değerlendirdiğimizde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Gerek İstiklal Marşı ve gerekse onun yazarı olan Mehmet Akif Ersoy milletimiz için önemli iki değerdir. Çalışmanın temel amacı özellikle yeni nesillere Milli Marşımız olan İstiklal Marşının ve onun yazarı olan Milli Şairimizin doğru ve yeterli şekilde aktarılmasına katkı sağlamak idi. Bu amaçla katılımcılar ile birlikte önce mevcut durum tespit edilmiş daha sonra da geleceğe yönelik öneriler tespit edilmiştir.

Bu bağlamda İstiklal Marşı'na ve onun yazarına gerekli ehemmiyetin verilir verilmeyeceği, bu değerlerin yeni nesillerde ne ifade ettiği anlaşılmalı çalışılmıştır. Bir başka ifade ile anma ve benimsetme uygulamalarındaki doğru ve yanlışlar tespit edilmeye; bir anlamda kültürel mirasın mevcut durum tespiti yapılarak bir boşluk olup olmadığı anlaşılmalı çalışılmıştır. Daha sonra da sanal dünyanın hakimiyeti ve baskısı altında yetişen ve Z kuşağı olarak isimlendirilen yeni nesillere karşı yapılması gerekenler onların gözü ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sürekli değişen dünyamızda bir bütün olarak geçmişten gelen değerlerin, bu çalışma kapsamı özelinde İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy ile ilgili değerlerin, günümüz gençleri tarafından benimsenmesi konusunda gençlerin karşılaştıkları durum şudur:

Her ne kadar katılımcılar ağırlıklı olarak olumlu görüş belirtmiş iseler de gençliğin geneli düşünüldüğünde ağırlıklı olarak gençliğin Osmanlıca bilmemesi, buna bağlı olarak birçok eseri okumaktan mahrum olarak yetişmesi, dijital teknolojilere bağımlılık nedeniyle tarih şuurunun zayıflaması gibi nedenler gençlerin Akif'i yeterince tanımasını zorlaştırmaktadır. İlgi alanlarının farklı olması nedeniyle ilgi eksikliği bulunmakta, onu yeterince örnek alamamaktadır. Bu nedenle günümüz gençliği zorunlu okunan İstiklal Marşı'nın anlam ve önemini de yeterince kavrayamamaktadır. Okullarda yeterli materyal bulunmaması ve dil farklılıkları nedeniyle Akif'in eserlerini gerektiği şekilde okuyamamaktadırlar.

Kendilerini Z kuşağı olarak adlandıran gençliğin değer yargılarının Akif'in değer yargıları ile uyuşmaması, Mehmet Akif Ersoy'u hakkıyla tanımamış insanların aşırılıklara açık olması, gençliğin Mehmet Akif'in savunduğu değerlere yeteri kadar teşvik edilmemesi ve okullarda yeterince tanıtılmaması, hayatının gençlere detaylı olarak anlatılmaması, Mehmet Akif ve eserlerinin günümüz teknolojisi ile gençliğe sunulmaması gibi nedenlerle bir eksik benimseme durumu söz konusudur.

Kişilik, karakteri ve eserleri ile Mehmet Akif Ersoy çok önemli birisi olsa da günümüzün teknolojilerinin ve dünyadaki değişimin zorlaması nedeniyle İstiklal Marşı ve dolayısıyla Mehmet Akif Ersoy'un öğretilmesi ve benimsetilmesinde yeni teknolojilere ve farklı öğretim tekniklerinin geliştirilmesine ve kullanılmasına ihtiyaç vardır.

Sadece resmi tören ve kutlamalar ile bu benimsetme tam olarak başarılamamaktadır. Değerler, İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy adeta bir bütündür. Bu nedenle gerek İstiklal Marşı ve gerekse Mehmet Akif Ersoy özelinde konunun daha geniş kesimlerle tartışılarak özel bir stratejik plan hazırlanmasına ihtiyaç vardır. Çünkü İstiklal Marşı sadece kelimelerden ibaret bir metin değil, aynı zamanda tüm milletin ruhunu yansıtan bir ruhtur. Bu ruh sadece kelimelerin aktarılması ile gerektiği şekilde benimsetilemez. Bunun için çalışmalar tüm toplum geneline yaygınlaştırılmalı ve diğer toplumsal değerlerimizle et ve kemik gibi birleştirilerek birlikte öğretilme yoluna gidilmelidir.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan 2021'in 'Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Yılı' olarak kutlanmasına ilişkin genelge. (2021, 03 06). 03 10, 2022 tarihinde AA: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-2021in-mehmet-akif-ve-istiklal-marsi-yili-olarak-kutlanmasına-iliskin-genelge/2166466> adresinden alındı

Okay, M. O. (2001). İstiklal Marşı. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı.

Wikipedia. (2022, 03 10). *Milli Marş*. Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Mill%C3%AE_mar%C5%9F adresinden alındı

AHMET CEVAT VE MEHMET AKİF ERSOY'DA HİMN VE İSTİKLAL MARŞI

AHMET CEVAT AND MEHMET AKIF ERSOY HIMN AND THE INDEPENDENCE ANTHEM

Lale BEDİROVA(ŞABANOVA)

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü, ORCID. 0000-0003-3266-2917

ÖZET

Kasırgalar geldiğinde sadece çiçekler kırılmaz. Kocaman ağaçlar da kırılır, bölünür ve yıkılır. 1920'lerin dalgaları da sıradan dalgalar değildi. Her şeyi bir kasırganın gücüyle yok etti ve havaya uçurdu. Ancak doğanın da kendi yasaları vardır. Tozsuz, izsiz hiçbir şey kalmaz. Kökleri toprağa kök salmış, yerden su içmiş muhteşem ağaçlar, ne kadar kasırga ve fırtınayla karşılaşılırsa karşılaşınlar ayakta kalırlar. Ahmet Cevat, 1937 yılında birçok değerli insanı öldüren ve hayatlarını zulme çeviren kara fırtınanın kurbanlarından biriydi. O Ahmet Cevat ki, ismi zikr edilince bugün dilimizin ezberi ve ruhumuzun gıdası olan İstiklal Marşımız aniden seslenir. 1920'lerin dalgaları, Ahmet Cevat'ı hem şair hem de vatandaş olarak kıyından kıyıya, kayadan kayaya ezmek istedi.

Cumhuriyet denilince akla ilk olarak Ahmet Cevat gelir. Üç renkli şiir ilk kez onun kalemıyla sanatsal hafızaya kazanmıştır. Milli uyanış, halk hareketi, Türk halklarının birlik çağrısı, halkın hafızasına dönüş gibi duygular Ahmet Cevat'ın şiirlerinin ruhuna işlemiştir. Şairin yaratıcılığında Azerbaycan, Kafkaslar, Turan ve Türk dünyası imajı öne çıkmıştır.

Ahmet Cevat'ın Türkçülüğü, Türkiye sevgisi, bağımsızlık arzusu ve yüceltilmesi bir birleriyle bağlantılı olmuştur.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunu milli tarihimizin en parlak sayfası olarak karşılayan Ahmet Cevat, 1919 yılında bağımsız devletimizin himni olan "Azerbaycan Marşı"nı yazdı. Şairin Azerbaycan bayrağına adadığı şiir de onun üç renkli, ay ve yıldız bayrağına olan büyük sevgisinin sanatsal bir ifadesidir.

Türk dünyasının büyük şairi ve mütefekkeri Mehmet Akif Ersoy, 1873 yılında İstanbul'un Fatih ilçesinin Sarıgözel semtinde doğmuştur. Mehmet Akif Ersoy sadece şair olmayıp aynı zamanda düşünür, veteriner, öğretmen, vaiz, hafız, Kur'an mütercimi, milletvekili, şair, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli marşı olan İstiklal Marşı'nın güftekarıdır. "Vatan Şairi" ve "Milli Şair", "İslam Şairi" unvanları ile anılır. Mehmet Akif, Akif "İstiklal Marşı benim değil, milletimindir", diyerek İstiklal Marşı dışındaki şiirlerini "Safahat" adlı tek eserinde toplamıştır.

1920 yılında Türk Milleti'nin milli bir marşı yoktu. Asker ve halkın moralini yükseltecek onları ortak duygular etrafında toplayacak bir milli marşa ihtiyaç vardı. Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı) milletin bağımsızlığı uğruna giriştiği mücadeleyi yansıtmak ödüllü bir istiklal marşı yarışması düzenlendi. Ancak Akif ilk önce para ödülü olduğu için yarışmaya katılmak istemedi. İstiklal marşı yazıldığında Anadolu'nun önemli bir kısmı işgal altındaydı. İstiklal Marşı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 12 Mart 1921 yılında ayakta alkışlanarak kabul edildi.

Türk Milli Marşı olan İstiklal Marşı Millet'in istiklal mücadelesini ateşlemiş ebediyete kadar da ateşlemeye devam edecektir. Bu marş tüm bir milletin azmini, mücadelesini, kararlılığını ve zaferini yansıtmaktadı. Akif, on kıta olarak yazdığı İstiklal Marşı'nda Türk Milleti ve Ordusu'na hitap eder.

Milli İstiklal Marşı Azerbaycanca Devlet Himni, Türkçe İstiklal Marşı şeklinde ifade edilmektedir.

Mehmet Akif'in Azerbaycan edebiyatında bir çok şairleri etkilediğini görüyoruz. Bu şairlerin biri de Ahmet Cevat'tır. Ahmet Cevat'ın "Çırpınırdı Karadeniz" şiirinde Mehmet Akif'in etkisi görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Himn, İstiklal Marşı, Türk, Azerbaycan, cumhuriyet

ABSTRACT

When hurricanes come, not only flowers are broken. Huge trees are also broken, split and destroyed. The waves of the 1920s were not ordinary waves either. He destroyed everything with the power of a hurricane and blew it up. But nature also has its own laws. There is nothing left without dust or traces. Gorgeous trees,

rooted in the ground and drinking water from the ground, survive no matter how many hurricanes and storms they encounter. Ahmet Cevat was one of the victims of the black storm that killed many valuable people and turned their lives into cruelty in 1937. It is Ahmet Cevat that when his name is mentioned, our Independence Anthem, which is the food of our soul and memorization of our language, suddenly sounds today. The waves of the 1920s wanted to crush Ahmet Cevat from coast to coast, rock to rock, both as a poet and as a citizen.

When the Republic is mentioned, Ahmet Cevat comes to mind first. The tricolor poem was engraved in artistic memory for the first time with his pen. Emotions such as the national awakening, the popular movement, the call for unity of the Turkish peoples, and the return to the people's memory have permeated the spirit of Ahmet Cevat's poems. The image of Azerbaijan, the Caucasus, Turan and the Turkish world came to the fore in the poet's creativity.

Ahmet Cevat's Turkism, his love for Turkey, his desire for independence and his glorification were interrelated.

Ahmet Cevat, who welcomed the establishment of the Azerbaijan Democratic Republic as the brightest page of our national history, wrote the "Azerbaijan Anthem" in 1919, which is the patronage of our independent state. The poem that the poet dedicates to the flag of Azerbaijan is an artistic expression of his great love for our tricolor, crescent and star flag.

Mehmet Akif Ersoy, the great poet and thinker of the Turkish world, was born in 1873 in the Sarıgözel district of Fatih district of Istanbul. Mehmet Akif Ersoy is not only a poet, but also a thinker, veterinarian, teacher, preacher, hafız, Qur'an translator, deputy, poet, and the lyricist of the National Anthem of the Republic of Turkey. He is referred to as "Homeland Poet" and "National Poet", "Islamic Poet". Mehmet Akif, Akif said, "The National Anthem is not mine, it is my nation's", and he collected his poems, apart from the National Anthem, in his single work, "Safahat".

In 1920, the Turkish Nation did not have a independence anthem. There was a need for a independence anthem that would raise the morale of the soldiers and the people and gather them around common feelings. An award-winning independence anthem competition was organized by the Ministry of Education (Ministry of National Education) to reflect the nation's struggle for independence. However, Akif did not want to participate in the competition first because there was a cash prize. When the independence anthem was written, a significant part of Anatolia was under occupation. The Independence Anthem was accepted by the Turkish Grand National Assembly on March 12, 1921, with a standing ovation.

The Turkish Independence Anthem, the Independence Anthem, ignited the nation's struggle for independence and will continue to ignite it until eternity. This anthem reflected the determination, struggle, determination and victory of an entire nation. Akif addresses the Turkish Nation and Army in the Independence Anthem, which he wrote in ten stanzas.

The Independence Anthem is expressed as the State Himni in Azerbaijani and the Turkish National Anthem.

We see that Mehmet Akif influenced many poets in Azerbaijani literature. One of these poets is Ahmet Cevat. Mehmet Akif's influence can be seen in Ahmet Cevat's poem "Cripple the Black Sea".

Key words: Himn, İndependence Anthem, Turk, Azerbaijan, republic

GİRİŞ

Tüm dünya ülkelerinin kendi devlet sembolleri vardır ve ilkelerini tarihsel geçmişlerinden geleceklerine yansıtırlar. Bir milletin millî düşüncesinin semollerine yansması gerekir. Çünkü sembol, ülkenin dünya arenasındaki varlığını gösteren bir kartvizittir. Devletini yaratan her millet, her şeyden önce kendi sembolünü tesis eder. Azerbaycan halkının düşünce, fikir ve siyasi bağımsızlığını yansıtan bayrak, arma ve marş gibi devlet sembolleri bulunmaktadır. Anayasamızın 23. Maddesinde belirtildiği gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet sembolleri, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Bayrağı, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Arması ve Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Marşı'dır.

Resmi bir devlet terimi olarak oluşturulan "himn" kelimesi Yunan kökenlidir ("humnos"), başlangıçta antik Yunanistan'da tanrılar ve kahramanlar onuruna söylenen tören şarkıları ve 19. yüzyıla kadar Avrupa ülkelerinde dini şarkılar ve ilahiler bunu belirtmek için kullanılır. Modern zamanlarda, "himn" kelimesi, "devlet tarafından benimsenen ulusal bağımsızlığın ve ulusal birliğin simgesi olan ciddi bir müzik eseri, şarkı, marş" anlamında uluslararası devlet terminolojisinde sabitlenmiştir. Terim, Azerbaycanca da aynı anlam ve işlevle kullanılmaktadır.

Devlet ve bağımsızlığın sembolü olarak himnin kökeni, Azerbaycan devleti de dahil olmak üzere Türk halklarının tarihinde eskilere dayanmaktadır. Türk mitolojik düşüncesine ve devlet geleneğine göre, bayrak ve tebil (“askeri müzik” anlamında) devletin ve bağımsızlığın en kutsal sembolleri olarak kabul edilir. Modern anlamda himnin yerini alan tarihi tebil (“askeri musiki”), belirli gün ve mekanlarda ancak hükümdarın izni ve kararı ile çalınırdı. Türk dünyasının en uzun ömürlü devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nda, devletin askeri müziğine önce “mehtarkhaneyi-hümayun” (“imparatorluğun, hükümdarın askeri müziği”), daha sonra imparatorluğun sonuna kadar (1923 yılına kadar) “müzik-hümayun” (“devlet müziği”) denilmiştir.

Devlet müziğinin – tebiller çalındığında, hükümdar dışında herkesin onu ayakları üzerinde dinlemesi bir kanundu. Fatih Sultan Mehmet gibi tüm Osmanlı padişahları bile tebil çalınca ayağa kalkmak zorunda kalmışlardı ki bu kural İstanbul fatihi II. Mehmet tarafından kaldırıldı (1453). Araştırma ve analizler gösteriyor ki, tebil çalma süreci modern milli marşla, istiklal marşı ile, milli marşla her bakımdan örtüşüyor. Tarih ve devlet açısından bakıldığında, Türk tarihçilerinin, Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıcını, genellikle Büyük Selçuklu Hükümdarı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Sultan I. Osman Gazi'ye, devletin ve bağımsızlığın simgesi olan bayrak ve tebillerin gönderilmesi 1300 yılına dayanmaktadır.

Çünkü eski Türk devlet geleneğine ve mitolojik düşünceye göre bayrak ve tebil (“devlet müziği”, “askeri müzik”) devleti, hükümdarı, milleti temsil ettikleri için kutsal sayılmıştır. Bu gelenek Azerbaycan devlet tarihinde de var olmuştur. Azerbaycan Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın sarayında devlet müziği icra eden tebilciler grubunun en ünlü 98 müzisyenden oluştuğunu tarihi kaynakların doğruladığını söylemek yeterlidir.

Bu örnekler, devletimizde milli himninin - milli marşın - milli marşın kökeni ve tarihsel evriminin temelini oluşturan eski ve zengin devlet geleneklerine sahip olduğumuzu ve yirminci yüzyılın başlarından beri modern anlamada bir Avrupa tarzı himni oluşturma süreci bu geleneklere ve evrensel değerlere dayanıyordu. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında başlayan milli aydınlanma ve kurtuluş hareketinin millî diriliş, millî uyanış, millî birlik ve devletlik düşüncesinin gelişmesi, unutulmuş birçok millî ve manevî değerlerin ihyasında çok kıymetli olduğu tarihi bir gerçektir. Dönemin düşünürleri, halkın milli birliğinin oluşmasında önemli rol oynayan milli marşları, milleti birliğe çağıran ve milletin ruhunu yükselten milli türkülerini tercih etmişler ve bunların yaratılmasını gerekli görmüşlerdir. Bu açıdan bakıldığında, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulmasından çok önce, yani 17 Aralık 1917'de “Açık Söz” gazetesinde tanınmış yazar ve halk adamı Yusif Vezir Çemenzeminli tarafından yayınlanan “Zerbi Meseleler” makalesi ve buna cevaben Üzeyir Hacıbeyov'un “Açık Söz” gazetesinin 22 Aralık 1917 tarihli sayısında yayınlanan “Milli Marş” başlıklı çok değerli yazısı özellikle dikkat çekicidir. Yusif Vezir Çemenzeminli, bağımsızlıktan önceki yıllarda, milletin vatan sevgisini ve kahramanlık duygularını harekete geçiren milli bağımsızlık mücadelesinde İstiklal marşlarına olan büyük ihtiyaçtan bahsederek, “Zeruri Meseleler” makalesinin “Milli Şarki” bölümünde milletin ruhu yükselir, savaşma ve halkını koruma arzusu artar ama bizde böyle bir türkü yok, düşmanı yenmek için bir milli marş ihtiyacımız var. Yusif Vezir, Azerbaycan halkını milli birliğe, vatanın ve milletin kaderi için mücadeleye çağıran İstiklal marşlarını yaratma görevinin şairlerin, ilk başta bestekâr Üzeyir Hacıbeyov üzerine düştüğünü vurgular.

Yusif Vezir Çemenzeminli'nin gündeme getirdiği bu vahim konu - milli marş yaratma ihtiyacı - dahi Üzeyir Hacıbeyov'un dikkatini çeker ve hemen yanıt verir. Azerbaycan halkının milli gururu Üzeyir Bey “Milli Marş” yazısında bir milli himnin, milletimiz için milli marşın yapılmasının öneminden bahsetmiştir. Üzeyir Hacıbeyov'un 1917 yılının sonlarında yazdığı ve o yılın 23 Aralık'ında orkestra tarafından seslendirilen, yani daha sonra bilim literatürüne “Azerbaycan İstiklal Marşı” olarak geçen “Milli Marş”ın tam metni şöyleydi:

Milli Marş

“Vurulur meydanda sənc, dəf, (2)

Düzülün əsgərlər səfbəsəf!

Yürüyün şövlə düşməne tərəf

Biliniz cəngizdir bizə sələf!

Giriniz meydana sanki şir,

Əlinizdə şəmşir ilə tir,

Dilinizdə olsun bu zikr,

Ya allah, Ya allah, Ya allah,
 Hüvə-kəbir!
 Çingizləri, Teymurları,
 Gəl yada sal o ərləri,
 Kim, ol zaman, türk hökmran,
 Türkə müt'î nəsf-cahan,
 İmdi görükür nə zillət,
 Çökü bu millət...
 Yığın, övladı Çingizin!
 Sürünün bu qeyrə dizin-dizin...
 Bu qədər bir torpaq həp sizin
 Görürük hər yanda türk izin!
 Giriniz meydana sanki şir,
 Əlinizdə şəmşir ilə tir,
 Dilinizdə olsun bu zikr,
 Ya allah, Ya allah, Ya allah,
 Məva-Kəbir!"

Nisan 1920 darbesinden sonra Milli Marş'ın sesi bir daha çıkmadı ve notalar kayboldu. Son zamanlarda kendisi ve bir sesli müziğinin parçası hakkında bilgileri, Türk müzikolog Etem Üngör tarafından 1966 yılında Ankara'da yayınlanan "Türk Marşları" kitabında bilgi verir. Kitapta, Üzeyir Hacıbeyov'un Milli Marşı'nın "Azerbaycan milli marşını düzenleme ve seçme yarışmasında birincilik kazandığı ve 15.000 ruble ödül aldığı" belirtilir. 14 Kasım 1919 tarih ve 246 sayılı "Azerbaycan" gazetesi de bu konuda yazıyor ve "...Azerbaycan Devlet Tiyatrosu'nu dolduran milli devlet ve ahlakın huzurunda bir kez daha çalındı..."

27 Mayıs 1992'de Milli Meclis, "Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Himni Hakkında Kanun"u kabul etti. Yasaya göre, büyük besteci Üzeyir Hacıbeyov ve şair Ahmed Cevat tarafından 1919 yılında bestelenen "Azerbaycan Marşı" Azerbaycan'ın Devlet Himni olarak kabul edildi. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından sonra milli marşın hazırlanması ve kabulü konusunda çeşitli görüşler ve fikirler dile getirilse de Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde oluşturulan "Azerbaycan Marşı"nın milli marş olarak kabul edilmesi tercihi, unutulmuş tarihi hafızanın restorasyonu, bir kez daha itirafı, milli marşın yaratılması için özverili çalışmasının mantıklı bir sonucu olarak görülmelidir. Çünkü Azerbaycan SSC'nin Devlet himninin yazarı dahi Üzeyir Hacıbeyov'dur. Bu marş, Ekim 1991'de ömrünü tamamladı. Bağımsız Azerbaycan için yeni bir himne tarihsel bir ihtiyaç vardı. O dönemde yeni bir himn yaratmak için bir girişim olsa da Üzeyir Hacıbeyov'un Cumhuriyet döneminde bestelediği "Azerbaycan Marşı"nın bu anlamda yeri doldurulamaz bir eser olduğu tarihi gerçeğini herkes kabul etmiştir. Bu marşın himn olarak kabul edildiği sonucunun doğruluğunu tarih ve zaman teyit etmiştir. Tarihsel gerçekliği zaman içinde değerlendiren Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti, toplantısında marşı tanıttı ve "Azerbaycan Cumhuriyetinin Devlet Himni hakkında" 27 Mayıs 1992 yıl tarihli Azerbayca Cumhuriyetinin Yasası ile bestesini Üzeyir Hacıbeyov'un, metnini Ahmed Cevat'ın yazdığı "Azerbaycan Marşı" Azerbaycan Cumhuriyetinin Devlet Himni olarak onaylandı.

İstiklâl Marşımız, bütün Türk milletinin ortak mutabakat metnidir. Bizi millet yapan temel bileşenlerimizden biridir. Marşımız, Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin üzerinde kurulduğu toprakların savaşa tekrar vatan yapılmasının bir belgesidir, devlet ve vatanımızın tapusudur. Zira bu metin, Türk milletinin ayakta kalma mücadelesinin en kıvılcığı bir dönemde, Türk'ün tarihe karşı direniş kararlılığının zirvede olduğu bir sırada üretilmiş Türk milli ruhunun ortak heyecanının, ortak iradesinin, ortak hassasiyetinin bir ürünüdür.

Marş: bir milletin ortak duygularını, heyecanlarını, ümitlerini, birlikte var olma ve yaşama azmini, milli birlik inancını terennüm eden ahenkli, müzikli olarak söylenen manzum metinleridir. Fransız milli marşı Marseyyez, Fransız İhtilali sırasında elinde silahı olduğu hâlde mücadeleye koşan bir gencin söylediği ezgili bir şiiirdir.

Atatürk İstiklal Marşı`yla ilgili şöyle söylemiştir: “Bu marş bizim inkılâbımızı anlatır. İnkılâbımızın ruhunu anlatır. Bunu ne unutmak ne de unutturmak lazımdır. İstiklâl Marşı`nda İstiklâl davamızı anlatması bakımından büyük bir manası olan mısralar vardır. Benim en beğendiğim yeri de burasıdır:

“Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;

Hakkıdır; Hakk’a tapan milletimin istiklal.”

Benim bu millettten asla unutmamasını istediğim mısralar işte bunlardır. Hürriyet ve istiklal aşkı bu milletin ruhudur. İstiklâl Marşı`nın bu pasajı asırlar boyunca söylenmeli ve bütün yâr ve ağyâr (dost düşman herkes) anlamalıdır ki Türk’ün her şeyi hatta en mahrem hisleri bile tehlikeye girebilir, fakat hürriyeti asla.. Bu pasajı her vakit tekrar ettirmek bunun için lazımdır. Bu demektir ki efendiler: Türk’ün hürriyetine dokunulamaz!” (Çağbayır, 2009:9)

İstiklal Marşı, genel anlamda bir milletin varlığını ve bağımsızlığını gösteren milli sembollerinden biri. Bayrak da böyle bir semboldür. İstiklal marşları, sembolü olduğu milletin özelliklerini övücü bir dille anlatan bir söz yağpısına ve özel bir besteye sahiptirler. Milletlerin milli günlerinde, resmi törenlerde, çeşitli milletlerarası karşılaşmalarda çalınıp söylenmektedir. İstiklal marşının çalınıp söylendiğini duyan herkesin saygı duruşuna geçmesi mecburidir.

İstiklal Marşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin milli marşına verilen isimdir. Marşın sözlerini Mehmet Akif Ersoy yazmış, bestesini Zeki Üngör yapmıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın en çetin döneminde, bir milli marş duyulan gereksinmeyi göz önüne alan Milli Eğitim Bakanlığı, 1921 yılında bunun için bir şiir yarışması düzenledi. Yarışmaya 724 şiir gönderildi. Kazanacak şiire para ödülü konduğu için başlangıçta Mehmet Akif katılmak istemedi. Ama Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi'nin (Tanrıöver) ısrarı üzerine, ödölsüz olmak şartıyla o da şiirini gönderdi.

Yapılan seçim sonunda, Mehmet Akif'in “Kahraman Ordumuza” sungusunu taşıyan şiiri TBMM'ce İstiklal Marşı kabul edildi. Aynı yıl bir de beste yarışması açıldı, ama kesin bir sonuç alınamadı. Bunun üzerine Milli Eğitim Bakanlığı'nca Ali Rıfat Çağatay'ın bestesi uygun görülerek okullara duyuruldu. 1930'a kadar marş bu beste ile çalındı. O yıl bunun yerini, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası şefi Zeki Üngör'ün 1922'de hazırladığı bugünkü beste aldı.

Mehmet Akif Ersoy, bu şiirinde, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağına olan inancını, Türk askerinin yürekliliğine ve özverisine güvenini, Türk ulusunun bağımsızlığa, hakka, yurduna ve dinine bağlılığını dile getirir. Şiirin bütünü, dörtlükler halinde yazılmış kırk bir dizedir (sonucu bölük beş dize).

MEHMET AKİF ERSOY VE İSTİKLAL MARŞI

Mehmet Akif, 1873 yılında İstanbul Fatih Medresesi`nde öğretmen Tahir Efendi ile emine Şerife Hanım`ın oğlu olarak dünyaya gelir. Babası Arnavut olan Mehmet Akif`in, Buharalı Mehmet Efendi`nin kızı olan annesi Emin Şerif Hanım ise Türktür. İstanbul`un Fatih Semti gibi muhafazakar bir semtte temiz bir ailenin çocuğu olan yetişkin Akif`in ailesi ve ilk çevresinden aldığı terbiye onun eğitim hayatı ile tamamlanmış, şairin hayatı boyunca İslam dininin, ülkesinin ve insanlığın iyiliği için çalışan biri olmasında katkıda bulunmuştur. (Banarlı, 1997:1157)

İlkokulda okurken babası Mehmet Akif`e Arapça öğretir. Ortaokulda okurken ise, Akif Fatih Camii`nde Farsça dersler veren Esad Dede`yi takip eder. Fransızca ve Türkçe`de de akranlarından ileri olan Akif`in dil konusunda özel bir yeteneği vardır. Yine ortaokul döneminde Mehmet Akif şiire merak salar ve bazı manzumeler yazar. (Çantay, 2008:22-29)

Dindar ve ileri görüşlü bir insan olan babasının desteği ile Mehmet Akif, 1885 yılında Mülkiye Mektebine başlar. Ancak 1888 yılında babasının vefatı ve ardından ailenin tek mal varlığı olan evlerinin yanması nedeniyle maddi, manevi sıkıntıya düşer. Mehmet Akif, Mülkiye Mektebini bırakıp mezunlarına hemen iş imkanı veren Halkalı Baytar Mekteb`ine kaydolar. Mektep yıllarında sporla meşgul olan Akif, eğitim süresince de şiirler ilgilenmeye devam eder. 1893 yılında Halkalı Baytar Mektebi`ni birincilikle bitirir. (Arslan, 2010:12-13)

Derin bir entelektüel merakı ve birikimi olan Mehmet Akif, Doğu ve Batı edebiyatını aynı zamanda okumuştur. Türkçeye olan hakimiyetinin yanında, Arapça`yı, Farsça`yı ve Fransızca`yı ana dili kadar iyi bilmesi Akif`i fikri ve edebi yönden zengin, realist bir aydın haline getirmişti. İlk şiirlerini okul hayatı sırasında yazan

Mehmet Akif, baytar müfettişi olarak Anadolu ve Rumeli`de değişik yerlerde görev yaparken de yine şiirle uğraşmaya devam etmişti. (Aktaş, 1990:34)

Genellikle düzenli ritimle, uygun adım yürüyüşler için yazılan marşlar ulus devletin oluşmaya başladığı ve düzenli orduların kurulduğu 19.yüzyılın ilk yarısından itibaren yaygınlaşmışlardır. Kahramanlık duygularını harekete geçirmek için kullanılan milli marşlar, ülkelerin zor dönemlerinde yazılmış, tüm milletin ortak duygularını yansıtmıştır.

İstiklâl Marşımız, bütün Türk milletinin ortak mutabakat metnidir. Bizi millet yapan temel bileşenlerimizden biridir. Marşımız, Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin üzerinde kurulduğu toprakların savaşla tekrar vatan yapılmasının bir belgesidir, devlet ve vatanımızın tapusudur. Zira bu metin, Türk milletinin ayakta kalma mücadelesinin en kıvılcığı bir dönemde, Türk`ün tarihe karşı direniş kararlılığının zirvede olduğu bir sırada üretilmiş Türk milli ruhunun ortak heyecanının, ortak iradesinin, ortak hassasiyetinin bir ürünüdür.

Bir ülkenin milli marşı, bir şiirin bestelenmesi ya da önceden belli olan bir besteye söz yazılması ile oluşturulur. Milli marşlar, ülkelerin dönüm noktası olarak kabul edilen zor dönemlerinde yazılırlar. Bir ülkenin milli marşının değişmesi ise o ülkede çok önemli siyasi değişikliklerin, alt üstlerin oluştuğuna işaret eder. Bu bilinçte olan İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy da kendisine yöneltilen bir soruya “Allah bu millte yeniden milli marş yazdırmasın” diyerek cevap vermiştir. (Akay, Andı, 2010)

Bugün Türk milletinin topluca, hep bir ağızdan ve yüksek sesle okuduğu iki önemli metin vardır: Birisi, dinî kimliğimizin simgesi olan, İtrî`nin bestelediği ve bayram namazlarında okuduğumuz bayram tekbiri, diğeri de bütün resmî toplantılarda hep bir ağızdan okuduğumuz ve millî kimliğimizin vesikası olan İstiklâl Marşı`dır. Dolayısıyla biz, hem Müslüman hem Türk`üz. Türk-İslam medeniyetinin çocukları olan Türk milleti, bu iki temel değerinden asla vazgeçmeyecektir. Biz, millet olarak tarihsel yolculuğumuzu Müslüman ve Türk kalarak devam ettirebiliriz. O yüzden Türk-İslam kimliğimize sıkı sıkı sarılarak sahip çıkmalıyız.(Çetin, 2014:10)

Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı`nda bir bütün olarak o dönemde her şeyin bittiğini, yok olup mahvoldüğümüzü düşünen, bu yüzden korkan, ümitsizliğe, yılgınlığa düşen bir takım kimselere karşı tepkisini ortaya koymuştur. Dolayısıyla İstiklâl Marşı`nı okurken aynı zamanda bu şiirin, o dönemde yığın ve ümitsiz bir ruh hâliyle yazılmış metinlere tepki olduğunu da düşünerek okumalıyız. Onlardan biri de Mütareke döneminde İngilizler tarafından tutuklanıp Malta Adası`na sürülen Süleyman Nazif`in, Eylül 1920`de sürgünde iken yazdığı “Son Nefesimle Hasbihal” adlı şiiridir. Âkif`in İstiklâl Marşı, bu şiire ve bu şiirin içeriğine uygun başka metinlere tepkisel anlamda bir karşılık gibidir. Yani İstiklâl Marşı`nın kaynaklarından biri de bu ve buna benzer şiirlerdir. Âkif, İstiklâl Marşı`yla Süleyman Nazif`e âdetâ “Korkma! Ümitsizliğe düşme, her şey bitmedi.” demektedir. Süleyman Nazif`in şiiri(Çetin, 2014:12)

“Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.”

(Ey Türk milleti! Hiç korkmana, endişe etmene gerek yok; çünkü Batı ufkundaki kızılılık içinde batmakta olan Türk bayrağı, ülkemizde en son Türk ölmedikçe sönüp batmayacaktır. O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak; O benimdir, o benim milletimindir ancak.) Bu mısralarda her şeyin bitti sanıldığı zamanda bile hiçbir şeyin bitmediği inancının güçlü bir şekilde telkin edilişi imgesini görüyoruz. Millî varlığın devamı inancının kuvvetle vurgulanması imgesi, bazı simgelere bağlı olarak geliştiriliyor. Bunları açalım: İstiklâl Marşımız, “Korkma!” diye başlar. Olumsuz bir ifadeyle başlaması, bazıları için garip gelmiş olabilir (Çetin, 2014:12)

Âkif`in marşına olumsuz bir ifade olan “korkma” diye başlaması, İslam kültüründen yansımalar, izler taşır. Zira İslam da temel ilkesi olan kelime-i şehadete yani “eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resulühü” cümlesi, olumsuz bir ifade olan “lâ” ile başlar. “lâ”, “hayır, yok, değildir” anlamına gelir. Yani “hiçbir tanrı yoktur, ancak Allah vardır” ifadesiyle başlar. İslam, önce olumsuz durumu, olmaması gereken bir şeyi ortaya koyar, sonra olumlu değeri verir. Âkif de önce olumsuz durum olan korkuyu olumsuzlar, korku yok, korkma der, korkunun olmaması gerektiğini söyler, sonra olumlu değerleri verir.

“Al sancak” ifadesinde “sancak”, “bayrak” demektir. Bayrak da bir milletin bağımsızlığını, hürriyetini, asaletini temsil eder. Al sancak, kırmızı yani kanlı bayraktır. Çetin savaşlardan sonra her tarafı kana boyanmış yaralı bayrak demektir. Burada ise Güneşi temsilen, Güneş istiaresi olarak kullanılıyor. Bunun simgesel değeri,

bağımsız Türk millî varlığıdır. İmgesel karşılığı ise şöyledir: Gurûb vakti gözümüzün önüne ufukta batmakta olan ve her tarafı kızıla boyanmış güneş manzarasını getirelim. Bu, bayrağa benzetiliyor ve dolayısıyla da Türk millî varlığı simgeleştiriliyor.

AHMET CEVAT VE HİMN

Millî, egemen, bağımsız Azerbaycan, devletten ve toplumdaki önce ideolojide vardı. Memmed Emin Resulzade'nin, Yusif bey Nasibbeyov'un, Han Hoyski'nin sanat düşüncesi, halkın düşüncesinden önce yaratılmıştı. Bunlardan biri, belki de ilki Ahmed Cevat'tır.

“Rönesans” deyince ilk bahsedilen kişi Nizami'dir. “Aşk” deyince ilk Fuzuli'den bahsedilir. “Cumhuriyet” derken, her şeyden önce Ahmed Cevat'ı akla gelir. Tarihimizde üç renkli bir bayrak sembolü vardır. Üç renkli şiir ilk kez Ahmed Cevat tarafından sanatsal belleğe kazanmıştır.

Ahmed Cevat 1892 yılında Şemkir bölgesinin Seyfeli köyünde doğdu. Köy okulundan mezun olduktan sonra eğitimine Gence'deki Müslüman İlahiyat Fakültesi'nde devam etti (1906-1912), burada Rusça, Arapça ve Farsça okudu ve Hüseyin Cavid ve Abdullah Sur gibi önde gelen aydınların öğrencisi oldu. Şiirle ilk olarak Gence'deki okul yıllarında ilgilenmeye başladı ve 1910'dan itibaren çeşitli gazete ve dergilerde lirik şiirler ve eleştirel makalelerle yer aldı.

Şairin sanatsal ve politik fikir dünyası, doğa ve aşk sözleri kadar çeşitli ve zengindir. Ahmed Cevat'ın dokunmadığı millî tarih, felsefe ve ahlakla ilgili hiçbir motif yoktu. Sadece üç renkli bayrakla ilgili altı şarkı yazdı. “Dilimiz” şiirini yazdı ve şiiri alfabeyle adadı. Cabbarlı ile birlikte Latin alfabesini savunan ilk iki aydından biridir. Balkan savaşıyla Türklerle birlikte katıldı. 1990'lardan çok önce ilk kez şehit mezarını ve şehidin imajı hakkında yazdı ve sürgünler, mülteciler ve rehinelere temasa geçti.

Türklerin dini, millî ve etnik soykırımlarına karşı Türk birliği fikrinin öncülerindendi. Bütün bu sebeplerden dolayı herkesten fazla zulme uğradı ve “halk düşmanı”, “Musavat şairi”nin anlam ve imajına yapılan darbelerden o da nasibini almıştır. Üç kez tutuklandı, karısı sürgüne ve üç oğlu da bir ceza kolonisine gönderildi. (Cavad, 2005:5)

İlk himn, ilk marş, ilk bayrak onun adıyla anıldığı gibi, ilk şehit, 37'sinde mihraba getirilen ilk kurban Ahmed Cevat oldu.

Ahmed Cevat, Azerbaycan'ın bağımsızlığı için çabalayan her güce karşı en içten sözlerini, hayır duasını ve alkışlarını her zaman ifade etmek zorunda kalmıştır.

“Bu baxtsiz millətin daddığı acı,

Çalış əlac olsun, diriltsin onu.

Düşməni başındakı o zəfər tacı,

Görsün ki, irqimin deyildir sonu.”

Ahmed Cevat, şiirde kullanılan vezin, üslup ve dil bakımından Azerbaycan'da bir “Cevat edebiyat okulu” oluşturmuştur. Hayatının sonuna kadar Azerbaycan'da özgürlük mücadelesine sadık kaldı. 1920 yılı Nisan ayı sonlarında Azerbaycan'ın bağımsızlığını sona erdiren Sovyet Kızıl Rus Ordusu, önde gelen Azerbaycan aydınlarını ve halkın önde gelen isimlerini öldürdüğünde, Ahmed Cevat bu katliamdan korkmamış ve üç renkli ulusal bayrağa hasret kaldığını acıyla dile getirmiştir:

“Çoxdandır ayrı düşdüm,

Üç boyalı bayraqdan.

Ay dostlar, mən yoruldu,

Bu gizli ağlamaqdan... (Salmanlı, 1996:42)

A. Cevat'ın Türkiye'ye olan sevgisi ve sempatisi, tek tek mısra, beyit ve dörtlüklerle ifade edilmekle kalmaz, aynı zamanda şiirlerinin fikir, tema ve ruhunu bir bütün olarak kuşatır. Şair bazen Turan'ın adını bile anmaz, ancak Türk halklarına, Türkiye'ye olan sevgisini, birlik sürecini şiirin genel ruhunda, bazen de acıklı olarak ifade eder. Bu açıdan “Çırpınırdın Karadeniz” şiiri daha dikkate değerdir. Türk şairleri Karadeniz hakkında pek çok eser kaleme almıştır. Ancak hiçbiri Türkiye'de A.Cevat'ın “Çırpınırdın Karadeniz” şiiri kadar popüler değildir.

Türkiye'nin zaferini gururla yazan A.Cavad, şiirinde tüm Türk halklarının sevincini de dile getirir. Türk bayrağından ve kendisinden kopan Karadeniz artık ona kavuşmanın ve onun sıcak nefesini hissetmenin hasretini çekier. Bu şırpınmalar, dalgaların sesinin sevincinin sembolü haline gelir:

“Çırpınırdın, Qara dəniz,

Baxıb Türkün bayrağına!

«Ah!..» deyərdin, heç ölməzdım

Düşə bilsəm ayağına!

Ayrı düşmüş dost elindən,

İllər var ki, çarpar sinən!..

Vəfalıdır gəldi-gedən,

Yol ver Türkün bayrağına!” (Memmedli, 2010:42))

A.Cevat'ın eserinde Turancılık her zaman Türkçülük ile paraleldir. Türkçülüğü ve Türk temalı eserleri hem yaratıcılığına hem de romantik şiirimize çeşitlilik kazandırmıştır. Şairin M. A. Ersoy, R. Tevfik, M. E. Yurdakul gibi Türk İstiklal ve Türkçü sanatçılardan etkilenmesi de önemlilik arz eder.

SONUÇ

20. yüzyılın başlarında Azerbaycan romantik şiirinin bir temsilcisi olarak A.Cevat'ın Türkiye ile edebi ilişkilerin gelişmesine, Türkçülük ve bağımsızlık fikirlerinin oluşumuna ve tanıtımına, iki ülke arasındaki sosyal, edebi ve kültürel bağların güçlendirilmesine katkısı, Türk bağımsızlık şairleri ile ilişkilerin genişletilmesinde hizmetleri olmuştur. Şunu belirtmek gerekir ki, hiçbir Azerbaycan şairi Türkiye'ye A.Cevat kadar yakın bağlanmamıştır. Hatta A.Cevat, Cumhuriyet döneminde Azerbaycan'ın zor zamanlarında yardıma çağrılan Kafkas İslam Ordusu ile muharebelerde görev almış, Azerbaycan'da Türk şairleri ile tanışmış, toplantılar yapmış, en çok konuşmalar yapmış bir sanatçıdır. Yetmiş yılı aşkın bir süredir eserlerinin Sovyet İmparatorluğu'nun Bolşevik ideolojik ilkelerine kaba-sosyolojik yaklaşımı nedeniyle değerlendirilmemesinin, yayımlanmamasının ve eleştirilmemesinin temel nedeni Türkiye, Türkçülük konulu şiirlerinin halktan gizlemesidir. H.Cavid gibi bir Türk, Türkiye ile ilgili şairlerle birlikte pan-Türkist, hain, “halk düşmanı” olarak anılmış 1937 yılının kurbanı olur.

KAYNAKLAR

Akay, Hasan, Andı, Fatih (2010). İstiklal Marşı İstikbal Marşı 41 Dize 41 Yorum, “İstiklal Marşı'nın Kabulünün 90. Yıldönümü Dolayısıyla”, İstanbul: Hat Yayınevi.

Aktaş, Şerif (1990). Yirminci Asır Türk Edebiyatı. Büyük Türk Klasikleri. Cilt 10 İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları.

Aliyev, İğrar, Muharremov, Elmar (2008). Azerbaycan Cumhuriyetinin Devlet Sembolleri. Yeniden hazırlanmış. nəşri. Bakı: Nurlan.

Arslan, Turan (2010). Mehmet Akif ve Milli Mücadelede Birlik ve Beraberliği Sağlamaya Dönük Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi.

Azerbaycan Cumhuriyetinin Anayasası. 1995.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Ansiklopedisi, (2005). I-II ciltler. Bakü.

Azerbaycan Milli Ansiklopedisi, (2007). 25 cildde, “Azerbaycan” cildi. Bakü.

Azerbaycan SSR Kanunlar Topplusu, (1984). I cilt , Bakı.

Azerbaycan SSR Kanunları ve Azerbaycan SSC Yüksek Sovyeti Başkanlığı Kararnamelerinin Mecmuası, (1938-1963) Bakı.

Азербайджанская Демократическая Республика, (1918-1920). Законодательные акты (Сборник документов). Баку.

- Banarlı, Nihat Sami (1997). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II , İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Cevat, Ahmed (2005). Seçilmiş Eserleri. Bakü: Şark-Garp.
- Cevat, Ahmet (1991). Sen Ağlama, Ben Ağlaram. Bakü:Yazıcı.
- Çağbayır, Yaşar (2009). Bayrak Mücadelemiz ve İstiklal Marşı, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2009.
- Çantay, Hasan Basri (2008). Akifname. İstanbul: Erguvan Yayınevi,
- Çetin, Nurullah (2014). İstiklal Marşımızı Anlamak. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 21, 2 (2014) 25-92.
- Memmedli, Afina (2010). Ahmet Cevat ve Türkiye. Bakü:İlm ve Tahsil.
- Merdanov, Misir, Guliyev, Esger (2001). Azerbaycan Cumhuriyetinin Devlet Sembolleri. Bakı: Çarşoğlu.
- Saleddin, Ali (1992). Ahmed Cevat. Bakü: Gençlik.
- Salmanlı, Rehman (1996). Ahmed Cevat. Bakü: İlm.
- Üzeyir Hacıbeyli Ansiklopedisi. (2008). Bakı:Şark-Gark.
- www.azertag.com
- www.e-qanun.az
- www.president.az
- www.preslib.az
- www.vesconsultancy